දායාද

අතීත අබිමන හෙටටත්

පුරාවිද්‍යා පුවත් අටුවාව

2014
ජූලි
අටවන කලාපය

පුරාවිද්‍යා
දෙපාර්තමේන්තුවේ
ප්‍රකාශනයකි

ජාතික උරුමයන් පිළිබඳ
අමාත්‍යාංශය

ගොඩවාය සමුද්‍ර පුරාවිද්‍යා ගවේශනයෙන් මතුවන

දකුණු ආසියාවේ පැරණිතම නාවුක කේන්ද්‍රස්ථානය...!

දකුණු ආසියාවේ පැරණිතම මුහුදු පුරාවිද්‍යා ස්ථානයට හිමිකම් කියනුයේ ශ්‍රී ලංකාවයි. ශ්‍රී ලංකාවේ දකුණු පළාතේ හම්බන්තොට සහ අම්බලන්තොට අතර ඉපැරණි ගොඩවාය සමුද්‍ර තීරයේ එම ස්ථානය පිහිටියේය. එම ස්ථානය අළලා මෙතෙක් සිදුකර ඇති විද්‍යාත්මක පර්යේෂණයන්ගේ ප්‍රතිඵල අනුව අදින් වසර දෙදහස් දෙසීයක අතීතයට එහි ඉතිහාසය දිව යයි. ශ්‍රී ලාංකීය ඉතිහාසයේ සඳහන් පෙරඅපරදිග සේද මාවත පිළිබඳව මෙන්ම එවකට ජාත්‍යන්තර සබඳතා

4 වැනි පිටුවට....

ත්‍රිකුණාමලය සමුද්‍ර හා නාවික ඉතිහාස කෞතුකාගාරය ජනතා අයිතියට පැවරේ

ත්‍රිකුණාමල ලන්දේසි නාවික කොමසාරිස් නිල නිවසෙහි පුරාවිද්‍යා සංරක්ෂණ කටයුතු 2008 වසරේ දී ඇරඹුණු අතර, එහි සංරක්ෂණ කටයුතු අවසන් කර 2013 වසරේ ශ්‍රී ලංකා ප්‍රජාතාන්ත්‍රික ජනරජයේ අතිගරු ජනාධිපති මහින්ද රාජපක්ෂ මැතිතුමාගේ සුරතින් මහජන අයිතියට පැවරුණි. මෙම ගොඩනැගිල්ලේ කෞතුකාගාරයක් ස්ථාපිත කිරීමේ අරමුණින් එය සංරක්ෂණය කෙරුණු අතර සියලු අංගෝපාංගවලින් සමන්විත

4 වැනි පිටුවට....

2013 උරුම ප්‍රණාම ප්‍රසාද උළෙලේ දී පුරාවිද්‍යාඥයින් රැසකට සම්මාන ප්‍රදානය කෙරේ

මෙරට ජාතික උරුමයන් සුරක්ෂිත කරලීම උදෙසා සුවිශාල නිහඬ කාර්යභාරයක් ඉටුකළ සහ ඉටුකරමින් සිටින ලංකා පුත්‍රයින් ඇගැයීම වෙනුවෙන් ජාතික උරුමයන් පිළිබඳ අමාත්‍යාංශය වාර්ෂිකව සංවිධානය කරනු ලබන

18 වැනි පිටුවට....

ලොව ප්‍රකට පුරාවිද්‍යාඥයෙකු වූ මහාචාර්ය රොබින් කනිංහැම් ශ්‍රී ලංකාවේ සංචාරයක....

එංගලන්තයේ ඩර්හැම් විශ්වවිද්‍යාලයේ පුරාවිද්‍යාව පිළිබඳව මහාචාර්යවරයෙකු වූ රොබින් කනිංහැම් මහතා පසුගියදා ශ්‍රී ලංකාවට පැමිණියේය.

18 වැනි පිටුවට....

ඇතුළත පිටු

උරුම රකින භික්ෂු — පිටුව 03
හඳුන්වා දෙන උරුමය — පිටුව 05
කුරගල ඉතිහාසය — පිටුව 09
ලාංකීය බුද්ධ ප්‍රතිමාව සහ එහි විවිධකරණය — පිටුව 20
ලිහිණිගල ගල්ගේ ප්‍රාථමික සිතුවම් — පිටුව 35
විදෙස් පුරාවිද්‍යා පාතු — පිටුව 38

ශ්‍රී ලංකාවේ චංචල පුරාවස්තු ලේඛනගත කිරීමේ ව්‍යාපෘතියක් ඇරඹේ..

ශ්‍රී ලංකාව වූකලී ප්‍රාග් ඉතිහාසයේ පටන් ඓතිහාසික කාල පරිච්ඡේදයේ අනුරාධපුර,පොළොන්නරු, ගම්පල ,කෝට්ටේ සහ මහනුවර යුග හරහා ගලා එන අඛණ්ඩ ඉතිහාසයක් පැවති බව සනාථ කිරීමට සමත් ද්‍රව්‍යාත්මක සාධකවලින් අනූන විශ්ව ඉතිහාසය තුළ කැපී පෙනෙන දේශයකි. මෙකී පුරාවිද්‍යාත්මක උරුමය චංචල හා නිශ්චල වශයෙන් ප්‍රධාන කොටස් දෙකකින් සමන්විතය. මේ අතරින් චංචල පුරාවස්තු යනු මොනවාද යන්න 1988 අංක 73 දරන සංස්කෘතික දේපල පනතින් හඳුන්වා දී ඇති ආකාරයට " 'පුරාවස්තු' යන්නට ශ්‍රී ලංකාවේ පිහිටා තිබෙන්නාවූ හෝ තිබී සොයා ගනු ලබන්නාවූ ද අවුරුදු සියයකට අධික කාලයක් පැවතියා වූ ද පහත දැක්වෙන යම් ද්‍රව්‍ය ඇතුළත් වේ. ප්‍රතිමා,කොරුනු ලැබූ හෝ සකස් කරනු ලැබූ ගල් හා සියළු වර්ගවලට අයත් තහඩුවල මුද්‍රිත චිත්‍ර, කැටයම් කරණු ලැබූ රූප, ශිලා ලේඛන,පින්තාරු කරන ලද චිත්‍ර ශ්‍රියවිලි සහ යම් ද්‍රව්‍යාත්මක ඒවා දක්නට ලැබේ නම් ඒ ද්‍රව්‍ය පිහාන් ගඩොල් කර්මාන්තය පිළිබඳ වූ කැටයම් ශිල්පය පිළිබඳ වූ ලෝහ විද්‍යාත්මක හා දේශ කාර්මික කලාව පිළිබඳ වූ ආදර්ශක කාසි, මැණික් වර්ග, මුද්‍රා, කපා ඔප දැමූ මැණික් වර්ග,රන් ,රිදී, මුතු, මැණික් ආදියෙන් සෑදූ ආභරණ,ගෘහ භාණ්ඩ,ගෘහ උපකරණ ,යුද්ධායුධ මෙවලම්,කැරසිළි සහ චංචල දේපල වන සෙසු සියළු කලාත්මක ද්‍රව්‍ය' ආදිය වේ."(1988,සංස්කෘතික දේපල පනත, ශ්‍රී ලංකා රජයේ මුද්‍රණ දෙපාර්තමේන්තුව) මෙකී චංචල පුරාවස්තු මිලියන ගණනකට අධික ප්‍රමාණයක් ශ්‍රී ලංකාව පුරා විසිරී පවතී. ශ්‍රී ලංකාවේ අනන්‍යතාවය හඬගා කීමට සමත් මෙකී පුරාවස්තූන් සොරකම් කිරීම්,විදේශගත කිරීම් ,විනාශ කිරීම් හා විකෘති කිරීම් යන විවිධාකාර වූ තර්ජනයන්ට ලක්වීමේ අවධානමකට මුහුණපා ඇති බැවින් ඒවා ආරක්‍ෂා කරගැනීම කාලීන අවශ්‍යතාවයක්ව තිබේ. ඒ සඳහා මෙම චංචල පුරාවස්තූන් ක්‍රමවත්ව ලේඛනගතකර දත්ත සංචිත පවත්වා ගෙන යාමේ තාක්‍ෂණාත්මක වැඩපිළිවෙලක අවශ්‍යතාවය පවතී. මේ සඳහා ඒ ඒ ආයතනවලින් පෞද්ගලික මට්ටමින් මැදිහත්වී තිබුණ ද මේ වනතුරු සමස්ත ශ්‍රී ලංකාවටම පොදු ප්‍රතිපත්තිමය තීරණයක් ගෙන නොමැත.

එබැවින් ශ්‍රී ලංකාවේ අනන්‍යතාවය හඬගා කීමට සමත් පුරාවිද්‍යා උරුමය මැනවින් ආරක්‍ෂාකර මතුපරපුර වෙත දායාද කිරීමේ අරමුණින් ශ්‍රී ලංකාවේ සියළු ආයතන හා පුද්ගලයින් සතුව පවතින චංචල පුරාවස්තු පිළිබඳ සොයාබලා, අධ්‍යනය කර ඒවා විධිමත්ව වාර්තාගත කිරීමේ (පරිගණක දත්ත බැංකුවක් සකසීමේ) හා ප්‍රකාශයට පත්කිරීමේ වැඩපිළිවෙලක් පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව මඟින් ක්‍රියාත්මක කෙරේ. 2010 වසරේ සිට ක්‍රියාත්මකව පවතින මෙම ව්‍යාපෘතිය මඟින් චංචල පුරාවස්තු නීති විරෝධී අයුරින් විදේශ ගත කිරීම,අස්ථාන ගතවීම සහ විනාශ කිරීමට ඇති ඉඩ කඩ අවම කිරීම අපේක්‍ෂා කෙරේ.

මෙහි ප්‍රථම පියවර ලෙස දැනට පුරාවස්තුවල හිමිකාරීත්වය දරන රාජ්‍ය ආයතන, ආගමික ස්ථාන සහ කෞතුකාගාර පිළිබඳවත්, පුද්ගලයන් පිළිබඳවත් ඒ ඒ පළාත් මට්ටමින් සොයා බලා ප්‍රමුඛතා අනුපිළිවෙලකට වාර්තා කිරීමට අපේක්‍ෂා කරනු ලැබේ. ඒ අනුව සෑම චංචල පුරාවස්තුවක්ම නියමිත ආකෘතියකට අනුව ඡායාරූප සහිතව වාර්තා ගත කෙරේ. එමඟින් චංචල පුරාවස්තුවල අනන්‍යතාවය, පුරාවස්තුවලට නීතිමය ආවරණය ලබා දීම, පුරාවස්තුවල ආරක්‍ෂාව තහවුරු කිරීම,අධ්‍යයනයට සුදුසු දත්ත එකතුවක් ගොඩනැගීම ආදී කරුණු තහවුරු කිරීමට අපේක්‍ෂා කෙරේ. එමඟින් ශ්‍රී ලංකාවේ චංචල පුරාවස්තු කොපමණ ප්‍රමාණයක් තිබේද යන්න නිශ්චිතව දැනගැනීමට හැකිවීම, සංරක්‍ෂණයට බඳුන් කළයුතු පුරාවස්තු නිසි සංරක්‍ෂණ වැඩපිළිවෙලක් යටතේ සංරක්‍ෂණයට යොදවීමට හැකිවීම, අවශ්‍ය අවස්ථාවලදී ඒ ඒ භාණ්ඩවල නීතිමය කටයුතු සඳහා මැදිහත්වීමට පහසුවක් සැලසීම, පුරාවස්තු සොරකම් කිරීම්, විදේශගත කිරීම්, විනාශ කිරීම් හා විකෘති කිරීම් යන තර්ජනයන් අවම කර ගැනීම සඳහා පිටිවහලක් වීම ආදී ප්‍රතිඵල රැසක් ද ලබා ගැනීමේ හැකියාව පවතී.

✍ ප්‍රීතිකා රදලිගේ
පුරාවිද්‍යා පර්යේෂණ සහකාර

2014 වසරේ මුල් කාර්තුවේ පමණක් පුරාවස්තු විනාශ කිරීම් හා සොරා ගැනීම්වලට අදාළව විශාල දඩමුදලක් උපයා ගැනේ..

පුරාවස්තු සොරකම්	10
පුරාවස්තුවලට හානි සිදුකිරීම්	24
පුරාවස්තු සෙවීමේ අරමුණින් අනවසරයෙන් කැණීම් සිදු කිරීම	65
පුරාවස්තු ආනයන පනතට යටතෙන වෙනත් වැරදි	1
එකතුව	100

පළාත් මට්ටමින් පුරාවස්තු විනාශ කර ඇති ආකාරය.

දකුණු පළාත	8
නැගෙනහිර පළාත	10
බස්නාහිර පළාත	5
උතුර පළාත	9
උතුරුමැද පළාත	27
සබරගමුව පළාත	5
ඌව පළාත	17
වයඹ පළාත	9
මධ්‍යම පළාත	10

2014 මුල් කාර්තුව තුළ අය කර ඇති දඩ මුදල් ප්‍රමාණය 4, 981,000.00

සැමරුම

ආචාර්ය

සද්ධාමංගල කරුණාරත්න

මානව සමාජයේ කවර අවධියක වුවද විවිධ කුසලතා ප්‍රකට කරවන පුද්ගලයෝ පහළ වෙති. සමාජ ඉතිහාසය සංරක්ෂණය වනුයේ එබඳු පුද්ගලයන්ගෙනි. මේ පුද්ගල ගණය ඉතා අල්ප වෙයි. දාර්ශනික, චින්තක, ලේඛක, කලා, වීර, විද්‍යාඥ, යතිවර යනාදී වශයෙන් විවිධ අයුරින් ප්‍රභේදගත වන මේ අල්ප, විශේෂ සුවිශේෂී පුද්ගලයෝ සියලු කල්හි ශිෂ්ට ජන සමාජයේ සම්භාවනාවට පාත්‍ර වන්නාහ.

ආචාර්ය සද්ධාමංගල කරුණාරත්න වියතා පුරාවිද්‍යාඥයෙකු, අභිලේඛනඥයෙකු හා බහුශ්‍රැත පඬිවරයෙකු වශයෙන් ප්‍රකට වූවෙකි. ආචාර්ය සද්ධාමංගල කරුණාරත්න මහතා අභිලේඛන ක්ෂේත්‍රය තුළ සිදුකර ඇති විශිෂ්ට සේවාව දේශීය මෙන් ම විදේශීය විද්වතුන් අතර ද ප්‍රචලිතය. මහාචාර්ය සෙනරත් පරණවිතාන මහතාට පසුව පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව තුළ අභිලේඛන ක්ෂේත්‍රය පිළිබඳ පසල දැනුමකින් පිරිපුන් විද්වතෙකු වූ ඔහු 1979 සිට 1983 දක්වා පුරාවිද්‍යා කොමසාරිස් ලෙසින් විශිෂ්ට සේවයක් සිදු කළේය. ඒ අතර කාලය තුළ දී බ්‍රාහ්මී අක්ෂරවල පරිණාමය පිළිබඳව ඔහු විසින් ලියන ලද පර්යේෂණ ග්‍රන්ථය එපිග්‍රැෆියා සෙලනිකා Epigraphia Zalanica ග්‍රන්ථ පෙළෙහි විශේෂ වෙළුමක් ලෙස (vii) ප්‍රකාශයට පත් කර තිබේ.

පුරාවිද්‍යා ක්ෂේත්‍රයට අදාළ විවිධ ග්‍රන්ථ මඟින් ද සඟරා, පුවත්පත් හා සම්මන්ත්‍රණ මඟින් ද සිය දැනුම ජනතාව වෙත ප්‍රචලිත කරලීමට කරුණාරත්න සූරීන් විසින් 'අශෝක රජතුමා සහ බෞද්ධ ශිෂ්ටාචාරය' නමින් ග්‍රන්ථයක් ද, 'ලංකාවේ පුරාවිද්‍යාවේ ඉතිහාසය', 'ලංකාවේ පුරාණ නගර හා සිද්ධස්ථාන සහ සිංහල ශිලා ලේඛන' යනුවෙන් ද ග්‍රන්ථ කිහිපයක් සම්පාදනය කරනු ලැබීය.

ශිෂ්‍යත්ව ලාභියෙකු ලෙස ලංකා විශ්වවිද්‍යාලයට ඇතුළත් වන ඔහුට මහාචාර්ය ජී. මලලසේකර, මහාචාර්ය ඩී. ඊ. හෙට්ටිආරච්චි, මහාචාර්ය ඕ. එච්. ද. ඒ. විජේසේකර වැනි බුද්ධි විශාරදයන්ගේ ඇසුර ලබන්නට අවකාශ ලැබේ. සිංහල, ඉංග්‍රීසි භාෂාවන්ට අමතරව ඔහු එහිදී පාලි, සංස්කෘත භාෂාව ද ප්‍රගුණ කර ඇත. එම විශ්වවිද්‍යාලයෙන් එම්.ඒ. උපාධිය හිමිකරගත් ඔහු, පසුකාලෙක රාජ්‍ය සේවයේ යෙදී සිටියදී ශිෂ්‍යත්වයක් හිමිකරගනිමින් එංගලන්තයේ කේම්බ්‍රිජ් විශ්වවිද්‍යාලයට ඇතුළත් වී ආචාර්ය උපාධිය දිනා ගනියි. පුරා තිස් වසරකට නොඅඩු ඔහුගේ සේවා කාලය තුළ දී 1990 පුරාවිද්‍යා චක්‍රවර්ති නාමයෙන් පිදුම් ලැබීය. ශ්‍රී ලංකා පුරාවිද්‍යාඥයින්ගේ සංගමයේ සභාරම්භක ලේකම්වරයා ද වූ ඔහු 1985 වසරේ සිට 1989 දක්වා යුනෙස්කෝ ආයතනයේ ප්‍රාදේශීය ප්‍රවෘත්ති කර්තෘවරයෙකු ලෙස ද කටයුතු කර ඇත. ගුවන්විදුලි මාධ්‍යයේ ද නම් කෙතනාව ප්‍රකට කළ සන්නිවේදකයෙකි.

තමන් ජීවතුන් අතර සිටියදීම ස්වකීය ඥාණප්‍රභාව අගයමින් එතුමන් උපහාරයට ලක් කිරීමද විශේෂිතය. 2002 වසරේ එතුමන් වෙනුවෙන් සැකසුණු 'සද්ධාමංගල කරුණාරත්න අභිනන්දන' ග්‍රන්ථය ශාස්ත්‍රීය ලිපි ලේඛන 40 කට වැඩි ප්‍රමාණයක් අඩංගු වූවකි. පිටු 326කින් සමන්විත ඒ සුවිසල් නිර්මාණය ඔහුට පිදුණු උපහාරයකි. එතුමන්ට නිවන් සුව ලැබේවා.

✍ සංස්කාරක

ශ්‍රී ලාංකීය පුරාවිද්‍යා ක්ෂේත්‍රයේ ගමන්මග පිරික්සීමේ දී එහි උන්නතිය වෙනුවෙන් සිය කාලය, ශ්‍රමය, ධනය කැප කළ බොහෝ දෙනෙක් සිටිති. මේ වනවිට ඔවුන් අතුරින් ඇතැමෙක් මෙලොව හැර ගොසිහි. අපගේ මෙම ව්‍යායාමය නම් පුරාවිද්‍යා ක්ෂේත්‍රයේ අමිල සේවාවක් ඉටු කළ දැනට ජීවතුන් අතර සිටින මිනිසුන් සොයා ගොස් ඔවුන්ගේ තොරතුරු සහ අත්දැකීම් ඔබ සමග බෙදා හදා ගැනීමයි.

පී. එල්. සිරිසේන මහතා

ස්වාධීන පුරාවිද්‍යා ගවේෂකයෙකු ලෙස වසර 40 කට අධික කාලයක් පුරාවිද්‍යා ක්ෂේත්‍රයේ උන්නතිය වෙනුවෙන් සිය කාලය, ශ්‍රමය සහ ධනය කැප කළ මහු විශේෂයෙන් මෙරට ඉද්ධිය මිහිලුණු ලෙස පැවැති නැගෙනහිර පළාතේ පුරාවිද්‍යා ගවේෂණයෙහි නියැළුණු පුද්ගලයෙකි. කිසිදු වේතනයක් හෝ කොලඹා වෙනත් ලාභාපේක්ෂාවකින් තොරව පුරාවිද්‍යා කටයුතුවල නියැලුණු මෙවැනි විද්වතුන් විරලය. සිය ගවේෂණ හරහා උකහා ගත් ශාස්ත්‍රීය දැනුම මෙරට පාඨක ප්‍රජාව වෙත ප්‍රදානය කිරීමට මහු අතින් සිය ගණනක් ලිපි සම්පාදනය කෙරුණි. බොහෝවිට සාකච්ඡාවට ලක් වූ එම ලේඛන මෙරට ඉතිහාසයේ ප්‍රගමනයට අත්වැල් සැපයූ ඒවාය. 'සිරිගෝණාමලය හෙවත් ත්‍රිකුණාමලය' නම් ග්‍රන්ථය ඇතුළු තවත් ශාස්ත්‍රීය කෘති කිහිපයක් මහු අතින් නිමැවුණි. පසුගිය දිනෙක 'දායාද' පුරාවිද්‍යා පුවත් අටුවාව වෙනුවෙන් මහු සමග කළ සාකච්ඡාව මෙලෙස පෙළ ගැසුණි.

කන්තලේ අග්බෝපුර මදුකාච්චිය ග්‍රාමයේ පදිංචි සිරිසේනයන් හමුවීමට අප එහි යනවිටත් මහු සිය නවතම පුරාවිද්‍යාත්මක හා ඓතිහාසික ග්‍රන්ථය වෙනුවෙන් කරුණු ගොනු කරමින් සිටියේ ය.

පුරාවිද්‍යා කටයුතුවලට සම්බන්ධ වුණේ කොහොමද?

'මම ඉපදුණේ ගාල්ලේ වදුරඹ ප්‍රදේශයේ. මූලික අධ්‍යාපනය හැදෑවේ වදුරඹ මිටිය මහා විද්‍යාලයෙන්. පාසැල් ජීවිතය හමාර කරලා මම දේශපාලනය පැත්තට යොමු වුණා. 1950 දශකයේ අග වනකට ප්‍රසිද්ධ දේශපාලන පක්ෂයකින් මම තරග කරලා අන්ත පරාජයකට පත් වුණා. තත්ත්වය කොහොමද කිව්වොත්, මගේ ගෙදරඅයවත් මට ඡන්දය දීලා තිබුණේ නෑ. ඒ වකවානුවේ මට පවුලේ අයවත්, ගමේවත්, පළාතේ අයවත් මුහුණ දෙන්න බැරිවයි තිබ්බේ. මේ කාලයේ මම කන්තලේ සීනි සමාගමේ රැකියාවකට ඉල්ලුම්පතක් දමලයි තිබුණේ. ඒ අනුව 1961 දී සීනි කර්මාන්ත ශාලාවේ නිෂ්පාදන අංශයේ වාණිජකරණ සහායකයෙකු ලෙස සේවයට ගාල්ලෙන් කන්තලේට ආවා. සමාජයට මුහුණ දෙන්න බැරිව සිත් වේදනාවෙන් සිටි මට එය මහත් අස්වැසිල්ලක් වුණා. ඒ වනවිට කන්තලේ ප්‍රදේශයේ දේශපාලනික වශයෙන් බලවත්ව සිටියේ ලංකා කොමියුනිස්ට් පක්ෂයයි. මම ඒ පක්ෂයට සම්බන්ධ වෙලා 'සීනි කර්මාන්ත ශාලා කම්කරු සමිතිය' නමින් වෘත්තීය සංවිධානය ගොඩනැගුවා. ටික දවසක් යනවිට සහෝදර කම්කරුවන්ගේ කම්කරු ප්‍රශ්නයක් මතු වෙලා, මගේ මූලිකත්වයෙන් දින 28 ක මහ වැඩවර්ජනයක් සංවිධානය වුණා. රු. 3.50 ක වැටුප ශත 50 කින් වැඩිකර ගැනීමට දියත් කළ එම සටනින් කම්කරු අරගලය ජය ගත්තා. ඒත් මගේ රැකියාව අහිමි වුණා. ඒ 1963 වසරයි. මා විසින් කම්කරු විනිශ්චය සභාව ඉදිරියේ පැවරූ නඩුවකින් මා ජයගෙන වන්දි ද, රැකියාව ද ලබාගෙන නැවත රැකියාව කරගෙන ගියා.

1960 දශකයේ මුල මම කන්තලේට එනවිට මේ පළාත වන සතුන් ගහන වියළි කැලෑවක්. නැගෙනහිර පළාතේම තත්ත්වය එයයි. මේ අතරින් ත්‍රිකුණාමලය, සේරුනුවර, ගෝමරන්කඩවල, කන්තලේ වැනි පළාත්වල තැනින් තැන විසිරී තිබුණු පුරාවිද්‍යා නටබුන් දැකීමෙන් මගේ සිත ප්‍රබෝධයට පත් වුණා. මා ඉපදුණු ගාල්ල වදුරඹ ප්‍රදේශයේ එවැනි දෑ දැකීමට නොලැබීම ඊට ප්‍රධාන හේතුවයි. රැකියාවෙන් අස්වැසිල්ලක් ලබන කාල බොහොමයක් මම පුරාවිද්‍යා ස්ථාන සොයන්නටත්, ඒවා පිළිබඳ ලිපි ලේඛන සකසන්නටත් වෙහෙස ගත්තා.

වෘත්තීය සමිති ව්‍යාපාරයෙන් ලද පන්නරය මත 1965 දී අග්බෝපුර ගම්සභා සභාපති තනතුරට තරග කළා. එයින් ජයගත් මා වසර දොළහක් නොකඩවා එහි රැඳී සිටියා. 1977 දී ගම්සභා ක්‍රමය අහෝසි කිරීමෙන් පසුව මාව තම්බලගම් පත්තු කොට්ඨාශයේ උප්පැන්න හා කන්තලේ උප්පැන්න, විවාහ හා මරණ ලේකම් ධූරයට පත් කළා. එහි වසර 17 ක් ම සේවය කළා. මෙම තනතුර නිසි ලෙස ඉටු කරන ගමන් මගේ පුරාවිද්‍යා ක්ෂේත්‍ර කටයුතුත් කරගෙන ගියා. මේ අතර මට 1972 වසරේ දී මහාචාර්ය කාර්තිකේසු ඉන්ද්‍රපාල මහතා මුණගැසෙනවා. මහු එවකට යාපනය විශ්වවිද්‍යාලයේ පුරාවිද්‍යාව හා ඉතිහාසය පිළිබඳ මහාචාර්යවරයා. නැගෙනහිර පළාතේ සිදු කළ පුරාවිද්‍යා ගවේෂණ කටයුතු සඳහා මහු සමග කටයුතු සිදු කිරීමට මට ද ඉඩ ප්‍රස්තාව ලැබුණා. මහු හින්දු ආගමිකයෙක්. මම බෞද්ධාගමිකයෙක්. නමුත් අපි පන්සල, පල්ලිය, කෝවිල සියල්ල එක හා සමානවයි සැලකුවේ.

ඔබ සම්බන්ධ වී සොයාගත් ශිලා ලේඛන හෝ වෙනත් පුරාවිද්‍යා ස්ථාන තිබෙනවාද?

කන්තලේ හතර මිටියේ පිහිටා ඇති සිවන්කෝවිල් භූමියේ සෙල්ලිපි පිටපත් කොට ඒවා සඳහා නව අර්ථකථන ලබාදීමට මහාචාර්ය ඉන්ද්‍රපාල මහතා ගත් උත්සාහයට සහාය ලබා දීම විශේෂ සිද්ධියක්. ඒ වගේම කන්තලේ අග්බෝපුර ප්‍රදේශයේ 87 ඇති වේවැල්කොට්ට නම් සෙල් ලිපි වර්ගය පිටපත් කොට ඒවා කියවා ඒ සඳහා නව අර්ථකථන ලබාදීමට ලැබීමත් විශේෂයි.

ත්‍රිකුණාමල පැරණි ලන්දේසි සුසාන භූමියට නොදුරුව පිහිටා ඇති ඉපැරණි බෝ ගස් හතර රැක ගැනීමේ සටනත් මගේ ජීවිතයේ ඓතිහාසික සිදුවීමක්. 1993 වසරේ ත්‍රිකුණාමල නගර සභාව විසින් මේ බෝ ගස් හතර කපා ඉවත් කරලා, මැරිස්ටෙලා විද්‍යාලයේ ප්‍රජාශාලාවට ඉඩ දීමට කටයුතු කළා. මම මේ සිද්ධියට දැඩි සේ විරෝධය ප්‍රකාශ කරලා එවකට ලංකාවේ ජාතික පුවත්පත් සියල්ලටම ලිපි සැපයුවා. පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව ඇතුළු සියලු රාජ්‍ය ආයතන දැනුවත් කළා. (ජාතික පුවත්පත්වල පළ වූ ලිපි ලේඛන අප වෙත පෙන්නුවේ ය.) මේ පිළිබඳව ලංකාවේ ලොකු සංවාදයක් ඇති වෙලා ඓතිහාසික බෝගස් 4 කැපීම වැළැක්කුණා. පසුකාලීනව එය පුරාවිද්‍යා රක්ෂිතයක් බවට පත් කළා. අනික් විශේෂ කාරණය නම් මෙම පුරාවිද්‍යාත්මක ස්ථානය පන්සලක් නොවෙයිව බෝගස් 4 ඇති ලංකාවේ එකම ස්ථානය වීම. මගේ ශාස්ත්‍රීය ලිපි ලේඛන උපයෝගී කරගෙන මේ සඳහා ලොකු සටනක් දියත් කළේ, ත්‍රිකුණාමලයේ සිංහල සංවිධානයයි. එහි සභාපති බණ්ඩාර මහතා ගැන විශේෂයෙන් සඳහන් කළ යුතුයි. දැනටත් මෙම ස්ථානය නඩත්තු කරන්නේ ඒ මහතා ඇතුළු පිරිස. සේරුවිල විහාරස්ථානයේ ප්‍රදර්ශනය කොට තිබූ නයිපෙන 7 ක් සහිත බුදුපිළිමයේ කතාවත් ඓතිහාසික සිද්ධියක්. මේ නයිපෙන 7 කින් යුත් සුවිශේෂ බුදුපිළිමයක් කියලා හඳුන්වාගෙන එවකට පන්සලේ නායක හාමුදුරුවෝත්, ගිහි ජනතාවත් පුද පූජා කළා. එක්තරා දිනෙක මට අවස්ථාව ලැබුණා මේ පිළිමය ඉතා හොඳින් පරීක්ෂා කිරීමට. ඒ අනුව මට නිරීක්ෂණය වුණා මෙය බුදු පිළිමයක් නොව නිගණ්ඨනාථගේ ගුරු, පාර්ශ්වනාථ නිගණ්ඨයා නිරූපණය කරනු ලබන එකක් බව. මම ඊට හේතු ලෙස බුදුරජාණන් වහන්සේ කිසිවිටක නිරුවතින් නොසිටි ආකාරයත්, මෙය කාලිංග මාඝ සමයේ මෙරටට පැමිණි නිර්මාණයක් බවත් සාක්ෂි සහිතව සනාථ කළා. මේ වර්ගයේ පිළිම 11 ක් පමණ මේ පළාතේ දැකිය හැකි බවත් තහවුරු කළා. මාගේ ශාස්ත්‍රීය තාර්කික පදනම මත පිළිමය පන්සලෙන් ඉවත් කිරීමට සිදු වූ අතර එය පසුකාලීනව මුදා ආසන සහිත බුදුපිළිමයක් බවට පත් කොට දැනට සේරුවිල පුරාවිද්‍යා කෞතුකාගාරයේ තැන්පත් කර තිබෙනවා.

ශිලාලේඛන පිටපත් කිරීමත් ඒවා කියවීමත් ඒවාට අර්ථකථන සැපයීමත් ශාස්ත්‍රීය අභ්‍යාසයක් ලෙසයි අපට හැගෙන්නේ. මේ දැනුම ඔබ ලබන්නේ කෙසේද?

මම විශ්ව විද්‍යාලයකින් උපාධියක් ලබපු කෙනෙක් නෙවෙයි. මම ඉගෙන ගත්තේ ජ්‍යෙෂ්ඨ පාඨශාලා සහතික පත්‍ර විභාගය දක්වා පමණයි. සෙල්ලිපි කියවීම, ස්වඋත්සාහයෙන් උගත් දෙයක්. ශිලා ලේඛන කියවීමට අවශ්‍ය බ්‍රාහ්මී අක්ෂර කාලාව මෙන්ම පාලි සංස්කෘත වැනි භාෂාත් මම පසුකාලෙක ප්‍රගුණ කළා. පුරාවිද්‍යා විෂයට ඇති කැමැත්ත නිසා ම මම මේවා ස්වඋත්සාහයෙන්ම ඉගෙන ගත්තා. නැගෙනහිර පළාතේ විශේෂයෙන් ත්‍රිකුණාමලය, කන්තලේ, ගෝමරන්කඩවල වැනි ප්‍රදේශවල ඇති බොහෝමයක් ශිලා ලේඛන මම කියවා බලා තිබෙනවා.

(ශාස්ත්‍රීය පුවත්පත් ලිපි සිය ගණනක් ඔහු අත වීය. ඒවායින් බහුතරයක් පුරාවිද්‍යා විෂය ක්ෂේත්‍රයට අදාළවය.) ඔබ විසින් රචිත ග්‍රන්ථ ගැන යමක් සඳහන් කළොත්?

'සිරිගෝණාමලය හෙවත් ත්‍රිකුණාමලය' මගේ මුල්ම ශාස්ත්‍රීය ග්‍රන්ථයයි. මේ ග්‍රන්ථයෙන් තිරුකෝණේශ්වර කෝවිල හා ෆෙඩ්රික් කොටුව, සියම් නිකායෙහි ඉතිහාසය හා බැඳුණු ත්‍රිකුණාමලයේ පිහිටි ඓතිහාසික බෝධි වෘක්ෂ හතර, කොට්ටියාර දනව්ව හෙවත් අනුල ජනපදය, දළදා හිමි හා ලංකා පටුන හෙවත් ඉලංකතුරෙයි, නිමිදල් වූ පාර්වතී ඇඳ දානශාලාව ආදිය පිළිබඳ කරුණු සාකච්ඡා කර තිබෙනවා. 2011 වසරේ මා විසින් ලියා පළ කරන ලද ශාස්ත්‍රීය ඓතිහාසික ග්‍රන්ථය නම් 'දෙවැනි ගජබා නිරිඳුන්ගේ කන්තලේ රාජධානිය'. මෙම ග්‍රන්ථයෙන් කන්තලේ රාජධානිය බිහිවීම, එහි ව්‍යාප්තිය සහ දෙවැනි ගජබා නිරිඳු පිළිබඳවත්, පැරණි දළඩ හිමි සංග්‍රහය ත්‍රියැවුණු වන්නාඩි පාලම් රැම්බුඩිය ලෙසින් හඳුන්වන රැම්බුඩිය පිළිබඳවත් කරුණු අඩංගුය. එමෙන්ම පෝර්චුගීසීන් නිසා වූ අග්බෝපුර ජනපදය හා සීනි කම්හල, කන්තලා මහවැව, ජයරාජ වැව හෙවත් වෙන්ඩරාසන් වැව වූ හැටි, වේවක්කා වෙහෙර ආදිය පිළිබඳ කරුණු අඩංගුය.

මේ දිනවල මා විසින් ලියා සකසා ලියනය කොට සෝදුපත් බලමින් සිටින ග්‍රන්ථය වනුයේ 'ලංකාව ධාතුවෙන් පිහිටි කොට්ටියාර දනව්වේ සේරුනුවර රාජධානිය' ග්‍රන්ථයයි. මෙයින් නැගෙනහිර පළාතේ සුවිශේෂ ස්ථාන රාශියක් පිළිබඳව ඓතිහාසික හා පුරාවිද්‍යාත්මක කරුණු අඩංගු වෙනවා. ඒ අතුරින් මාවිල්ආරු, වෙරුගල්, ඊච්චලම්පත්තුව වැනි ස්ථානයන්හි ඓතිහාසික ගොඩනැගීම පිළිබඳ සාකච්ඡා කෙරෙනවා. මේ ග්‍රන්ථය නිර්මාණය කිරීමට මහාචාර්ය සිරිමල් රණවැල්ල, මහාචාර්ය ප්‍රිශාන්ත ගුණවර්ධන, ආචාර්ය ප්‍රේමතිලක වැනි විද්වතුන්ගේ හා සිරිසමන් විජේතුංග, පී. වීරසිංහ වැනි අයගේ සහය ලැබුණා.

ඔබගේ ඇස් දෙකෙන් එකක් පසුගිය කාලයේ සම්පූර්ණයෙන්ම නොපෙනී ගියා කියලා අපට ආරංචි වුණා. ඊට බලපෑ හේතුව ලෙස කියැවුණේ කාලයක් ඔබ නියැලී සිටි විෂය ක්ෂේත්‍රයක්. මේ ගැන යමක් කියන්න කැමතිද?

පුරාවිද්‍යාත්මක තොරතුරු සහ දත්ත

4 වැනි පිටුවට...

3 වැනි පිටුවෙන්...

ගවේෂණය වෙනුවෙන් ස්වදේශිකයෙන් ශිලා ලේඛන පිටපත් කොට කියවා දැනුම උකහා ගන්නා සේම මෙරට ජාතික උරුමයක් වන පුස්කොළ ලේඛනය රැක ගැනීම වෙනුවෙන් මම ලොකු සටනක් කළා. පුස්කොළ ලේඛන තිබෙන පැරණි පන්සල්වලට ගොස් පුස්කොළ හොයාගෙන තිබිච්ච ඒවා ඉල්ලා ගෙන ගියෙව්වා. ලේඛනයට අවශ්‍ය පුස්කොළ, පන්හිඳ, ආදිය සම්පාදනය කරගෙන ඒක ඒක මේ විෂය හදාරණ හමින් පුස්කොළ ලේඛනය ආරම්භවා. මෙය අතිශය දුෂ්කර වැඩක්. මම වසර 30 කට අධික කාලයක් මේ ජාතික සේවාව කරගෙන ගියා. පිරිත් පොත්වහන්සේ මම පුස්කොළ ලේඛනයට දැම්මා. අවසානයේ දී මම ලංකාවේ පුස්කොළ ලේඛනය පිළිබඳ උපදේශක සභාවේ උපදේශකවරයෙකු බවට පත් වුණා. වී.ජ.මු. ලොකුබණ්ඩාර අමාත්‍යතුමා සංස්කෘතික ඇමති කාලයේ මම මුද්‍රණයේ හදවත බඳු ධම්මපදය පොත පුස්කොළ ලේඛනයට නගා පිළිගැන්වුවා. එය මගේ ජීවිතයේ අමරණීය මොහොතක් වශයෙන් මෙරට ජාතික උරුමය සුරැකීමට කළ ලොකු පියවරක් ලෙසයි මට හැඟෙන්නේ. ඒවා කාලයේ පුරාවිද්‍යා කටයුතු ද රාත්‍රියේ පුස්කොළ ලේඛන කටයුතු ද කරගෙන ගියා. ක්‍රමයෙන් මගේ ඇස් පෙනීම දුර්වල වුණා. දකුණු ඇසට පුස්කොළ මගින් ප්‍රිරියක් ඇතුළු වී ඇති බව කියැවුණා. ශල්‍යකර්ම කිහිපයක් කළා. දැන් ඇස සම්පූර්ණයෙන් අන්ධයි. තනි ඇසෙන් මම පුස්කොළ ලේඛන කලාව කරගෙන යන්න හැදුවේ. දරුවෝ මගේ ඉතිරි ඇසවත් බේරගන්න ඕන කියලා පුස්කොළයි, අකෑටුත් උදුරගෙන ගිහින් තිබ්බා. මේ වනවිට මා විසින් සකස් කරගෙන යන ග්‍රන්ථයේ සෝදුපත් බැලීම ආදිය කරගෙන යන්නේ අත් කාචයක ආධාරයෙන්. තනි ඇසෙන්.

සිරිසේනයන් සමග සම්මුඛ සාකච්ඡාවේ නියැලී සිටි කාලය තුළ ඔහු හමුවීමට ගම් පළාතේ සමහරු පැමිණියේ ඉඩම්ක ඔප්පු ලියා ගැනීම ගැන අසා දැනගැනීමටත්, අළුතෙන් ඉදිකිරීමට යෝජිත නිවෙසේ මුල්ගල තැබීමට නැකතේ අසා දැනගැනීමටත් ය. අපි ඒ ගැනත් ඔහුගෙන් විමසුවෙමු.

දේශපාලනය, පුරාවිද්‍යාව, පුස්කොළ ලේඛනයට අමතරව දේශීය උරුමයක් වන නැකත් ශාස්ත්‍රය මම හොඳින් ප්‍රගුණ කර තිබෙන්නේ. දැනට මම තමයි ත්‍රිකුණාමල දිස්ත්‍රික්කයේ සිටින පැරණිම සම්ප්‍රදාය විනිශ්චයකාරවරයා. ජ්‍යෝතිෂ කටයුතු කරන පුද්ගලයා. (ලැනෙක් බැලීමට මිනිස්සු මිනුට ලබා දී ඇති ගැනෙක් පල ආදිය අපට පෙන්වයි.) මෙම පළාතේ දුප්පත් අහිංසක මිනිසුන්ගේ ජ්‍යොතිෂ වැඩ, උප්පැන්න, මරණ සහතික ආදිය කරන්නේ ගරු වශයෙන් හැටියට මිසක් කිසිදු මුදලක් අපේක්ෂාවෙන් නොවෙයි.

ඊට අමතරව මම කන්තලේ පොලිස් කොට්ඨාශයේ විශය පරීක්ෂණ අධ්‍යක්ෂක නිලධාරියා ලෙස දැනටමත් කටයුතු කරනවා. ඊට මට මුදලක් නොවනවා. සිවිල් ජනතාවගෙන් පොලිස් නිලධාරීන්ට එරෙහිව ලැබෙන පැමිණිලි විමර්ශනය කොට වාර්තා ලබාදීම ඊට පැවරෙන වගකීමයි.

ඔබගේ පොත පත විමසීමේ දී මා දුටුව තවත් විශේෂ දෙයක් තමයි, 1980 දශකයේ මැද කන්තලේ වැව් බැම්ම කඩාගෙන ගිය සිදුවීම ඔබ වාර්තා කර තිබූ ආකාරය. ඒ ගැනත් යමක් සඳහන් කළොත්

ලංකාවේ මහත් ආන්දෝලනයක් ඇති කළ කන්තලේ වැව් බැම්ම කඩාගෙන ගියේ 1986 වසරේ. මෙම යෝධ වැව නිර්මාණය ගැන විවිධ මතවාද නොවනසේ තිබෙනවා. මම 1985 දී ලංකාවේ ජාතික පුවත්පතකට ලිපියක් ලිව්වා, කන්තලේ වැව අග්බෝ රජුගේ නොවෙයි, මහසෙන් රජුගේ නිර්මාණයක් කියලා. වැව් බැම්ම හිමිවා ඇත්තේ ගල් බැඳලා නොව ගල් පුරුද්දලා යන්නත් මම අවධාරණය කළා. 1962 වාරිමාර්ග දෙපාර්තමේන්තුව විසින් මුද්‍රණය කළ *Water Resource of Ceylon its Utilisation and development* කෘතියේ කන්තලේ වැව නිර්මාණය කළේ කුලෝත්තුංගවර්ධන් කියා සඳහන් වෙනවා. මෙය වැරදි බවත් කියා මම ලිපි සැපයුවා. මම ශාස්ත්‍රීය කරුණු මත පදනම්ව ලියූ ලිපියෙන් වසරක් ඉක්මී යාමට මත්තෙන් වැව් බැම්ම කඩාගෙන ගියා. ඉපැරණි ගඩොල් මතුවුණා. ඒවා මහසෙන් යුගයේ ගඩොල් බව තහවුරු වුණා. වැව් බැම්ම කඩාගෙන යාම පිළිබඳ වාර්තාවක් සපයන ලෙස එවකට වාරිමාර්ග අමාත්‍යවරයා වූ රණසිංහ ප්‍රේමදාස මහතාගේ මෙහෙයවීමෙන් බ්‍රිතාන්‍ය ජාතික ඇලෙක්සැන්ඩර් ගිබ් විශේෂඥයාගේ ප්‍රධානත්වයෙන් කොමිසමක් පත් කළා. ඊට සුදු ජාතිකයින් තිදෙනෙක් ඇතුළත් වුණා. මගේ සාක්ෂි සඳහා කැඳෙව්වා. මම හොඳියව කියා සිටියා වැව් බැම්ම අද්දරින් විශාල යකඩ ලෝඩර් බස්සවා ජලය පොම්ප කිරීමෙන් වැව් බැම්ම පිපිරුවා කියලා. විශාල පළාතේ සාමාන්‍ය ජනතාවගේද මතය වුණේ ඒක. කොමිසම බොහෝ කාලයක් පරීක්ෂණ පවත්වලා අපගේ මතය පිළිගත්තා.

පවුලේ විස්තර කොහොමද?

මගේ බිරිඳ ජීවතුන් අතර. පුතාල තුන්දෙනයි, දෙදෙනෙක් වෛද්‍යවරු. එක පුතෙක් ඕමාන් රටේ ඉංජිනේරුවෙකු ලෙස කටයුතු කරනවා. දුවලා දෙන්නයි. ලොකු දුව කැනඩාවේ විද්‍යා ආයතනයක විද්‍යාඥවරියක් ලෙස කටයුතු කරනවා. බාල ම දුව කන්තලේ මූලස්ථාන පොලිස් කාර්යාලයේ පරිගණක අංශයේ රාජකාරි කරනවා.

ඔබ ජීවත් වන්නේ අග්බෝපුර මවුකාවිච්චිය ග්‍රාමයේ. ඔබගේ පොත්පත්වල සඳහන් වනුයේ 'කන්තලේ සිරිසේන' යන නම.

ඒක ඇත්ත. පළාතේ මිනිස්සු මට කියන්නේ *P.L.* කියලා. රටේ මිනිස්සු කියන්නේ 'කන්තලේ සිරිසේන' කියලා. මම කැමතියි කන්තලේ සිරිසේන කියන නමට.

අවසාන වශයෙන් යමක් සඳහන් කළොත්

මම ජීවිතය පරාජය වෙලා සහ පසුතැවී ඇති තැනකින් අති දුෂ්කර පළාතකට ආපු මිනිහෙක්. සාක් සවිරැවින් හැකි කිසිදු සේවාරණක් නොමැති තැනකින් ජීවිත යමින අරඹපු මිනිහෙක්. කම්කරු සටන් මෙහෙයවා රැකියාව අහිමි කරගත් මිනිහෙක්. නමුත් මම ධෛර්යය සම්පන්නව ජීවිතයට මුහුණදීලා ආවාහ විවාහ කටයුතු කරගෙන දරුවෝ හදලා රටේ හොඳ තැනකට ගෙනල්ලා රටටත් වැඩක් කරලා තියෙනවා. මම පුරාවිද්‍යා ගවේෂණ කටයුතු, ශිලා ලේඛන පිටපත් කිරීම, පුස්කොළ ලේඛන කලාව ආදිය කළේ කිසිදු රාජ්‍ය අනුග්‍රහයක් නොමැතිව. මම මගේ ජීවිතය ගැන ආපසු හැරී බලා සිය දහස් වාරයක් සතුටු වෙනවා. පුරාවිද්‍යාත්මක උරුමය පිළිබඳව පාසල් ප්‍රජාව දැනුවත් කිරීමෙන් අනාගතයේ ලොකු ප්‍රතිලාභයක් ලැබෙන්න පුළුවන් වේවි. එමගින් ජාතික උරුමය සුරැකීම පරපුරක් නිර්මාණය කරගන්න ලැබේවි කියන එකයි මගේ හැඟීම.

සටහන
✍ **සුනිල් බණ්ඩාර කෝරළගේ**

---

1 වැනි පිටුවෙන්...

ත්‍රිකුණාමලය සමුද්‍ර කෞතුකාගාරය....

මැදිරි ගණනාවකින් යුතු කෞතුකාගාරය පසුගියදා ශ්‍රී ලංකා පාර්ලිමේන්තුවේ ගරු කථානායක චමල් රාජපක්ෂ මැතිතුමාගේ සුරතින් විවෘත කෙරිණි.

ලන්දේසි හෙවත් ඕලන්ද ජාතිකයින් මෙරට ස්ථාවර වීමෙන් පසු ඔවුන්ගේ ප්‍රධාන පරිපාලනමය කටයුතු හා යුධ කටයුතු රැසක් ත්‍රිකුණාමලය කේන්ද්‍ර කොට දියත් විය. විශේෂයෙන් ත්‍රිකුණාමලය ස්වභාවික වරාය නම යුධ හා වෙළඳ කටයුතු වෙනුවෙන් භාවිත කිරීම සඳහා ඒ ආශ්‍රිතව නාවික හමුදා කඳවුරු ස්ථාපිත කෙරිණි. ඒ අනුව අද කෞතුකාගාරයක් බවට පරිවර්තනයවී ඇති මෙම ගොඩනැගිල්ල එදා ලන්දේසි නාවික කොමිසාරිස් වරයාගේ නිල නිවහන විය.

1805 දී බලයට පත් වන බ්‍රිතාන්‍යයන් ද මෙරට අතහැර යන තෙක් ත්‍රිකුණාමලය ප්‍රදේශය භාර පරිපාලන නිලධාරියාගේ නිල නිවස ලෙස භාවිත කළේය. නිදහස් ශ්‍රී ලංකාවේ ද අත නොහැර භාවිත වූ මෙම ගොඩනැගිල්ල පරිපාලනමය කටයුතු සහ එවැනි සේවා කටයුතු සඳහා යොදා ගැනින.

එහෙත් සිවිල් යුද්ධය ආරම්භ වීමෙන් පසු සෙසු ගොඩනැගිලි මෙන්ම මෙය ද භාවිතයෙන් තොර විය. ගරා වැටී, ගස් වැවී තිබූ ගොඩනැගිල්ලෙහි පුරාවිද්‍යාත්මක සංරක්ෂණ කටයුතු 2008 දී ඇරඹින. එහි අරමුණ වූයේ කෞතුකාගාරයක් ස්ථාපිත කිරීමය. ඒ අනුව 2013 වන විට ගොඩනැගිල්ලෙහි සංරක්ෂණ කටයුතු අවසන් කොට ශ්‍රී ලංකා ප්‍රජාතන්ත්‍ර ජනරජයේ අතිගරු ජනාධිපති මහින්ද රාජපක්ෂ මැතිතුමාගේ සුරතින් 2013.04.03 වන දින මහජන අයිතියට පත් කරන ලදී.

මෙලෙස පුරාවිද්‍යා උරුමයට එකතු වූ මෙම ගොඩනැගිල්ල භාවිත කරමින් එම ගොඩනැගිල්ල තිබෑවීමේ මූලික අභිප්‍රාය සේවා කර ගනිමින් සමුද්‍ර හා නාවික ඉතිහාස කෞතුකාගාරයක් නිර්මාණය කිරීම ආරම්භ කළේය. මෙම ව්‍යාපෘතිය නෙදර්ලන්ත රජයේ ධන පරිත්‍යාගයෙන් ජාතික උරුමයන් පිළිබඳ අමාත්‍යාංශයේ අධීක්ෂණය යටතේ පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ කෞතුකාගාර අංශය මගින් ක්‍රියාවට නංවන ලදී.

කෞතුකාගාරය මැදිරි පහකින් සමන්විතය. එනම්, ත්‍රිකුණාමලය පුරාණ වරාය, ශ්‍රී ලංකාවේ සමුද්‍ර පුරාවිද්‍යා කටයුතු, ශ්‍රී ලංකාවේ නාවික ඉතිහාසය, ශ්‍රී ලංකා නාවික හමුදාවේ ඉතිහාසය, සහ සමුද්‍ර ජෛව විවිධත්වය යන විෂයයන් ඔස්සේ මෙම මැදිරි සකසා ඇත. නරඹන්නන්ගේ දැනුම වර්ධනය වන ලෙස ආකර්ෂණීයව ප්‍රදර්ශනය ඉදිරිපත් කර තිබේ. පුරාවස්තු, ආකෘති, ප්‍රදර්ශන පුවරු, ඔඩියෝ සහ වීඩියෝ ප්‍රදර්ශනයට එකතු කර ඇත. මෙම අවස්ථාවට ජාතික උරුමයන් පිළිබඳ ගරු අමාත්‍ය ආචාර්ය ජගත් බාලසූරිය මහතා පුරාවිද්‍යා අධ්‍යක්ෂ ජනරාල් ආචාර්ය සෙනරත් දිසානායක මහතා ඇතුළු ප්‍රභූවරුන් විශාල පිරිසක් ද සහභාගී වූහ.

සටහන
✍ **සුරංග පෙරේරා**
ඡායාරූප - අර්ජුන සමරවීර

1 වැනි පිටුවෙන්...

ගොඩවාය සමුද්‍ර පුරාවිද්‍යා ගවේෂණය..

පිළිබඳව පුරාවිද්‍යාත්මක කරුණු තහවුරු කර ගැනීමේ නියමු ව්‍යාපෘතියක් ලෙස ද මෙය හඳුනාගත හැකිය. මුහුදු පුරාවිද්‍යා විෂය පිළිබඳව ලොව සුපතල පුරාවිද්‍යාඥයින්ගේ සහයෝගයෙන් පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව මෙහි කටයුතු අධීක්ෂණය කරයි.

මේ පිළිබඳව ලියැවුණු ලිපියක් 8 වැනි පිටුවේ පළ කෙරේ.

හඳුන්වා දෙන උරුමය.

'හඳුන්වා දෙන උරුමය' තීරුව යටතේ මෙවර අපි නැගෙනහිර පළාතේ මඩකලපුව දිස්ත්‍රික්කයේ පට්ටිපොල ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාශයේ ශාන්තිමලේ ග්‍රාමසේවා වසමේ පිහිටි ඓතිහාසික බිම්කඩක් වූ පුළුකුණාව පිළිබඳ තොරතුරු සැකෙවින් ඉදිරිපත් කරමු. පසුගිය දිනෙක එම ස්ථානයේ සිදුකළ තොරතුරු ගවේෂණයකින් අනතුරුව මෙම විශේෂාංගය සැකසේ.

පුළුකුණාව

මහියංගන-අම්පාර ප්‍රධාන මාර්ගයට නොදුරුව මෙම පුරාවිද්‍යා බිම්කඩ පිහිටා ඇත. අම්පාරේ සිට මහියංගන දෙසට කි.මී. 30 ක් පමණ ගමන් කළ පසු පුළුකුණාව හන්දිය හමුවෙයි. එතැන් සිට කි.මී. 3 ක් පමණ දුර අතුරු මාවතකි. මාර්ගය තාර අතුරා ඇත. එය පුළුකුණාව ගම්මානයට යන අතුරු පාරයි. ඓතිහාසික රජගලතැන්න පුරාවිද්‍යා භූමියේ සිට පුළුකුණාවට ඇත්තේ කි.මී. 10 පමණය.

වනරොදින් වැසීගත් විශාල කඳු පෙළකි. ඒ මේ අත විසිරුණු ගල්කුළු සමූහය විශේෂතා පරයා නැගී සිටී. එකක් අනිකට ආධාර වෙමින් ද තනිව එකක් හුදෙකලාව ද නැගී ගත් ගල්කුළු වෙත ළඟා වීමට බිඳුණු මාවතක් ඇත. සැම ගල්කුලක් වටා වැඩුණු විශාල ගස් සහිත ලඳු කැලෑවක. කඳු පෙළට දකුණෙන් කඳු පාමුල ඇති තැනිතලා ප්‍රදේශය පුරාම පැරණි ගොඩනැගිලි සමූහයක අවශේෂ විද්‍යමානය. මේ ගොඩනැගිලි අතර නිධන් හොරුන් විසින් විනාශ කළ දාගැබක නෂ්ටාවශේෂ ද ගල් කුළුණු සහිත ගොඩනැගිලි පාදම් ද සම්පූර්ණයෙන් ම පාෂාණ පිළී ගිය විශාල පොකුණක් ද දක්නට ලැබේ. දැනට ආසනඝරයක් ලෙස හඳුනාගෙන ඇති සුවිශාල නිර්මාණය ද පුරාවිද්‍යා භූමියේ ප්‍රවිශ්ටය සමීපයේම වෙයි.

ලඳු කැලෑව මැදින් වැටී ඇති කුඩා අඩි පාරේ කඳු මුදුන වෙත ගමන් ඇරඹුවෙමු. කොටිම්න් ලෙස ඒ මේ අත විසිරුණු ශෛලමය පියගැට පෙළ සමූහයකි. ස්වාභාවික ආපදාවන්ගේ (අව්ව, වැස්ස, සුළඟ ආදිය) නොනිමි සටනකට මුහුණ පා ඇති ඒ නෂ්ටාවශේෂ වැඩුණු ගස්කොළන් සහිත යටි කැලෑව විසින් ම රැකගෙන සිටී. තැන තැන විසිරුණු ගල් කුළුණු ද දැකිය හැකි ය. කන්ද මැදකට වන්නට විශාල තැනිතලාවකි. මුළු තැනිතලාවම නටබුන් සහිතය. එහි පසින් ගොඩ වූ දිය දෝතක් පමණ රැඳි මධ්‍යම ප්‍රමාණයේ පොකුණකි. මේ තැනිතලා භූමිය පසුකරමින් කඳු මුදුන නගින විට විශාල ගල් කුළු හමුවෙයි. විශාල ගල් කුලකට හේත්තු වූ තවත් එවැනි ගලකින් සුවිශාල ගල් ගුහාවක් නිර්මාණය වී තිබේ. එවැනි ගල් ගුහා විශාල ප්‍රමාණයකි. ඇතැම් තැනක කටාරම් කෙටූ ගල් ගුහා ද හමු වෙයි. මේ ගල්ගුහා වෙත ළඟාවීමේ දී ගල් පර්වතවල කපන ලද පියගැටපෙළවල් දකින්නට ලැබීම විශේෂය. මේවා ඉතා පුරාණ යුගයේ නිර්මාණය වූ ඒවා බව පෙනේ. එලෙසම කන්දේ බොහෝ තැන්වල අබලන් වූ කුඩා පියගැටපෙළ රැසක් ම දක්නට ලැබේ. කෙසේ වුවත් පුළුකුණාවේ නටබුන් අතුරින් වැදගත් තැනක් ලෙන් සංකීර්ණයට හිමි වෙයි. කඳුවැටියේ හැම තැනකින්ම විවිධ ප්‍රමාණයේ ලෙන් පිහිටා ඇත. මේවායින් සමහරක කටාරම් කොටා ලිපි පිහිටුවා ඇත. සමහරක කටාරම් ඇතත් ලිපි නැත. තවත් සමහර ලෙන් ස්වාභාවික ලෙස පිහිටා ඇත. මේ දැනෙන වර්ගයේ ලෙනක වුව එක් අයෙකුට හෝ විසිය හැකි ය. ඒ අනුව මේ ලෙන් සංකීර්ණය ඉතා දිගු කලක් විශාල භාවනානුයෝගී භික්ෂු පරපුරකට නවාතැන් සපයන්නට ඇති බව නම් පැහැදිලිය.

'නැගෙනහිර පළාත හා උතුරු පළාතේ සිංහල බෞද්ධ උරුමය' නමැයින් සුවිසල් ග්‍රන්ථයක් සම්පාදනය කළ ස්වාධීන පුරාවිද්‍යා ගවේෂකයෙකු හා කීර්තිමත් ලේඛකයෙකු වූ පූජ්‍ය එල්ලාවල මේධානන්ද නාහිමියන් සිය කෘතියේ දී මෙම කඳුගැටයේ ලෙන් 70 ක් පමණ ද, ලෙන්වල තිබී පිටපත් කළ ශිලා ලේඛන 14 ක් පසුකර ඇති බවත් තමන් වහන්සේ විසින් අලුතින් ලිපි 03 ක් සොයා ගත් බවත් සඳහන් කරයි. එලෙසම 'පුළුකුණාව' යන්න පසුකාලීනව මෙම ස්ථානයට පටබැඳි නමක් බවත් මෙහි සත්‍ය නාමය විය යුත්තේ 'විහාරකන්ද' යන නම බවත් සඳහන් කරයි.

කඳු පාමුල තැනිතලාවේ පිහිටා ඇති සුවිසල් ශෛලමය ආසනඝරය මේ පුරාවිද්‍යා භූමියට එක්කරනුයේ අමිල වටිනාකමකි. අඩි 4 ක් පමණ පළලින් ද අඩි 10 ක් පමණ දිගින් ද යුත් මේ ආසනඝරය විවිධ කැටයමින් යුක්තය.

පුරාවිද්‍යාත්මක සාධක ගොඩගැසී ඇති පුළුකුණාව පුරාවිද්‍යා බිම්කඩ පිළිබඳ නිශ්චිත කාලරාමුවක තොරතුරු නොමැති මුත් මෙය ලක් දෙරණේ ඓතිහාසික ගමන් මගට සුවිසල් අත්වැලක් සැපයූ ස්ථානයක් බව නම් නිසැකය. ශෛලමය ගොඩනැගිලි පාදම්, විනාශ වූ ස්තූප, ලෙන් සංකීර්ණය, සුවිසල් ආසනඝර, පියගැටපෙළ, පොකුණු ආදිය ඊට නිදසුන් සපයයි. වියළි කලාපීය දේශගුණික වටපිටාවක ගතිලක්ෂණ ප්‍රකට කරන මේ භූමිය රතු-දුඹුරු පසින් යුක්තය. ආසන්නතම ජල මූලාශ්‍රය ශාන්තිමලේ වැවය. මුහුදු මට්ටමින් මීටර් 74 ක උසකින් පිහිටා ඇති මේ භූමියේ දෘශ්‍යමානතාව (*visibility*) පැහැදිලිය. වාස්තුවිද්‍යාත්මක අගය අතින් අතිවිශිෂ්ට ස්ථානයක් ලෙස සැලකිය හැකි අතර කලාත්මක අගය ද ඉහළය. [illegible] මිනිසුන්ගේ පහසින් විනාශ වී නොමැති මේ

නිර්මල භූමිය සැබෑ ශාස්ත්‍රකාමියෙකුට සුවිසල් කෝෂ්ඨාගාරයකි. මෙය පර්යේෂණ අවකාශය අතින් ඉතාම ඉහළ අගයකින් යුත් බව ද අපගේ හැඟීමයි.

දමිළ වැසියන් බහුතරයක් වෙසෙන පුළුකුණාව ගම්මානයට යන ගුරු පාර වැටී ඇත්තේ මේ නටබුන් තලය මැදිනි. පාපැදියක්, යතුරු පැදියක් වැනි සැහැල්ලු වාහනයක් හිමින් නම් ප්‍රවාහන පහසුකම් සලසා ගන්න ද මේ පුරාවිද්‍යා භූමියට (නටබුන් තලයට) හානියක් නොවේනැයි සිතිය හැකිය. එහෙත් ඉතා බරවාහන මේ නටබුන් තලය හරහා ධාවනය කිරීම ඛේදයකි. මේ බරවාහන ගමනා ගමනය වළක්වීමට පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව කිහිප විටක් ම උත්සාහ ගෙන තිබුණද එය ව්‍යර්ථ වී ඇත. දෙපාර්තමේන්තුව විසින් මේ ස්ථානය පිළිබඳව සවිස්තර තිබූ විශාල නාමපුවරුව ද කිසිවෙකු විසින් කඩා බිඳ දමා ඇති අයුරු ද දක්නට ලැබුණි. වන ලැහැබින් ගැවසී ගත් මේ උත්සාහයේ පුරාවිද්‍යා භූමියේ වනසතුන් ගහනය. අලි ඇතුන් නිතර සැරිසරන මේ පුරාවිද්‍යා රක්ෂිතයේ කඳු මුදුන මත ඇති ලෙන් සංකීර්ණය ආශ්‍රිතව වන වළසුන් සහ තවත් වනසතුන් සැරිසරති. පර්යේෂකයින්, ගවේෂකයින්, විනෝදකාමීන් මේ ස්ථානය ප්‍රයෝජනයට ගත යුත්තේ බොහෝ ප්‍රවේශමෙන් හා කල්පනාකාරීවය.

සටහන
✍ සුනිල් බණ්ඩාර කෝරළගේ
ඡායාරූ : ලාල් බණ්ඩාර, අනිල් සමරවීර
විශේෂ සහය : අම්පාර පු. පු. කාර්යාලයේ [illegible]
[illegible]

17 වන සියවසේ දී මළවුන්ගේ නගරයක් වූ
ගාලු පුරවරය

දකුණු ලකට සුවිශේෂීත්වයක් එක් කළ ගාලු කොටුවේ චමත්කාරජනක බව විඳගැනීමට දෙස් විදෙස් සංචාරකයින් එහි නිරන්තරයෙන් සැරිසරති. තුන් පැත්තකින් සමුද්‍රයෙන් වටවී අර්ධද්වීපයක් ලෙසින් පවතින ගාල්ල කොටුව එහි ස්වභාවික පරිසරය හා භූමි සැකසුම් මනාව උපයෝගී කර ගනිමින් කරන ලද නිමැයුමකි. ලන්දේසි ජාතිකයන් විසින් ක්‍රි. ව. 1640 දී පෘතුගීසින් හා සටන් වැද ගාල්ල බලකොටුව අත්පත් කර ගනු ලැබූ අතර පසුව විදේශීය වෙළඳ කටයුතු පහසුවෙන් සහ වඩාත් ලාභදායි ලෙසින් ඉටු කර ගැනීමට හැකි මධ්‍යස්ථානයක් වශයෙන් වැඩි දියුණු කරන ලදී. මෙහිදී බලකොටුව සීලන්ද ජනාවාසයක් සහ පරිපාලන මධ්‍යස්ථානයක් ලෙසින් පැවති අතර එහි ආරක්ෂාව සඳහා යුධමය ඉදිකිරීම් ද ස්ථාපිත කර වඩාත් සංවිධානාත්මක ස්වරූපයෙන් පවත්වාගෙන යනු ලැබීය.

මෙසේ සීලන්දයන් විසින් ගොඩනංවන ලද ප්‍රෞඪ නගරය මළවුන්ගේ නගරයක් බවට 17 වන සියවසේ දී පත්වූයේ ඔවුන්ගේ සිත් සතන් මරණයේ බිහිසෙන් අසරණ කරවමිනි. මෙලොව ජනිත වන සෑම ප්‍රාණියකු වුවද කෙදිනක හෝ මරණය නැමැති සුදනලාවේ සැතපීමට නියමිතය. එහෙත් අනපේක්ෂිත ලෙසින් දිගින් දිගටම සිය පවුලේ ඥාතීන් සහ හිතවතුන් අහිමි වීම මෙම ලන්දේසි ජාතිකයන්හට බලවත් ගැටළු නිර්මාණය කරන්නක් විය. මෙලෙස ගාල්ල මරණය රජ කරන නගරයක් ලෙසින් විශාල ප්‍රචලිත වීමට කරුණු කිහිපයක් බලපානු ලැබිණ. එනම්, පෘතුගීසීන් සමඟ නිරන්තර ගැටුම් ඇති වීම, දීර්ඝ මුහුදු ගමන් හේතුවෙන් ඇතිවන රෝගාබාධයන් නිසා මරණයට පත් වීම, වරායේ ඇති භයංකරත්වය මත වරාය දෙසින් නගරයට සේන්දු වන සංචාරකයන් හදිසි අනතුරු හේතුවෙන් මරණයට පත්වීම, අතිසාරය, කොළරාව, සහ කැළෑ උණ මෙන්ම වෙනත් රෝගාබාධ සීඝ්‍රයෙන් පැතිර යාම හේතුවෙන් විශාල ගාල්ල එකම මළගෙයක් බවට පත්ව ඇති ආකාරය හඳුනාගත හැකිය.

මෙම ප්‍රෞඪ නගරය මළවුන්ගේ නගරයක් බවට 17 වන සියවසේ දී පත්වීමට බලපානු ලැබූ අතීත සිදුවීම් රාශියක මූලාරම්භය ගාල්ල පෘතුගීසී ආගමනයත් එහි කළු කොටුව නොහොත් ෆෝර්ට්ලෙසා ගොඩනැංවීමෙන් පසු ජනිත වූ ආකාරය හඳුනාගත හැකිය. එහෙත් ගාල්ල නගරයට ආගන්තුක වූ කාලතුවක්කු හා වෙඩි හඬ හාත් පස අහස සිදුරු දෙමින් අඳුරු වලාපට මවමින් පරිසරය සකල කළ අවස්ථා අපමණ විය. ගාල්ල නගරයේ වාණිජ ප්‍රතිලාභ ලබමින් එහි කුරුඳු ඒකාධිකාරය අත්පත් කරගත් පෘතුගීසීන් එලවා හැර එහි පාලන බලය අල්ලා ගැනීමට සීලන්දයින් විටින් විට විවිධ අවස්ථාවල දී සටන් වැදීම මෙයට හේතු විය. මෙම සටන්වල උච්චතම අවස්ථාව ක්‍රි. ව. 1640 දී කමාන්ඩර් ජේකොබ් කෝස්ටර්ගේ මූලිකත්වයෙන් සිදු වූ අතර දින කිහිපයක ප්‍රයත්නයකින් පසු එම බලකොටුවේ පෘතුගීසීන් එලවා හැර එය සිය බලප්‍රදේශයක් බවට පත් කරගත් ආකාරය ඓතිහාසික මූලාශ්‍ර මගින් තහවුරු වේ. එතැන් සිට ක්‍රි. ව. 1656 දී කොළඹ ප්‍රධාන පරිපාලන මධ්‍යස්ථානය බවට පත්වන තෙක්ම ගාල්ල සිය ප්‍රධාන පරිපාලන හා වෙළඳ මධ්‍යස්ථානය වශයෙන් සලකා සීලන්දයෝ කටයුතු කළහ.

මේ සඳහා බලපානු ලැබූ ප්‍රධානතම සාධකය කුරුඳු නම් සීලන්දයිනට මහත් වාසි අත් පත් කළ දේශීය ජනයා අතිශයින් පීඩාවට පත් කරනු ලැබූ වෙළඳ භෝගයයි. මෙම වාණිජ භෝගයෙන් ලැබෙන ආර්ථික ප්‍රතිලාභ නිසා පෘතුගීසීහු ද විටින් විට ලන්දේසීන් සමඟ සටන් වැදුනහ. මෙම සියළු සටන්වල අවසන් ප්‍රතිඵලය නම් සිය දහස් ගණන් වැසියන් මරණයට පත්වී ගාල්ල මරණය රජ කරනු ලබන මධ්‍යස්ථානයක් බවට පත්වීමය. එසේම ග්‍රාමීය ආර්ථික රටාවකට සහ ස්වදේශීය චින්තන භූමියකට හුරුවී සිටි ගාල්ල හා ඒ අවට ජනයා මෙම පිට දේශක්කාරයින් හේතුවෙන් සියල්ල මුදල් මත තීරණය වන නිරන්තරයෙන් වෙනස් වන සහ වෙනස් කෙරෙමින් පවතින සමාජ, ආර්ථික, දේශපාලනික සහ සංස්කෘතිකමය වටා පිටාවකට හුරුවන අන්දම දක්නට ලැබේ. මෙහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙසින් ඇතැම් අවස්ථාවන්හි දී දේශීය සිංහල ජනයන් ද නොයෙකුත් ආර්ථික සහ සාමාජීය ඵල ප්‍රයෝජන අපේක්ෂාවෙන් මෙම විදෙස් ජාතීන් වෙත ගැතිකම් කළ අන්දම ඓතිහාසික මූලාශ්‍ර මගින් තහවුරු වේ. මෙම විදෙස් ජාතීන් දේශීය පිරිස් පාලනය සඳහා මුදලි මුහන්දිරම් සහ ආරච්චි වැනි දේශීය පාලකයන්ම යොදා ගත් අතර වරෙක මෙවැනි ගැහැට විඳ දරාගැනීමට අපොහොසත් පහත රට කුරුඳු පැළීමේ නිරත වූ සාමාන්‍ය අසරණ ජනයා කන්ද උඩරට රජු වෙත එලා ගොස් සිය දුක්ඛිත තත්ත්වයන් කියා පෑහ. මෙහිදී රජු විසින් ද පහත රට කුරුඳු පැළීමේ වැසියන්ගේ කැරලි සඳහා ඇතැම් අවස්ථාවන්හි දී අනුග්‍රාහකත්වය දක්වා ඇති ආකාරය පෙනීයයි. ක්‍රි. ව. 1761 දී වැන් එක් ආණ්ඩුකාරවරයාගේ කාලයේ දී ඇතිවූ මෙවන් කැරැල්ලක දී ගාල්ල සහ මාතර ප්‍රදේශයේ සීලන්ද ගොඩනැගිලි විශාල වශයෙන් විනාශ වූ අතර ජීවිත රාශියක් ද අහිමි විය.

17 වන සියවසෙහි ගාල්ල වරාය සහ නගරය

✍ එල්. එච්. තරංගා කුමාරි
පුරාවිද්‍යා පර්යේෂණ සහකාර
ප්‍රාදේශීය පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය,
කොටුව, ගාල්ල.

වන මැද සැඟවුණු පුරාවිදු උරුමය

මැදමහනුවර සෙනරත් මාළිගය

මලය රට ලෙසින් කන්ද උඩරට රාජධානිය පිළිබඳව කෙරෙන විමසීමේ දී කවදත් උඩරට රාජධානිය ආරක්‍ෂා කළොල්ල සහිත ස්වභාවික ගිරිදුර්ග, වනදුර්ග, ජලදුර්ග වලින් සුපෝෂිත කලාපයක් ලෙස ප්‍රකට ය. සම්භාව්‍ය අවධියේ සිට පැවත ආ අනුරාධපුර, පොළොන්නරුව ආ රාජධානි ඉදුන් වීමත් සමඟම බලයට පත් රාජ්‍යයන් ගේ ආරක්‍ෂා කේන්ද්‍ර වූයේ කන්ද උඩරට රාජධානිය යි. සෙංකඩගල පුරවරය ලෙසින් ශ්‍රී වර්ධන පුරය නමින් හඳුන්වනු ලැබුයේ III වික්‍රමබාහු රජුගෙන් ඇරඹි මෙකී රාජධානිය ශ්‍රී වික්‍රම රාජසිංහ රජ දවසින් නිමාවන විට, රජ දරුවන් දහසුන් දෙනෙකුගේ පාලන අණසකට යටත් ව පැවති බවට ඉතිහාසය සාක්‍ෂි දරයි. 1815 ශ්‍රී වික්‍රම රාජසිංහ රජු බ්‍රිතාන්‍ය පාලකයන් ගේ යටතට පත්වීමත් සමඟම ශ්‍රේෂ්ඨ රාජාවලියක නිමාව ද, මෙකී මහනුවර පුරවරයෙන් අවසන් විය.

කන්ද උඩ පස් රට නමින් රටවල් පහකින් සැදුම්ලත් මෙකී පුරවරයේ අගනේ වීමට හා කරණ ට අදාළ කලාපය මැදමහනුවර නමින් අතීතයේ සිට හැඳින් වූ බවට සාක්‍ෂි සටහන් දැකිය හැකිය. පළමුවන විමලධර්මසූරිය රජ දවස (ක්‍රි.ව. 1592-1604) සිට පැවතෙන ජන ගායනාවකට අනුව,

ඉරගල නුවර ඉරගල පව්විසා	තුරෑ
සඳගල නුවර සඳගල පව්විසා	තුරෑ
මැදමහනුවර රත්සොන පව්විසා	තුරෑ
දීගලා යන්න කොදෙනෙම් දීව් සිංඩිත	තුරෑ

යන සටහන් කියැවෙනුයේ මෙකී පුවර ගැන ය. මැදමහනුවර යන වචනාර්ථය ඇතිවීම පිළිබඳ මතිමතාන්තර අතර, මෙම රාජකීය නගරය පිහිටි පාලන කොට්ඨාශය අයත් වන මැදසිය පත්තුව යන අර්ථයෙන් ම ඇති වූ බව ද, මහයාලි, විහාර සෙංකඩගල නුවරත්, විසිහතර අත අලුත් නුවරත්, පස් මිටියේ පිහිටි නිසාත් මැදමහනුවර නම් කෙනෙන්ට ඇතැයි විශ්වාස කෙරේ. එමෙන් ම ද්‍රවිඩ පිළිබඳ වෛතිහාසික තොරතුරු අනුව ලියන ලද කඩයිම් පොත්වල මෙම නගරය මැදසියපත්තු නුවර නමින් හඳුන්වා තිබේ. මෙම මැදමහනුවර ප්‍රදේශයේ ස්වභාවික පිහිටීම අනුව දේශීය විදේශීය සතුරු ආක්‍රමණයන් වූව, පැමිණි අවස්ථාවල දී, ආරක්‍ෂිත ස්ථානයක් ලෙස සෙංකඩගලපුර රජවරුන් තෝරා ගත්හ. ප්‍රදේශයේ ඇති ගෙවල ලක්‍ෂණ මෙන්ම ප්‍රදේශවාසීන් සතු වූ රාජපාක්‍ෂිකභාවය ද, ඊට හේතු වන්නට ඇත. ශ්‍රී වික්‍රම රාජසිංහ රජු අවසන් මොහොතේ වුව, ආරක්‍ෂා කිරීමට ප්‍රදේශවාසී ජනයා පෙළඹීමෙන් ඒ බව, පසක් වේ. එමෙන් ම රජුන්, දළදා වහන්සේත්, සාලු ධාතුවත්, රාජකීයත්වයට හිමිකම් පාන්නට හේතුවක් වූ හෙයින් සතුරු ආක්‍රමණ සමයේ දළදා වහන්සේ ආරක්‍ෂා කරලීමට මෙකී ප්‍රදේශයේ විහාර ඇතුළු ස්ථාන ගණනාවක දළදා වහන්සේ තැන්පත් කිරීම ට අතීත මහනුවරවරුන්, රජවරුන් ගත් උත්සාහයන් ද, කිහිපත් කරනුයේ ප්‍රදේශයේ පවත්නා ඊට අනුගත තොරතුරුව මෙන් ම රාජකීයයන් ගේ අගේම බැල්ම මෙකී පුරවරයට යොමුව තිබූ බවයි.

ඉහත විස්තර අනුව, කිබිද රාජ අනුග්‍රහය ලත් ප්‍රදේශයක් වූ මැදමහනුවර රජවරුන් කිහිප දෙනෙකු විසින් ගොඩනගන ලද, එමෙන් ම ප්‍රතිසංස්කරණය

කරන ලද මාළිගා කිහිපයක් ම පිහිටි ඇති බවට ඉතිහාසය සාක්‍ෂි සපයයි. එමෙන් ම දුම්බර මිටියාවතේ පිහිටි කිම්'යන්න අලුත්නුවර ආදී නගරයන්ට යාමට වැටී තිබූ ප්‍රධාන මාර්ගය මේ තරහා යොදා තිබූ බැවින් රාජකීයයන් ගේ පැමිණීම මෙන් ම තාවකාලික නවාතැන් සඳහා ද මෙම මාළිගා උපයෝගීකොට ගන්නට ඇත. මැදමහනුවර කෝන්ගහගොට මාළිගය හා මුරපොළ, මැදමහනුවර කදු මුදුනේ ඇති ගලේ නුවර බළකොටුව හා නුවරගැන්නේ මාළිගය (වීකය කරණ) යන මාළිගා මෙකී ප්‍රදේශයේ පිහිටා තිබූ බවට පුරාවිද්‍යා සාක්‍ෂි සටහන් අනාවරණය කරගෙන ඇත.

මැදමහනුවර පිහිටි මෙම මාළිගය සෙනරත් මාළිගය ලෙසින් ප්‍රකට සී ක්‍රිව් 1604-1635 අතර

කාලයේ විසූ සෙනරත් රජු විසින් කරන ලද බව, පොදු පිළිගැනීම යි. කෙසේ වුව ද, ඒ පිළිබඳ පැහැදිලි ස්ථිර, ලිඛිත සාක්‍ෂි කිසිවක් හඳුනාගෙන නොමැත. මෙම මාළිගය පිළිබඳ 1888 ඉංග්‍රීසි ජාතික ජේ.ඩබ්.එච්. හැමිල්ටන් මහතා විසින් කරන ලද වාර්තාවේ සිංහල අනුවාදය අනුව විශාල ගේබව පැවති බිත්ති කොටස් අනුසාරයෙන් මාළිගා සිදුණ භූමිය හඳුනාගෙන තිබේ.

මෙලෙසින් විස්තර කරන මාළිගාවේ තොරතුරු අතර ප්‍රධාන වශයෙන් පඩි පේළි දුන ස් ද, කටයම් කළ ශ්‍රී සළු සහිත මාළිගා ගොඩනැගිල්ල ද, මාළිගයේ බිත්ති මත මට්ටම් දැමූ ගල්වලින් ද විශාලයට උළු ද උසින් හා දිගින් අඩිව විශාලත් ද මැද මිදුල් සහිත අංගණ ද කරනා තිබූ බව වාර්තාවේ සඳහන් කර තිබේ. මෙම විස්තර ගයා පත්වයෙන් දැන ගැනීමට ඉඩමේ හෙදර මිද්දමිරාළ හැමිනි යම්මුදානි මහතා උපකාර කළ බවත් එවකට ඔහු වසර 87 කට පෙර මාළිගා ගොඩනැගිල්ල සියැසින් දුටු බවත් විස්තර කර ඇත.

මෙකී නිර්මාපකයා කවරෙක් ද යන්න සොයා බලන පසෙ ඉතිහාස ගත කරුණු හා පුරාවිදු සාක්‍ෂි අනුව සෙනරත් රජු (ක්‍රි.ව. 1604 - 1635) ඉදිරියෙන් සිටී. එමෙන්ම කාන්තාර වංශික පරපුරේ ආරම්භකයා වන ශ්‍රී විජය රාජසිංහ රජු (ක්‍රි.ව. 1739 - 1747) ද ඊට පෙර සිටි ශ්‍රී වීර නරේන්ද්‍ර නරේන්ද්‍රසිංහ රජු (ක්‍රි.ව. 1707 - 1739) ද කුණ්ඩසාලේ කුමාරයා නමින් ප්‍රසිද්ධ ව සිට මහනුවර නාථ දේවාලය ද එන්මින් දළදා මැදුර ද කුණ්ඩසාලේ මාළිගය හා හඟුරන්කෙත මාළිගය ද කර වූ බව ඉතිහාසයේ සඳහන් ය. වීරපරිත් මෙය ද ඔහුගේ නිර්මාණයක් සිතන්නෝ සිටිති. එසේ වුවහොත් මෙය හිම වන්නට ඇත්තේ හඟුරන්කෙත රාජ්‍ය කාලයේ ද කුණ්ඩසාලේ රාජ්‍ය කාලයේ ද යන්න ස්ථිර වශයෙන් කීමට සාක්‍ෂි නොමැත. හැමිල්ටන් මහතා ගේ වාර්තාව අනුව මෙම මාළිගය ශ්‍රී විජය රාජසිංහ රජු විසින් නිමවන්නට ඇති බවත් ක්‍රි.ව. 1820 පමණ තරාවැටුණු බවත් සඳහන් වේ. (වෛතිහාසික මැදමහනුවර 2008 පිටුව 91) සෙනරත් රජු හා මැදමහනුවර කාන්පන මිනුගේ නිර්මාණ පිළිබඳ විස්තර සපයන රාජාවලිය ගත වර්ෂ 1555 පෘතුගීසි ආක්‍රමණ උඩරට රාජ්‍ය වෙත එල්ල වූ අවස්ථාවේ පහත රට සිංහල සේනාව සමග උඩරට කන්ද උඩ නුවර සිහිලා දේවාලයේහි කෙර් මින් සහා නමා ආසනු පැමිණි බව සඳහන් ය.

මෙකී සඳහන් ගෙ වර්ෂය අනුව සෙනරත් රජු මිය වර්ෂය 1635 යන්න පිළිගත හැකි ය. එය රජු ගේ රාජ්‍ය කාලය හා (ක්‍රි.ව. 1604 - 1635) ගැලපේ. තව ද සෙනරත් රජු මැදමහනුවර රජ මාළිගා කළා විසූ බවට කෙරෙන සාක්‍ෂි සටහන් හි රාජාවලිය ද ප්‍රමුඛ කොටස් ගනී. එහි එන පරිදි සෙනරත් රජු දවස පෘතුගීසීන් කොළොම්බොට ඇතුළු ප්‍රදේශ යටත් කර සෙංකඩගල නුවර ට පැමිණෙන විට ඒ සෙනරත් රජ වලලහේ කලුගන්නේ නුවර කරවා මොනෝ කලක් නුවර වැඩ සිට පැවත මැදමහනුවර ගලේ නුවර කරවා ප්‍රසිද්ධ ව වැඩසිටි සේක. (පුරවීර 1976 පිටුව 263) යන සටහන මගින් ද මෙම ප්‍රදේශයේ සෙනරත් රජු හා පැවති ඉතිහාසගත සම්බන්ධතාව මනාවින් පැහැදිලි වේ.

ඉහත විස්තරය අනුව මීට වසර 194 පමණ පෙර යටාවැටුණු මෙම මාළිගාවේ සාධනීය ලක්‍ෂණ බොහෝමයක් ඊට පෙර කොටින් ආරක්‍ෂා වී පැවති බව අවබෝධ කරගත හැකිය. වත්මන් අවධිය වන විට මෙම රජ මාළිගය පිහිටි භූමිය නුවරගැන්න නමින් හඳුන්වනු ලබන අතර, එය මැදමහනුවර රත්මහා විහාරය සතුව පවත්නා ඕම කොටසක් ලෙසින් විහාරස්ථානය නමින් අද පංගු ක්‍රමයට වගා කෙරෙන කුඹුරක් ලෙස ක්‍රියාත්මකව පවතී. විස්තර කළ නිර්මාණාංග බොහෝමයක් කාලයාගේ ඇවෑමෙන් විනාශයට පත්ව ඇති අතර ඉදිරිපස කොටසේ කළුගල් බිත්ති ප්‍රාකාරයේ 25 ක් පමණ කේෂවීම දක්නට ලැබේ. සෙසු කොටස් බොහෝමයක ගැන ගැන කේෂවීම හා කෙරෙන්නට සියල්ල විනාශ විගෙනිහි. මෙම ස්ථානයට පිවිසීමට ප්‍රමාණවත් මාර්ගයක් පෙර තිබුණු බව ට වර්තා වුව ද වත්මන ඒ සියල්ල ඇහිරී ගොසිනි. ඒ කෙසේ වුව සෙනරත් මාළිගය හා ඊට අනුගතව සාන්පන පැවති මැදමහනුවර රාජකීය නගරය රාජකීය පොහොණ කොළොන්නාවට මාළිගය ශ්‍රී දළදා විහාරය විහාරවත්තා මඩමේවත්ත, ඉරගඳ කෙටු ගල, ගලේ නුවර බළකොටුව, සෙනරත් රජු හා සම්බන්ධ ජනකථා විශ්වාස මතිමතාන්තර ආ පුරාවිද්‍යාත්මක හා ඉතිහාසගත සංසිද්ධීන් දෙස බැලීමේ දී මෙකී පවත්නා පුරාවිද්‍යාත්මක හා වෛතිහාසික අගය ඉතා ඉහළ ය. සෙසු රජවරුන් හා සසඳන කළ මෙම මාළිගාවේ උපයෝගීතාව හා නිර්මාණාත්මක අවධිය පිළිබඳව කෙරෙන විග්‍රහයට අනුව මෙය සෙංකඩගල රජ කළ සෙනරත් රජු (ක්‍රි.ව. 1604 - 1635) රජ අවධියට යටත් කළ හැකි කරුණු කාරණා බොහෝ ය. මෙකී උරුමය නැවත් කොට සංරක්‍ෂණය කර මතු පරපුර උදෙසා දායාද කරලීම ට පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව සවිඥානු අරමුණ කිරීම ද ඉතා කාලෝචිත පියවරක් ලෙස හඳුන්වා දිය හැකි ය.

✍ අයි. ඩී. එම්. විජේබණ්ඩාර
පුරාවිද්‍යා පර්යේෂණ සහකාර,
ප්‍රාදේශීය පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය, මහනුවර.

දකුණු ආසියාවේ පැරණිතම මුහුදු පුරාවිද්‍යා ස්ථානයේ පර්යේෂණ කටයුතු ඇරඹේ.

දකුණු ආසියාවේ පැරණිතම පුරාවිද්‍යා ස්ථානයේ හිමිකාරීත්වය ශ්‍රී ලංකාව සතුවෙයි. එය හම්බන්තොටත් අම්බලන්තොටත් අතර ගොඩවාය වරාය ආසන්නයේ මුහුදේ අඩි 110 ක් පමණ ගැඹුරින් ස්ථානගත වී ඇත. මෙම යාත්‍රාව ඇමිණ දේශයක සිට පැමිණියේ ද යන්න පිළිබඳව අධ්‍යයනය කරමින් සිටියි. මුලින්ම මේ පිළිබඳව පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවට තොරතුරු අනාවරණය කරනු ලැබුවේ එම ප්‍රදේශයේ කිමිදුම් කටයුතුවල නියැලුන සුනිල් හා රොමේෂ් යන අය විසිනි.

එවිත් පසුකාලීනව පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ මූලිකත්වයෙන් මෙම ස්ථානයේ සිදුකරන ලද පර්යේෂණවල ප්‍රතිඵලවලින් එහි ඉතිහාසය අදින් වසර 2200 ක් පමණ පැරණි බව විද්‍යාත්මක කාල නිර්ණය මගින් තහවුරු කරගන්නා ලදී.

එබැවින් මෙම පුරාවිද්‍යා ස්ථානය ශ්‍රී ලංකීය ඉතිහාසයේ සඳහන් පෙර අපරදිග වෙළඳාමවත් පිළිබඳව හා ජාත්‍යන්තර සබඳතා පිළිබඳව ඉතිහාසය හා පුරාවිද්‍යාත්මක තොරතුරු අධ්‍යයනය කිරීමේ අවශ්‍යතාව නව මානයකින් අධ්‍යයනය කිරීමේ අවශ්‍යතාව මත මෙහි පර්යේෂණ කටයුතු 2008 වර්ෂයේ සිට ආරම්භ කරන ලදී. ඒ අනුව ඉතිහාසය පිළිබඳ තොරතුරු සොයන සාධක අනුව විද්‍යාත්මකව ගැලපීමේදී පුරාවිද්‍යාඥයින් මුහුණපාන පොදු ගැටලුවට මුහුණ දීමට පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව ද අභියෝගයක් විය. එබැවින් මෙම පර්යේෂණ කාර්යයන් විකල්පාර්ථවිය පසුබිමක සිට සිදුකිරීමට එක මුහුදු පුරාවිද්‍යා ඒකක පිළිබඳව ලොව ප්‍රකට පුරාවිද්‍යාඥයින්ගේ සහයෝගය ලබා ගැනීමට හැකි විය.

මුහුදු පුරාවිද්‍යා ඒකක ලොවට හඳුන්වාදුන් පුරාවිද්‍යාඥයා වනුයේ නාවික පුරාවිද්‍යා ආයතනයේ මහාචාර්ය ජෝර්ජ් වාස් නම් විද්වතාය. මෙම ආයතනය ඇමරිකාවේ ටෙක්ස්සාස් *(Texas)* විශ්වවිද්‍යාලය අනුබද්ධව ක්‍රියාත්මක වෙයි.

මෙහි ලොව පැරණිතම මුහුදු පුරාවිද්‍යා ගවේෂණ කාර්යන් සිදුකරනු ලබන ආයතන වෙයි. එබැවින් ඉහත සඳහන් ආයතනයේ මුහුදු පුරාවිද්‍යාඥයින්ගේ හා පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ මුහුදු පුරාවිද්‍යා ඒකකය සම්බන්ධව මෙහි ගවේෂණ හා පර්යේෂණ කටයුතු 2010 වර්ෂයේ සිට අඛණ්ඩව සිදු කරමින් සිටියි.

මුහුදු පුරාවිද්‍යා ඒකය කෞතුකාර්යන් අනෙකුත් පුරාවිද්‍යා කෞතුකාර්යන්ට වඩා සුවිශේෂී වෙනස්කමින් ඇත. ඒ අනුව ගැඹුරු මුහුදේ කිමිදී සිදුකරන කෞතුකාර්යන් තාක්ෂණික උපකරණ මත පදනම් වූවකි. එසේම එය මුහුදේ සැලසුම් සහගත ලෙස සිදුකළ යුතුවෙයි. එසේම ජීවිත ආරක්ෂාව හා ක්ෂේත්‍රකාර්යයන් හා පුරාවස්තු සංරක්ෂණ කාර්යයන් පිළිබඳව පූර්ව සැලසුම් කිරීම නවීන විද්‍යානුකූලව සිදුකළයුතු වෙයි. ඒ අනුව එම ගවේෂණ කාර්යය ශ්‍රී ලංකාවේ ප්‍රථම වතාවට සිදු කලුහ.

මෙම මුහුදු පුරාවිද්‍යා ස්ථානය ජාතික හා ජාත්‍යන්තර වශයෙන් වැදගත්වන ස්ථානයකි. එසේම ශ්‍රී ලංකා ඉතිහාසයේ අනුරාධපුර කාලයක සිට පැවැති ජාත්‍යන්තර සබඳතා, ඉන්දීය සාගරයේ පැවති නාවික ක්‍රියාකාරකම් පිළිබඳව නව මානයකින් කරුණු අනාවරණය කර ගැනීමට හැකියාව ඇත.

විශේෂයෙන් මෙම ස්ථානයෙන් පසුවන පුරාවස්තූන් බොහෝ කෙයින් දේශීය පුරාවිද්‍යා සන්දර්භවලින් හමුවන පුරාවස්තූන්වලට සමානතාවක් දක්වයි. ඒ අනුව අතීතයේ සිට ශ්‍රී ලාංකිකයින් විවිධ අවශ්‍යතාවන් සඳහා භාවිත කළ විදුරු, අඹුල්ර, කාල රත්න මැටි බඳුන්, විවිධ අවශ්‍යතා සඳහා භාවිත කළ ඇඹරුම්ගල් යනාදිය පුරාවස්තූන් සඳහන් කළ හැකිය. එමෙන්ම අනුරාධපුර හා තිස්සමහාරාම පුරාවිද්‍යා ක්ෂේත්‍රවලින් හමුවන කාල රත්න මැටි බඳුන් බොහෝ ප්‍රමාණයක් මෙම ස්ථානයෙන් හමුවීම විශේෂ වෙයි.

එබැවින් මෙම ස්ථානයේ පර්යේෂණ කටයුතු 2014 වර්ෂයේ ද දේශීය විදේශීය පුරාවිද්‍යාඥයින්ගේ සහයෝගයෙන් සාර්ථකව සිදුකරන ලදී. තවද එහි පර්යේෂණ කාර්යයන් ඉදිරියටත් සිදුකිරීමට යෝජිත වෙයි. එම පර්යේෂණ මගින් නුදුරු අනාගතයේදී මෙම යාත්‍රාව ඇමිණ දේශයක සිට පැමිණියේද එසේ නොමැතිනම් නම් මෙය දේශීය යාත්‍රා විශේෂයක් ද යන්න පිළිබඳව තහවුරු කර ගැනීමට හැකිවනු ඇත.

✍ **පාලිත වීරසිංහ**
සහකාර අධ්‍යක්ෂ වැ.බ.(කෞතුකාගාර)
පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව.

කුතුහලයේ කැබිනෙට්ටුවෙන් ඇරඹි

පුරාවස්තුවේ විනාශය

අතීත අතීතයේ විවිධ සංස්කෘතීන් මගින් අතීතය තේරුම් ගැනීමට හා විස්තර කිරීමට උත්සාහ දරා ඇත. එහිදී පූර්ණ කාලීන විශ්වාසයන් සඳහා දාර්ශනික වශයෙන් මිථ්‍යා විශ්වාස, ආගම් සම්ප්‍රදායන් ආදිය ද යොදා ගෙන ඇත. මෙහි දී පුරාකත්‍යවේදීන්, දේවධර්මවාදීන්, ඉතිහාසඥයන්, රාජතාන්ත්‍රිකයින්, සංචාරකයන්, එක්රැස්කරන්නන් ආදීන්ගේ ප්‍රකාශිත මූලික අනාවරණයන්ට පාදකව ඇත්තේ අතීත ද්‍රව්‍යාත්මක අවශේෂයි. හැකිනම් පුරාවස්තූන්ය. ඊට හේතු පාදක වී ඇත්තේ මිනිසා තුළ ඇති කුතුහලය හැමැති මනෝභාවයයි. මිනිසා මුල් අවධියේ පටන් අතීත කාලය හා අවකාශය දෙස බැලුවේ කුතුහලයෙන් යුක්තවයි. ඒ අනුව මිථ්‍යා මතවාද පදනම් කරගනිමින් ඉපැරණි භාණ්ඩ එක් රැස් කිරීම කළ අතර එමගින් ඊට අදාළ සංස්කෘතීන්ගේ පදනම් පිළිබඳ නිවැරදි අවබෝධයක් ලබා ගැනීමට උත්සාහ නොකළහ. මධ්‍යකාලීන යුගය වන විට යුරෝපීය කලාපයට අයත් රටවල වංශාධිපතීන් තම නිවෙස් සැරසීම සඳහා කෞතුක භාණ්ඩ එක් රැස්කිරීමට පුරුද්දක් කර ගෙන තිබිණි. ඒ අනුව විවිධ පාලකයන්ගේ එක් රැස් කිරීම ආරම්භ විමත් සමඟ විවිධ පාලකයන් විසින් කෞතුක භාණ්ඩ කොල්ලකෑමේ යෙදුණහ. විශේෂයෙන් ම දේශ ගවේෂණවලදී අනාවරණය වූ මහා පරිමාණ පුරාවස්තූන් අත්පත් කර ගැනීම ආදී ක්‍රියාවල ප්‍රතිඵලයක් ලෙස කෞතුක භාණ්ඩ අදාළ සංදර්භයෙන් ඉවත්ව පෞද්ගලික එක් රැස් කරන්නන් අතට පත්වීම සිදුවිය.

ක්‍රි.පූ. 555-539 අතර කාලයේ බැබිලෝනියාවේ රාජ්‍ය පාලනය කළ නැබෝනිඩස් රජු උද්‍යෝගයෙන් කෞතුක භාණ්ඩ රැස් කළ අයෙකි. ඔහු විසින් බැබිලෝනියාව හා වෙනත් අවට ප්‍රදේශවලින් සොයා ගත් කෞතුක භාණ්ඩ රැසක් තම කත්‍යානයේ පවත්වාගෙන ඇත. එම රජුගේ දියණිය වූ නැනර් කුමරිය(*Nannar*) සතුව ද ස්වදේශීය පුරාවස්තු එකතුවක් තිබී ඇත. ග්‍රීක හා රෝම වැසියන් ද ඔවුන්ගේ දේවස්ථානවල අතීතයට සම්බන්ධතා දක්වන පූජනීය වටිනාකමින් යුතු ද්‍රව්‍ය රැස් කර ඇත. තේරියන්වරු (*Therian*) හා මෙලොඩනික්වරු(*Melodanix*) තමන් භාවිත කරන අවි ආයුධවලට සමාන මෙවලම් ලබා ගැනීමේ අරමුණින් පැරණි සොහොන් හාරා ලද ආකාරය තමා දුටු බව ක්‍රි.පූ. 05 වන සියවසේ ජීවත් වූ ඉතිහාසඥයකු වන තිසිඩයිඩිස් (*Thicidivise*) විසින් සටහන් කර ඇත. එසේම ජීවත් වූ ඉතිහාසඥයකු වන සීමාන් ක්වින් (*Siman Quin*)ද තමා ඉතිහාසය පිළිබඳ ලේඛන ලිවීමේ දී අතීත කරඹුන් හා පුරාවස්තූන් එක් රැස් කරන්නන්ගේ කත්‍යානයේ තිබූ කෞතුක භාණ්ඩ පරීක්ෂා කිරීමට මහත් කැපෙන් ගත් බව වාර්තා කර ඇත. මේ ආකාරයෙන් ක්‍රි.පූ. මුල් වකවානුවල සිට ම කෞතුක භාණ්ඩ එක් රැස් කිරීම විවිධ කලාපවලින් බොහොමයක් වාර්තා වේ. විශේෂයෙන් ම කෞතුක වස්තූන් එක් රැස්කිරීමේ ප්‍රවණතාව යුරෝපය හරහා බොහෝ රටවලට ව්‍යාප්ත වූ බවක් පෙනේ.

කුතුහලය හා ආශාව මත පදනම් ව පුරාවස්තූන් ඊට අදාළ සංදර්භයෙන් වියැකීම කරන ලද මෙම කුඩු එක් රැස් කිරීමම පුරාවස්තු විනාශයේ ආරම්භය වූ බව පැහැදිලිය. වංචල හා නිශ්චල පුරාවස්තූන් ඊට අදාළ සංදර්භයේ පැවතීම පුරාවිද්‍යාත්මක අර්ථකථන සඳහා වැදගත්වන අතර මිනිසාට හෙතුවක් එක් රැස් කිරීම නිසා ඒවායෙහි පවතින සංස්කෘතිකමය අගයට බොහෝවිට හානිදායකය කත්වයකි. පුරාවස්තුවක් මගින් අතීතය ප්‍රතිනිර්මාණ කාර්යයේ දී එම පුරාවස්තුව කාලය හා අවකාශය අතර විහිද ගිය ස්වරූපය නිවැරදිව තේරුම් ගැනීමට අදාළ සංදර්භයේ ම පිහිටීම අත්‍යවශ්‍ය වේ.

1655 ඔලේ වෝම්ගේ කුතුහලයේ කැබිනෙට්ටුව පුරාවස්තු හා ස්වභාවික සාම්පල් සකස් කළ අයුරු

✍ **මංජුලා මූලත්සිංහල**
සංවර්ධන නිලධාරී (ගවේෂණ)
ප්‍රාදේශීය පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය
කොටුව,ගාල්ල

නවතම විද්‍යාත්මක පර්යේෂණයන්ගෙන් තහවුරු වන

කූරගල ඉතිහාසය

2013 වර්ෂය කූරගල පුරාවිද්‍යා රක්ෂිතයට බොහෝ අර්ථවත් විය. පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ පූර්ණ මැදිහත්වීමෙන් හදිසි කැණීම් කටයුත්තට මුලපුරන්නට සිදු වූයේ කූරගල පිළිබඳව වැළඹී ඇති ඉතිහාසය මතුකර ගන්නටය. මෙතෙක් කූරගල පිළිබඳව බොහෝ දෙනා දැන සිටි ක්‍රිස්තු පූර්ව දෙවන හා පළමු සියවස් වල දී (200 BC – 100 BC) ආරම්භ බෞද්ධ ආගමික සටහන් ගලින් තහවුරු කරමින් ඉන් එහා වූ මේ වනතෙක් කිසිදු පුරාවිද්‍යාඥයෙකුගේ පර්යේෂණයකට ලක් නොවූ මානව ජනාවාස සාධක රැසක් පිළිබඳව වූ තොරතුරු මතුවන්නට පටන් ගත්තේ මෙම හදිසි කැණීම් සමගිනි.

පුරා මාස 06 ක් පස් ස්තර (Soil layer) 40 කට ආසන්න සංඛ්‍යාවක් අධ්‍යයනය කරමින් ප්‍රධාන අවධීන් 08 ක් (phase) ඔස්සේ පිහිටි පොළොව (Bed Rock) දක්වාම සිදුකරන ලද කැණීමේ උස දළ වශයෙන් මීටර් 03 කි. නිශ්චිත දින වකවානු ලබාගැනීම සඳහා සමස්ත කැණීම් භූමියම ආවරණය වන පරිදි අඟුරු සහිත පස් ස්ථර 06 කින් (Charcoal 2-10 grams For - beta counters 10–20mg for AMS 0.01 – 0.1mg- one sample) ලබාගත්තා ලද අතර වෙනත් කාබනික ද්‍රව්‍යන් ද (Organic materials) අවශ්‍යතාවය මත පර්යේෂණයට බඳුන් විය. කූරගල පිළිබඳව නිවැරදි හා නිශ්චිත පර්යේෂණ දින වකවානු ලබාදීමට ඇමරිකාවේ බීටා ඇනලිටික් ආයතනය (Beta analytic) මේ වනවිට ක්‍රියාකර තිබේ. ඒ අනුව අදින් වසර 16,000 සීමාවේ අවසන් ප්ලයිස්ටොසීන (Pleistocene) යුගයේ සිට අදින් වසර 6,000 සීමාවේ වන්නත් මධ්‍ය හොලොසීන (Holocene) යුගය දක්වා කාල පරාසයකට අයත් ජනාවාසකරණයක් පැවති බවට විද්‍යාත්මකව ඔප්පු වී ඇත.

කූරගලින් හඳුනාගත් සුවිශේෂීයතා අතර, වියළි හා තෙත් යන කලාප දෙකේ අතරමැදි සංකලන පරිසරයක් වූ සංක්‍රාන්තික කලාපයක (Intermediate zone) පිහිටි පළමු ප්‍රාග් ඓතිහාසික ලෙන් කැණීම වීම. එම පරිසරයට අනුගතවෙමින් සංචාරක මානවයෙක් ලෙසින් වාර්තාගත අතුරින් වළවේ ගං නිම්නය ඔස්සේ කිලෝ මීටර් 80 කට ආසන්න දුර ගෙවා මුහුදුකරය හා දැඩි සබඳතා පැවැත්වීම. විලාසිතාකරණය පිළිබඳ පැහැදිලි සාක්ෂි ඉදිරිපත්කරමින් කරදිය හා මිරිදිය බෙල්ලන් මෙන්ම සත්ත්ව දත් උපයෝගී කරගෙන පබළු නිෂ්පාදනය කර තිබීම. ප්‍රථම වතාවට ප්‍රාග් ඓතිහාසික කැණීම්වලින් ස්වභාවික මිනිරන් ඛනිජයක් (graphite) උපයෝගී කරගෙන සකස්කල පබළුවක් හමුවීම. ලංකාවේ දෙවන වරට ප්‍රාග් ඓතිහාසික ලෙන් කැණීමකින් අභිචාර හා ආදාහන භූමි භාවිතයෙන් මළවුන් ඇදලූ බවට කළුදු ස්වරූපී අලුවින් මිනිදත් කර තිබූ සම්පූර්ණ අස්ථි සැකිල්ලක් හමුවීම. දැනට ශ්‍රී ලංකාවෙන් වඳවී ගිය සත්ත්ව විශේෂ කීපයක ශේෂ කොටස් හමුවීම. සුදුකළු ප්‍රාග් මානව ජනාවාසයක් ලෙසින් නොව ජනාවාස සංකීර්ණයක් ලෙසින් ක්‍රියාකර තිබූ බවට ප්‍රධාන ලෙන අවට ලෙන් ජනාවාස කීපයක් හා විවෘත ජනාවාස රැසක් හමුවීම. විවිධ ස්වභාවික ඛනිජයන්ගෙන් (Ocher) උපයෝගීකර ලබාගත් වර්ණ, විලාසිතා හා වෙනත් අභිචාර ක්‍රමෝපායන් සඳහා යොදාගෙන තිබීම. වෙනත් ප්‍රාග් පුරාවිද්‍යා ස්ථානයන්ගෙන් හමුවන ජ්‍යාමිතික ස්වරූපී ශිලා මෙවලම් ප්‍රතිශතයට වඩා එම අගය මෙහි අසාමාන්‍ය ලෙස වැඩිවීම. අතිදුත් ප්‍රාග් ඓතිහාසික ස්ථානයන්ගේ මෙන්ම ගින්දර භාවිත කළ බවට (Fire Place) පැහැදිලි සාධක කූරගලින් ද දැකිය හැකිවීම, ඒවා අතර ප්‍රධාන වේ.

කූරගලින් මතුවූ හෝමෝ සේපියන් මානවයා (Homo Sapiens man) කැණීම් පරිශ්‍රයේ අංක 08 ස්ථරයේ මධ්‍යයට වන්නට පොළොව මට්ටමින් සෙන්ටි මීටර් 90 කට ආසන්න ගැඹුරකින් මතුවිය. කළුදු ස්වරූපී අලුවින් හිස වයඹ දෙසට වන්නට යොමා අභිචාර ක්‍රමෝපායන් යුලින් මිනිදත් කර තිබුණේ ප්‍රාථමික කොහොඹුරු වලදැමීමක් ලෙසය. අදින් වසර 7000 - 8000 අතර නිශ්චිත දින වකවානු ලැබී ඇති මෙම පශ්චාත්කපාල අස්ථි සැකිල්ල සමග ස්ථානයෙන් ඉවත්කර කුඩා කැණීම් (Micro excavation) යටතේ පරීක්ෂණයට බඳුන්විය. ඒ අනුව සත්ත්ව රාජධානියට (Kingdom Animalia) අයත්, කෝඩේටා වංශය නියෝජනය කරන (Phylum chordata) පෘෂ්ඨ වංශික (Subphylum Vertebrata) ක්ෂීරපායී වර්ගයේ (Class Mammalia), ප්‍රයිමේට් ගෝත්‍රයට (Order primates) සහගත, හොමිනිඩේ පවුලේ (Family Hominidae), හොමිනින් උප පවුලේ (Sub family Homininae), හෝමෝ ගණයේ (Genus homo), සේපියන් නම් විශේෂය (Species sapiens), යටතේ කූරගල මානවයා නියෝජනය වේ. අප අයත් ප්‍රයිමේට් ගෝත්‍රයේ පොදු ලක්ෂණ ලෙසින් සැලකෙන දියුණු දෘෂ්ටිය, නොදියුණු ආඝ්‍රාණ ශක්තිය, පුරුෂ පසකින් යුත් ග්‍රහණය සඳහා හැඩගැසුණු අත් පා, කෙටි හණුව, වඩා දියුණු ස්නායු පද්ධතිය හා දියුණු සමාජ සංවිධානාත්මක රටාව නිසා මෙම කූරගල මානවයන් ද නවීන මානවයන් නියෝජනය කරයි. මෙම සැකිල්ල ආශ්‍රිත සෞඛ්‍ය පර්යේෂණ දත්ත වන්නේ, වත්මන් මිනිසාගේ උසට සමාන, නිකට මඳක් ඉදිරියට නෙරා ඇති, ලලාටාස්ථිය (Frontal bone) තරමක් පිටුපසට නෙරා ඇති, ගුෂ ප්‍රසරය (Zygomatic process) තරමක් දික්වූ, අපර කපාල අස්ථිය (Occipital bone) පිටුපසට නෙරා ඇති, (විශේෂත්වය - අපර කපාලයේ පිටුපස කොටසේ ඇතුලට නෙරාගිය කැළලක් වීම.) අන්වරාස්ථිය (Ulna) හා අරාස්ථිය (Radius) තරමක් දික් වූ, අංශ ඵලකය (Scapula) රවුම් හැඩැති, පර්ශු (Ribs) තරමක් ඝන, හස්ත කූර්ච (Carpals) හා පාද කූර්ච (tarsal's) ඝනව වැඩුණු, ජංඝාස්ථිය (Tibia) අනුජංඝාස්ථිය (Fibula) ඝනව මෙන්ම දික් වූ, කශේරුව (Vertebral column) හඳුනාගැනීමට අපහසු වන මට්ටමේ නාශයට පත් කපාලය (Cranium) පිරිපුන් ස්වරූපයක් ගන්නා කැපීමත් දත් සහිත අස්ථි සැකිල්ලකි.

මෙම සැකිල්ල පිළිබඳව ඉදිරි පර්යේෂණ සියල්ලක්ම මේ වනවිට ඔක්ස්ෆර්ඩ් විශ්වවිද්‍යාලය විසින් ආරම්භකර ඇති අතර අස්ථි සැකිල්ලට අදාල ඩී. එන්. ඒ. (D N A) පර්යේෂණ ද ආරම්භ කර තිබේ. මීට අමතරව මානව අස්ථි හා සත්ත්ව අස්ථීන් මෙන්ම ශිලා මෙවලම් ආශ්‍රයෙන් සිදු කරනු ලබන ශේෂ ද්‍රව්‍ය විශ්ලේෂණ යටතේ (Residue analysis) රුධිර ශේෂ විශ්ලේෂණ (Blood residue), මාංශපේශ ශේෂ විශ්ලේෂණ (Protein residue), කාබනික ශේෂ විශ්ලේෂණ (Organic residue), කුඩා ද්‍රව්‍ය ශේෂ විශ්ලේෂණ (Microwear and residue analysis), සිදුකරමින් පවතී. තවද, සත්ත්ව විශ්ලේෂණ, (Faunal analysis) ශාක විශ්ලේෂණ, (floral analysis)පස් සහ රසායන ද්‍රව්‍ය විශ්ලේෂණ, (Soil & chemical analysis) පරාග හා ඩයටම් විශ්ලේෂණ, (Diatom & pollen analysis) ශිලා මෙවලම් විශ්ලේෂණ, සමග ස්තර සහන මුද්‍රිත යටතේ ද පර්යේෂණ සිදුවේ.

නවීන මානවයා වූ හෝමෝ සේපියන් මානවයාගේ පූර්වජයන්ගේ නියෝජනයක් පෙන්වන කූරගල ප්‍රාග් ජනාවාස භූමිය දකුණු ආසියාවේ නවීන මානවයා ව්‍යාප්තවීමේ හා සංක්‍රමණික ක්‍රියාවලිය පිළිබඳව සැළු අවබෝධයක් ගත හැකි ස්ථානයක් බවට මේ වනවිට පත්ව ඇත. ස්ථානයේ ප්‍රාග් ඓතිහාසික වපසරිය හඳුනා ගැනීම සඳහා මෙම වසරේ දී ද හඳුනාගැනීමේ පර්යේෂණ වසරකියක් දියත් කිරීමට පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව බලාපොරොත්තු වේ.

✍ **එච්. එම්. එස්. කේ. ඇරැවගම,**
පුරාවිද්‍යා පර්යේෂණ සහකාර (කැණීම්),
ප්‍රාදේශීය පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය,
සීතාවක,
අවිස්සාවේල්ල.

ලංකාවේ යකඩ යුගයේ ජනාවාස ව්‍යාප්තියට බලපෑ පාරිසරික වටපිටාව

ලංකාවේ ශිලා යුගයෙන් පසුව එළඹියේ යකඩ යුගයයි. ලංකාවේ තාක්ෂණික-සංස්කෘතික පෙළගැස්ම පිළිබඳ අවධානය යොමු කරමින් යකඩ යුගය පිළිබඳ අර්ථකථනයක් ඉදිරිපත්කළ හැකිය. එනම් ප්‍රාග් ඓතිහාසික යුගයත් ඓතිහාසික යුගයත් අතර සංක්‍රාන්ති අවධිය අයත් යුගයයි. මෙම යුගයේ සංස්කෘතිය මෙගලිතික සංස්කෘතිය ලෙස හඳුන්වයි. ලංකාවේ යකඩ යුගයේ පුරාවිද්‍යා ස්ථානයන්ගේ ව්‍යාප්තිය ප්‍රධාන භෞතික පාරිසරික කලාප තුනකින් හඳුනාගෙන ඇත.

වෙරළබඩ ප්‍රදේශය, උතුරු මැද හා ගිණිකොණ දිග ප්‍රදේශය, කඳුකර පහත් බිම්

මුල් මෙගලිතික ජනාවාස වෙරළබඩ ප්‍රදේශය ආශ්‍රිතව ස්ථානගතවී ඇත. එවන් ජනාවාස සඳහා නිදසුන් ලෙස ලංකාවේ වයඹ දිග කලාපයේ පොම්පරිප්පු ආශ්‍රිත මෙගලිතික ක්ෂේත්‍ර, නැගෙනහිර වෙරළේ පිහිටි කදිරවේලි හා කුච්චවේලි, යාපන අර්ධද්වීපයේ කන්තරෝදෙය හා කාරෙයිනගර්, ගිණිකොණ දිග ප්‍රදේශයේ පිහිටි තිස්සමහාරාමය, පාහම මෝදර වැනි මෙගලිතික ක්ෂේත්‍ර ආදිය දැක්විය හැකිය. මෙම වෙරළබඩ කලාපය ආශ්‍රිතව ජනාවාස ව්‍යාප්තිය සඳහා පාරිසරික සාධකයන් ප්‍රබල ලෙස බලපා ඇත.

වෙරළබඩ කලාපයේ භූ විෂමතාවය එතරම් ප්‍රබල නොවේ. එනම් මෙම කලාපයේ සමතලා භූමියක් දැකිය හැකිය. සීමිත යකඩ තාක්ෂණයෙන් මෙල්ල කළ හැකි පාරිසරික හා භූ භෞතික ලක්ෂණයන් මෙම කලාපයේ දක්නට ලැබේ.

සීමිත කෘෂිකර්මය සඳහා යෝග්‍ය පටු දියඇලි පාංශු කලාප මෙම වෙරළබඩ ප්‍රදේශයේ දැකිය හැකිය. මෙම සාධකය පදනම් කර ගනිමින් රේඛීය ජනාවාස රටාවකට ජන කේන්ද්‍රගත වීමක් සිදුව ඇති බව පුරාවිද්‍යා සාධක තුළින් අනාවරණය වී ඇත.

පටු දියඇලි නිම්නයන්ට අමතරව සාගරාසන්නයේ කටුපඳුරු සහිත ලඳු කැලෑ පැවතීම ද මෙම වෙරළතීරයේ ජන ව්‍යාප්තිය සඳහා ගාමක බලවේගයක් වන්නට ඇත. එනම් සීමිත යකඩ තාක්ෂණයකින් මෙල්ල කළ හැකි ලඳු කැලෑ පැවතීම විශේෂ වාසියකි. දඩයම සඳහා මෙම පරිසරය වඩාත් යෝග්‍ය වේ. උගුල් ඇටවීම, ලුහුබැඳ ගොස් පහර දී දඩයම් කිරීම, සංවිධානාත්මක දඩයම් ආදී විවිධ ක්‍රම ඔස්සේ දඩයම් කිරීමට මෙම ලඳු කැලෑ වැදගත් වන්නට ඇත. ඒ අනුව සත්ත්ව දඩයම් සාර්ථකව සිදුකර ගැනීමට හැකියාව ලැබෙන්නට ඇත.

ස්වාභාවික ජල මාර්ගයන්ගේ පහසුව පැවතීම ද ජන ව්‍යාප්තිය සඳහා බලපා ඇත. එනම් එදිනෙදා ජල අවශ්‍යතාව, කෘෂිකර්මය, මසුන් මැරීම, ද්‍රව්‍ය පරිවහනය හා ජන සංක්‍රමණ සඳහා ස්වාභාවික ජල මාර්ගයන් වැදගත් වන්නට ඇත.

සමුද්‍ර සම්පත් ලබා ගැනීමට මෙම පාරිසරික කලාපය බෙහෙවින් වැදගත් වී ඇත. එනම් නොගැඹුරු මුහුදු තීරය, කලපු හා බොක්කු පැවතීම, හක්බෙල්ලන් හා මුතු බෙල්ලන් මත්ස්‍යයන් ඇතුළු මුහුදේ හා සාගරය ආශ්‍රිත සාගර කලාපයේ බහුල වශයෙන් පැවතීම මෙම කලාපයේ ජන ව්‍යාප්තියට තීරණාත්මක සාධකයක් වන්නට ඇත.

මෙම කාලය වන විට වෙළඳ සබඳතා ද පවත්වා ඇත. වයඹදිග ලංකාවේ පොම්පරිප්පු ආශ්‍රිත සුසානයන්හි පිහිටීම සලකා බැලූ කල්හි තඹවුරු වලාවේ තම්බපණ්ණි ක්ෂේත්‍රයට මුහුණලා එය ස්ථානගතව ඇති බවයි. ඒ අනුව වෙළඳ සබඳතාවලට ද පහසු පාරිසරික හා භෞතික කලාපයක් ජනාවාස ව්‍යාප්තිය සඳහා තෝරා ගන්නට ඇතැයි ද සිතිය හැකිය. ගංගාවන් මගින් ස්වාභාවික සීමාවක් ලබා දුන්නා සේම ආරක්ෂාව සම්බන්ධයෙන් ද වැදගත් වන්නට ඇත.

යකඩ යුගයේ මුල් අවස්ථාවේ සරල ජීවිතයක් ගතකළ පිරිසක් සඳහා මෙම පාරිසරික කලාපය වැදගත්වී ඇත. මෙම පිරිස සමුද්‍ර සම්පත් භාවිතා කිරීම, දඩයම්, එඬේර කටයුතුවල හා සීමිත කෘෂිකාර්මික කටයුතු වල නියැලී ඇත.

මෙයට අමතරව ඛනිජ සම්පත් කෙරෙහි ද මෙම ජන පිරිස් අවධානය යොමු කරන්නට ඇතැයි සිතිය හැකිය. ලංකාවේ කදිරවේලි හා කුච්චවේලි පුරාවිද්‍යා ස්ථාන ආශ්‍රිතව සේරුවිල තඹ නිධිය පිහිටා ඇති බවත් ප්‍රධාන වශයෙන් මෙහි ජනාවාස පිහිටීම සඳහා තඹනිධිය ප්‍රමුඛ සාධකයක් වන්නට ඇතැයි ආචාර්ය සුදර්ශන් සෙනෙවිරත්නයන්ගේ අදහසයි.

සීමිත කෘෂිකර්මයේ නියැලුණු පශුපාලනය, දඩයම්, එඬේර ක්‍රියාවලින් හා මසුන් මැරීම ආදී කටයුතුවල නිරතවූ සරල සමාජයන්ගේ අවශ්‍යතා සපුරා ගැනීමට මෙම වෙරළබඩ කලාපයන් තුළින් හැකියාව ලැබී ඇත.

ජන වර්ධනයේ ප්‍රසාරණයත් සමඟ ඇතිවූ අවශ්‍යතා සංකීර්ණවීම හා පුළුල් වීම ආදිය නිසා ජනාවාස සඳහා මෙන්ම නව කෘෂිබිම් සඳහා ද අවකාශමය රාමුව පුළුල් වන්නට ඇත. තව ද ස්ථාවර වඩාත් දියුණු කෘෂිකර්මාන්තයක අවශ්‍යතාවය ද පැන නගින්නට ඇත. මෙම තත්ත්වය මත මුල් ඓතිහාසික යුගයේ ජනයා ක්‍රම ක්‍රමයෙන් ගංගා මාර්ග ඔස්සේ රට අභ්‍යන්තරයට සංක්‍රමණය වන්නට ඇත . මෙහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස ලංකාවේ උතුරු මැද පළාතේ ජනාවාස රාශිගත වීමක් සිදුව ඇත.

වෙරළබඩ කලාපයේ සිට ගංගා මාර්ග ඔස්සේ ක්‍රමයෙන් රට අභ්‍යන්තරයට පිවිසි අයත් සමඟ ජන පිරිස් උතුරුමැද පළාත තුළ පොකුරු ගැසුණු ස්වරූපයේ ජන කේන්ද්‍රගත වීමකට අනුගතව ඇති බව දක්නට ලැබේ. මෙම කලාපයේ මෙගලිතික සංස්කෘතිය ස්ථාපිතවීම සඳහා බලපාන ලද පාරිසරික පසුබිම කෙරෙහි අවධානය යොමුකළ යුතුය.

මෙම කලාපයේ දක්නට ලැබෙන රතු-දුඹුරු පාංශු කලාපය ජන කේන්ද්‍රගතවීම සඳහා බලපාන්නට ඇත. පුළුල් අවකාශයක් පුරා රතු-දුඹුරු පාංශු කලාපය විහිදී තිබීම නිසා ජන වර්ධනයේ ප්‍රසාරණයට හා නව කෘෂිබිම් වල ව්‍යාප්තියට ද ප්‍රබල ගාමක බලවේගයක් සපයන්නට ඇත. හොඳින් ජලය බැස යන රතු-දුඹුරු පස වැනි ලක්ෂණය තුළින් ධාන්‍ය වගාවට උචිත පසුබිමක් සකසා ගැනීමට හැකිවීම ද මෙම කලාපයේ ජන කේන්ද්‍රගත වීමට ප්‍රබල සාධකයක් වන්නට ඇත.

මෙම ජන පිරිස් ක්‍රම ක්‍රමයෙන් ඛනිජ සම්පත් කෙරෙහි සිය අවධානය යොමුකර ඇත. එනම් කැබිතිගොල්ලෑව ආශ්‍රිතව මයිකා නිධියක් පිහිටා ඇති අතර ඒ ආශ්‍රිතව ද පොකුරු ගැසුණු ස්වරූපයේ ජන ව්‍යාප්තියක් පුරා විද්‍යාත්මක සාධක මගින් හඳුනාගත හැකිය.

උතුරු මැද කලාපයේ රැලි සහිත ලක්ෂණ පිහිටා තිබීම ද ජන ව්‍යාප්තිය සඳහා බලපා ඇත. වාරිකර්ම සඳහා මෙම භූවිෂමතා ලක්ෂණය වඩාත් යෝග්‍ය වේ. තව ද රැලි සහිත ස්වාභාවික වැව් නිර්මාණයට ද පදනම් වැටී ඇත. මෙම පාරිසරික පසුබිම මිනිසාගේ ජීවනෝපාය රටාවන් සඳහා යෝග්‍ය වන්නට ඇත.

ක්‍රම ක්‍රමයෙන් කඳුකර පහත් බිම් කරා මෙගලිතික සංස්කෘතියේ ජන පිරිස් සංක්‍රමණය වී ඇති බවට පුරාවිද්‍යා සාධක පවතී. ඉබ්බන්කටුව, ආනකට්ටිව, යටිගල්පොත්ත හා රොටවැව ආදී පුරාවිද්‍යා ස්ථානයන් නිදසුන් ලෙස දැක්විය හැකිය. පූර්ව ඓතිහාසික යුගයේ මධ්‍ය භාගය වන විට යකඩ තාක්ෂණය වඩාත් දියුණු මට්ටමට පත්ව ඇත. මේ සමගාමී සමාජයේ අනෙකුත් අංශයන්ගේ සමස්ථ දියුණුවක් අපේක්ෂා කළ හැකිය. පූර්ව ඓතිහාසික යුගයේ මෙගලිතික සංස්කෘතියේ ජන පිරිස් කඳුකරයට ඇදී වන්නට ඇත්තේ ඛනිජ සම්පත් පදනම් කරගෙන බව ආචාර්ය සුදර්ශන් සෙනෙවිරත්නයන්ගේ මතයයි. ඒ අනුව ගංගා මාර්ග ඔස්සේ කඳුකරය කරා සංක්‍රමණය වී කඳුකර පහත් බිම්වල ජනකේන්ද්‍රගත වීමක් සිදුවන්නට ඇත. මෙම කඳුකර පහත් බිම් වල ජනාවාස ව්‍යාප්තිය සඳහා ද ප්‍රධාන වශයෙන් පාරිසරික සාධක බලපා ඇත.

මෙම කලාපයේ වන්නි නයිස් පාෂාණයෙන් සෑදුණු කඳු වළලුත් පිහිටා තිබීම ද විශේෂ ලක්ෂණයකි. මේ නිසා මෙගලිතික සුසාන නිර්මාණයට අවශ්‍ය අමුද්‍රව්‍ය පහසුවෙන් ලබා ගන්නට හැකි වන්නට ඇත. එසේම මෙම පිහිටීම නිසාවෙන්ම ස්වාභාවික ආරක්ෂණ කලාපයක් බවට ද පත්වීම වඩාත් වැදගත්වී ඇත.

ස්වාභාවික ජල මාර්ග මගින් විවිධ සම්පත් කලාප සම්බන්ධ වීමක් ද හඳුනා ගත හැකිය. එනම් ඛනිජ සම්පත් බහුල මධ්‍ය කඳුකරයත් සමුද්‍රසම්පත් බහුල වෙරළබඩ කලාපයත් ගංගා මාර්ග වලින් සම්බන්ධ වේ. මේ අනුව ජන සංක්‍රමණ සඳහාත්, භාණ්ඩ ප්‍රවාහනය සඳහාත්, සම්පත් හුවමාරු කර ගැනීම සඳහාත් මෙම ජල මාර්ග පද්ධතිය වැදගත් වී ඇත.

ඉහත තොරතුරු විමර්ශනාත්මකව විශ්ලේෂණය කිරීමෙන් පැහැදිලි වනුයේ විවිධ කාලරාමු තුළ, විවිධ අවකාශයන්හි ව්‍යාප්ත වූ මෙගලිතික සංස්කෘතියේ ජීවනෝපාය රටාවන් වලට, ජන සංක්‍රමණ වලට, තාක්ෂණික පරිණාමයට, ස්ථිර වාසස්ථාන වලට ප්‍රධාන වශයෙන් පාරිසරික සාධක හා භෞතික සාධක බලපා ඇති බවයි.

ජේ.පී.ටී. සංජීවනී
පුරාවිද්‍යා පර්යේෂණ සහකාර,
ප්‍රාදේශීය පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය,
සීතාවක,
අවිස්සාවේල්ල.

ගිරි දිවයිනේ අතීත විත්ති සුරකින

සංගප්පාලිය

ඉතිහාසයේ වංශ කථාවල සඳහන්වන ගිරි දිවයින, ගිරි නුවර, ගිරිබාරට්ඨ, ගිරිකඩරට යන නම්වලින් එය එම්. ඩබ්. කොඩ්රින්ටන් මහතාගේ 'දොළොස්වන ශතවර්ෂයේ ලංකාවේ දේශ විස්තරය' යන සටහනින්ද සී. ඩබ්. නිකලස් මහතාගේ 'පුරාතන හා මධ්‍යතන ලංකාවේ ඓතිහාසික ස්ථාන' යන්නෙන්ද, එල්ලාවල මේධානන්ද හිමිගේ 'වන්නි හත්පත්තුවේ සෙල් ලිපි හෙළි කරන තොරතුරු' නමැති සාහිත්‍ය කලාපයෙන් ද මනාව ඔප්පු කර ඇත. මී ඔය හා කලා ඔය අතර මිරියාවත් පාදක කරගනිමින් පිහිටි වූ ගිරිගාමිය ඇතුළු ජනාවාස සහිත භූමිය කාලයාගේ ඇවෑමෙන් නටබුන් ගොඩක් බවට පත් කරමින් ගොඩනැගුණු නව ජනාවාස මගින් හිස ඔසවන අතීත විත්ති ලෝකයාට ප්‍රකාශ කරන්නේ ගිරි දිවයිනේ අභිමානයයි. එවන් අභිමානයක් දැයේ දරුවන්ට හෙට උරුම කරන තවත් එක් සුවිශේෂී ස්ථානයක් ලෙස සංගප්පාලිය වේදස ගිරි වන අරණ හඳුන්වා දිය හැකිය.

වයඹ පළාතේ කුරුණෑගල දිස්ත්‍රික්කයට අයත් ගිරිබාව ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාශයේ අංක 30 සංගප්පාලිය ගම් සෙවුවරේ පිහිටි ඉතා මනරම් කඳුගැටයක් මුදුනෙහි වූ සමතලා භූමියක මෙම පුරා සඩක බහුල වේදස ගිරි වනඅරණ පිහිටා ඇත.

2006 වර්ෂයේදී පුරාවිද්‍යාත්මක ගවේෂණ චාරිකාවේදී මෙහි ඇති ඓතිහාසික හා පුරාවිද්‍යාත්මක තොරතුරු රාශියක් අනාවරණය කරගෙන ඇත. ප්‍රමාණයෙන් අක්කර 80 කට අධික වන රක්ෂිතයක් වන මෙහි ප්‍රදේශය වසා ගනිමින් අහසට පැන නැගුණ කඳු මුදුන මස්තකයෙහි නැගෙනහිර බෑවුමට වඩා බටහිර බෑවුම ප්‍රමාණයෙන් විශාල වේ. එහි උස් සමතලා භූමියක දැකගත හැකි විශේෂිත ගල් ලෙනකි. කටාරම් කෙටූ ගල් ලෙනෙහි ප්‍රතිමා 05 න් 03 ක් බුද්ධ ප්‍රතිමා වේ. ඉතිරි ප්‍රතිමා 02 බෝධිසත්ව පිළිම වේ. මීටර් 2.5 ක් පමණ උස වූ මෙම ලෙනෙහි දෙපස කොට බිත්ති 02 කි. එම බිත්ති සංරක්ෂිත ඒවා වේ. මෙහි දිග හා පළල මීටර් 4 හා 5 වශයෙනි. ලෙනෙහි විශාලතම බුද්ධ ප්‍රතිමාව මීටර් 1.6 ක් උස වේ. දෙවන හා තෙවන ප්‍රතිමා මීටර් 1.4 හා 1.2 වශයෙන් උස වේ. බෝධිසත්ව පිළිම දෙකින් එක් ප්‍රතිමාවක් ප්‍රමාණයෙන් කුඩා එකක් වේ. අනුරාධපුර යුගයේ අවසන් භාගයට පමණ අයත් මෙම ප්‍රතිමා සිරිගරුඬ වැනි විශේෂිත පාෂාණ වර්ගයකින් නිර්මිතව ඇත. ලෙනෙහි වූ ප්‍රතිමා සියල්ලම නිදන් හොරුන්ගේ ග්‍රහණයට ලක් ව ඇත. සියලුම ප්‍රතිමාවල හිස් හා අත් පා කඩා ඇත. හිස් කොටස් හා අත් කොටස් දක්නට නොලැබේ. බෝධිසත්ව හා බුද්ධ ප්‍රතිමාවල දකුණු අත්හි උරහිස ලඟින් හා වම් අතෙහි මැණික් කටුව ලඟින් කඩා දමා ඇත. එමෙන් ම මෙහි ඇති විශාල බුද්ධ ප්‍රතිමාවෙහි උදරය කොටස කුළුගෙඩිවලින් පහර දී සිදුරු කිරීමට උත්සහ කර ඇත. ප්‍රතිමාවන්හි අත් හා පා කොටස් පිළිබඳව කිසිදු තොරතුරක් අසන්නට නොලැබෙයි. සියලු ප්‍රතිමා කවන්දයකට පමණක් සීමා වී ඇත. සමහර ප්‍රතිමාවල පා කොටස් කීපයක් දක්නට ලැබෙයි. විකසිත පියුමක ආකාරයෙන් සියුම්ව නිර්මිත පිළිම පාදම් සිදුහත් බෝසතුන්ගේ උත්පත්තිය සිහිකරවයි. තවද එහි අඟල් 14 ප්‍රමාණයේ දිග හා පළල ඉතා කුඩා සිරිපතුල් ගලකි. ඊට ආසන්නව කුඩා පහන් ගලක් දක්නට ලැබේ.

මෙසේ කටාරම් කෙටූ විශේෂිත ගල් ලෙනට අමතරව තවත් කටාරම් කෙටූ ගල් ලෙන් 15 කට අධික සංඛ්‍යාවක් ඇත. කඳු මස්තකයට නැගීම සඳහා මෙගලමය පියගැට පෙළකි. පියගැට පෙළට දකුණින් ඉපැරණි ගොඩනැගිල්ලක් තිබූ බවට සාක්ෂි සපයන කණු පාදම් වලවල් 04 කි. ඉපැරණි චෛත්‍යය ගොඩැල්ල මේ වන විට සමතලා වී ඇත. පිහිටි ගල්තලාව මත පොකුණු 03 ක් වේ. එක් ලෙනක ලෙන් ලිපියකි. පුරාවිද්‍යාඥයින් විසින් එය පිටපත් කරගෙන ඇත. පියගැටපෙළ ආසන්නයෙහි වූ ගලෙහි සෙල් ලිපියකි. 'හරිතාමිත වැවේ බදු

ගර්මිලක විහාරයට පිදූ බව' සඳහන්ව ඇති බව පුරාවිද්‍යාඥයින්ගේ මතයයි. ඒ අනුව බදු මගින් යැපුණු විහාරයක් තිබූ බව ප්‍රකාශිත වේ. එම සෙල්ලිපිය ක්‍රි.ව. 02 වන සියවසට අයත් බවත් කියැවේ. එහි ඇති ලෙන් ලිපියෙහි අක්ෂර අනුව එය ක්‍රි.පූ. 1 වන සියවසට අයත් බවත් පුරාවිද්‍යාඥයෝ පවසති.

ප්‍රදේශයේ පවතින ජනප්‍රවාද අනුව මෙම භූමියේ ඓතිහාසික පසුබිම ක්‍රි.පූ. යුගය දක්වා දිවයයි. ප්‍රාග් ඓතිහාසික යුගයට නෑකම් කියන මෙහි අතීත තොරතුරු මෙසේය. විජය කුමරු ලංකාවට පැමිණ රාජාභිෂේක ලැබූ පසු යක්ෂ ගෝත්‍රිකයන් ගිරිදිවයිනට පලවා හැරි බවත් ඉන් පසු ඔවුන් එහි ඇති මහ වනාන්තරවල සැඟව ජීවත් වූ බවත් එම කණ්ඩායමේ කිරි කුවේණියගේ මව වන කවිසාලු පාලි සංගප්පාලිය ගල් ලෙනෙහි රැකවරණය පිණිස සැඟව ජීවත් වූ බවත් ප්‍රකටව පවතියි.

තවද අනුරාධපුර රාජධානියේ මුල් ම රජ වූ පණ්ඩුකාභය කුමරුට නම මාමණ්ඩිය වූ (ගිව) අභය රජුගේ දියණිය වූ ස්වර්ණපාලිය හමුව ඇත්තේ ද මෙම සංගප්පාලියේ ආශ්‍රිත කුඹුරු යායකදී බව තවත් ජනප්‍රවාද පවතති. ඒ අනුව මෙම ප්‍රදේශය 'වන පාලිය' ලෙස හැඳින්වූ බව ප්‍රදේශවාසීහු පවසති. වට්ටගාමිණී අභය (වලගම්බා රජු) රජු සොළී ආක්‍රමණ සමයේ පලාවිත් මේ ස්ථානයේ සැඟවගත් බවත් සොළී බලවේග පරදවා යළි රජවීමත් සමගම ගිරිදිවයිනේ සියලු ලෙන් ආශ්‍රිත ප්‍රදේශ භික්ෂූන්වහන්සේලා අරභයා පූජා කළ බවත් වංශකථාවල සඳහන් වේ. සංගප්පාලිය ලෙන් සංකීර්ණයද මෙසේ සඟසතුකොට පූජා කළ බව එහි ඇති ලෙන් ලිපියෙන් පැහැදිලි වේ. කාලයත් සමග මෙම ආරාමයේ තොරතුරු සොයාබලා සංඝයාවහන්සේලාට අවශ්‍ය පහසුකම් කරගැනීම සඳහා ගිරිබාර නමැති සෙන්පතියෙකු පත් කළ බව ප්‍රකට ජනප්‍රවාද කතා පවතති.

මීට දශක ගණනාවකට පෙර නිදන් හොරු විසින් විනාශ කර ඇති ප්‍රතිමා සහිත ලෙන තුළ වූ ප්‍රතිමා පිළිවෙළකට තැන්පත්කර එම ලෙන සුවිශේෂී ලෙනක් බවට පත් කරමින් මාර්තු මස ඇරඹි සංරක්ෂණ කටයුතු මැයි මාසයේ දී අවසන් කරන ලදී. මෙසේ මනාව සැකසූ සංරක්ෂිත ලෙන නැරඹීමට පිවිසෙන්නෙකුට එය දිස්වන්නේ ඓතිහාසික අනුරාධපුර රාජධානියේ දක්නට ඇති පුරාවිද්‍යා කෞතුකාගාරයේ සිරි ඉසිලූ ඉතා කුඩා කෞතුකාගාරයක් විලසිනි.

✍ ඒ. එම්. ආර්. සමන් කුමාර
වැඩබිම් කලමනාකාරී/ස්ථානභාර නිලධාරී
රාජාංගන පුරාවිද්‍යා ස්ථානය
පඬුවස්නුවර ප්‍රා. පු. කාර්යාලය.

වියැකෙන අපේ උරුමය සුරකිමු

ශ්‍රී ලංකාවේ අති විශිෂ්ට වූ පුරාවිද්‍යාත්මක උරුමය පිළිබඳ දායාදයේ දරුවන් හා මහජනතාව දැනුවත් කර ඔවුන් තුළ එම උදාර උරුමයන් කෙරෙහි ගෞරවය, භක්තිය, සහ ඇල්ම වර්ධනය කිරීමත් එම පුරාවිද්‍යාත්මක උරුමයන් අනාගත පරපුර වෙත සුරක්ෂිත කිරීම පිණිස දායකත්වය ලබා ගැනීම මෙහි ප්‍රධාන අරමුණ වේ. ලෝකයේ විවිධ රටවල් අතර අපේ රට කුඩා දිවයිනක් වුවත් මීට වසර 2,500 අතීත කාලයක් දක්වා ඈතට දිවෙන ශ්‍රේෂ්ඨ වූ ලිඛිත ඉතිහාසයක් සහ අදින් වසර 125,000 ක හෝ ඇතැම් විට අවුරුදු 500,000 ක තරම් වූ ඊටත් වඩා ඈතට දිවයන ප්‍රාග් ඉතිහාසයකට උරුමකම් කියයි. මෙම ප්‍රාග් හා ලිඛිත ඉතිහාසයේ ජීවමාන සාධක ලෙස ශේෂ වී ඇති ශිලා මෙවලම් ශාක හා සත්ව අවශේෂ, පැරණි ජනාවාස වැව් අමුණු ඇතුළු වාරි තාක්‍ෂණය බෞද්ධ සංඝාරාම ගොඩනැගිලි ඉදිකිරීම් වලට අයත් නෂ්ටාවශේෂ, පැරණි නගර, බලකොටු, සුසාන සහ යකඩ නිශ්පාදිත ස්ථාන යනාදිය තුළින් හෙළි වන්නේ පැරණි ලෝකයේ ශ්‍රේෂ්ඨවූත් අතිශය බුද්ධිමත් ජාතියක් ලෙස ශ්‍රී ලාංකිකයන්ට ඉතා සැලකිල්ලක් හා මහත් ගෞරවයක් හිමි වූ බවය. ලෝකයේ වෙන කිසිම රටක දැකිය නොහැකි අති විශිෂ්ට වාරි තාක්‍ෂණ උරුමයන්ද, වාස්තු විද්‍යා නිර්මාණද අප සතුව පවතී. අපේ මුතුන් මිත්තන්ගේ එම ශ්‍රේෂ්ඨ අතිශය නිර්මාණශීලී ඔවුන් විසින් ඉතාමත් සැලකිල්ලෙන් යුතුව අප වෙත දායාද කර ඇති එම පුරාවිද්‍යාත්මක උරුමයන් අනාගත පරම්පරාව උදෙසා සුරක්‍ෂිත කිරීම අද ජීවත් වන අප සැමගේ ප්‍රධානතම යුතුකම හා වගකීම වේ. මෙම ඉටු නොකිරීම අතීතයට හා අනාගත පරම්පරාවට කරනු ලබන බරපතල වරදක් වීමක් ද වේ.

පුරාවිද්‍යා ආඥාපනතේ අර්ථකථනයට අනුව ක්‍රි.ව. 1815 මාර්තු 2 දිනට පෙර කාලයට අයත් ශ්‍රී ලංකාවේ ගොඩබිම සහ දේශීය සමුද්‍ර සීමාව තුළ ඇති සියළුම වංචල හා නිශ්චල දේපල පුරාවිද්‍යාත්මක උරුමයන් ලෙස සැලකේ. එසේ වුවද වසර සියයකට වඩා පැරණි වූ වංචල හා නිශ්චල දේපලක් වුවද පුරාවිද්‍යා උරුමයන් ලෙස ප්‍රකාශයට පත් කිරීමට විෂය භාර ඇමතිතුමාට හැකියාව තිබේ.

මෙරට පුරාවිද්‍යාත්මක උරුමය ආරක්‍ෂා කිරීමට බලපාන ප්‍රධාන හේතුව වන්නේ පුරාවස්තු අතීත මිනිසුන්ගේ සහ ඔවුන්ගේ ක්‍රියාකාරකම් පිළිබඳ ඉතිහාසය ගොඩනැගීමට උපකාරීවන ජීවමාන සාධක වන බැවිනි. ශ්‍රී ලංකාවේ ප්‍රාග් ඉතිහාසය සහ ලිඛිත ඉතිහාසය විශ්වාසනීයත්වයෙන් යුතුව ගොඩනගා ඇත්තේ පුරාවස්තු ආශ්‍රිතව සිදුකරනු ලබන ගවේෂණ හා පර්යේෂණ මගිනි. තවද අපේ ඉතිහාසය ගොඩනැගීමේ දී මූලාශ්‍රවල තොරතුරු සනාථ කර ගැනීම, නිවැරදි කිරීම සහ ඒවායේ අඩුපාඩු සකස් කර ගැනීම උදෙසා පුරාවස්තු බෙහෙවින්ම ඉවහල් වේ.

උදාහරණයක් ලෙස මහාවංශයේ සඳහන් මිහිඳු හිමියන් ලංකාවට වැඩමවීමේ ප්‍රවෘත්ති රජගල, මිහින්තලාව ශිලා ලේඛන වලිනුත්, දඹදිවේ සහ වැලිගම් අගුබෝධි විහාරයේ ධාතු වළිනුත් එය සත්‍ය පුවතක් බව සනාථ වේ. පුරාවස්තු සුරැකීමට අප පොළඹවන තවත් සාධකයක් වන්නේ සත්ව ලෝකයේ සංස්කෘතියක් ඇති එකම සත්වයා වන සෑම මිනිසකු තුළට අතීතය දැනගැනීමේ කුතුහලය සහජයෙන් පවතිමින් පුරාවස්තු වල සොඳුරුභාවයන් තමන් හිමිකර, එය මිල කළ නොහැකි අමිල වස්තුවක් වීමය. මෙහි ග්‍රා බලපාන තවත් හේතුවක් ලෙස පුරාවස්තු අතීතය වර්තමානය සහ අනාගතය අතර පවතින අඛණ්ඩ බැඳීම පිළිබඳ පිළිගැනීමයි. වර්තමානයේ අප ගමන් බිමන් යන දියුණු වාහනය ප්‍රාග් ඓතිහාසික යුගයේ දී මානවයා විසින් භාවිතා කළ කුඹල්තන තැඹිලි කරකිය හැකි රෝදය පිළිබඳ අදහස, ක්‍රමයෙන් සංවර්ධනය වී අප වෙත පත් වූවකි. ඒ

අනුව අප වටා ඇති සියළුම නිර්මාණ අතීතයේ දී කරනු නිර්මාණයක් ලෙස බිහිවී එය අනාගතය දක්වා සංවර්ධනය සිදු වන බැවින් එය කාලානුගත අනුව වෙන් කළ නොහැකි වීමයි. පුරාවස්තු රටක ආර්ථික ප්‍රතිලාභ අත්කර දෙන ප්‍රධාන මූලාශ්‍රයක් ලෙස ඉතා වටිනාකමක් ගනී පුරාවස්තු නැරඹීමට මෙරට පැමිණෙන විදේශීය සංචාරකයන් මගින් ඉපයෙන විදේශ විනිමය මෙරට ආර්ථිකය ඉහල නැංවීමටත් අපේ මුතුන් මිත්තන් විසින් ඉදිකළ වැව් අමුණු වැනි අදත් මිනිසුන් ජීවත් කිරීමටත් හේතු වී ඇත. එසේම පුරාවස්තු අප ජීවත් වන පරිසරයේම කොටසක් වුවත් එවා විනාශ වුවහොත් නැවත ප්‍රති නිර්මාණය කිරීමට නොහැකි වීම එවායේ ඇති තවත් විශේෂ ලක්‍ෂණයකි. තවද පුරාවස්තු සෑම රටක, ජාතියක අනන්‍යතාවය ජාතිකත්වය සහ දේශාභිමානය ගොඩනැගීමට බෙහෙවින් ඉවහල් වේ.

මෙරට පුරාවිද්‍යාත්මක උරුමය විනාශ වීමට අතීතයේ දී විවිධ හේතු බලපෑවේ විදේශීයයන්ගේ විදේශ ආක්‍රමණ හා සතුරු උවදුරු නිසා පුරාවස්තු විනාශ වීමක් එවායේ වටිනා වස්තුව මංකොල්ල කෑමත් සිදු විය. යටත් විජිත යුගයේ දී අපේ උරුමය විනාශ කිරීම හා මංකොල්ල කෑම සීඝ්‍රයෙන් සිදු වූ අතර පසුවත් ඉංග්‍රීසි අවධියේ දී පුරාවස්තු ආරක්‍ෂා කිරීම උදෙසා විවිධ නීති රීති පැනවීම හේතු වී තිබේ.

ශ්‍රී ලංකාවේ ප්‍රාග් ඓතිහාසික අවධියේ සිට 18 වන සියවස දක්වා කාලයට අයත් පුරාස්ථාන ලක්‍ෂ සංඛ්‍යාවක් පිහිටා තිබේ. මේවායේ පැවැත්මට හා විනාශයට බලපාන ප්‍රධාන සාධක දෙකකි. එනම් ස්වභාවික හේතු සහ මානව ක්‍රියාකාරකම් නිසා පුරාවස්තු විනාශවීමේ තර්ජනයට පත් වීමයි. කාලගුණය, වර්ෂාව හා විජලනය ආදියෙන් හෙවත බලපෑම් සහ වන සතුන්ගෙන් හා කුඩා ජීවීන් විසින් කරනු ලබන හානිද ගින්න සහ සුනාමි වැනි ව්‍යසනයන් මගින් සිදු වන හානිදවේ. මේ මගින් සිදු වන හානි අවම කර ගැනීම සඳහා දෙපාර්තමේන්තුව මගින් විවිධ ක්‍රියා මාර්ග අනුගමනය කරනු ලබයි. ශ්‍රී ලංකාවේ සෑම භූමි භාගයක්ම ගවේෂණය කර පුරාස්ථාන සඳහා ගෙන ලේඛනගත කිරීමත්, ඒවා පුරාවිද්‍යා ගාසට් ඉඩම් සහ ආරක්ෂිත ස්මාරක ලෙස ප්‍රකාශයට පත් කර ආරක්‍ෂා කිරීමත්, ජංගම පුරාවස්තු ලේඛනගත කිරීමත් සිදු කරනු ලබයි. මීට අමතරව ස්මාරක ලෙස නඩත්තු කිරීම සහ රසායන හා වාස්තුවිද්‍යා සංරක්‍ෂණය කරමින් එවා ආරක්‍ෂා කිරීමට පියවරගනී.

එසේ වුවද අපේ පුරාවිද්‍යාත්මක උරුමයන් විනාශ වීමට බලපාන ප්‍රබල සාධකය වන්නේ මානව ක්‍රියාකාරකම් නිසා සිදුවන හානිය. මෙය විවිධ හේතු නිසා වර්තමානයේ සීඝ්‍රයෙන් වැඩි වී යාමේ ප්‍රවණතාවයක් පවතින අතර එය දැන හා නොදැන සිදු වන ක්‍රියාදාමයක් බවට පත්ව ඇත. එනම් බෞද්ධයන් තුළ ඇති අසීමිත භක්තිය නිසා නොදැනුවත් කමින් පැරණි විහාර තුළ සඳුන්කූරු පහන් සහ ඉටිපන්දම් දැල්වීම නිසාද පුරාවස්තු හානි වීම සිදු වේ. එසේම පැරණි ස්ථානවල වටිනා නිදන් වස්තු ඇතැයි යන විශ්වාසය, ජනප්‍රවාද සහ මිථ්‍යා මත පදනම් කරගෙන එවා ලබා ගැනීමේ අරමුණින් වටිනා පුරාවිද්‍යා උරුමයන් විනාශ කිරීමට මිනිසුන් පෙළඹී තිබේ. ඊට අමතරව ගල්වල කෙටූ සංකේත සහ ස්වාභාවික සලකුණු පදනම් කර ගෙන එවායේ වටිනා වස්තු ඇතැයි වන විශ්වාසය මත ශිලා ලේඛන මගින් සලකුණු සහිත වටිනා පුරාවිද්‍යා ස්ථාන ද විනාශ කර බුදු පිළිම හා පැරණි චෛත්‍ය වල වටිනා වස්තුව ඇතැයි යන විශ්වාසය මත ඒවාද විනාශ කරනු ලබයි. ඇතැම් ප්‍රතිමා සහ රන් ප්‍රතිමා බොහෝමයක්ම ලෝකඩින් තනා රන් ආලේපිත ඒවා බැවින් ඒවායේ මූල්‍ය වටිනාකමක් නොමැති වුව ද ඒවායේ පුරාවිද්‍යාත්මක වටිනාකම මිල කළ නොහැකි වේ.

සමාජයේ සිටින පුද්ගලයන් විසින් '' නිදන් විදුලේ '' සඳහන් තොරතුරු සහිත ලෙස සලකා පුරාවස්තු සහ ස්වභාවික වටිනා ස්ථාන විනාශ කරයි. එසේත් මෙම කෘතිය දැනට වසර 100 කට පමණ පෙර සමාජයේ සමහර වැසියන් විසින් විවිධ විලාපයෝජන පදනම් කර ගෙන රචිත එකකි. එහි කිසිම සත්‍ය තොරතුරු ඇතුළත් නොමැති හෙයින් එය ප්‍රබන්ධ කතා ඇතුලත් කෘතියක් බව පුරාවිද්‍යාඥයෝ පිළිගෙන ඇත.

ඉහත අකාරයට පුරාවිද්‍යාත්මක උරුමයන්ට සිදුවන හානිය අවම කොට එවා මතුපරපුර උදෙසා සුරක්‍ෂිත කිරීම පිණිස පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව මගින් විවිධ වැඩ සටහන් කිහිපයක්ම ක්‍රියාත්මක කර ඇත. එවා අතර පාසල් ළමුන්, මහජනතාව සහ මාධ්‍ය දැනුවත් කිරීම පුරාවස්තු ආඥාපනත සංශෝධනය කර සිරදඬුවම අනිවාර්ය කිරීම දෙපාර්තමේන්තු විශේෂ පොලිස් ඒකකය තව දුරටත් ශක්තිමත් කොට පළාත් මට්ටමින් පොලිස් ඒකක පිහිටු වීම, ප්‍රජා සහ පාසල් පුරාවිද්‍යා සංගම් පිහිටුවීම සහ පුරාවිද්‍යා ස්වේච්ඡා සංවිධාන පිහිටු වීම මගින් පුරාවිද්‍යාත්මක උරුමයට සිදුවිය හැකි හානිය වැලැක්වීමට පියවර ගෙන ඇත. නමුත් මෙය දෙපාර්තමේන්තුවට පමණක් තනිවම සිදුකළ නොහැකි කාර්යයක් වන බැවින්, එය ජාතික අවශ්‍යතාවක් සේ සලකා සියළු දෙනාගේම දායකත්වය අවශ්‍ය වේ. ඒ අනුව අපේ පුරාවිද්‍යාත්මක උරුමය මතු පරපුර උදෙසා සුරක්‍ෂිත කිරීම සෑම පුරවැසියෙකුගේම ප්‍රධානතම වගකීමක් වනු ඇත.

ඒ. ඊ. එල්. තිලකවර්ධන
වැ.බ. සහකාර අධ්‍යක්ෂ (වංචල දේපල),
පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව
ප්‍රධාන කාර්යාලය, කොළඹ 07.

පුරාවිද්‍යාත්මක උරුමය පිළිබඳ මහජනතාව දැනුවත් කිරීමේ වැඩසටහන් රැසක් ක්‍රියාවට නැගේ..

පුරාවිද්‍යාත්මක උරුමය පිළිබඳව මහජන අවබෝධය ප්‍රවර්ධනය කිරීම පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ මුඛ්‍ය අරමුණු අතර එකකි. ඒ වෙනුවෙන් ප්‍රකාශන එළිදැක්වීම, සම්මන්ත්‍රණ, ජංගම ප්‍රදර්ශණ, වැඩමුළු පැවැත්වීම ද අත් පත්‍රිකා බෙදාහැරීම වැනි වැඩසටහන් ද ක්‍රියාවට නැගේ. 2013 වසරේ ජූලි මස සිට 2014 වසරේ ජූලි මාසය දක්වා මහජනතාව දැනුවත් කිරීමේ වැඩසටහන් විශාල ප්‍රමාණයක් අප දෙපාර්තමේන්තුව විසින් සංවිධානය කළ අතර ඒ අතුරින් 2014 දැයට කිරුළ ප්‍රදර්ශනයට සමගාමීව පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තු මැදිරිය මෙන් ම තවත් පුරාවිද්‍යා ජංගම ප්‍රදර්ශන විශාල ප්‍රමාණයක් ද ලංකාව පුරාම සංවිධානය කරන ලදී. එමෙන්ම මහජනතාව, පාසල් ප්‍රජාව, පූජ්‍ය පක්ෂය, රාජ්‍ය නිලධාරීන් විශේෂයෙන් ග්‍රාම නිලධාරීන්, පොලිස් නිලධාරීන් දැනුවත් කිරීමේ වැඩසටහන් ලංකාව පුරාම ක්‍රියාත්මක කරන ලදී. විශේෂයෙන්ම පුරාවස්තු ආරක්ෂණ කොට්ඨාශය හරහා ලංකාව පුරා පිහිටි පොලිස් ස්ථාන හා සිවිල් ආරක්ෂක කමිටු දැනුවත් කිරීමේ වැඩසටහන් කැපී පෙනේ.

ජාතික උරුමයන් සුරැකීම වෙනුවෙන් වෙනත් වෘත්තිකයින්ගේ දායකත්වය ඉහළට

ශ්‍රී ලාංකීය ජෛව උරුමය සුරැකීමට ස්වදේශික මෙන්ම විදේශීය විද්වතුන්, පරිපාලකයින් සහ සාමාන්‍ය සිවිල් වැසියන් බොහෝ දෙනෙක් පෙළ ගැසී සිදු කළ මහඟු කැපකිරීමේ ප්‍රතිඵලයක් ලෙස අද මෙරට ජාතික උරුමයන් විද්‍යාමානය. ඔවුන් එලෙස කරනුයේ ජාති මාමක හැඟීමකින් විනා කිසිදු ප්‍රතිලාභයක් අපේක්ෂාවෙන් නොවේ. අතීතයේදී මෙන්ම වර්තමානයේත් අනාගතයේත් අඩු වැඩි ලෙස එය එලෙසම සිදුවනු ඇත.

වර්තමානයේ ජාතික උරුමයන් සුරැකීමට දේශපාලන අධිකාරියටද පරිපාලන ව්‍යුහයකට ද බලය පැවරී ඇත. ඒ වෙනුවෙන් නෛතික බලය පැවරූ ආයතන කිහිපයක්ද පිහිටුවා ඇත. ඒ ඒ ආයතන සිය ඉලක්ක සපුරා ගනු ලබන්නේ මහා භාණ්ඩාගාරයෙන් ලැබෙන ප්‍රතිපාදන සහ තම ආයතනය සතු මානව සම්පතේ ප්‍රමාණයටය. නිලධාරීන් සහ අනෙකුත් කාර්ය මණ්ඩලය ජාතික උරුමයන් සුරැකීමට බැඳී සිටී. එය ඔවුන් උර මත පැටවී ඇති වගකීමකි. එම සුවිසල් මෙහෙවරට නොදෙවෙනි කැපකිරීමක් කරමින් ලාංකීය ජෛව උරුමය අනාගතය වෙත ප්‍රදානය කිරීමට පෙළඹෙන වෙනත් වෘත්තිකයින්ගේ දායකත්වය ද කැපී පෙනෙන වර්ධනයක් ලබා ඇත.

ඒ අනුව පූජ්‍ය පක්ෂය, දිසාපතිවරු, ප්‍රාදේශීය ලේකම්වරු, නීතිඥයින්, වෛද්‍යවරුන්, ඉංජිනේරුවන්, ආරක්ෂක අංශ නිළධාරීන්, ජනමාධ්‍යවේදීන්, ගුරුවරු, පුද්ගලික ආයතන, බැංකු සහ තවත් නොයෙක් ස්වෙච්ඡා සංවිධානවල ක්‍රියාකාරීන් සිවිල් වැසියන් අපේ උරුමය සුරැකීමට නෛතික බලය හිමි ආයතන හා අත්වැල් බැඳගනිමින් සිටිති. එලෙස අත්වැල් බැඳගන්නා සිය දහස් දෙනෙක් අතරේ මෙවර කලාපයෙන් කිහිපදෙනෙකු පිළිබඳව කෙටි සටහනක් තබමු.

වෛද්‍ය රවින් මාරසිංහ මහතා කළුබෝවිල මහ රෝහලේ වෛද්‍ය නිලධාරියෙකි. ඔහු සිය කාර්ය බහුල රාජකාරී ජීවිතය අතරතුරේ සංවිධානය කළ 'අපේ උරුමය - මගේ ඇසින්' පුරාවිද්‍යා ප්‍රදර්ශනය දෙවන වරටත් පසුගියදා කළුබෝවිල මහරෝහලේ ශ්‍රවණාගාරයේදී පවත්වන ලදී. වසර ගණනාවක් බොහෝ වෙහෙස මහන්සි වී ප්‍රදර්ශනයට ගොනු කර තිබූ ඡායාරූප ඵලකවලින් සියයට අනූවක් පමණම පුරාවිද්‍යා ස්ථාන අළලා නිමැවුණු ඒවාය. සමාරම්භක උත්සවයේ ප්‍රධාන ආරාධිතයා ලෙස පුරාවිද්‍යා චක්‍රවර්ති පූජ්‍ය එල්ලාවල මේධානන්ද හාමිමියන් සහභාගි වූහ. මෙම අවස්ථාවට ශ්‍රී ජයවර්ධනපුර විශ්වවිද්‍යාලයේ ජ්‍යෙෂ්ඨ කථිකාචාර්ය ආචාර්ය මැදගොඩ අභයතිස්ස හාමිමියන්, කළුබෝවිල ජාතික රෝහලේ බෞද්ධ සංගමයේ අනාගාරික ලංකානන්ද හිමියන් ද රෝහල් අධ්‍යක්ෂ අශේල ගුණවර්ධන මහතා ඇතුළු විශේෂඥ වෛද්‍යවරු ඇතුළු රෝහල් කාර්යමණ්ඩලයේ විශාල පිරිසක්ද මෙම අවස්ථාවට සහභාගි වූහ. පාසැල් ළමුන් විශාල පිරිසක් ද මෙම අවස්ථාවට සහභාගී වී සිටීම කැපී පෙනේ.

බණ්ඩාරගම රයිගම පිහිටි පුෂ්කරාරාමය හෙවත් පනාවිත්ත පැරණි පොකුණේ කැණීම් කටයුතු සඳහා මේ වනවිටත් දායක වන ගරුතර හාමිමියන් වගේම පානදුර මහරෝහලේ වෛද්‍ය හර්ෂ කුලුකගේ මහතා ප්‍රමුඛ සිංහ සමාජ සාමාජිකයින් ද මෙහිදී සිහිපත් යුතුව ඇත. එම වෛද්‍යවරයා ඇතුළු සිංහ සමාජ සාමාජිකයින් දැරූ දැඩි ප්‍රයත්නයක ප්‍රතිඵල ලෙස මේ වන විට පනාවිත්ත ඉපැරණි පොකුණේ සංරක්ෂණ කටයුතු අවසන් අදියරට පැමිණ තිබේ.

මළවුනට ගරු කරමින් විල්පත්තුවේ තනිවුන සොහොන් බිම

පොම්පරිප්පුව

අවුරුදු වසර බොහෝ අතකට පෙර මෙබිම ශිෂ්ටාචාරගත වූ මිනිසුන් පිරි ජන භූමියකි. අපේ මිනා ඉමෙන් කොමෙන් මැසී යන වික් සතයක් වෙයි. ඒ අප සිත් අම්හිර යුධ මිසසයන් තුල වෙඩි හඬට සිරවූ කාලයයි. ඒ යුගය නිමවීමත් සමඟ කුරුලු නදින් දොරටු විවරවන උතුරුකරයේ විල්පත්තුවේ උරුමය දකින්නට දැන් විසිතේ හැකිය. සංචාරණයට විවෘත වූ ඒ ඉඩ ලබාගැනීම ශ්‍රී ලාංකිකයෙක් ලෙසට ඔබ අනිවාර්යයෙන්ම කළ යුතුය. ඒ අනුව පුත්තලම හා මන්නාරම යන දිස්ත්‍රික් දෙකටම අයත්වූ විල්පත්තුව වනෝද්‍යානයේ දකුණු දෙසින් හමුවන මෙම සොහොන් බිම කලා ඔයට උතුරින් පිහිටා ඇත. උතුරු අක්ෂාංශ 08° 26' හා නැගෙනහිර දේශාංශ 080° 00' අතර ස්ථානගත වූ නමින් පොම්පරිප්පුව නම් සොහොන් බිම අපට කියාදෙන සංස්කෘතික පාඩම් බොහෝ වටිනාය. මුහුදු මට්ටමේ සිට අඩි 0 - 152 ත් අතර වෙනස්වන උසකින් යුතු මේ බිමකඩට වාර්ෂික උෂ්ණත්ව මධ්‍යනය සෙන්ටිග්‍රේඩ් අංශක 27.2 ක් ද වාර්ෂික වර්ෂාපතනය මිලිමීටර් 1000 දක්වා ද ලැබේ.

පුරාවිද්‍යාත්මක දෘෂ්ටිකෝණයෙන් ගත්කල පොම්පරිප්පුව යනු යකඩ සොයාගැනීමත් සමඟ බිහිවන පූර්ව ඓතිහාසික යුගයේ දී දියුණු මානව ජනාවාස කලාපයක් සහිත ජනාකීර්ණ පරිසර කලාපයකි. ඒ බැව් මේ භූමි පුරාවට විසිර පැතිර පවතින වළං කැබලිති සාක්ෂා දරයි. මෙම සොහොන් භූමිය පිළිබඳව පළමු ඉඟිය ලබාගන්නා ලද්දේ වර්සර් පුත්තලම් ප්‍රදේශයේ ඉඩම් මැනීම සඳහා ගිය විදෙස් ජාතික ඒ. වම්. හෝර්කාට් මහතා විසිනි. ඔහු විසින් මෙම ස්ථානයේ සොහොන් කීපයක් කැණීම් කළ බවට වාර්තා කර තිබේ. එහෙත් ඉන් හෙළිකරගත් දෑ පිළිබඳව තොරතුරු මෙතෙක් හෙළිව නැත. මීට අනතුරුව සිටින් කොරුනගේ ග්‍රහණයෙන් වසන්වන්නට නොහැකිව සොහොන් කීපයක් විනාශ වී ඇත. ඉන් අනතුරුව මෙම සොහොන් කලාපය පිළිබඳව අවධානයෙන් යුතුව කටයුතු කර ඇති පුරාවිද්‍යා කොමසාරිස් රාජා ද සිල්වා මහතා 1956 වර්ෂයේ දී කැණීමක් සිදුකරමින් පාදාගත් වළංකටු විශ්ලේෂණයෙන් දළ වශයෙන් ක්‍රිස්තු පූර්ව 02 - 01 කාලයට අයත් විය හැකිබව දක්වා ඇත. කෙසේ උවද විද්‍යාත්මක කාලනිර්ණයන්ට තවමත් හසුනොවුන මෙම

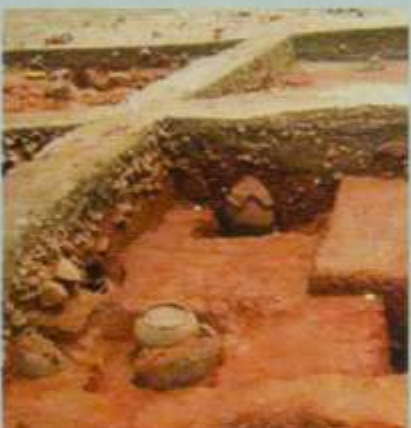

සොහොන් භූමියෙන් එකල විසුවන්ගේ සංස්කෘතික වපසරිය පිළිබඳව පැහැදිලි කරගැනීමට හැකිව තිබේ.

මෙම සොහොන් පිළිබඳව පුළුල් පරියේෂණයක් මුලපුරන්නේ වෙනිසියුලා විශ්ව විද්‍යාලය හා ශ්‍රී ලංකා පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව ඒකාබද්ධව 1970 දී විමලා බෙග්ලිගේ නායකත්වයෙන් යුතු කණ්ඩායමක් විසිනි. 1970 ජූලි හා අගෝස්තු යන මාස ද්වීත්වයෙහි කැණීම් කටයුතු සිදුකර ඇති අතර කැණීම් පරිලය මීටර් 100 × 100 ප්‍රමාණයෙන් දියත්කොට තිබිණ. බෙනට් බොන්සන් හා මොහොමඩ් මුවරප් යන දෙදෙනාගේ නාම ද සහාය ද විමලා බෙග්ලි මහත්මිය වෙත ලැබී ඇත. වර්තමාන වැව ආසන්නව, මාර්ගය දෙපස කොටස් මෙලෙස කැණීම් කර ඇත්තේ මීටර්

01 × 01 ට බෙදාගන්නා ලද අතුරු කොටු දැලට අනුවය. මතුකරගන්නා ලද වළවල් සංඛ්‍යාව 14 ක් වන අතර ඉන් ගොඩගෙන තිබූ වළං (Pot) ප්‍රමාණය 84 ක් ලෙසට දක්වා තිබේ. වළං ඇතුලත තැම්පත්කර තිබූ අස්ථි කොටස් මගින් අනාවරණය කරගෙන ඇත්තේ මිනිසුන් 23 දෙනෙකුගේ පමණ නියෝජනයක් පවතින බවත් වයස් බේදයකින් තොරව පිරිමි හා ගැහැණු යන දෙපාර්ශවයම සමාන වාර්තානුකූලව මිහිදන් කර තිබූ බවත්ය. විමලා බෙග්ලි මහත්මිය ඇයගේ පර්යේෂණයන්ට නතුකල සොහොන් ගර්භයන් දකුණු ඉන්දියාවේ ප්‍රාන්තයන්ගෙන් හමුවන සොහොන් සමඟ සංසන්දනය කර විග්‍රහයක් ද ලබාදී ඇත. ඒ අනුව මෙම සොහොන් දකුණු ඉන්දීය සම්ප්‍රදායන්ගේ සම්භවයක් ලෙසින් පැහැදිලි කරදීමට ඇය උත්සාහ කරන අතර එය හුදෙක් විකම්පිත උත්සාහයක් පමණි. කැණීම් මගින් මතුකරගන්නා ලද පුරාවස්තූන් දෙස විශ්ලේෂණාත්මකව බැලීමෙන් පැහැදිලි වන්නේ පූර්ව ඓතිහාසික යකඩ යුගයේ දී මවුන් සතුව ඉතා තුම්වත් තාක්ෂණික මෙන්ම උසස් සංස්කෘතික වටපිටාවකට හුරුකමක් දැක්වූ බවයි.

පොම්පරිප්පුව සොහොන් ගර්භයන්ගේ ආකාරිකමය ලක්ෂණ වන්නේ බරණි සම්ප්‍රදායයි. එනම් විශාල ලෙස මැටියෙන් තනාගත ලද බරණි තුළට මළවුන්ගේ භස්මාවශේෂ හා වෙනත් දෑ (Grave Furniture) මැටි වළං හි යොමා අභිචාර ක්‍රම භාවිතයන් තුලින් තැම්පත් කිරීමයි. ඉන් අනතුරුව ගල් පියනක් මගින් ඉහළ ආවරණය කරනු ලබයි. මේ සඳහා වැඩිවශයෙන් ම භාවිතයට ගෙන ඇත්තේ හුණුගල් පතුරය.

කළුල ස්වරූපී අයුරින් මළසිරුරු මිහිදන් කළේ ප්‍රාග් මානවයාය. එය අභිචාරයකි. පූර්ව ඓතිහාසික මිනිසාට ද හුරුවන්නට ඇත්තේ එම අභිචාරයන්ගේම වර්ධනයක් විය හැකි වන්නේ ඔහු ජීවත් වූ කල භාවිත කළ බොහෝ දෑ අභිචාරයන් ලෙස මිහිදන් කිරීමට ලක්කිරීමය. 1971 කැණීමෙන් මතුවූ පබළු 136 *(Beads)* කියාපාන්නේ මියගිය ද ඔවුන් සතු දෑ ඔවුන් වෙතටම ලැබිය යුතු බවට වූ එකල විසුවන්ගේ විශ්වාසයම විය හැකිය. විමලා බෙග්ලි මහත්මියගේ කැණීමෙන් මතුවූ වළං අතර රතු කළු, *(Black & Red Were)* රතු, *(Red Were)* වෙරා කොටා නොහොත් පුළුටු භාණ්ඩ *(Tera Cotta)* හා අර්ධ වශයෙන් පිළිස්සූ මැටි බඳුන් ප්‍රධානය. එම වළං බොහෝමයක විවිධ සංකේත මෙන්ම *(Symbol)* අක්ෂර ද *(Graffiti)* සටහන්ව තිබූ බැව් හෙළිකරගෙන තිබේ. බොහෝ සෙයින් දියුණු සංනිවේදන ක්‍රමෝපායන් මෙන්ම භාෂා භාවිතයේ ප්‍රවණතා පිළිබඳව ඔවුන් විසින් ඉතිරිකර දමාගිය එම ශේෂය ඉතාම වැදගත්ය. එමගින් මතුවන ඉතිහාසය නිවැරදිය.

ඉහතින් දක්වන ලද මැද් භාජන කලාව *(Pottery)* පිළිබඳව අධ්‍යනය කරන ලද විමලා බෙග්ලි මහත්මිය මාදිලි 32 යටතේ *(Pottery Type)* වෙන්කරගෙන ඇති අතර එතුලින් එකල වළං භාවිතය පිළිබඳව වැදගත් තොරතුරු රැසක් හෙළිදරව් කරගෙන තිබේ. ඒ අනුව පූර්ව ඓතිහාසික යුගයේ විශාල බරණි පවා නිපදවා තිබීමෙන් ඔවුන්ගේ මැද් බඳුන් කලාවේ තාක්ෂණික වපසරිය ඉතාම මැනවින් පැහැදිලි වේ.

එච්.එම්.එස්.කේ. සමන්
පුරාවිද්‍යා පර්යේෂණ සහකාර (කැණීම්)
ප්‍රාදේශීය පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය,
සීතාවක.

සැඟවුණු උරුමයක අසිරිය

කිරිමකුළුගොල්ල...

දෙපළව ඉතිහාසයක දෘශ්‍යමාන සාධකයන් අනාගතය වෙත දායාද කරන්නට ඉඩ හසර වෙන් වූ බිමක් ලෙස කිරිමකුළුගොල්ල හැඳින්විය හැකිය. සබරගමුව පළාතට අයත් රත්නපුර දිස්ත්‍රික්කයේ බලංගොඩ ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාශයේ 260/B කළුපේවිගම ග්‍රාම නිලධාරී වසමේ කිරිමකුළුගොල්ල නටබුන් වූ ආරාම සංකීර්ණය පිහිටා ඇත.

කිරිමකුළුගොල්ල නටබුන් භූමිය අයත් වන දියවින්න ආශ්‍රිත කලාපයේ පුරාවිද්‍යාත්මක උරුමය ගවේෂණය කරන විට මෙම ලෙන් ආරාම පරිශ්‍රය හුදෙකලාව පිහිටි ස්ථානයක් නොවන බව පැහැදිලිව පෙනෙයි. බුදුගල, පම්බහ, හඳගිරිය, කූරගල, බඹරගල, පිළිම ඇද්ද ආර සහ අබේගොට (වර්තමානයේ දී උඩවලව ජාතික වනෝද්‍යානයට අයත්ය.) වශයෙන් කිරිමකුළුගොල්ල ආශ්‍රිත කලාපයෙන් හඳුනාගෙන ඇති පුරාවිද්‍යා පරිශ්‍රයන් හා ඒකාබද්ධව පැවති මධ්‍ය වලව නිම්නය කේන්ද්‍රගතව බිහි වූ බෞද්ධ ශිෂ්ටාචාරයේ සුවිශේෂී වූ බිම්කඩක් වශයෙන් කිරිමකුළුගොල්ල හඳුන්වා දීම නිවැරදි වෙයි. එපමණක් නොව මෙම ප්‍රදේශයේ ඓතිහාසිකත්වය ප්‍රාග් ඓතිහාසික යුගය දක්වාම අතට දිවෙන බවට පැහැදිලි සාධකයන් ද හමු වෙයි. බෙල්ලන්බැඳිපැලැස්ස, කූරගල, පියංගිරිය, බඹරගල ආදී ප්‍රාග් මානව වාසභූමි හමුවන්නේ ද කිරිමකුළුගොල්ලට ඉතා ආසන්නයෙනි.

වලවේ ගංගාව ආශ්‍රිත රට මැදට වන්නට බිහි වූ ජනපද රාශියක් මේ වන විට හඳුනාගත හැකි වී ඇත. කල්තොට, පොරුවන්නාන්සේගම, ගල්පාය, හඳගිරිය, රිදියගම ඒ අතරින් කිහිපයක් වන අතර කිරිමකුළුගොල්ල ද එසේ බිහි වූ ආර්ය ජනාවාසයක් බවට ඓතිහාසිකමය තොරතුරු අනුව සනාථ වේ. දිවයිනේ ප්‍රධාන පාලන මධ්‍යස්ථානය වූ අනුරාධපුරයට අමතරව දිවයිනේ විවිධ ප්‍රදේශ ආශ්‍රිතව තවත් කුඩා දේශපාලන ඒකක පැවති බවට සාධක හමු වන අතර වලවේ ගංගාවේ අතු ගංගාවක් වන කටුපත් ඔය නිම්නයේ බිහි ව පැවති 'හිරි නුවර' නමින් හඳුන්වනු ලැබූ පාලන ප්‍රදේශයට කිරිමකුළුගොල්ල ද අයත් ව පැවති ඇති බව පෙනෙයි.

දියවින්නේ පිහිටි වර්තමානයේ 'වඳ කුඹුර' වශයෙන් හඳුන්වනු ලබන පුරාණ වැව ආශ්‍රිත කලාපයට ඉතාම ආසන්නව ගනේලන්ද දේවගිරි ලෙන් විහාර භූමිය, මාලිගා ගොඩැල්ල, පියංගිරිය සහ කිරිමකුළුගොල්ල පුරාවිද්‍යා භූමි පිහිටා ඇත. අතීතයේ දී සුවිශාල වූ විහාර ආරාම සංකීර්ණයක් ලෙස ඒකාබද්ධව සහ සම්බන්ධතා පවත්වන්නට ඇති බව සිතිය හැක්කේ, මෙම භූමි සියල්ලම එකම යුගයකට අයත් බවට ලැබෙන පුරාවිද්‍යාත්මක සාධක අනුව සනාථ කොට ගත හැකි වීම නිසාය. වඳකුඹුර පුරාණ වැව පිහිටි භූමියේ සිට කිරිමකුළුගොල්ල දක්වා ඇත්තේ කි.මී. 2 ක පමණ සුළු දුර ප්‍රමාණයක් වන අතර වැව ආසන්නව පිහිටි දේවගිරි ලෙන් විහාර භූමියේ සිට පියංගිරිය ලෙන ඇතුළු කිරිමකුළුගොල්ල දක්වා ඇත්තේ කි.මී. 1 ක් පමණ කෙටි දුර ප්‍රමාණයක් වීම ඉහත සම්බන්ධතාවලට සෘජුව බලපාන්නට ඇත.

පියංගිරිය මෙන්ම උඩිපියං ගල්ලෙන කිරිමකුළුගොල්ලේදී අපට හමුවන අපගේ ප්‍රාග් ඓතිහාසික උරුමයේ සුවිශේෂී ස්ථානයකි. වන ගහණයට මැදිව පිහිටි මෙම ගල්ලෙන ප්‍රාග් මානව වාසභූමියක් ලෙස පැහැදිලිව හඳුනාගෙන ඇති අතර පසු කාලීනව සංඝයා වහන්සේලා උදෙසා පූජා කරන ලද ලෙන් ආරාමයක් බවට පත් වූ ස්ථානයකි. පේළි දෙකකින් යුක්තව සකස් කරන ලද කටාරම් සමග පූර්ව බ්‍රාහ්මී අක්ෂරයෙන් යුත් සෙල්ලිපියක් ලෙනෙහි දක්නට ඇත. ලෙන් පරිශ්‍රය දිගින්, පළලින් සහ උසින් මීටර් 33 ං 11 ං 12 ප්‍රමාණයේ විශාලත්වයකින් යුක්තය. උත්තර ගුප්ත, චූල සහ සාගපෙ යන භික්ෂූන්ගේ නම් සෙල්ලිපියෙහි සඳහන් වන අතර මවුන් ප්‍රදේශයේ විසූ ප්‍රභූන් විය යුතුය. ලෙන් පියස්සෙහි බදාම ස්ථරයක් දක්නට ඇති අතර එහි සිතුවම් හෝ සටහන් තිබුණේ ද යන් පැහැදිලිව හඳුනාගත නොහැකිය.

කිරිමකුළුගොල්ල රක්ෂිතය තුළ දී කටාරම් සහ සෙල්ලිපි සහිත ලෙන් සමග ස්වාභාවික ලෙන් 10 කින් පමණ සමන්විත ලෙන් ආරාම සංකීර්ණයක් දක්නට ලැබෙන අතර, රක්ෂිතයට අයත් නොවන කඳු පාමුල තවත් ගොඩනැගිලි සංකීර්ණයක සාධක හඳුනාගත හැකිය. ලෙන් අනුරාධපුර යුගයේ මුල් කාලීන නිර්මාණයන් බව පෙනෙයි. මෙම ලෙන් ආරාම සංකීර්ණය ආශ්‍රිතව පූර්ව බ්‍රාහ්මී අක්ෂර සහිත සෙල්ලිපි 6 ක් දක්නට ලැබෙන අතර මේවායේ විශේෂත්වය වන්නේ, ප්‍රදේශයේ ඓතිහාසික තොරතුරු මෙම ලෙන් ලිපි මගින් සනාථ වීම නිසා වෙයි.

එක් ලෙන් ලිපියක මෙසේ වෙයි

'උපසෝණ - අපි අය කොරන පුත

අය මහ සිවහා ලෙනෙ මහ පදසනෙ චතු දිශ.....

උපශෝන වැවෙහි අයිතිකරු වූ කිර කුමරුගේ පුත වූ මහා සිව කුමරුගේ මහාපදර්ශන ලෙන.....

මෙහි සඳහන් උපශෝන වැව, වර්තමාන වඳකුඹුර වැව විය හැකි බවට අනුමාන කළ හැකි අතර, කීර අයකොර, අය තිෂ හා අය මහ සිව යනු මෙම ප්‍රදේශයේ සිටි පාලකයන් හඳුන්වන නාමයන් විය යුතු ය.

කඳු මුදුනත ඉහත ලෙන් සංකීර්ණයට පහතින් කඳු පාමුල පැරණි ස්ථූපයක් සමග නටබුන් වූ ගොඩනැගිලි කිහිපයක ශේෂිත සාධකයන් ද දක්නට ලැබෙයි. ගල්කණු කොටස් බහුල වශයෙන් මෙම භූමිය තුළ විසිර පවතී. මේ අනුව කඳු මුදුනත ලෙන් ආරාම සංකීර්ණයක් හා සම්බන්ධව මෙම ගොඩනැගිලි පරිශ්‍රය ද පැවත ඇති බව පැහැදිලි වේ.

'කිරිමකුළුගොල්ල' අපගේ අතීත උරුමය මෙතෙක් පැවතියේ වනාන්තරය තුළ හුදෙකලාවය. ප්‍රාග් ඓතිහාසික යුගයේ සිටම අපගේ මුතුන් මිත්තන්ගේ පිය සහර ගැටුනු බිමක් ලෙසට හඳුනාගත හැකි ශ්‍රේෂ්ඨ වූ පුරාවිද්‍යාත්මක උරුමයක් මෙම පරිශ්‍රයට ඇති බව මූලික පර්යේෂණයන් මගින් ම සනාථ වූ අතර අපගේ ඉදිරි පර්යේෂණයන් මෙම කලාපය තුළ තවදුරටත් පුළුල් පරාසයකට යොමු කිරීම පිළිබඳව මේ වන විටත් අපගේ අවධානය යොමු වී ඇත.

✍ **එස්. ඩී. පී. ඉශෝකා සන්දනායක**
පුරාවිද්‍යා පර්යේෂණ සහකාර
ප්‍රාදේශීය පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය,
සීතාවක, අවිස්සාවේල්ල.

ආදි මානවයාට ජනාවාස සැළසූ

උඩුනුවර වේගිරි කන්ද

දිවයිනේ සුවිශේෂී පෙනීම කලාපයක් කේන්ද්‍ර කොට ගනිමින් ලංකා ඉතිහාසය ගොඩනැගෙන බව දක්නට ලැබේ. මේ සඳහා වංශකතාකරුවන් සහ ඉතිහාසඥයින් විසින් සාකච්ඡා කරනලද ලබන්නේ දිවයිනේ තුනෙන් දෙකක පමණ භූමි ප්‍රමාණයක් උසුලන වියළි කලාපයයි. විස්තෘත ජනාවාසකරණයක් සමඟ දේශපාලනික, ආගමික සහ සංස්කෘතික වශයෙන් වඩාත් පැහැදිලි පෙනෙන වර්ධනයක් ඇතිවීම මෙහි ලා විශේෂයෙන් වැදගත් විය. නමුත් ඊට සාපේක්ෂ වර්ධනයක් මධ්‍යම කඳුකරය හා මලය රට කේන්ද්‍ර කොටගෙන බිහිවීමට භූ විෂමතාවය ප්‍රධාන බාධකයක් ව පැවතිණැයි යන ගතික ආකල්පය අදාළ ප්‍රදේශය ඉතිහාසාත්මක අවධානයෙන් බැහැරවීමට බලපෑ සාධකයක් වන්නට ඇත. එසේ වුවද ප්‍රාග් ඓතිහාසික, ප්‍රොටෝ ඓතිහාසික හා ඓතිහාසික ප්‍රවණතාවයන් ගේ මුල්බැස ගැනීමක් කඳුකර ප්‍රදේශ ආශ්‍රිත ව සිදුව පැවති බව නව පුරාවිද්‍යාත්මක පර්යේෂණවලින් අනාවරණය කරගෙන ඇත. ඊට කදිම නිදර්ශනයක් වශයෙන් ක්‍රි.පූ. 2 වන සියවස දක්වා දිවෙන ඓතිහාසිකත්වයක් විශ්වසනීයත්වයකින් තහවුරු කළ හැකි ස්ථානයක් වශයෙන් කන්ද උඩරට වේගිරිකන්ද ස්ථානය හඳුන්වාදිය හැකි ය.

මහවැලි ගඟේ වම් ඉවුරට වන්නට, මහනුවර දිස්ත්‍රික්කයේ, උඩුනුවර ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාශයේ, වේගිරිය ග්‍රාම සේවා වසම තුළ මුහුදු මට්ටමින් අඩි 2000 ක පමණ උන්නතාංශයක ස්ථානගතවන වේගිරි කන්ද පිහිටීමෙන් ම පවතින කඳුකර ස්වභාවය නිසා මිනිසුන් ව්‍යවහාරයට පත්වන්නට ඇත. මෙම ස්ථානය සම්බන්ධයෙන් පවතින ජනප්‍රවාද සහ ඓතිහාසික මූලාශ්‍ර දිවයිනේ ඉතිහාසය සම්බන්ධයෙන් ප්‍රබල භූමිකාවක් උසුලනු ලැබූ ප්‍රදේශයක් වශයෙන් හඳුනාගැනීමට මහෝපකාරී වේ.

ප්‍රස්තුත ප්‍රදේශය ආශ්‍රයෙන් හඳුනාගනු ලැබූ ද්‍රව්‍යාත්මක සාධක අතර අභිලේඛන මූලාශ්‍ර, කටාරම් සහිත හා රහිත ලෙන් (ඒකල හා සංකීර්ණ වශයෙන් ස්ථානගතවන), නාථ දේවාලය, විහාර ගෙය, මුළුතැන් ගේ, වාහල්කඩ, ඊරිටා ගේ, සිංහාසන මණ්ඩපය, ජල කළමනාකරණ අංග, ප්‍රවේශ මාර්ග (පියගැටපෙළ) වේ. මේ සියල්ල වේගිරිකන්ද ඉතා දිගු ඉතිහාසයක් ගොඩනැංවීමෙහි ලා මහෝපකාරී වන බව පිළිගත හැකි ය. විශේෂයෙන් ම වේගිරි කන්ද බෑවුමට වන්නට පිහිටි වවුල්ගල්ලෙන නමින් ප්‍රසිද්ධ ලෙන් සංකීර්ණයේ එක් ලෙනක ක්‍රි.පූ. 3-2 කාලයට අයත් කළ හැකි බ්‍රාහ්මී ලෙන් ලිපි දෙකක් වේ. එහි මැද, අග කොටස් කැඩී ගොස් ඇති නමුත් පවතින කොටස් ඉතා වැදගත් තොරතුරු රැසක් අනාවරණය කෙරේ.

ශිල්පීය නිපුණතාවයක් ඇති වස්තූන් සම්බන්ධයෙන් තොරතුරු දක්වා තිබීම ඉතිහාස පෙරළියකට ඉඩදෙන කරුණු වශයෙන් පුරාවිද්‍යාඥයින් ගේ අවධානයට ලක් වූ කරුණු වේ. ඒ අතර කුඹකර හෙවත් කුඹල්කරුවා සැක්සාම් වළං සාදන්නා, මැටි බඳුන් සාදන්නා යනුවෙන් ඇරයේ දැක්වෙන ශිල්පීන් පිළිබඳව සටහන් ව තිබීම අතිශය වැදගත් වුවකි. මානව ජනාවාසයකට අත්‍යවශ්‍යයෙන් ම උවමනා කරන ඉවුම් පිහුම් උපාංග නිෂ්පාදනයේ නියැළි පිරිස් ජීවත්ව සිටීම තත්කාලීනව ප්‍රදේශයේ ස්ථාවර ජනාවාසකරණයක් පැවති බවට ඉඟි සපයන ප්‍රබල සාධකයක් ද වේ.

ඊට අමතරව ප්‍රදේශයට ඉතා දුර්ලභ සම්පතක් වන ඇත් දළ උපයෝගිතාවයෙන් විවිධ නිෂ්පාදන ක්‍රියාවලියක නියැළි දන්ත හෙවත් ඇත්දත් කැටයම්කරුවන් පිළිබඳව පවතින සටහන වැදගත් කරුණු අනාවරණය කෙරෙන සාධකයක් වේ. නිෂ්පාදනය සඳහා මෙම අමුද්‍රව්‍ය බාහිර ප්‍රදේශවලින් මේ දක්වා ප්‍රවාහය කිරීම නිෂ්පාදන ද්‍රව්‍ය අවශ්‍ය ප්‍රදේශ දක්වා ප්‍රවාහනය සිදු කිරීම සහ ප්‍රයෝජනෝපයෝගී නිමි ද්‍රව්‍යක් වශයෙන් ඉතා ඉහළ ප්‍රමිතියකින් නිෂ්පාදනය කිරීමට තරම් ශිල්ප ප්‍රාගුණ්‍යතාවයකින් යුත් පිරිස් මෙම ප්‍රදේශය හා ජීවත්ව සිටීම යන කාරණා සැළකිල්ලට ගතයුතු කරුණු වේ.

යට කී අභිලේඛන මූලාශ්‍ර සම්බන්ධයෙන් යොමු කර ඇති අවධානය ප්‍රමාණවත් නොවන බව පෙනේ. ඒ පිළිබඳව පුළුල් ව අධ්‍යයනය කිරීම තුළින් වේගිරිකන්ද ආශ්‍රිත ප්‍රදේශයේ ඓතිහාසික සහ පුරාවිද්‍යාත්මක තොරතුරු රැසක් අනාවරණය කර ගත හැකි ය.

ස්ථානීය වාස්තු විද්‍යාත්මක අංග සැළසුම්කරණය

වේගිරිය කඳු බෑවුමේ පහළ තැනිතලා භූමිය තුළ දේවාල පරිශ්‍රයක් තුළ තිබිය යුතු වාස්තුවිද්‍යාත්මක අංග සැළසුම්ගත කර ඇත.

නාථ දේවාලය සහ විහාරගෙය, පත්තිනි දේවාලය, මුළුතැන් ගේ, වාහල්කඩ, ඊරිටා ගේ, සිංහාසන මණ්ඩපය ඒ අතරින් නාථ දේවාලය සහ විහාරගෙය වෙසෙසින් වැදගත් වුවකි. ඉතා විශාල කළු ගලක් පියස්ස කොටගෙන ඉදිකරන ලද මෙහි පූජනීය අංග දෙක වෙන් කෙරෙන බිත්තිය, හා අන්තරාල කොටස්වල වූ බිත්ති සියල්ල මැටි බදාම උපයෝගී කොටගෙන ගල් කලින් තිබ්බා කපරාරු කොට සුදු හුණු පිරියම් කර ඇත. වට බිරාදයේ වන ශිලා සහ දැව කුළුණු මත දරුවා ඇති පියස්ස පෙතිඋළු යොදා සෙවිලි කර ඇත.

දේවාල පරිශ්‍රයේ නිරිතදිග දිසින් ස්ථානගත කර ඇත පත්තිනි දෙවොල නාථ දේවාලය තරම් පැරණි නොවුව ද ඊට මදක් පසුකාලීනව ඉදිකරන්නට ඇතැයි බහුජන විශ්වාසය වේ. දේවා භූමියට ඇතුළුවන වාහල්කඩ පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව මගින් මෑත කාලයේ ප්‍රතිසංස්කරණයට ලක් කරන ලද්දක් වුවත් පුරාණයේ පැවති ව්‍යූහීය ලක්ෂණ වෙනස් කිරීමක් සිදු කර නැත. ඊරිටා ගේ ද මෑත කාලීනව ප්‍රතිසංස්කරණයට ලක් කරන ලද්දකි. විදියේ කෙළවර පිහිටි සිංහාසන මණ්ඩපය සැදූ පාෂාණ පුවරු ආධාරයෙන් ඉදිකරන ලද වේදිකාවක් මත ගොඩනගා ඇත.

දේවාල ගර්භ ගෘහය තුළ දිගු හතරැස් ආසන දෙකක් මත අවලෝකිතේශ්වර නාථ දෙවියන් ගේ සහ තාරා දෙවඟනගේ ප්‍රතිමා දෙක තැන්පත් කර ඇත.

විහාර ගේ ඇතුළත දිගු හතරැස් ආසනයක් මත වැඩ හිඳින සමාධි බුද්ධ ප්‍රතිමාව සහ ඒ දෙපසින් වන හිටි බුද්ධ ප්‍රතිමා දෙකකි. ඒවායේ සිවුරු මහනුවර ශෛලියට ආවේණික දියරැළි රටාවට අනුව නිර්මාණය කර ඇති අතර පවතින ඉඩකඩට සරිලන පරිදි කුඩා ප්‍රමාණයෙන් නිමවා තිබේ. මෙහි ම දකුණුපසට වන්නට බුද්ධ ප්‍රතිමාවලු ආසනවලට තරමක් පහළින් වූ වේදිකාවක් මත, වළගම්බා රජු විසින් කරවූයේ යැයි විශ්වාස කෙරෙන අඩි 8ක් පමණ උසැති ඝණ්ඨාකාර හැඩැති චෛත්‍ය නිමවා තිබේ.

විහාර ගේ බිත්ති හා සිවිලිම මහනුවර ශෛලියට ආවේණික චිත්‍රාවලියකින් විචිත්‍රවත් කර ඇත. දෙපස බිත්තිවල වෙන් කරන ලද පේළිවල සූවිසි විවරණ ද, බිත්තියේ පහළ කොටස්වල යක්ෂ, නාග, දේව, තාපස රූ ද සිතුවමට නගා තිබේ. අඩුපාඩු සහිත ස්ථානවල හිඩැස පිරවීම සඳහා නෙළුම් මල් ලියවැල් රූ සිතුවම් කර ඇත. සිවිලිම නෙළුම් මල්, පලා පෙති, ලියවැල් මෝස්තරයෙන් අලංකාර කර ඇත. සම්පූර්ණ සිතුවම් සඳහා නිල්, කළු,කහ සහ කොළ වර්ණ ද පසුබිම සඳහා රතු වර්ණය ද උපයෝගී කරගෙන ඇත.

පාෂාණ සහ දැව මාධ්‍යයෙන් නිර්මිත කැටයම් පවතී. දෙවාලයේ නැගෙනහිර දොරටුව ආශ්‍රිත ශිලාමය සඳකඩපහණ් දෙක පශ්චාද් ගම්පොළ යුගයේ නිර්මාණ විය හැකිය. මහනුවර යුගයේ දී තරම් ඒවායේ කැටයම් වඩා සංකීර්ණ නොවන අතර හැඩයෙන් ද ත්‍රිකෝණාකාර ස්වභාවයක් දක්නට නොවේ.

විහාරගේ සඳහා ප්‍රවේශ වන ශිලාමය උළුවස්ස සිංහ, පලාපෙති, ලියවැල, අරිම්බු වැනි රටාවලින් කැටයම් කරන ලද්දකි. දේවාල ගෘහයට ප්‍රවේශවන උළුවස්ස මහා කල්පිත මල්, ලියවැල්, අරිම්බු, දෙපට ලණුව, ගල් බිංදුව වැනි මෝස්තරයෙන් කැටයම් කර ඇත. ඊට අමතරව වට බිරාදය තුළින් ඉහළ වහල රඳවා සිටින ශිලා සහ දැව කුළුණු මත කරන ලද පේකඩ තිහර මල, පලාපෙති ලියපත් රටාවලින් කැටයම් කර ඇත.

✍ **ජේ.ඒ. නිලන්ති එදිරිසිංහ**
පුරාවිද්‍යා පර්යේෂණ සහකාර,
ප්‍රාදේශීය පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය,
මහනුවර.

ලංකාව පුරා පිහිටි ශිලා ලේඛන රැසක් පිටපත් කෙරේ

ශ්‍රී ලංකාවේ පුරාවිද්‍යාත්මක සහ අධ්‍යයනයේ දී ශිලාලේඛන, පුස්කොළ පොත්, සන්නස්, කාසි ආදී මූලාශ්‍ර ඉතා වැදගත් වේ. ඒ උක්ත මූලාශ්‍රවලින් නිවැරදි ම හා සත්‍ය සාක්ෂි අනාවරණය කර ගත හැකි බැවිනි. ප්‍රස්තුත අභිලේඛන හා කාසි ප්‍රධාන වශයෙන් ම ආරක්ෂා කිරීමේ, ඒවා ලේඛනගත කිරීම හා පවත්වාගෙන යෑමේ කටයුතු මෙන් ම ඒ පිළිබඳ ජනතාව දැනුවත් කිරීම ආදී කාර්යයන් ඉටු කෙරෙනුයේ අභිලේඛන හා නාණක විද්‍යා අංශය මගිනි. ඒ යටතේ අභිලේඛන හා නාණක විද්‍යා අංශය මගින් වාර්ෂිකව ව්‍යාපෘති හයක් ක්‍රියාත්මක කරනු ලැබේ. ඊට අදාළ ව්‍යාපෘති 2014 වර්ෂයේ ද ක්‍රියාත්මක වෙමින් පවතී.

1. ශිලාලේඛන පිටපත් කිරීමේ ව්‍යාපෘතිය.
2. ශිලාලේඛන සුවිගත කිරීමේ ව්‍යාපෘතිය.
3. පරිවර්තන නාම පුවරු යෙදීමේ ව්‍යාපෘතිය.
4. කාසි සුවිගත කිරීමේ ව්‍යාපෘතිය.
5. අභිලේඛන සුවිගත කිරීමේ ව්‍යාපෘතිය.
6. අභිලේඛන පර්යේෂණ සංග්‍රහය ප්‍රකාශයට පත් කිරීමේ ව්‍යාපෘතිය.

ශිලාලේඛන පිටපත් කිරීමේ ව්‍යාපෘතිය යටතේ 2013 වසරේ ශිලාලේඛන 71 ක් පිටපත් කර ඇත. අනුරාධපුර, හම්බන්තොට, බදුල්ල, ත්‍රිකුණාමලය, කුරුණෑගල, කෑගල්ල, කොළඹ, අම්පාර, මාතලේ, මොණරාගල, පොළොන්නරුව, මඩකලපුව, මුලතිව්, මාතර, ගාල්ල, හා රත්නපුර යන දිස්ත්‍රික්කවලින් ප්‍රස්තුත ශිලාලේඛන පිටපත් කර ඇත.

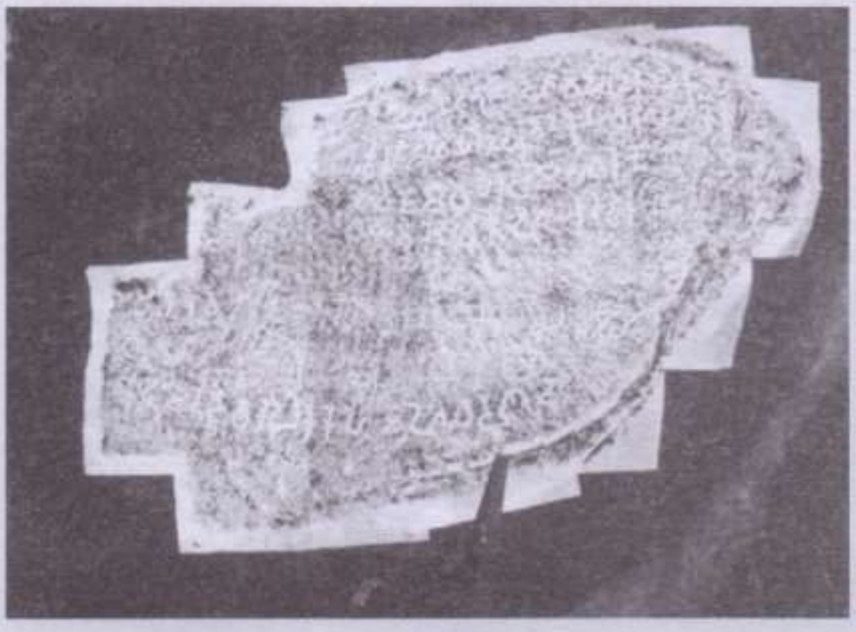

ශිලාලේඛන සුවිගත කිරීමේ ව්‍යාපෘතිය යටතේ අනුරාධපුර දිස්ත්‍රික්කයේ මිහින්තලේ ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාසයේ ශිලාලේඛන සුවිගත කර ඇත. ඒ අනුව මිහින්තලේ ඇත් වෙහෙර, රාජගිරි ලෙන, කළුදිය පොකුණ, යන ස්ථානවලින් ශිලාලේඛන 80 ක් සුවිගත කරන ලදී.

2013 වසරේ ශිලාලේඛන පරිවර්තන නාමපුවරු යෙදීමේ ව්‍යාපෘතිය යටතේ ශිලාලේඛන 37 ක් සඳහා නාමපුවරු යොදා ඇත. සිංහල, දෙමළ, ඉංග්‍රීසි යන භාෂා තුනෙන් ම ප්‍රස්තුත නාමපුවරු යෙදීම සිදු කෙරිණි. එහි දී ශිලාලේඛනයේ ඓතිහාසික, ජාතික හා ආගමික මෙන් ම ස්ථානයේ වැදගත්කම ආදී කරුණු සැලකිල්ලට ගෙන එකී ශිලාලේඛන සඳහා ප්‍රමුඛතාවය දෙනු ලබයි.

පඬුවස්නුවර පුරාවිද්‍යා කෞතුකාගාරයේ තැන්පත් කර ඇති කාසි සුවිගත කිරීම ද 2013 වසරේ සිදු කෙරිණි. එය කාසි සුවිගත කිරීමේ ව්‍යාපෘතිය යටතේ සිදු කළ අතර එහි දී කාසි 500ක් මේ සඳහා යොදා ගැනිණි.

අභිලේඛන සුවිගත කිරීමේ ව්‍යාපෘතිය යටතේ කෑරගල පද්මාවතී පිරිවෙනේ පුස්කොළ පොත් සංචිතයේ තිබූ පුස්කොළ පොත් 36 ක් සුවිගත කරන ලදී. මේ සුවිගත කරන ලද පුස්කොළ පොත් අතර ධර්ම ග්‍රන්ථ, පිරිත් පොත්, ජාතක කථා පොත් ආදිය ද වේ.

අභිලේඛන පර්යේෂණ සංග්‍රහය ප්‍රකාශයට පත් කිරීම ද 2013 වසරේ මෙම අංශය මගින් සිදු කළ නවත් ව්‍යාපෘතියකි. එහි දී වාර්ෂිකව පිටපත් කරන ලද ශිලාලිපි 31 ක් අංශයේ නිලධාරීන් විසින් කියවා පර්යේෂණයට ලක්කර ශාස්ත්‍රීය ග්‍රන්ථයක් වශයෙන් එළිදක්වන ලදී.

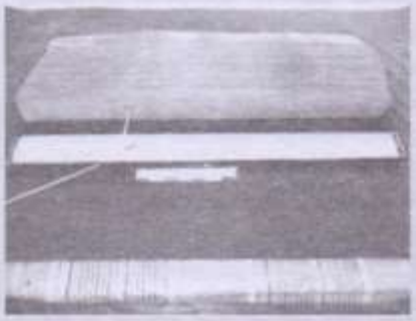

✍ **කේ.ටී.එස්. තාමල් කොඩිතුවක්කු,**
අධ්‍යක්ෂ (වැ.බ),
අභිලේඛන හා නාණක විද්‍යා.
✍ **ධම්මිකා ප්‍රියදර්ශනී ගමගේ,**
අභිලේඛන හා නාණක විද්‍යා නිලධාරී.

1 පිටුවෙන්...

මහාචාර්ය කහිංහැම්..

1988 වසරේ ශ්‍රී ලංකාවට පැමිණි ඔහු ශ්‍රී ලංකාවේ අනුරාධපුර ඇතුල් නගරයෙහි කැණීම් කටයුතු හා සම්බන්ධ වූහ. 2006 වසරේ අනුරාධපුර සිටත කොටසේ කැණීම් කටයුතු ඇරඹූහ. එය 2010 වසර දක්වා ක්‍රියාත්මක කෙරුණි. එම කැණීම් වාර්තාව නිකුත් කිරීම වෙනුවෙනුත්, ඔහු පිළිගැනීම වෙනුවෙනුත් පසුගියදා පුරාවිද්‍යා පශ්චාත් උපාධි ආයතනයේදී උත්සවයක් සංවිධානය කර තිබුණි. මහාචාර්ය කහිංහැම් මහතා සමග ශ්‍රී ලාංකික පුරාවිද්‍යාඥයෙකු වන මහාචාර්ය ප්‍රශාන්ත ගුණවර්ධනයන් ලුම්බිණියේ පුරාවිද්‍යා කැණීම්වල නියුතුව සිටියි. ඔහුගේ ආරාධනයෙන් කහිංහැම් මහතා ශ්‍රී ලංකාවේ සංචාරයකට එක් වෙයි. එංගලන්තයේ ඩර්හැම් විශ්වවිද්‍යාලයේ නියෝජ්‍ය උපකුලපතිවරයාද වන කහිංහැම් මහතා එම සරසවියේ සමාජ විද්‍යා අධ්‍යයන අංශයේ අංශාධිපතිවරයාද වෙයි. ක්ෂේත්‍ර පුරාවිද්‍යා කටයුතුවල විශිෂ්ටයෙකු වන එතුමා බංග්ලාදේශය, නේපාලය, පාකිස්ථානය, ශ්‍රී ලංකාව වැනි රටවල පුරාවිද්‍යා කටයුතුවල නියැලුණු විද්වතෙකි. යකඩ යුගය, නාගරීකකරණය, ඉන්දීය සාගර වෙළෙඳාම් කටයුතුම, බුද්ධාගම ඇරඹීමේ පුරාවිද්‍යාත්මක සාධක වැනි කරුණු කෙරෙහි වැඩි අවධානයක් යොමු කළ ඔහු ශ්‍රී ලංකාවේ ඓතිහාසික ඇතුල් නුවර කැණීම් හා සම්බන්ධ වූ විද්වතෙකි. ලෝකයේ මෑතකාලයේ මහත් ආන්දෝලනයකට තුඩු දුන් නේපාලයේ පුරාවිද්‍යා කැණීම් විශේෂඥයා. ඉරානයේ සංස්කෘතික උරුමය සුරැකීමට ද තම දායකත්වය සපයමින් සිටින ඔහු විදේශ රටවල් ගණනාවක සංස්කෘතික උරුමය එක්සත් ජාතීන්ගේ ලෝක උරුම සංවිධානයේ ලේඛනගත කිරීමට ද උර දී කටයුතු කළ අයෙකි.

විශේෂ ස්තූතිය
මහාචාර්ය ප්‍රශාන්ත ගුණවර්ධන
පුරාවිද්‍යා අධ්‍යයන අංශය
කැලණිය විශ්වවිද්‍යාලය.

1 පිටුවෙන්...

සම්මාන ප්‍රදානය...

සම්මාන ප්‍රදානෝත්සවයේදී 2013 වසර වෙනුවෙන් පුරාවිද්‍යා ක්ෂේත්‍රයට සම්බන්ධ විශාල පිරිසක් ගෞරව සම්මාන ලැබූහ. සම්මාන ප්‍රදානය ශ්‍රී ලංකා පාර්ලිමේන්තුවේ ගරු කථානායක චමල් රාජපක්ෂ මැතිතුමාගේ ප්‍රධානත්වයෙන් සිදු කෙරිණි.

ජාතික උරුමයන් පිළිබඳ ගරු අමාත්‍ය ආචාර්ය ජගත් බාලසූරිය මැතිතුමාගේ උපදෙස් පරිදි අමාත්‍යාංශයේ ස්ථිර ලේකම් ආචාර්ය නන්දා විජෙසිංහ මහත්මියගේ මෙහෙයවීමෙන් සංවිධානය කෙරුණු මෙම සම්මාන ප්‍රදානෝත්සවය අදියර දෙකකින් යුක්ත විය. උරුම ප්‍රසාද ප්‍රණාම ස්වර්ණ සම්මානයෙන් පිදුම් ලැබුවේ මහාචාර්ය ටී. ජී. කුලතුංග, මහාචාර්ය නිමල් ද සිල්වා, ආචාර්ය සෙල්මා ගුණවර්ධන, විද්‍යාජ්‍යෝති ගැමුණු සිල්වා සහ ආචාර්ය ජේ. බී. ජී විමලරත්න යන විද්වතුන්ය.

උරුම ප්‍රසාද ප්‍රණාම රජත සම්මානයෙන් පිදුම් ලැබුවේ ශාස්ත්‍රවේදී පුජ්‍ය ගංගොඩ චන්ද්‍රානන්ද ස්ථවිර, සමන්ත ගුණසේකර ජයන්ත සමරසිංහ, එල්. වී. ඒ ච මැල්, තිස්ස නාගොඩ විතාන යන විද්වතුන්ය.

මෙරට ජාතික උරුමයන් සුරැකීම වෙනුවෙන් සිය කාලය, ශ්‍රමය හා ධනය පරිත්‍යාග කළ ඔවුහු අනාගත පරම්පරාව වෙත මෙරට ප්‍රෞඪ අනන්‍යතාව උරුම කරදීමට ප්‍රයත්න දැරූ සුවිශේෂිතයින්ය. දේශයක උරුමයන් සොයා යෑමටත් ඒවා සංරක්ෂණය කොට ආරක්ෂා කර ගැනීම වෙනුවෙනුත් මේ ශ්‍රේෂ්ඨ ලංකා පුත්‍රයන් ගෞරව බහුමානයෙන් පිදුම් ලැබීම රටක පුරවැසියන් සියලු දෙනාගේ භාග්‍යයකි.

පුරාවිද්‍යා ජංගම ප්‍රදර්ශනය රට වටා...

පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ අරමුණු අතර පුරාවිද්‍යාත්මක උරුමය පිළිබඳ මහජන අවබෝධය පුළුල් කිරීම ප්‍රමුඛ අරමුණකි. එම අරමුණ පසක් කරගනු වස් දෙපාර්තමේන්තුව විසින් විවිධ වැඩසටහන් ක්‍රියාවට නගයි. ශාස්ත්‍රීය පොත පත එළිදැක්වීම සහ පුරාවිද්‍යා ජංගම ප්‍රදර්ශනය, දේශන, සම්මන්ත්‍රණ වැඩමුළු, අත් පත්‍රිකා බෙදාහැරීම ඉන් කිහිපයක් පමණි.

මේ වසර මුල් කාර්තුව තුළ පමණක් රටපුරා පැවැත්වූ පුරාවිද්‍යා ජංගම ප්‍රදර්ශන අතරින් කිහිපයක් මෙසේය. 'මිහාවිත අභිමන' - පාදුක්ක සිරි පියරතන විද්‍යාලය, වාද්දුව ශ්‍රී දේරු විද්‍යාලය, පන්නල ජාතික පාසල, කැටවල්ල ජාතික පාසල, මෙත්මිරිය මධ්‍ය මහා විද්‍යාලය, 2014 දුපත කිරුළ ප්‍රදර්ශනය, දංකොටුව ඇඩ්ඩ වූ බාලිකා විද්‍යාලය, මොරටුව වේල්ස් කුමරි විද්‍යාලය, පොළොන්නරුව රාජකීය විද්‍යාලය, මහනුවර දේවිකල්ල වෙසක් කලාපය, කුරුණෑගල මලියදේව විද්‍යාලය, මාරවිල ශාන්ත ස්ටෙෆීන්ස් විද්‍යාලය, ගම්පහ යශෝධරා දේවි බාලිකා විද්‍යාලය, කිරිඳිවැල පොසොන් කලාපය, 2014 වෙසක් කලාපය නිමිත්තෙන් පුරාවස්තු සහ ධාතූන්වහන්සේලා ප්‍රදර්ශනය, කෑගල්ල වෙසක් කලාපය, මහර-සවිවිත වෙසක් කලාපය, බෞද්ධාලෝක වෙසක් කලාපය සහ මහියංගන පූජ රජමහා විහාරයේ පුරාවස්තු ප්‍රදර්ශනය, ඓතිහාසික චිත්‍රකලාවේ ප්‍රදර්ශනය, ශ්‍රීලාංකික බිත්තු සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානයේ පුරාවිද්‍යා ප්‍රදර්ශනය, පොසොන් කලාපය - කැලණිය වේවැල්දූව, පුස්සෙල්ලාව ප්‍රාදේශීය ආදී ස්ථානයන්හි පැවති පුරාවිද්‍යා ජංගම ප්‍රදර්ශන කිහිපයක් පමණි.

ලාංකීය බුද්ධ ප්‍රතිමාව සහ එහි විචිත්‍රකරණය

21 පිටුවෙන්...

විචාත් සංකීර්ණ ස්වරූපයක් දක්නට ලැබෙන්නේ ගම්පොළ යුගයේ ප්‍රතිමාවල වූ දකුණු ඉන්දීය ලක්ෂණත් සමගිනි. ඒ අනුව මෙම ප්‍රතිමා පිහිටවූ ස්ථානයන් හි ඊට පිටුපසින් වූ බිත්තියෙහි මකර තොරණ සහ රශ්මි මාලාව දැක්වීම අනිවාර්ය අංගයක් වූ බව පෙනේ. මෙකල ජනප්‍රිය වූ ඉතා තද වර්ණ, බුදු පිළිමයට මෙන් ම අනෙකුත් විචිත්‍රකරණයන් සඳහා ද භාවිතා විය. ඒ අනුව මේවා සිත්තු ප්‍රතිමාවල දක්නට ලැබෙන ආකාරයේ දළු ස්වරූපයක් ගත්තේ ය. තද වර්ණ රශ්මිමාලාවට මල් වැල් එකතු කිරීම, මකර තොරණෙහි දේව රූප, සිංහ රූප, ද්වාරපාල රූප, ගණ රූප යෙදීම ද ඒවායේ සංකීර්ණ බව තවත් වැඩි කර තිබේ. ජනාමිශ්‍රිත රේඛා යොදමින් නිර්මාණය කළ චීවරය, ඉතා තද වර්ණ ගැන්වීම තුළින් තව තවත් ගෙළිගත බවක් පෙන්නුම් කර තිබේ.

බුද්ධ ප්‍රතිමාවේ මෙම විචිත්‍රකරණය බොහෝ කාලයක් යන තෙක් දක්නට ලැබිණි. විශේෂයෙන් ම මහනුවර යුගයේ අවසානය දක්වාම මෙකී ලක්ෂණ බුදු පිළිම නිර්මාණය සම්බන්ධ සිදු කෙරුණු අතර බුද්ධ ප්‍රතිමාවල අත්ලෙහි සහ යටිපතුල්වල මගුල් ලකුණු සටහන් කිරීම ද එහි විචිත්‍රත්වය සඳහා යොදා

ගනු ලැබිණ. අනුරාධපුර අවසාන භාගයේ සිට පැවති සිරස්පත යෙදීමේ සම්ප්‍රදාය මහනුවර යුගයෙන් මෙපිට දක්වාම පැවතෙන නමුත් පසු කාලවලදී එය සකස් කරනු ලැබුවේ ප්‍රතිමාවෙහි ශීර්ෂයට නොගැලපෙන තරම් විශාල ලෙසිනි.

මහනුවර යුගයෙන් පසු මෙහි ඇති විශේෂතාව වූයේ එතෙක් පැවති පැතලි සිරස්පත වෙනුවට හත් ගෙඩියක ස්වරූපය ගත් අඩිවර්ණ සිරස්පත බුද්ධ ප්‍රතිමාවට එක් කිරීම බව පෙනේ.

කෙසේ නමුත් පසුකාලීනව බුද්ධ ප්‍රතිමාවන්ගේ විචිත්‍රත්වය වැඩිකරනු පිණිස බොහෝ දුරට යොදා ගෙන ඇත්තේ ඉතා සිත් ගන්නා සුළු වර්ණ භාවිතා කිරීමය. ඒවා හුදෙක් බුදු පිළිමවලට නොගැලපෙන එහෙත් විචිත්‍රවත් වර්ණ වන අතර ප්‍රතිමාවල ශරීරාංග සඳහා තද කහ වර්ණ හෝ ඉඳ හිට රෝස පැහැයත්, චීවර සඳහා රතු, කහ සහ තැඹිලි වර්ණයත් භාවිතා කර තිබේ. මේ අනුව මුල් කාලීන බුදු පිළිමවල පැවැති ආධ්‍යාත්මික ස්වරූපය ඉක්මවා ගිය හුදු ගෙළිගත ස්වරූපයක් ඉස්මතු වීම පැහැදිලි වන අතර, මෙයින් පැහැදිලි කෙරෙන්නේ බුදු පිළිම නිර්මාණය කාලයාගේ ඇවෑමෙන් කිසියම් පරිහානියකට පත් වූ බවත් වඩා බුද්ධාලම්බන ප්‍රීතියෙන් සිද වැඩි ගිය කලා කරුවා තමන්ට හැකි උපරිම ශක්තියෙන් බුද්ධ රූපය නිර්මාණය කරන්නට වෑයම් කළ බවය.

මිථ්‍යා අඳුරින් වැසුණු

නිලාවරෙයි පුදබිම

උතුරු අර්ධද්වීපයේ යාපනය දිස්ත්‍රික්කයේ කෝපායි ප්‍රාදේශීය ලේකම් බල ප්‍රදේශයේ අංක J/275 නාවක්කෝති ග්‍රාම නිලධාරී කොට්ඨාශයේ පිහිටා ඇති සුවිශේෂී පුරාවිද්‍යා ස්මාරකයකි. වර්තමානයේ මෙම ස්ථානය ජනප්‍රියව ඇත්තේ නිලාවරෙයි ළිඳ වශයෙනි. ඒ මෙම භූමියේ දක්නට ඇති ගැඹුරු ළිඳ හේතුවෙනි. එත් සමග මෙම භූමියේ ඇති අවශේෂ පුරාවිද්‍යා සාධක අමතකව ගොසිනි. බොහෝ දෙනෙකු මේ පිළිබඳව දැනුමක් හෝ අවබෝධයක් නොමැති තමින් මග හැර යති. ළිඳ පිළිබඳව පවතින ජනප්‍රවාද ඔස්සේ ඒ දෙස විස්මිතව බලා හිඳිති. නමුත් මතුපිටින් එම ළිඳෙහි දැක ගත හැකි විශේෂ යමක් නැත. කවාකාර දැවැන්ත ළිඳේ මතුපිට ජලතලය පමණක් පෙනේ. ළිඳට සමීප වීම සඳහා පසුකාලීනව ඉදිකළ පියගැටපෙලකි. ළිඳ වටා සිමෙන්ති බදාමයෙන් බැඳ තාපරාරු කරන ලද බැම්මකි.

මේ ගැඹුරු ළිඳ පිළිබඳව පවතින ජනප්‍රවාද අනුව මෙය විශ්මිත ළිඳකි. එහි ඉතිහාසය ද ලංකා ඉතිහාස කථාවේ බොහෝ ඈතට ගමන් කරයි. රාම රාවණා කථාවේදී ලංකාවේ රජු වූ රාවණා සමග යුද වැදීමට මෙහි පැමිණි රාම මෙම ප්‍රදේශයට පැමිණ තිබේ. යුද්ධයෙන් හා ගමන් විඩාවෙන් පෙළුණ රාම විඩා හැරීම සඳහා තම අත තිබූ හීය විදීම ඇත මෙම ස්ථානයේ හිඳගෙන ඇත. හීය නැවත ගලවා පිටත්වීමට සැරසෙනවාත් සමගම මෙතනින් මහා දිය පාරක් මතු වී ඇත. එදින මෙම ළිඳ ස්වභාවිකව නිර්මාණය වී ඇත.

මෙම ළිඳෙහි පතුලක් නැත. මහා දෝනා කිහිපයක් මුහුද දක්වා ගමන් කරයි. එවා මුහුදෙන් පොළොවට හොව පොළොවෙන් මුහුදට බැඳුම්ව ඇත. ළිඳට දෙහි ගෙඩියක් දැමුවහොත් දින කිහිපයකින් කන්කසන්තුරය මුහුදෙන් මතු වෙයි. එබැවින් මෙය මිහිපිට ඇති අමුතුම ළිඳකි. විශේෂ හාස්කමකින් නිර්මාණය වූ දුර්ලභ වස්තුවකි.

පෘතුගීසි පාලන සමයේදී යාපනයට පැමිණ එක කාලක් වීසූ පිලිප් බාල්ඩියුස් දේවගැතිවරයා මෙම ළිඳ පතුල රහිත ළිඳක් වශයෙන් තම වාර්තාවේ සටහන් තබා ඇත.

නමුත් මේ වන විට මෙම මිථ්‍යාවට සත්‍යය අර්ථය සොයා ගෙන ඇත. මධ්‍යම සංස්කෘතික අරමුදලේ සාමුද්‍රික පුරාවිද්‍යා කණ්ඩායම මෙම ළිඳේ පතුල සෙවීමේ දිය යට ගවේෂණය සිදු කරණ ලදි. 2013 වසරේ අගෝස්තු මස 15 වැනි දින කරන ලද එම ගවේෂණයෙන් මතුපිට සිට මීටර 50ක් පමණ ගැඹුරේදී මෙම ළිඳෙහි මධ්‍යයේ සිට එරෙට බැඳුම්ව පතුල පිහිටා තිබෙන බව ගවේෂණය විය. එසේම මෙම ප්‍රදේශයට ආවේනික හුණුගල් විසාදනය වීම හැර මුහුද දක්වා ගමන් කරන දෝනා කිසිවක් නොමැති බවද ඔවුන් විසින් සොයා ගැණුනි. මෙයින් මේ පිළිබඳ මිථ්‍යාව අවසන් විය යුතුය.

මෙයින් පැහැදිලි කර ගත හැක්කේ මෙය හුණුගල් ඛාදනය හේතුවෙන් නිර්මාණය වූ ස්වභාවික ආවාටයක් බවයි. මෙහි මතුපිට ජල ස්තරය සාමාන්‍ය ජලයෙන් යුක්ත වෙයි. ගැඹුරේදී ජලය කරදිය ස්වභාවයක් ගන්නා බව ඉහත ගවේෂකයෝ හෙළිදරව් කර ඇත.

හෙළිදරව් කළහ.

මෙම කොරතුරු සොයමින් පැමිණි පුරාවිද්‍යා නිලධාරීන්ට මෙම ළිඳ අවට ඇති වෙනත් පුරාවිද්‍යා වටිනාකම් පිළිබඳව අවධානය යොමු කරවීමට... (this line reading: ශිලාපොරොත්තු වන්නේ මෙම භූමියේ ඇති අනෙකුත් පුරාවිද්‍යා වටිනාකම් පිළිබඳව අවධානය යොමු කරවීමටය.) වර්තමානය වන විට මෙම ස්ථානයේ පැරණි ස්තූපයක නටබුන් දක්නට ඇත. බුද්ධ ප්‍රතිමාවක් ද සොයාගෙන ඇත. තිබෙන ස්තූපයේ නටබුන් පමණින් හෝ ලැබුනු අනෙකුත් සාධක පමණින් මෙම ස්මාරක භූමිය බෞද්ධ පුදබිමක් ලෙස සැලකීමට ජනතාවට නොහැකි ඇරැලුමක් ලෙස මෙය පිළිගත යුතු නැත. මේ පිළිබඳ බෞද්ධ සාධක සපයාගත හැකි අනෙකුත් මූලාශ්‍ර කෙරෙහි අපගේ අවධානය යොමු කළ යුතුව ඇත. එසේ සැලකීමේදී මේ පිළිබඳ තොරතුරු සපයන වර්තමාන සාධක එක් පාර්ශවයක් වන අතර ඓතිහාසික පසුබිම අනෙක් පාර්ශවය වෙයි.

අවාසනාවකට මෙන් වර්තමාන සාධක සපයන පාර්ශවය වර්තමානය වන විට සීමාසහිත වී තිබේ. නමුත් මෙම භූමි ප්‍රදේශයේ ප්‍රමාණාත්මක

පුරාවිද්‍යා පර්යේෂණයක් කලහොත් මෙම ස්ථානයේ බෞද්ධ භික්ෂූන් වහන්සේ වැඩ සිටි ආරාම පිළිබඳ සාධක හමුවනු ඇත. මේ වන විට මෙහි ස්තූපය දැකිය හැකිය. මෙම ස්ථානය විද්‍යාත්මක පර්යේෂණ වලට හසු කලහොත් ප්‍රමාණාත්මක සාධක පහතුව් අනාගතයේ මතුවීමට බොහෝ දුරට ඉඩ ඇත.

ඓතිහාසික පසුබිම විමසීමේදී මහා වංශයට අපගේ අවධානය යොමු කළ යුතුය. ස්වර්ණමාලී දාගැබ සඳහා මුල්ගල තැබීමේ උත්සවයට ප්‍රසිද්ධ දිවයිනෙන් භික්ෂූන් වහන්සේලා දොළොස් දහසක් වැඩමවයි.

ක්‍රි.ව. දෙවැනි සියවසට අයත් වල්ලිපුරම් රන්සන්නස යාපනය හඳුන්වා ඇත්තේ නකදිව නමිනි. වර්තමානයේ නාගදීපය හැඳින්වීම සඳහා පමණක් මෙම නම භාවිතා කරයි. මහාවංශය රචනා කෙරෙන ක්‍රි.ව. පස්වන සියවසේ යාපනය හැඳින්වීම සඳහා භාවිතා කොට ඇති පොදු නාමය වන්නට ඇත්තේ ප්‍රසිද්ධ දිවයින යන්නයි. වර්තමානයේ ප්‍රංකුඩතිව් ලෙස හඳුන්වන්නේ නාගදීප මාර්ගයේ පිහිටි කුඩා භූමි ප්‍රදේශයකි. පසුකාලීනව මෙම අර්ධද්වීපය හැඳින්වීම සඳහා යාපනය යන නාමය භාවිතයට පැමිණ තිබේ. එයද ඓතිහාසික පසුබිමක් සහිතව දැකිය හැකිය.

සොසාබාගල ජයතුංග පරරාජසිංහ රජුගේ කාලයේ වීරණාසවත් නමැති අන්ධ කවියෙක් චෝල දේශයේ සිට ලංකාවට පැමිණෙයි. ඔහු රජුගේ නමින් ශ්‍රේෂ්ඨ කාව්‍යයක් නිර්මාණය කරයි. වීණාවාදනයටද ඔහු අති දක්ෂයෙකි. මොහුගේ මෙම දක්ෂතාවයන් අගයමින් රජු ඔහුට ලංකාවේ උත්තර දේශය ත්‍යාගයක් ලෙස පවුලුගම කොට තිළිණ කරයි. වීණාවක් සහිත කවියා යන අරුතින් යාල්පානම් නමින් මෙම අර්ධද්වීපය හැඳින්වීම ආරම්භ විය. යාල් යනු වීණාවය. පානම් යනු කවියාය.

ඒ වන විට මෙම අර්ධද්වීපය මානත්තිඩල් නමින්ද හඳුන්වා ඇත. එහි අරුත වැලි ගොඩ යන්නය. වර්තමානයේද මෙම අර්ධද්වීපය කණ වැලි කට්ටුවකින් යුක්ත වෙයි. උත්තරදීපය, උත්තරදේශය යන නම් වලින්ද මීට පෙර මෙම දිවයින හඳුන්වා ඇත.

ඉහත ඓතිහාසික තොරතුරු වලට අනුව ප්‍රසිද්ධ දිවයින වශයෙන්ද මෙම අර්ධද්වීපය හඳුන්වා ඇති බව විශ්වාස කළ හැකි අතර ක්‍රි. පූ' දෙවනි සියවසේ මෙහි දහස් ගණනින් භික්ෂූන් වහන්සේලා වැඩ සිටි බව සිතිය හැකිය. මුළු යුගයේ ලංකාවේ වැඩ සිටි භික්ෂූන් වහන්සේලා අතුරින් බොහෝ දෙනෙක් ඔවුන් වැඩීමට හා ප්‍රතිපත්තිපූරණය සඳහා ප්‍රත්‍යන්ත දේශවලට වැඩමවා ඇත. ඒ අනුව සලකන විට යාපනය අභිදුෂ්කර ප්‍රත්‍යන්ත දේශයකි.

ආචාර්ය ශිරාන් දැරණියගල මහතා විසින් උතුරු අර්ධද්වීපයේ කරන ලද කැනීම් වලදී ක්‍රි.පූ. පස්වන සියවසට අයත් පාත්‍රා කැබලි සොයා ගැණුනි. මෙයින් පෙනී යන්නේ මිහින්දාගමනයට පෙර සිටම ලංකාවේ මෙම අභිදුෂ්කර ප්‍රදේශයේ භික්ෂූන්වහන්සේලා වැඩ සිට ඇති බවය. වුන්තාකම් වල කන්තරෝඩයි පුරාවිද්‍යා භූමියේ කරන ලද කැනීම් වලදීද ඉපැරණි පාත්‍රා කැබලි හමු වී තිබිණි.

කාලයක් බෞද්ධ විහාරස්ථාන ලෙස පැවති බොහෝ ස්ථාන වර්තමානයේ හින්දු කෝවිල් වලට යට වී තිබෙයි. එසේ යට වූ ස්ථාන අතුරෙන් නිරාවරණ වූ පුදබිමක් පමණි. නමුත් මෙතැන අනෙක් ස්ථාන වල මෙන් හින්දු කෝවිලක් ඉදි වී නැත. ඒ වෙනුවට ගොඩනැගී ඇත්තේ ඉහත විස්තර කෙරුණු මිථ්‍යාවය. පොළොවට යාබදව පිහිටි ස්තූපය හා දැවැන්ත කෝවිල මෙය බෞද්ධ පුදබිමක්ව පැවති බවට සදිම සාක්ෂියක් වන නමුත් එද ප්‍රමාණාත්මක ලෙස මෙම ස්ථානය අර්ථ කථනය කර ගැනීමට සමත් වී ඇත. ඊටද සාධාරණ හේතුවක් වෙයි. මෙහි තිබෙන බෝධි වෘක්ෂය බොහෝ පැරණි වෘක්ෂයක් විය හැකිය. නමුත් යාපනයේ බෝධි වෘක්ෂය දේව වෘක්ෂයක් වශයෙන් සැලකීම හේතුවෙන් ඊටද හින්දු මුහුණුවරක් ලැබී ඇත. හින්දූන්ගේ විශ්වාසය හා බෞද්ධයින්ගේ විශ්වාසය යන දෙකෙහි පරස්පරතාවන් තේරුම් ගනිමින් ඒ දෙකටම හානි නොවන පරිදි මෙම ස්ථානයේ සැබෑ තත්වය හෙළි කර ගතයුතුව ඇත.

✍ පී.පී. වික්‍රමසිංහ
උතුරු පළාත් පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය,
යාපනය.

ලාංකීය බුද්ධ ප්‍ර

හැඳින්වීම

ශ්‍රී ලංකාවේ බුදු පිළිම අතර සුන්දරතම නිර්මාණය ලෙස බොහෝ දෙනාගේ පිළිගැනීම වන්නේ අනුරාධපුර මහමෙව්නා උයනේ පිහිටි සමාධි බුද්ධ ප්‍රතිමාවයි. මෙරට බුදු පිළිම හෙළීමේ කලාව දෙස ආපසු හැරී බලන කල මේ ප්‍රතිමාව එහි පැරණිතම යුගයකට අයත් බව අවිවාදයෙන් පිළිගත හැකිය. එද සිට අද දක්වා වූ දිගු කාල වකවානුව තුළ දේශීය කලාකරුවා අතින් බිහි වූ නිර්මාණ තුළින් චලිතක්වෙලුයේ ඒවා කලාත්මක, නිර්මාණාත්මක මෙන් ම තාක්ෂණික යන කරුණු සියල්ල ඔස්සේ ම සිදු වී ඇති විකාශනයක් බවයි.

ශ්‍රී.පූ. සියවස්වලදී කලාකරුවන් බුද්ධ ප්‍රතිමා නිර්මාණය කිරීමේ දී කරමින දුෂ්කරතාවයන්ට මුහුණ දී ඇති ආකාරය ඒ පිළිබඳව අධ්‍යයනය කිරීමේ දී අනාවරණය වේ. ඊට හේතු වී ඇත්තේ බුද්ධ රූපය නියමාකාරයෙන් ඉදිරිපත් කිරීමට නොහැකිවීම පිළිබඳ කලාකරුවන් තුළ තිබූ කිසියම් වූ පැකිලීමක් බව පැහැදිලි ය. මේ නිසාම ඉන්දියානු ශිල්පීන් බුදුරජාණන් වහන්සේ වෙනුවට උන්වහන්සේ නියෝජනය කරන්න වූ නොයෙක් සංකේත මාර්ගයෙන් බුද්ධ රූපය මවා පෙන්වීමට උත්සාහ ගෙන තිබේ. මේ සඳහා ධර්ම චක්‍රය, වජ්‍රාසනය, සිරිපතුල, බෝගස, ඡත්‍රය ආදී වූ නොයෙක් සංකේත භාවිතා කරනු ලැබීය. එහෙත් දේශීය කලාකරුවන් එවැනි සංකේත භාවිතයට වඩා බුද්ධ ප්‍රතිමාව නිර්මාණය කර වන්දනාමානයට ලක් කර තිබේ.

ශ්‍රී ලංකාවේ බුදු පිළිම නිර්මාණයේ ඇරඹුම හා විකාශනය

ශ්‍රී ලංකාවේ මුල්ම බුදු පිළිම ගලින් තැනූ බවට බොහෝ ඓතිහාසික සාධක හමුවේ. දේවානම්පියතිස්ස රජුගේ කාලයේ දී කළ බුද්ධ ප්‍රතිමාවකට ඉන්පසුව වූ රජවරුද නොයෙක් පූජෝපහාර කළ බව වංශකතා කරුණු ගෙනහැර දක්වයි. එකල පාෂාණවලට අමතරව රනින් හෝ ලෝහයෙන් ද ප්‍රතිමා තනනු ලැබීය. දුටුගැමුණු රජතුමා රුවන්වැලි සෑ ධාතු නිධානෝත්සවයේ දී රන් පිළිමයක් තැන්පත් කළ බව මහාවංශයෙහි සඳහන් වෙයි. ලක්දිව බුදු පිළිම හෙළීම පිළිබඳව විමර්ශනය කරන විට පැහැදිලිවන එක් කරුණක් නම් දේශීය බුද්ධ ප්‍රතිමාව තුළින් ඒවාටම අවේනික ලක්ෂණ බොහෝමයක් පිළිබිඹු වීමයි.

බුදුරජාණන් වහන්සේ පිළිබඳව මිනා අවබෝධයකින් හෙළන ලද ප්‍රතිමා පසලු ඉරියව්වකින් වැඩ හිඳිනා ආකාරයට සකස් කර තිබේ. එකම මුද්‍රාව, එකම ආසන විලාශය බොහෝ පැන්වල දක්නට ලැබුණ ද බුදුරජාණන් වහන්සේගෙන් පිළිබිඹුවන කරුණාවන්ත බවත්, ආධ්‍යාත්මික ලක්ෂණත් ඉදිරිපත් කරනු ලැබුවේ මදක් පහලට යොමා සිටින නෙත් යුවලත්, ඊට ම ගැළපෙන මඳ සිනහවත් ප්‍රතිමාවට ඇතුළු කරමිනි. ඉතා සරල මෙන් ම ආධ්‍යාත්මික ලක්ෂණ ද පෙන්නුම් කළ මුල් බුදු පිළිම අනුරාධපුර මධ්‍ය භාගයේ දී තරමක් වෙනස් ස්වරූපයකට ලක් වූ බව පෙනේ. සිවුරේ රැලි දැගර වීමත්, විශාල වශයෙන් රැලි සහිත සිවුරු දරා සිටින හිටි පිළිම නිර්මාණය බුදු පිළිමවල එතෙක් පැවැති ආධ්‍යාත්මික ස්වරූපයෙන් මදක් බැහැර කිරීමට හේතු වී ඇති බව පෙනේ. ක්‍රි.ව. 7 වන සියවසෙන් පසු මෙරට ප්‍රතිමා කලාවේ තවත් විශේෂ අවස්ථාවක් වන්නේ අති විශාල හිටි පිළිම නිර්මාණය කිරීමේ සම්ප්‍රදායයි. මේ කාලයේ දී ලක්දිව මහායාන බුදු දහම පැතිර ගිය බවත් දක්නට ලැබෙන අතර එම අදහස් අනුව බුදු පිළිමය තුළින් දීපංකර බුදුන් නිරූපණය කළ බවත් උන්වහන්සේ අසූ රියන් උස් වූ බවත් සිතමින් ප්‍රමාණයෙන් විශාල ප්‍රතිමා හෙළන්නට ඇතැයි අනුමාන කළ හැකි ය. අනුරාධපුර යුගයේ අවසාන භාගයේ දී රටේ ඇති වූ නොයෙක් යුධ කෝලාහල සහ අවුල් වියවුල් තත්ත්වයන් ද දේශපාලන වෙනස්වීම් ද ප්‍රතිමා කලාව කෙරෙහි තදින් බලපෑවේ ය. එකල නිර්මාණය දෙස බැලීමෙන් පැහැදිලි වනුයේ මුල් යුගයේ තිබූ ප්‍රතිමාවල විශිෂ්ටත්වය ක්‍රමයෙන් හීනි ගිය බවකි. අනුරාධපුර යුගයේ ප්‍රතිමාවල දක්නට ලැබුණු සරල සුන්දර බව වෙනුවට බරපතල ශරීරාංග සහිත තැඩි දැඩි ප්‍රතිමා මෙකල නිර්මාණය විය.

ගම්පල යුගය වනවිට ප්‍රතිමාකරණයේ තවත් විශාල වෙනසක් දක්නට ලැබේ. විශේෂයෙන් මෙකල හෙළු ප්‍රතිමා තුළින් බුදු පිළිමයක දක්විය යුතු ගුණාංග වෙනුවට නිරූපණය කෙරෙනුයේ ප්‍රතිමාව කෙරෙහි බැතිමතුන් තුළ නියමුසු හැඟීමක් දැනවීමට උත්සාහ කිරීමය. මේ කාලයේ බෙහෙවින් ජනප්‍රිය වූ දේව වන්දනාව නිසා බුදු පිළිමයට ද හින්දු දෙවිවරුන්ගේ ස්වරූපය ඇතුළු වූ බව පෙනේ. එම ප්‍රතිමා නිර්මාණය කළ ශිල්පීන් නියත වශයෙන් ම හින්දු භක්තිකයන් වූ ඉන්දියානු ශිල්පීන් වීම ඊට ප්‍රධාන හේතුව බව පැහැදිලි ය.

ගම්පොල අවධියෙන් පසු කාලයේ ප්‍රතිමාවල මුද්‍රාවේ හෝ ආසනයේ වෙනසක් දක්නට නොලැබුණ ද ඒවා බොහෝ විට දකුණු ඉන්දියානු ශෛලියට පමණක් නොව බුරුම, සියම් ආදී රටවලට ආවේණික ලක්ෂණ ද ඇතුළත් ව නිර්මාණය වූ බව පෙනේ. මේ කාලයේ කරන ලද ප්‍රතිමාවල විශේෂත්වය වන්නේ බුදු පිළිමයකින් ප්‍රදර්ශනය කෙරෙන ආධ්‍යාත්මික ස්වරූපයන් අභිබවා ගිය ශෛලිගත ස්වරූපයෙන් ඉස්මතු වී තිබේ.

ඉහත සඳහන් සියලු ලක්ෂණ පාදක කර ගනිමින් මහනුවර යුගයෙන් පසු එළඹෙන අවධියේ ප්‍රතිමා නිර්මාණය කරනු ලැබීය. ඒ අනුව ශිල්පීන් උත්සාහ ගෙන ඇත්තේ බුද්ධ රූපය සාත්වික අයුරින් නිරූපණය කිරීමට ය.

මාව සහ ඒහි විචිත්‍රකරණය

බුදුපිළිම නිර්මාණය සහ විචිත්‍රකරණය

මෙම සියලු කරුණු දෙස අවධානයෙන් බලන කල පැහැදිලි වනුයේ සියවස් ගණනාවක් පුරා නිර්මාණය කරන ලද බුද්ධ ප්‍රතිමා කාලය අනුව සහ ඒවායේ නිර්මාණ ක්‍රමවේදය අනුවත්, ඒ සඳහා මැදිහත් වූ ශිල්පීන්ගේ ගුරුකුල අනුවත් විවිධ ලක්ෂණවලින් යුතුව නිර්මාණය කරන ලද බවය. එහෙත් මේ සෑම අවධියකම කුමන හෝ ආකාරයකට නෙළන ලද ප්‍රතිමා විචිත්‍රවත් කිරීමේ ක්‍රමවේද ශිල්පීන් විසින් අනුගමනය කර ඇති බවට ද ඇතැම් සාධක මගින් අනාවරණය කර ගත හැකි ය.

බොහෝ විට මුල් අනුරාධපුර යුගයේ දී කරන ලදැයි සැලකෙන ශිලාමය ප්‍රතිමා මත සියුම් බදාමයෙන් ආලේප කර ඒ මත වර්ණ ගන්වා තිබූ බවට පැහැදිලි කරුණකි. වර්තමානයේ පවා මහමෙව්නාවේ සමාධි පිළිමයේ එවැනි වර්ණ ගැන්වූ තැන් ඉතිරි වී තිබීම වැදගත් සාධකයක් ලෙස පිළිගත හැකි ය. ජීවමාන ප්‍රමාණයට වඩා මඳක් විශාලව තනන ලද බුදු පිළිම හැරුණු කොට තරමක් කුඩා ප්‍රමාණයේ බුදු පිළිමවල රශ්මි මාලාවන් ද දක්වා තිබූ බව පෙනේ. විශේෂයෙන් ම හුණු ගලින් කරන ලද එවැනි පිළිම යාපනය ප්‍රදේශයෙන් සොයාගෙන ඇති අතර බුදු පිළිමයේ විචිත්‍රත්වය වැඩි කිරීම පිණිස රශ්මි මාලාව යෙදීම ඉන්දියානු සම්ප්‍රදායේ ජනප්‍රිය අංගයක් බව පෙනේ. ශෛලමය ප්‍රතිමා සඳහා ද රශ්මි මාලාව යෙදීම වෙනත් මාධ්‍යයන්ගෙන් කරන්නට ඇති බවට සාධක වංශකතාවලින් පැහැදිලි වේ. දේවානම්පියතිස්ස රජුගේ කාලයේ කළ පිළිමයට ධාතුසේන රජතුමා රැස්වලල්ලක් කළ බවත් දෙනෙත්වලට නිල් මැණික් එබ්බ වූ බවත් සඳහන් වේ. එම ප්‍රතිමාවටම සිලාමේඝවර්ණ රජතුමා හා හා මාණික්‍යයන්ගෙන් අලංකාර කර තිබේ. එම රජතුමාගේ අගමෙහෙසිය ට නිල් කිරුළක් පැළඳූ බව ද වංශකතාවේ සඳහන් වේ.

මේ අනුව මුල්කාලීන බුදු පිළිමවලට සිවුරු පෙරවූ අකාරයත් වෙනත් ද්‍රව්‍යවලින් ඒවා අලංකාර කළ බවත් බොහෝ සාධක හමුවේ. අනුරාධපුර අගභාගයේ දී බුද්ධ ප්‍රතිමාවේ විචිත්‍රත්වය සඳහා එහි පිටුපසින් විසිතුරු මකර තොරණක් යොදාගත් බව තන්තිරිමලේ හිඳි පිළිමය මගින් පැහැදිලි කෙරෙයි. ඇතැම්විට අතීතයේ දී මෙය වර්ණ ගන්වා තිබෙන්නට ඇත. මේ ක්‍රමයම අනුගමනය කරමින් ඊට පසු අවධියක දී පොළොන්නරුවේ ගල් විහාරයේ ලෙන තුළ පිහිටි බුද්ධ ප්‍රතිමාව පිටුපස දර්ශනීය මකර තොරණක් නිර්මාණය කර තිබේ. එම මකර තොරණ සමග ලෙන් බිත්තියේ ඉහළින් ඡත්‍ර සටහන් ද ඉතා විසිතුරු ආසනයක් ද සකස් කර ඇති අතර බුදු පිළිමය වඩා හිඳුවීම සඳහා ආසනය මත පද්මාසනය ද දක්වා තිබීම මෙකල නිර්මාණය කළ ප්‍රතිමාවල විචිත්‍රත්වය වැඩි කිරීමට හේතු වී තිබේ. ගල් විහාරයේ ම ඇති අනෙක් විශාල හිඳි පිළිමය පිටුපස ද, මකර තොරණක් දක්නට ඇති අතර එම පිළිමය ද පද්මයක් සහිත ආසනයක පිහිටුවා තිබේ.

අනුරාධපුර සහ පොළොන්නරු යුගවල ප්‍රතිමාගෘහ තුළ තැන්පත් කළ හෝ ඉදිකරන ලද ප්‍රතිමා වඩා විසිතුරු කරනු ලැබුවේ ප්‍රතිමාව පිහිටුවා තිබූ බිත්තියේ කළ සැරසිලි මගිනි. මේ සඳහා මකර තොරණ සහිත රශ්මි මාලා, බුදු සිරිත, හැටහොත් ජාතක කතා වැනි දෑ සිතුවම් කරනු ලැබීය. ප්‍රතිමා අලංකාර කරනු ලැබුවේ ඊට ගැළපෙන නොයෙක් වර්ණ භාවිතා කරමිනි. උදාහරණයක් ලෙස පොළොන්නරුවේ තිවංක පිළිමගෙය, ලංකාතිලකය වැනි තැන්හි ඇති ප්‍රතිමා සඳහා මෙම කරුණු අවධානයට ගෙන තිබේ.

ක්‍රි.ව. 7-8 සියවස්වලට අයත් ඇතැම් ප්‍රතිමා සඳහා සිරස්පත යෙදීම ද දක්නට ලැබේ. විශේෂයෙන් ම ලෝහ මාධ්‍යයෙන් කළ ප්‍රතිමාවන්හි මෙම ලක්ෂණ දක්නට පිළිවන. මේ අංගය එකතු කිරීම තුළින් බුදුරජාණන් වහන්සේගේ දෙතිස් මහා පුරුෂ ලක්ෂණ වලින් එකක් පෙන්නුම් කිරීමට උත්සාහ ගන්නා

ද ඉන් ප්‍රකට කෙරෙනුයේ ඒ වන තෙක් පැවත ආ සම්ප්‍රදායෙන් ඔබ්බට ගිය විසිතුරු කිරීමක් බව පැහැදිලිය. බුද්ධ ප්‍රතිමාවල විචිත්‍රකරණයේ

18 පිටුවට...

මහාචාර්ය මාලිංග අමරසිංහ,
අංශ ප්‍රධාන/පුරාවිද්‍යා අධ්‍යයන අංශය
කැලණිය විශ්වවිද්‍යාලය.

පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ කාර්යභාරයෙන් බිඳක්...

ප්‍රෞඪ දේශයක් සහ අභිමානවත් ජාතියක් බිහි කිරීමට පුරෝගාමී වූ අපගේ අතීත උරුමයන් අදටත් හෙටටත් මතුවටත් සුරක්ෂිත කර ඉදිරි අනාගත පරපුර වෙනුවෙන් දායාද කිරීමට පුරෝගාමී වූ ආයතනයක් වන හා මෙරට පුරාවිද්‍යාත්මක උරුමයන්හි ගෙනහික බලය හිමි පුරෝගාමී ආයතනය වන පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව ජාතික උරුමයන් රැකගැනීමේ අදිටනින් 2013 වර්ෂයේ දී ද සුවිශේෂී ව්‍යාපෘති රැසක් ක්‍රියාවට නංවන ලදී. වෙනත් වර්ෂවලදී මෙන්ම 2013 වර්ෂයේ ද පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව විසින් මහා පරිමාණ/මධ්‍ය පරිමාණ සහ සුළු පරිමාණ ව්‍යාපෘති 600 කට අධික ප්‍රමාණයක් ක්‍රියාවට නංවන ලදී.

2012 වර්ෂයේ ආරම්භ කර මේ දක්වා ක්‍රියාත්මක පහත සඳහන් විශේෂ ව්‍යාපෘති මේ අතර ප්‍රධාන තැනක් ගන්නා අතර, එම ව්‍යාපෘතිවල වර්තමාන ප්‍රගතිය පහත පරිදි වේ. මෙම විශේෂ ව්‍යාපෘති ක්‍රියාත්මක කිරීමට 2014 වර්ෂය සඳහා රු.මි. 61 ක් වෙන් කර ඇත.

පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව විසින් 2012 වසරේ ආරම්භ කර මේ දක්වාම ක්‍රියාත්මක වෙමින් පවත්නා සහ 2014 වසරේ ආරම්භ කරන ලද දැවැන්ත ව්‍යාපෘතිවලින් කිහිපයක් පහත දැක්වේ.

01. ගිලගිරි සෑය සංරක්ෂණ ව්‍යාපෘතිය
02. යුධගනාව දාගැබ සංරක්ෂණ ව්‍යාපෘතිය
03. තිවංක පිළිමගෙය සංරක්ෂණ ව්‍යාපෘතිය
04. මඩුවන්වෙල වලව්ව සංරක්ෂණ ව්‍යාපෘතිය.
05. රජගලතැන්න පුරාවිද්‍යා සංරක්ෂණ ව්‍යාපෘතිය.

මීට අමතරව මධ්‍යම සංස්කෘතික අරමුදලේ ප්‍රතිපාදන මත සිදුකරනු ලබන සංරක්ෂණ ව්‍යාපෘති රැසකි. ඒ අතුරින් කිහිපයක් පහත දැක්වේ.

- දීඝවාපිය දාගැබ කැණීමේ හා සංරක්ෂණය කිරීමේ ව්‍යාපෘතිය.
- මිහින්තලය සංවර්ධන ව්‍යාපෘතිය.
- හම්බන්තොට මාටෙලෝ කුළුණ.
- මාතර සරම්මුදලි වලව්ව.
- පෝලංගමුව රජමහා විහාරයේ ධර්ම ශාලාව.
- බෙලිගම්මන ධර්ම ශාලාව.
- වට්ටාරම රජමහා විහාරය.
- දොඩම්ගොඩ විහාර ගෙය.
- උදුන්විට විහාරය.
- මුල්කිරිගල ලෙන් විහාරය.
- මාතර අපරැක්ක සිරි මහිරතනාරාමය.
- දොඩන්දූව සිරි පියරතන විහාරය.
- තෙල්වත්ත රන්පත් විහාරය.
- බූස්ස සිරි සුදර්ශනාරාමය.
- කොග්ගල ශ්‍රී දළින්දාරාමය.

ගිලගිරි සෑය සංරක්ෂණ ව්‍යාපෘතිය

දාගැබ සංරක්ෂණයට පෙර

දාගැබ සංරක්ෂණය අනතුරුව

කැණීම් කටයුතු මේ වසරේ අවසන් කරන අතර, සංරක්ෂණ කටයුතු දැනට ආරම්භ කර ඇත. චෛත්‍යයේ මුල් පේසාවේ 1/4 ක් ද දෙවැනි පේසාවේ 1/4 ක් ද තුන්වැනි පේසාවේ 1/8 ක් ද සංරක්ෂණ කටයුතු සිදුකර ඇත. පේසා වළලුවල සංරක්ෂණ කටයුතු සම්පූර්ණයෙන් අවසන් කිරීමෙන් පසු ගර්භයේ සංරක්ෂණ කටයුතු ආරම්භ කිරීමට නියමිතය.

යුධගනාව සංරක්ෂණ ව්‍යාපෘතිය

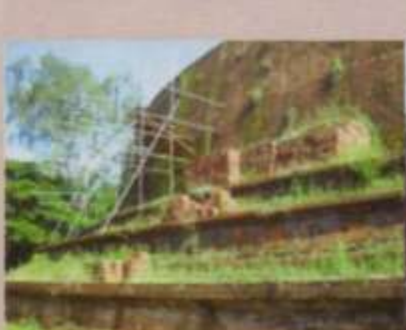

දාගැබ සංරක්ෂණයට පෙර

දාගැබ සංරක්ෂණය අනතුරුව

තිවංක පිළිමගෙය සංරක්ෂණ ව්‍යාපෘතිය

01 අදියර - පිළිම ගෙය සඳහා ආවරණ වහළ සකස් කිරීම.

ආවරණ වහළ සකස් කිරීමේ කටයුතු පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ පූර්ණ අධීක්ෂණය යටතේ රාජ්‍ය ඉංජිනේරු සංස්ථාව මගින් මේ වනවිට ආරම්භ කර ඇත. වහළ නිෂ්පාදන කටයුතු කර්මාන්ත ශාලාව තුළ මෙවනවිට සිදුකර ගෙන යන අතර, අවශ්‍ය අමුද්‍රව්‍ය විදෙස් රටවලින් ආනයනය කිරීමට සිදුව ඇත. භූමියේ සිදුකල යුතු පාදම් සකස් කිරීමේ කටයුතු මේ වනවිට අවසන් කර ඇත.

මඩුවන්වෙල වලව්ව සංරක්ෂණ ව්‍යාපෘතිය

සංරක්ෂණයට පෙර

සංරක්ෂණයට පසු

රජගලතැන්න සංරක්ෂණ ව්‍යාපෘතිය

විශේෂ ව්‍යාපෘතියක් ලෙස 2012 වර්ෂයේදී ආරම්භ කරන ලද මෙම ව්‍යාපෘතිය මගින් විනාශයට ලක්වෙමින් පවතින ස්මාරක පාදාගෙන පුරාවිද්‍යා ක්‍රමවේදය අනුව සංරක්ෂණය කර, වර්තමාන හා අනාගත පරපුරට දායාද කිරීමට කටයුතු කෙරේ. දැනට සිදුකර ඇති පුරාවිද්‍යා ගවේෂණ මගින් රජගලතැන්න පුරාවිද්‍යා භූමියේ ස්මාරක 600 ක් පමණ සොයාගෙන ඇත. මෙම සංරක්ෂණ කටයුතු සඳහා මහා භාණ්ඩාගාරය, මධ්‍යම සංස්කෘතික අරමුදල හා ඇමරිකානු තානාපති කාර්යාලය මගින්ද ප්‍රතිපාදන ලබාදේ. මෙම ව්‍යාපෘතිය පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ පූර්ණ අධීක්ෂණය යටතේ ශ්‍රී ජයවර්ධනපුර විශ්ව විද්‍යාලය විසින් මෙහෙයවයි.

මධ්‍යම සංස්කෘතික අරමුදලේ ප්‍රතිපාදන මත සිදුකරනු ලබන සංරක්ෂණ ව්‍යාපෘති කිහිපයක්..

දීඝවාපිය දාගැබේ කැණීම් සහ සංරක්ෂණ කටයුතු

මිහින්තලය පුරාවිද්‍යා ස්ථානය සංවර්ධන ව්‍යාපෘතිය

මිහින්තලය කළුගල් පොකුණ සංරක්ෂණයට පෙර

සංරක්ෂණයට පසු

මුල්කිරිගල ලෙන්විහාර සංරක්ෂණ ව්‍යාපෘතිය

මුල්කිරිගල ලෙන් විහාරය සංරක්ෂණය අතරතුර

සංරක්ෂණයට පසු

2014 වර්ෂයට මධ්‍යම සංස්කෘතික අරමුදල යටතේ ක්‍රියාත්මක වන සංරක්ෂණ ව්‍යාපෘති කිහිපයක්

- මහනුවර කතරගම දේවාල සංකීර්ණය සංරක්ෂණය
- මහනුවර උල්පැන්ගේ සංරක්ෂණය
- කුඹුරුපිටිය සපුගොඩ විද්‍යාතිලකාරාම විහාරයේ විහාරගෙය සංරක්ෂණය
- සෝමාවතී පුදබිමේ හඳුනාගත් පුරාවිද්‍යා ස්ථාන කැණීම් හා සංරක්ෂණය
- රුවන්වැල්ල කොටුව (ප්‍රාකාරබැම්ම) සංරක්ෂණය
- බෙලිගම්මන ධර්මශාලාව සංරක්ෂණය

2014 වර්ෂයේ දැයට කිරුළ සංවර්ධන ව්‍යාපෘතිය යටතේ වයඹ සහ සබරගමුව පළාත්වල ක්‍රියාත්මක වූ වාස්තු විද්‍යා හා රසායන සංරක්ෂණ ව්‍යාපෘති

වයඹ පළාත

1. වේරගොඩ ස්තූප ගොඩැල්ල පාදා සංරක්ෂණය
2. සිස්සව ලෙන් විහාරය - සිතුවම් හා මූර්ති සංරක්ෂණය
3. අඹන්පොල සිරිමැවියාව ටැම්පිට විහාරයේ සිතුවම් හා මූර්ති සංරක්ෂණය
4. කරුවලගස්වැව විලඳගොඩ විහාරයේ සිතුවම් හා මූර්ති සංරක්ෂණය
5. මැද්දෙගොඩ විජයවර්ධන ටැම්පිට විහාරයේ සිතුවම් හා මූර්ති සංරක්ෂණය

සබරගමුව පළාත

1. වැවල්දෙණිය විහාරයේ විහාරගෙය සංරක්ෂණය
2. අරබේගම ටැම්පිට විහාරයේ විහාරගෙය සංරක්ෂණය
4. මැදිල්ලිය ටැම්පිට විහාරයේ බිතු සිතුවම් සංරක්ෂණය
5. බුරුන්නෑව විහාරයේ බිතුසිතුවම් හා මූර්ති සංරක්ෂණය
6. උදන්විට විහාරයේ සිතුවම් හා මූර්ති සංරක්ෂණය
7. කන්දේගෙදර ටැම්පිට විහාරයේ සිතුවම් හා මූර්ති සංරක්ෂණය
8. මෝරගම්මන ටැම්පිට විහාරය - බිතු සිතුවම් හා මූර්ති සංරක්ෂණය

අරබේගම ටැම්පිට විහාරය සංරක්ෂණය

සංරක්ෂණයට පෙර

සංරක්ෂණයට පසු

2013 වර්ෂය සඳහා භාණ්ඩාගාර ප්‍රතිපාදන යටතේ ක්‍රියාත්මක කරන ලද සංරක්ෂණ ව්‍යාපෘති කිහිපයක්

තොළුවිල චෛත්‍ය තහවුරු කිරීමේ සංරක්ෂණ ව්‍යාපෘතිය

සංරක්ෂණ කටයුතු සඳහා කැණීම් කර පාදාගන්නා ලද ගම්බේගමුව දාගැබ

සංරක්ෂණය කරන ලද කතාගල විහාරයේ ආවාසගෙය හා මහනුවර සියම්ගම්පාය පිළිමගෙය

කැලණිය රජමහා විහාරයේ බිතු සිතුවම් ඡායාරූප මාධ්‍යයෙන් වාර්තාගත කිරීමේ ව්‍යාපෘතිය

තොළුවිල චෛත්‍ය තහවුරු කිරීමෙන් පසු

කැළණි විහාරයේ බිතුසිතුවම් සංරක්ෂණය

✍ **පී. කේ. සුජීවා ප්‍රියංගනී,**
සංවර්ධන සම්බන්ධීකරණ නිලධාරී
ව්‍යාපෘති මෙහෙයුම් හා ඇගයීම් අංශය
(සැලසුම් අංශය)

2013 වසරේ පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව විසින් ඉටු කරන ලද සේවාව

ශ්‍රී ලංකාවේ රාජ්‍ය ආයතන අතුරින් පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවට හිමිවනුයේ සුවිශේෂී ස්ථානයකි. ඒ මේ රටේ ජනතාව වෙනුවෙන් ඉටු කරනු ලබන සුවිශේෂී මෙහෙවර නිසාමය. භූමි ප්‍රමාණයෙන් කුඩා වූ දිවයිනක පිහිටා ඇති ලක්ෂ සංඛ්‍යාත පුරාවස්තු අනාගත පරම්පරාව වෙනුවෙන් ආරක්ෂා කරදීම එම මෙහෙවරේ එක් පැතිකඩකි. ප්‍රෞඪ ඉතිහාසයක සාඩම්බර හිමිකරුවන් බවට පත් වන්නට ශ්‍රී ලංකාවාසීන්ට නිරායාසයෙන් අත්වැල් සපයන, පුරාවිද්‍යාත්මක උරුමය කළමනාකරණය කරමින් එය සුරක්ෂිත කිරීමේ අධිකාරි බලය සතු ප්‍රධානතම ආයතනය වනුයේ පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවයි.

පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව උරුම කළමනාකරණය වඩාත් සක්‍රීය මට්ටමකට ගෙන ඒම වෙනුවෙන් සිය ආයතනික ව්‍යුහය විවිධ දිශානතීන් ඔස්සේ ස්ථාපිත කර ඇත. ගවේෂණ, කැණීම්, වාස්තු විද්‍යා, රසායන සංරක්ෂණ, ප්‍රකාශන ආදී ලෙස ශාස්ත්‍රීය සේවාවන් ආයතනය තුළ ස්ථාපිත කරමින් මහජනතාව වෙනුවෙන් සුවිශේෂී මෙහෙවරක් ඉටුකරයි.

2013 වර්ෂයේ පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව විසින් ක්‍රියාවට නැගූ සුවිශාල ව්‍යාපෘති ප්‍රමාණය 600 ඉක්මවයි. යථෝක්ත දැවැන්ත ව්‍යාපෘති අතුරින් කිහිපයක් පමණක් පළාත් මට්ටමින් මෙලෙස පෙළ ගස්වමු.

බස්නාහිර පළාත

බස්නාහිර පළාතේ 2013 වසරේ ජූලි මස සිට 2014 වසරේ ජූනි මස දක්වා ක්‍රියාත්මක කළ සමස්ථ ව්‍යාපෘති සංඛ්‍යාව 40කට අධික සංඛ්‍යාවක් වූ අතර ඉන් 30කට වැඩි ප්‍රමාණයක් 70% කට අධික ප්‍රගතියක් ලබා ගෙන ඇත. එකී ව්‍යාපෘතීන් අතරින් තෝරාගත් ව්‍යාපෘතීන් කිහිපයක් පිළිබඳ තොරතුරු පහත පරිදි වෙයි.

කළුතර දිස්ත්‍රික්කයේ මිල්ලනිය ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාශයට අයත් පානසඩ දෙවොල්කන්ද කේන්ද්‍ර කොටගෙන සිදුකරන ලද මෙම ගවේෂණය මගින් අදාල ප්‍රදේශයේ කළුගල ආශ්‍රිතව ඓතිහාසික හා යටත්විජිත යුගයේ ජනාවාස ලක්ෂණ හා ක්‍රියාකාරකම් පිළිබඳ තොරතුරු රාශියක් අනාවරණය කරගත හැකි විය. මීට අමතරව ලේඛනගත කිරීම හා ගල් වලවල් පරීක්ෂා කිරීමද සිදුකරන ලදී.

කොළඹ දිස්ත්‍රික්කයේ ශ්‍රී ජයවර්ධනපුර ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාශයට අයත් කෝට්ටේ නගර සීමාව තුළ පිහිටි පැරණි කොටු බැම්මට මැදිව ඇති ප්‍රදේශයේ අලකේශ්වර නටබුන් සහිත පුරාවිද්‍යා භූමියට යාබද භූමියේ නව නිවසක් ඉදිකිරීමට පෙර නිරවුල් සහතිකයක් ලබාදීම සඳහා අදාල භූමිය පරීක්ෂාවට ලක්කිරීමේදී පැරණි පෙති උළු දක්නට ලැබු

මිල්ලනිය, දෙල්ගොඩ,ගොඩෙවත්ත ශ්‍රී බෝත්තාරාම විහාරය

හෙයින් කැණීම් කටයුතු සිදුකරන ලදී. එහිදී කබොක් ගල් අත්තිවාරම, විශාල වශයෙන් මැටි බඳුන් අවශේෂ, කොකුඇණ, මෝස්තර සහිත පෙති උළු වර්ග, අතුරු, පැරණි ගඩොල් හමුවිය.

කළුතර දිස්ත්‍රික්කයේ කළුතර ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාශයට අයත් වස්කඩුවේ පිහිටි ශ්‍රී සුභූති මහාවිහාරය රාජගුරු වස්කඩුවේ ශ්‍රී සුභූති මහා නාහිමිපාණන් වහන්සේ වැඩවිසූ ආරාමයකි. ශ්‍රී සුභූති මහා නා හිමියෝ වැඩ විසූ කුටිය හා උන්වහන්සේ පරිහරණය කළ භාණ්ඩ සංරක්ෂණය කොට ඒවා මහජන ප්‍රදර්ශනයට තැබීමට හා උක්ත කුටිය තොරතුරු මධ්‍යස්ථානයක් ලෙසට පරිවර්තනය කිරීම උදෙසා ක්‍රියාත්මක ව්‍යාපෘතියකි. කෝට්ටේ පුරාවිද්‍යා කෞතුකාගාරයේ ප්‍රදර්ශන පුවරු සඳහා විදුලි බල්බ සවි කිරීමද මෙම වසරේ සිදුකරන ලද නවත් ව්‍යාපෘතියකි.

ගම්පහ දිස්ත්‍රික්කයේ මීනුවන්ගොඩ ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාශයේ මාබොඩල පිහිටි ක්ෂේත්‍රාරාම විහාරයේ සීමාමාලකය හා ආවාසගෙය සංරක්ෂණය සාර්ථක ලෙස නිමකරන ලද ව්‍යාපෘතීන් වෙයි. මෙහි සීමා මාලකය දෙමහල් ගොඩනැගිල්ලක් වන අතර , වහලය සම්පූර්ණයෙන්ම සංරක්ෂණය කරන ලද අතර, වහලය සඳහා අවශ්‍ය දැව විහාරාධිපති හිමියන් විසින් සපයන ලද අතර, ආවාස ගෙයිද සම්පූර්ණ සංරක්ෂණ වැඩ අවසන් කරන ලද අතර , ඒ සඳහාද අවශ්‍ය දැව ද විහාරාධිපති හිමියන් විසින් සපයන ලදී.

ගම්පහ දිස්ත්‍රික්කයේ ගම්පහ ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාශයේ පහලගම වැම්පිට විහාරය මහනුවර යුගයේ චිත්‍ර සහ පිළිමවලින්

පැරණි සීමා මාලකය

සමන්විත වූ වහලය සම්පූර්ණයෙන්ම සංරක්ෂණයකර මාළිගා උළු සෙවිලි කරන ලදී. මෙයද මෙම වසරේ නිමකල ව්‍යාපෘතියකි.

කළුතර දිස්ත්‍රික්කයේ මදුරාවල ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාශයේ වරකාගොඩ බටහිර ග්‍රාම නිලධාරි වසමේ සල්ගස් හාවත්ත, වෙහෙරගොඩ ප්‍රදේශයේ තිබූ පැරණි දාගැබක නටබුන් සහිත ප්‍රදේශය 2007 වසරේ පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව මගින් කැණීම් කළ අතර එමගින් දාගැබෙහි පැරණි පේසාවන් හා ගඩොල් බැමි මෙන්ම වටේට වූ ඉහිගල් බැම්මේ කොටස් ද මතුකර ගැනීමට හැකිවිය. අනතුරුව 2013 වසරට මෙම ස්ථානය සංරක්ෂණය කිරීම සඳහා මුදල් ප්‍රතිපාදන වෙන්කල අතර ඒ අනුව කළුතර දිස්ත්‍රික්කයේ සංරක්ෂණ කටයුතුවල නියුතු පුහුණු හා නුපුහුණු ශිල්පීන් යොදවා මෙහි සංරක්ෂණ කටයුතු ආරම්භ කරන ලදී.

ඒ අනුව වට ප්‍රාකාරය ලෙස ඇති ඉහිගල් බැම්ම පැරණි ආකාරයට සංරක්ෂණය සඳහා ඉහිගල් ප්‍රදේශයෙන් සොයාගෙන එම කාර්යය ඉටු කිරීමට මහත් වෙහෙසක් දැරිය. මෙම ස්ථානයේ කැණීමෙන් මතු වූ නිධන් කූටිය අසලින් නිධන් වස්තූන් තැම්පත් කිරීමට ගනේඋඩ පුරාණ රජමහා විහාරයේ විහාරාධිපති හිමි ඇතුළු ප්‍රදේශවාසීන් විසින් සිදුකළ අතර ඉන් අනතුරුව අලුතින් ගෙනෙන ලද ගඩොල් යොදා දාගැබේ මැද හාරා තිබූ කොටස් සංරක්ෂණය කරන ලදී. අනතුරුව පැරණි පේසාව හා බැමි කොටස් හැකිතාක් දුරට ඉතිරි වන පරිදි අලුතින් ගඩොල් යොදා එහි තිබූ සාධක උපයෝගී කරගෙන සංරක්ෂණ සැලැස්මට අනුව කොට වෙහෙරක ආකාරයට මෙම දාගැබ සංරක්ෂණය කරන ලදී.

පහලගම වැම්පිට විහාරය

වෙහෙරගොඩ දාගැබ සංරක්ෂණයෙන් පසු

දෙහිවල සුබෝධාරාම විහාරස්ථානයේ ආවාසගෙය

කොළඹ දිස්ත්‍රික්කයේ තිඹිරිගස්යාය ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාසයේ දෙමටගොඩ පිහිටි පධානඝර විහාරයට අයත් පැරණි ආවාසගෙයි වහලය සංරක්ෂණය කිරීම මෙම වසරේ අවසන් කරන ලද නවත් ව්‍යාපෘතියකි. කැස්බෑව ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාශයේ බොරලැස්ගමුවේ පරමධම්ම පිරිවෙණ පිහිටා ඇත. විශාල ප්‍රමාණයේ ආවාසගෙයි වහලය සංරක්ෂණය කොට අවසන් කිරීම මෙම වසරේ ක්‍රියාත්මක කළ සංරක්ෂණ ව්‍යාපෘතියකි.

කොළඹ ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාශයේ දෙහිවල පිහිටි සුබෝධාරාම විහාරයේ පැරණි ආවාසගෙය වහලය, බිත්ති හා සිවිලිම සංරක්ෂණය කළ අතර ගෙබිමට බිම්ගල් ඇල්ලීම හා දොර ජනේල අළුත්වැඩියාව , පින්තාරු කිරීම ද මෙම ව්‍යාපෘතියේ දී සිදුකරන ලදී. සංරක්ෂණ කටයුතු සඳහා අවශ්‍ය දැව, බිම්ගල් හා බිම්ගල් ඇල්ලීමට සිමෙන්ති ගරු විහාරාධිපති වහන්සේ ලබාදී ඇත.

කොළඹ ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාශයේ මාලිගාකන්දේ පිහිටි විද්‍යෝදය පිරිවෙණේ පැරණි ගොඩනැගිල්ලක් වන පුස්තකාල ගොඩනැගිල්ල බිඳා බැසීමේ තර්ජනයට ලක්ව තිබූ හෙයින් එම තත්වය මඟහරවාගැනීම පිණිස අවශ්‍ය ඉංජිනේරු උපදෙස් අනුව අවශ්‍ය වාස්තු විද්‍යාත්මක සංරක්ෂණයක් මෙම ව්‍යාපෘතිය යටතේ සිදුකරන ලදී.

කළුතර දිස්ත්‍රික්කයේ බණ්ඩාරගම ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාශයේ පනාවත්ත පිහිටි පැරණි පොකුණ සංරක්ෂණ වැඩ 2013 නොවැම්බර් මස ආරම්භ කරන ලදී. මෙහි සංරක්ෂණ වැඩකටයුතු කෙරෙමින් පවතී.

කළුතර දිස්ත්‍රික්කයේ හොරණ ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාසයේ බිලගොඩුව පිහිටි ජයවර්ධනාරාම පුරාණ විහාරයේ වහලය හා බිත්ති සපරාරුව සංරක්ෂණය මේ යටතේ සිදුකරන ලදී.

ගම්පහ දිස්ත්‍රික්කයේ මිනුවන්ගොඩ

බලගොඩුව විහාරය

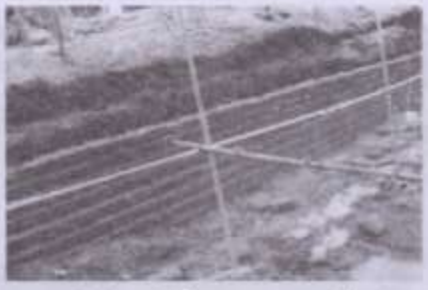

පනාවත්ත පැරණි පොකුණ සංරක්ෂණය කරමින්

ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාසයේ උඩුගම්පල පිහිටි පැරණි පොකුණ වටා වූ කළුගල් බැම්ම සංරක්ෂණය මෙම ව්‍යාපෘතිය යටතේ සිදුකරන ලදී.

ඉහත දැක්වූ ව්‍යාපෘතිවලට අමතරව බස්නාහිර පළාතට අයත් කොළඹ, කළුතර, ගම්පහ යන දිස්ත්‍රික්ක තුන ආවරණය වන පරිදි ස්ථාපිත කර ඇති කලාප 06 ට අයත් පුරාවිද්‍යා ස්ථාන දෛනිකව නඩත්තුකර පවත්වාගෙන යමි, නමින් ව්‍යාපෘතින් වසර පුරා ක්‍රියාත්මක කරන ලදී. ඒ අනුව මේ යටතේ කෝට්ටේ කොටු බැම්ම හා ඒ ආශ්‍රිතව ඇති අලකේශ්වර පුරාවිද්‍යා ස්ථානය, බැද්දගන පුරාවිද්‍යා ස්ථානය වැනි පුරාවිද්‍යා ස්ථාන ද, පිළිකුත්තුව ලෙන් විහාර සංකීර්ණය, බණ්ඩාරගම පනාවත්ත, වරකාගොඩ ගණේදෙව පුරාවිද්‍යා ස්ථානය වැනි පුරාවිද්‍යා ස්ථාන ආශ්‍රිතව ඇති ස්මාරක නඩත්තුකර පවත්වාගෙන යාමට හැකිවිය.

✍ මහින්ද කරුණාතිලක,
වැ.ආ.සහකාර අධ්‍යක්ෂ,
ප්‍රාදේශීය පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය, බස්නාහිර.

දකුණු පළාත

ගාල්ල, මාතර හා හම්බන්තොට දිස්ත්‍රික්ක තුනෙන් සමන්විත දකුණු පළාත් පුරාවිද්‍යා බල ප්‍රදේශය තුළ 2013 වසරේ ගවේෂණ, කැණීම්, කෞතුකාගාර, වාස්තු විද්‍යා සංරක්ෂණ, රසායන සංරක්ෂණ, නඩත්තු හා ප්‍රවර්ධන යන අංශ ප්‍රධාන කොටගෙන ව්‍යාපෘතීන් ගණනාවක් සාර්ථකව ක්‍රියාවට නංවන ලදී.

ගවේෂණ අංශය මගින් පුරාවිද්‍යා ස්මාරක දත්ත වාර්තා කිරීම් අනුව දෙවිනුවර දේවාලය ආශ්‍රිත මුද්‍රිත ගවේෂණයට අමතරව ඛණිජ කැණීම් සඳහා බලපත් නිකුත් කිරීම උදෙසා ස්ථාන පරීක්ෂා කොට නිර්දේශ ලබා දීම, අනවසර කැණීම් පරීක්ෂා කිරීම හා නීති කටයුතු සිදු කිරීම, සංවර්ධන ව්‍යාපෘති හා සමගාමීව සිදුකෙරෙන පුරාවිද්‍යා හානි ඇගයීම, පුරාවස්තු විනාශයන් වාර්තා කිරීම හා නීති කටයුතු කිරීම යන කාර්යයන් වසර මුළුල්ලේම සිදු කරන ලදී.

කැණීම් අංශය මගින් දෙපාර්තමේන්තු ප්‍රතිපාදන යටතේ වීරකැටිය හයිගල විහාරය පැරැණි ගොඩනැගිල්ල කැණීම් සිදු කරන ලද අතර පොදු කැස්පත් යටතේ අකුණුගල්ල ගල්වෙහෙර මඩවත්ත විහාරයේ පිළිමගෙය කැණීම් කරන ලදී.

කෞතුකාගාර අංශය යටතේ යටාල පුරාවිද්‍යා කෞතුකාගාරය ප්‍රතිසංවිධානය කරන ලද අතර මාතර තාරකා කොටුව කෞතුකාගාරය දෛනිකව නඩත්තු කරමින් ප්‍රදර්ශන මට්ටමින් පවත්වාගෙන යන ලදී.

රසායන සංරක්ෂණ අංශය මගින් කරාපිටිය සුනන්දාරාම විහාරය, මුල්කිරිගල රජමහා විහාරය, මාතර කොටමුණ ජයමහා විහාරය, වලමිල්දෙනිය ලෙන් විහාරය, පොල්වත්ත රන්පත් විහාරය, තුවක්කුගලවත්ත විහාරය, දොඩන්දූව ශෛලබිම්බාරාමය හා රදාවෙල අත්තදස්සාරාමය යන ස්ථානවල සිතුවම් හා මූර්ති සංරක්ෂණ ව්‍යාපෘතීන්ට අදාල කටයුතු සිදු කරන ලදී. එසේම ගාල්ල කොටු බැම්මේ වල්පැලෑටි මර්ධනය සඳහා රසායනික ප්‍රතිකාර්ම යොදන ලදී.

වාස්තු විද්‍යා අංශය මගින් දෙපාර්තමේන්තු ප්‍රතිපාදන යටතේ කඹුරුගමුව ගොඩකන්ද සමුද්‍රගිරි විහාරය, විජයානන්ද පිරිවෙණේ ධර්ම ශාලාවේ ගෙබිම, කඹුරුපිටිය

සපුගොඩ විද්‍යාභිශේඛන විහාරයේ විහාරගෙය, සිතුල්පව්ව පැරැණි පොකුණේ පැති බැම්ම, වැල්ලබඩ අම්බලම සංරක්ෂණය හා වීරකැටිය හයිගල විහාරයේ දන්තධාතුව සඟවා තිබූ ශෛලමය ආධාරකය සඳහා ආධාරකයක් සකස් කිරීම යන ව්‍යාපෘතීන් ඉටු කරන ලදී. එසේම මධ්‍යම සංස්කෘතික අරමුදලේ ප්‍රතිපාදන යටතේ බූස්ස සුදර්ශනාරාමයේ ආවාසගෙය, පොල්වත්ත රන්පත් විහාරයේ ආවාසගෙය, මාතර අපරැක්ක ශ්‍රී මහිරතනාරාම විහාරයේ විහාරගෙය, පොල්වත්ත ගංගාරාමය විහාරයේ සංඝාවාසය හා දාන ශාලාව, දොඩන්දූව සිරිපියරතන විද්‍යාලයේ ගොඩනැගිල්ල, කොග්ගල සුදර්ශනාරාමයේ විහාරගෙය, මුල්කිරිගල ලෙන් විහාර 4 සහ ආවාසගෙය සංරක්ෂණය කරන ලදී. එසේම දකුණු පළාත් ආණ්ඩුකාර කාර්යාලයේ ප්‍රතිපාදන යටතේ ආණ්ඩුකාර නිල නිවසේ ආලින්දයේ වහලය සංරක්ෂණය හා රේගු දෙපාර්තමේන්තු ප්‍රතිපාදන යටතේ ගොඩවාය සෙල්ලිපිය සඳහා ආවරණයක් යෙදීම සිදුකරන ලදී.

නඩත්තු අංශය යටතේ කලාප අංක 01 (හික්කඩුව) මගින් කොස්ගොඩ ගනේගොඩැල්ල විහාරයේ පිළිමගෙයි වහල සැකසීම, බලපිටිය සුභද්‍රාරාම විහාරයේ පිළිමගෙයි වහල සැකසීම, බෙන්තොට ගලපාත විහාරයේ පිළිමගෙය අලුත්වැඩියා කිරීම යන ව්‍යාපෘතීන්ද, කලාප අංක 03 (ගාල්ල කොටුව විශේෂ කලාපය) මගින් කළු කොටුව නඩත්තු කිරීම හා ප්‍රාදේශීය කාර්යාලයේ අලුත්වැඩියා කටයුතු ද, කලාප

අංක 04 (මාතර) මඟින් තාරකා කොටුව කෞතුකාගාරයේ වහල අලුත්වැඩියා කිරීම ද, කලාප අංක 05 (කටුවන/කසාගල) මඟින් රත්න සඟදාව විහාරයේ ප්‍රතිමා ගෘහය සඳහා උඩපළු යෙදීම, හයිගල පුරාවිද්‍යා ස්ථානයේ නාග පොකුණ වටා යකඩ වැටක් ඉදිකිරීම, හයිගල පුරාවිද්‍යා ස්ථානය නඩත්තු කිරීම, ගල්කෙමේ විහාරයේ ගල්පඩිපෙළ නඩත්තු කිරීම, වීරකැටිය සියල ටැම්පිට විහාරයේ නඩත්තු කටයුතු හා කසාගල දාගැබේ හුණු ආලේප කිරීම ද, කලාප අංක 06 (හම්බන්තොට) මඟින් පඩිකෙමිගල පුරාවිද්‍යා ස්ථානයේ පෙත්මං සැකසීම හා චිති බෝධිඝරයේ බැමි පොයින්ට් කිරීම, යහන්ගල පුරාවිද්‍යා ස්ථානයේ පෙත්මං සැකසීම හා දාගැබේ හුණු පිරියම් කිරීම ද, කලාප අංක 07 (තිස්සමහාරාමය) මඟින් සිතුල්පව්ව රජමහා විහාරයේ ගල් පඩිපෙළ හා පිළිම ආවරණ සැකසීම, යටාල දාගැබේ හුණු ආලේප කිරීම හා සිතුල්පව්ව විහාරයේ ඉලුනාග, වසභ, ගජබාහු රජවරුන්ට අයත් සිරිලිපි, යහන්ගල, හයිගල සිරිලිපි 2, මුල්ගිරිගල ලිපි 2, බෙන්තර ගලපාත විහාරයේ සිරිලිපිය යන සෙල්ලිපිවල පරිවර්තන පුවරු සඳහා ආධාරකාවලුක සවිකිරීම සිදුකරන ලදී. එසේම දකුණු පළාතේ කලාප 07ට අදාලව කලාප පවත්වාගෙන යාම වසර පුරා සිදුකරන ලදී. මධ්‍යම සංස්කෘතික අරමුදලේ ප්‍රතිපාදන යටතේ තුලේ පැරැණි වෙළෙඳ මධ්‍යස්ථානයේ වහලය අලුත්වැඩියා කිරීම, ජාතික කෞතුකාගාර දෙපාර්තමේන්තුවේ ප්‍රතිපාදන යටතේ සමුද්‍ර කෞතුකාගාරයේ ප්‍රවේශ දොර සකස් කිරීම හා බුද්ධශාසන අමාත්‍යාංශයේ ප්‍රතිපාදන යටතේ හත්මහ කැබිලියපොල විහාරයේ විහාරගෙය ප්‍රතිසංස්කරණය කරන ලදී.

දකුණු පළාත් ප්‍රවර්ධන අංශයේ මූලිකත්වයෙන් ක්‍රියාවට නැංවූ ව්‍යාපෘතීන් කිහිපයක් වේ. ඒ අනුව 2013 පුරාවිද්‍යා සතියට සමගාමීව පුරාවිද්‍යා ස්ථාන ආශ්‍රිත ශ්‍රමදාන හා පාසල් සිසුන් දැනුවත් කිරීමේ දේශන මාලාවක් පවත්වන ලදී. එහිදී පොල්වත්ත රන්පත් විහාරය, මීගිරිපැන්න අරියාකර විහාරය, යහන්ගල පුරාවිද්‍යා ස්ථානය මූලික කරගෙන ශ්‍රමදානයක් හා පල්ලෙමලල මහා විද්‍යාලය, මීගිරිපැන්න ධර්මරතන විද්‍යාලය, වැලිගම ශ්‍රී සුමංගල විද්‍යාලය, තිස්ස මහා විද්‍යාලය, කහඳුව මහා විද්‍යාලය මූලික කරගෙන පාසල් දැනුවත් කිරීමේ පුරාවිද්‍යා දේශනයන් පැවැත්වීම හා පුරාවිද්‍යා සංගම් පිහිටුවීම සිදුකරන ලදී.

මේ අනුව දකුණු පළාත් ප්‍රාදේශීය පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය 2013 වසර පුරා දකුණු පළාතේ පුරාවිද්‍යා උරුමයන් හඳුනා ගනිමින්, මනුකාර ගනිමින්, ආරක්ෂා කර ගනිමින් ඉදිරි පරපුර සඳහා ඵලදායී ලෙස යොදා ගැනීමට මංපෙත් විවර කරදීමට කැපවීමෙන් කටයුතු කරන ලද බව සතුටින් දන්වා සිටිමි.

✍ ඒ.ඩී.එම්.ඩබ්.කේ.කේ.
අලහකෝන්,
ප්‍රාදේශීය සහකාර අධ්‍යක්ෂ (දකුණ)

වයඹ පළාත

වයඹ පළාත් ප්‍රාදේශීය පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය මඟින් 2013 වසරේදී පුත්තලම හා කුරුණෑගල දිස්ත්‍රික්කයන්හි ව්‍යාපෘති කිහිපයක් ක්‍රියාත්මක කරන ලදී.

ගවේෂණ අංශය මඟින් පුත්තලම දිස්ත්‍රික්කයේ නවගත්තේගම ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාශයේ ග්‍රාම නිලධාරී වසම් 10 ක් ආවරණය වන පරිදි ක්‍රියාත්මක කරන ලද ගවේෂණයේදී මූල ඓතිහාසික යුගයට අයත් සුසාන භූමියක සාධක හඳුනාගෙන ඇත. නවගත්තේගම අන්දර වැව ප්‍රදේශයෙන් හමු වූ මෙම භූමියේ සොහොන් 25 ක පමණ සාධක හා ඒ ආශ්‍රිත ජනාවාස සාධක, ටෙරාකොටා නිර්මාණ ආදිය ආවරණය වී ඇත. ඊට අමතරව මෙම ප්‍රදේශයෙන් අනුරාධපුර යුගයට අයත් ගොඩනැගිලි සාධක, හම් වැව්වල තරඹුන් ආදියද හඳුනා ගැනීමට හැකි විය.

කුරුණෑගල දිස්ත්‍රික්කයේ වැදගත් පුරාවිද්‍යා ස්ථානයක් වන අරංකැලේ පුරාවිද්‍යා භූමිය ආශ්‍රිත ප්‍රදේශයේ ඇති අනෙකුත් පුරාවිද්‍යා නෂ්ටාවශේෂ හඳුනා ගැනීමේ අරමුණින් ගවේෂණ කාර්යයක් දියත් කරනු ලැබීය. අරංකැලේ ආශ්‍රිතව පිහිටි උඹනන්ද, මඩුනන්ද, බණ්නැග්ගම හා ඇහැටුගස්වැව ප්‍රදේශ ගවේෂණයට ලක් කෙරිණි. මෙම ගවේෂණ ව්‍යාපෘතිය මඟින් ස්මාරක 107 ක් පමණද, චංචල පුරාවස්තු 41 ක් පමණ ද හඳුනාගෙන ඇත. ස්මාරක අතර කටාරම් සහිත හා රහිත ලෙන්, ප්‍රාග් ඓතිහාසික සාධක සහිත ස්ථානයන්, පධානඝර, චංකමණාගාර, පෙත්මං, ජන්තාඝර, විශාල හා කුඩා පොකුණු ආදියද අනාවරණය කර ගැනීමට හැකි විය. වීරඹුගෙදර ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාශයට අයත් මඩවල පුරාණ විහාරස්ථාන භූමිය ආශ්‍රිතව සිදු කෙරුණු ගවේෂණ කාර්යය 2013 වසරේ සිදු කෙරුණු විශේෂිත ව්‍යාපෘතියකි. මෙයට අමතරව ගවේෂණ අංශය මඟින් අනවසර කැණීම් ස්ථාන හා කළුගල් කැණීම් ස්ථාන පරීක්ෂා කිරීම වාර්ෂික ව්‍යාපෘතියක් ලෙස සිදු විය.

නිකවැරටිය දළුක්ගොල්ල ටැම්පිට විහාරය සංරක්ෂණය අතරතුර

සංරක්ෂණයට පසු

වාස්තු විද්‍යා සංරක්ෂණ අංශය මඟින් ව්‍යාපෘති 10 ක් සාර්ථකව නිම කරන ලදී. ඒ අතර, නිකවැරටිය දළුක්ගොල්ල ටැම්පිට විහාරය, කුරුණෑගල වරද්දන ශ්‍රී සුදර්ශනාරාම විහාරයේ පිළිමගෙය, හිංගිරිය කඩිගමුව විහාරයේ පොත්ගුල සංරක්ෂණය කිරීම යන ව්‍යාපෘති 3 ද 2014 දක්වා කිරුණු ව්‍යාපෘතියට සමගාමීව කටුපොත මොනරාගල විහාරය, ඇඹුල්ගිරි විහාරයේ ටැම්පිට විහාරය, හාරම්මිල වහරේගම රජමහා විහාරයේ ලෙන් විහාරය, ඇත්කරුව විජයසුන්දරාරාමයේ සංඝාවාසය, කොළඹගම විහාරය හා පුත්තලම විළුදගොඩ ලෙන් විහාරය සංරක්ෂණය කිරීම යන ව්‍යාපෘති 06 ක් රුස්වෙහෙර පුරාවිද්‍යා ස්ථානයේ සංරක්ෂණ කටයුතු ද වේ. ඇහැටුවැව රුස්වෙහෙර ශිලාමය බුද්ධ ප්‍රතිමාව ඉදිරිපස කැණීම් කරන ලද පිළිමගෙය සංරක්ෂණය, ගුගේගොඩ උඩහමුල්ල පාමර් පදිංචි දයා පතිරගේ මහතාගේ පෞද්ගලික ධන පරිත්‍යාගය මත සිදු කිරීම විශේෂිත වේ.

රුස්වෙහෙර පුරාවිද්‍යා ස්ථානය සංරක්ෂණයට පෙර සහ පසු

නඩත්තු කලාප 09 මගින් කුරුණෑගල හා පුත්තලම දිස්ත්‍රික්ක ද්වය ආවරණය වන පරිදි පුරාවිද්‍යා ස්ථාන විශාල ප්‍රමාණයක නඩත්තු කටයුතු සිදු කරන ලදී. ඒ අතර පෙත් මං සැකසීම, යටි කැලය කැපීම, ප්‍රාකාර නඩත්තුව ආදිය මගින් පුරාවිද්‍යා ස්ථාන ප්‍රදර්ශන මට්ටමින් පවත්වාගෙන යාමට කටයුතු කර ඇත.

පුරාවිද්‍යා ස්ථාන 06 ක් සඳහා ශිලා ලේඛන පරිවර්තන වලක යෙදීම අභිලේඛන අංශය මගින් සිදු කෙරුණු අතර ස්ථාන 05 ක පුවරු සවි කිරීම සිදු කර ඇත. පඬුවස්නුවර පුරාවිද්‍යා ස්ථානයේ නිශ්ශංකමල්ල සෙල්ලිපිය, ඊදී විහාර භූමියේ සෙල් ලිපි 02, නිකවැරටිය මුදුමුත්තාව විහාරයේ ටැම් ලිපිය හා ගල්ගමුව කල්ලංචිය පුරාවිද්‍යා ස්ථානයේ සෙල් ලිපිය ඒ අතර වේ.

නාණක විද්‍යා අංශය මගින් පඬුවස්නුවර කෞතුකාගාරයේ සිඹු කාසි සුචිගත කිරීමේ කාර්යය ක්‍රියාත්මක කරන ලදී.

ප්‍රවර්ධන අංශය මගින් පුරාවිද්‍යා සතියට සමගාමීව පඬුවස්නුවර, අරංකැලේ, යාපහුව, දෝහිගල හා කල්පිටිය ඕලන්ද පල්ලිය යන පුරාවිද්‍යා ස්ථානවලට පාසැල් ළමුන් හා මහජනතාව එක්රාශි කර පුරාවිද්‍යාව, පුරාවස්තු විනාශය හා පුරාවස්තු ආරක්ෂා කිරීම පිළිබඳ දැනුවත් කිරීමේ වැඩසටහන් පවත්වන ලද අතර පුරාවස්තු ආරක්ෂණ විශේෂ පොලිස් ඒකකය හා සම්බන්ධ වී දෙපාර්තමේන්තු සම්පත් දායකත්වයෙන් කුරුණෑගල හා පුත්තලම දිස්ත්‍රික්කයන්හි දැනුවත් කිරීමේ වැඩසටහන් 20 ක් පමණ ක්‍රියාත්මක කෙරිණ.

කෞතුකාගාර පවත්වාගෙන යාමේ කටයුතු වාර්ෂිකව සිදු වූ අතර කෞතුකාගාර අංශය මගින් පඬුවස්නුවර පුරාවිද්‍යා කෞතුකාගාරයේ කෞතුක භාණ්ඩ ලේඛනගත කිරීමේ කාර්යය සිදු කරන ලදී.

වයඹ පළාත් කාර්යාලයට අනුබද්ධ රසායන සංරක්ෂණ අංශය මගින් පුරාවිද්‍යා ස්ථාන 11 ක් සඳහා මැදිහත්වීම් සිදු කර ඇත. ඒ අතර, පොල්පිතිගම ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාශයේ හොම්බදියගල ලෙන් විහාරය, තුඹුල්කඩුල නිල්ගිරිය, මහව දියබැටේ විහාරය, නිකවැරටිය හලම්ගල විහාරය, හාරම්මල දම්ඉදෙනිය ශ්‍රී විජයසුන්දරාරාම දෙමහල් පිළිමගෙය, දැහැව මහාලුහි විහාරය, ඹමුණකොටුව කාටාගේ පුරාවිද්‍යා ස්ථානය, අලව්ව තුම්බුළුවව විහාරය, මෝරගම විහාරය, කුලියාපිටිය කුඹුල්වල පුරාණ විහාරයේ පිළිමගෙය යන ස්ථානවල බිතුසිතුවම් සංරක්ෂණයට හා වේ නාශක යෙදීමට ක්‍රියා කරන ලදී.

✍ එස්. ඒ. ටී. පී. ප්‍රියන්ත
සහකාර අධ්‍යක්ෂ (වැ.ආ.)
ප්‍රාදේශීය පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය
හෙට්ටිපොළ, පඬුවස්නුවර.

ඌව පළාත

ජාතික උරුමයන් පිළිබඳ අමාත්‍යාංශයේ මූලිකත්වයෙන් පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ ඌව පළාත් පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය මගින් 2013 වසර තුළදී පළාතේ ජාතික උරුමයන් ආරක්ෂා කර ගැනීමෙහි ලා සුවිශේෂී වැඩසටහන් මාලාවක් ක්‍රියාත්මක කරන ලදී. මෙහි වැඩසටහන් මාලාවේදී අතීත උරුමයන් හඳුනා ගැනීම, ලේඛන ගත කිරීම හා විනාශ වෙමින් පවතින ස්ථාන හඳුනාගෙන ආරක්ෂාව සඳහා පිළියම් යෙදීම, ඇතුළුව පළාතේ ජාතික උරුමයන් සෙට දවස සඳහා ආරක්ෂිතව රැකබලා ගැනීම උදෙසා වැඩ සටහන් මාලාවක් ක්‍රියාත්මක කරන ලදී.

මේ අතර ඌවේ අතීත උරුමයන් සොයා යාම සහ ලේඛන ගත කිරීමේ කාර්යයේදී පැරණි බදුල්ල නගරයේ පෞරාණික ස්ථාන හඳුනා ගැනීම, ගෝවින්දහෙළ පුරාවිද්‍යා භූමිය ගවේෂණය හා පළාතේ පුරාවිද්‍යා ස්ථාන ආශ්‍රිත ස්මාරක ලේඛනගත කිරීම ඇතුළුව පුරාවිද්‍යා අනාවරණ කැණීම් පරීක්ෂා කිරීම, පුරාවස්තු සොරකම් වාර්තා කිරීම්, පළාතේ සංවර්ධන ව්‍යාපෘති හා සමගාමීව සිදුකෙරෙන පුරාවිද්‍යා හානි ඇගයීම් ගවේෂණ, ගල් විදුම් හා ඛනිජ කැණීම් සඳහා ස්ථාන පරීක්ෂා කොට නිර්දේශ ලබාදීම ඇතුළු කාර්යයන් රැසක් ගවේෂණ හා ලේඛනගත කිරීමේ කාර්යයන් ආශ්‍රිතව සිදුකරන ලදී.

මුව විහාර භූමියේ උසම ස්ථානයේ ස්තූපය ඉදිකර ඇත. මෙම ස්තූපය කැණීම් සිදුකිරීමෙන් පැරණි දාගැබ මතුකරගැනීම හා 36 ප x 36 ප දිග පළලින් යුතු ප්‍රාකාර බැම්මක් හා පිවිසුම් පඩිපෙළ මතුකර ගැනීමට හැකිවිය. විවිධ මැටි බඳුන් කැබලි දැකුම් කළු පැත්තෙන්ඩියක්, පබළු, පළිඟු කරඬුවක් ටෙරාකොටා මුදු පිළිම පුවරු, ටෙරාකොටා මැටි කොත් කැණීමෙන් සොයාගත් විශේෂ පුරාවස්තු වාර්තාගත විය.

වාස්තු විද්‍යා සංරක්ෂණ ක්‍රියාවලිය යටතේ බදුල්ල - මොණරාගල දිස්ත්‍රික්කය ආශ්‍රිතව

පළාත තුළ පුරාවිද්‍යා ස්මාරක කැණීම්කර අනාවරණය කිරීම යටතේ මොණරාගල දිස්ත්‍රික්කයේ තණමල්විල ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාශයේ හම්බේගමුව පුරාණ විහාරයේ දාගැබ කැණීම් කටයුතු සිදුකරන ලදී.

7වන සියවසට පමණ අයත් පබ්බතාරාම විහාර සම්ප්‍රදායට අයත් යැයි සැලකෙන හම්බේග

මුතියංගණ රජමහා විහාරයේ ආවාසගෙය සංරක්ෂණය කොටසක් හා හම්බේගමුව විහාරයේ දාගැබ ආරක්ෂාවට පුරගෙය ඉදි කිරීම ආදිය විවිධ ආරක්ෂිත කුමෝපායන් තුළින් ඒ ඒ පුරාවිද්‍යා ස්මාරකවල සිදු ආරක්ෂාව වෙනුවෙන් කටයුතු සිදුකරන ලදී.

එයට අමතර වශයෙන් විශේෂ ව්‍යාපෘතියක් වූ යුධගනාව දාගැබ සංරක්ෂණ කටයුතු සමගාමී බාහිර ආයතන ආධාර යටතේ වූ මිණිකරණ දාගැබ සංරක්ෂණ කටයුතු අවසන් කිරීමත් මොණරාගල දිස්ත්‍රික්කයේ පුරාවිද්‍යා ස්මාරක භූමි ආශ්‍රිත ධජ ව්‍යාපෘතිය ක්‍රියාත්මක කිරීමත් සිදුකරන ලදී.

කර ඇති අතර 2012 වර්ෂයේ කැණීම්වලින් හමුවූ පුරාවස්තු සංරක්ෂණය කිරීම සඳහා දාගැබේ කවුළුවක් ඉදිකරන ලදී.

උරුමයන් ආරක්ෂාකර පවත්වාගෙන යාමේ කාර්යයේදී පළාතේ පවතින නඩත්තු කලාප 07 ට අයත් ව්‍යාපෘති ක්‍රියාත්මක කරනු ලැබූ අතර උඩහල විහාරයේ ප්‍රාකාර බැම්ම සැකසීම, සිංගිරිය පුරාවිද්‍යා ස්ථානය, කසාලිය පුරාවිද්‍යා ස්ථානය, සෙල්ලබාව පුරාවිද්‍යා ස්ථානය නඩත්තු කර පවත්වාගෙන යාම ආදී වැඩසටහන් බොහෝමයක් ක්‍රියාවට නංවා ඒ ඒ ස්ථානවල ආරක්ෂාව සඳහා කටයුතු සිදුකර ඇත.

මෙයට අමතර ව ජාතික උරුමයන් පිළිබඳ අමාත්‍යාංශය සමඟ එක්ව පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව මගින් ආරම්භ කළ මහියංගන ආදිවාසි ජීවමාන ගම්මානයේ වෙද්දාසන ඇඹරුම්සල වහල සෙවිලි කිරීම හා ජීවමාන කෞතුකාගාරයේ වටකඩු යෙදීමක් සිදුකර 2013 වසරේදී අවසන් කරන ලදී.

පොදු පැන්පත් යටතේ බදුල්ල දිස්ත්‍රික් ලේකම් කාර්යාල ගොඩනැගිල්ල සංරක්ෂණ ව්‍යාපෘතියේ මූලික කටයුතු මෙවසර් දුරට අවසන් කරන ලදී.

මෙසී සියලු කාර්යන් තුළින් ජාතික උරුමයන් හඳුනාගෙන ආරක්ෂිතව පවත්වාගෙන යාම හා මහජනතාව දැනුවත් කිරීම සඳහා මාලිග ාවීල තොරතුරු මධ්‍යස්ථානය හා බුදුරුවයාල කෞතුකාගාරය පවත්වාගෙන යාම හා දැයෙහි උරුමය මතු පරපුර උදෙසා වූ අරමුණින් යුතුව මහජනතාව පාසැල් සිසුන් හා පොලිස් නිලධාරීන් දැනුවත් කිරීමේ විශේෂ දේශන මාලාවක් ද පවත්වනු ලැබීය.

මේ අනුව 2013 වසර තුළ උඩවේ ජාතික උරුමයන් ආරක්‍ෂා කිරීම මෙන්ම ඒවා පොදු මහජනතාව වෙත බද්ධ කිරීමෙහිලා සුවිශේෂී කාර්ය භාරයක් ඌව පළාත් පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය මගින් සාර්ථකව ඉටුකරන ලද බව සතුටින් දන්වා සිටිමු.

✍ ඩී.ඩී. විජේපාල
නියෝජ්‍ය අධ්‍යක්ෂ (ඌව)
ප්‍රාදේශීය පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය, බදුල්ල.

උතුරු මැද පළාත

2013 වර්ෂයේ උතුරු මැද පළාතේ කැණීම් දත්ත විශ්ලේෂණ අංශය මගින් දාගැබ් 03 ක් සිදුකළ අතර, මෙයින් විශේෂිත ස්ථානයක් හිමිවනුයේ අනුරාධපුර මහා විහාරාරාමවලට

පිරිහිත් වූ විශාල දාගැබක් වන අනුරාධපුරයට දකුණින් පිහිටි නවාගල දාගැබ කැණීම හඳුන්වා දිය හැකිය. මෙම දාගැබ කැණීම මගින් අවධි ගණනාවක සාධක ලැබුණු අතර, එමගින් අවධි 03 ක සාධක පැහැදිලි ලෙස හඳුනාගැනීමට හැකියාව ලැබුණි. මෙමගින් එක් එක් අවධිවලට අයත් පුරාවස්තු රාශියක් ද හමු විය. මේ අතරින් විශේෂත්වයක් හිමි වනුයේ දෙවන අවධියට අයත් දාගැබේ ගරාවැටීම තුළ තිබූ මැටි කරඬුව තුළ පැත්පත් කර තිබූ රන් පැහැති කරඬුව හා දාගැබෙහි මධ්‍යම පාත්ලේ කාර්තුවකින් හමු වූ ගල් කරඬුව හා ඒ තුළ වූ ධාතු මංජුසා විශේෂ වැදගත්කමක් හිමි වේ. එමෙන් ම මෙම දාගැබ තුළින් ක්‍රි.ව. 02 - 04 කාලයට අයත් යැයි සැලකිය හැකි ගර්භය තුළ වූ චිත්‍ර ද මෙතෙක් දාගැබ කැණීමකින් හමු නොවූ ඉතා විශිෂ්ට ශිල්පීය නිර්මාණයක් ද හමු විය. මෙම දාගැබේ පළමු අවධිය ක්‍රි.පූ. යුගය දක්වා ගමන් කරනු ලබන අතර, වරින් වර සංවර්ධනය වෙමින් හා බිඳ වැටෙමින් පැවත 10 වන සියවසේ අග අනුරාධපුර රාජධානියේ පරිහානියත් සමඟ මෙම ස්ථානයත් ද පරිහානියට ලක් වී ඇත.

කහටගස්දිගිලිය දුෂ්කර ගම්මානයක ඉතා රමණීය පරිසරයක පිහිටා ඇති හෙට්ටිකුළම විහාරාරාමය පදානඝර සම්ප්‍රදායට අයත් විහාරස්ථානයක් වන අතර මෙහි පිහිටි දාගැබ යූප ස්ථම්භ සහිත චතුවලින් යුතු දාගැබක් වශයෙන් තිබුණු බවට සාධක කැණීම් මගින් අනාවරණය කරගැනීමට හැකියාව ලැබුණි. මෙම දාගැබ කැණීමෙන් ද ලෝහමය කුඩා බුදු පිළිම දෙකක් හමු වූ අතර, මෙම ස්තූපය ද නිධන් හොරුන් විසින් හාරා විනාශ කර තිබුණි.

ත්‍රිකුණාමලය තිත්තියා උළුපිටිය ශ්‍රී ආරාම සංකීර්ණය ස්ථානයේ කැණීම් කටයුතු 2012 වර්ෂයේ අවසන් වර්ෂාව හේතුවෙන් නවතා තිබුණි. එම වර්ෂයේ දී මෙම ස්ථානයේ පිහිටි ගොඩැල්ල කැණීම් සිදුකළ අතර, එමගින් මෙම ස්ථානයේ දාගැබක සාධක සොයා ගැනීමට හැකි විය. ඒ අනුව මේ ස්ථානයේ පිහිටි අභියුක් ගොඩනැගිලි

සොයා ගැනීම සඳහා 2013 වර්ෂයේ පර්යේෂණ වළවල් කැණීම් සිදුකර ස්ථානයේ පිහිටි පිළිම ගෙයක සාධක හා එයට අයත් සඳහා කොටත් ආරාම සංකීර්ණයකට අයත් අවශේෂයන් හමු වූ අතර, මෙම ස්ථානයේ භික්ෂූන්ට අවශ්‍ය ජලය සපයා ගැනීම සඳහා පොකුණක් ද තිබී ඇති අතර, එය මේ වන විට විල්ලුවක් වශයෙන් පවතී. මෙම ස්ථානයේ ගිරි පිළිමයක් තිබූ බවටත් සාධක පවතී.

2013 වර්ෂය සඳහා සංරක්ෂණ අංශය මගින් ප්‍රධාන සංරක්ෂණ ව්‍යාපෘති කයක් ක්‍රියාත්මක කරන ලදී. මේ යටතේ වසර දහස් ගණනක් පැරණි මිහින්තලය ඉඳිකටු සෑ පරිශ්‍රයේ පිහිටි කළුගල් පොකුණු හා ප්‍රාකාර බැම්ම සංරක්ෂණය සඳහා පියවර ගන්නා ලදී. ඒ සඳහා ජාතික උරුමයන් පිළිබඳ අමාත්‍යාංශය මගින් රුපියල් මිලියන දහයක මුදලක් වැය කරන ලදී. ඊට අමතරව මිහින්තලය මහ සෑ මළුවේ මුදුගෙයි වහලය රුපියල් මිලියනයක වියදමින් වැඩ අවසන් කරන ලදී. කලාව ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාසයේ කටියාව ග්‍රාමයේ නවාගල දාගැබ සංරක්ෂණය ආරම්භ කරන ලදහ. දාගැබේ 03 ජේසාව දක්වා සංරක්ෂණය අවසන් කර ඇති අතර, ඉතිරි වැඩ 2014 වර්ෂයේ දී අවසන් කිරීමට නියමිත වේ. මේ සඳහා විහාරස්ථ දායක සභාව ද්‍රව්‍ය හා ශ්‍රමය ලබාදීමට කටයුතු කළහ. කහටගස්දිගිලිය හෙට්ටිකුළම නම්මැන්නා කන්ද විහාරස්ථානයේ පිහිටි ඉපැරණි දාගැබ සංරක්ෂණය සිදු කරන ලදී. විහාරස්ථ දායක සභාව විසින් ශ්‍රමය හා ද්‍රව්‍ය ආධාර සපයන ලද අතර, මේ සඳහා රුපියල් මිලියන 0.35 ක මුදලක් ඇස්තමේන්තු ප්‍රතිපාදනය යටතේ වැය කරන ලදී. මෙම දාගැබ සංරක්ෂණයේ දී පැරණි යුගයේ තිබූ යූප ගල හා චතුය පෙර තිබූ අයුරින් පිහිටුවා සංරක්ෂණය කිරීම වැදගත්කමක් ගනී. ප්‍රදේශවාසීන්ගේ ගුණයට හසු වීමෙන් විනාශ වී තිබූ පොළොන්නරුව මාණික්කම් පට්ටිය දාගැබ හා වේදිකා බැම්ම

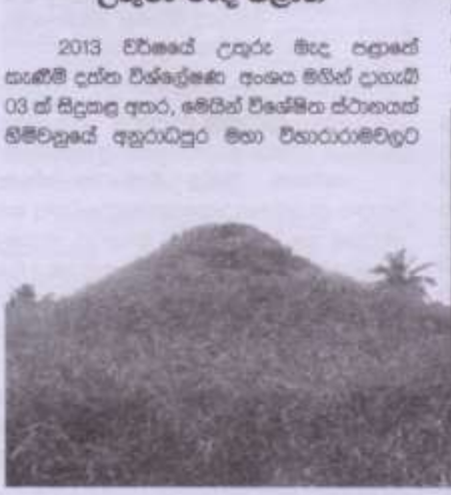

සංරක්ෂණ කටයුතු ද 2013 වසර තුළ දී ම ආරම්භ කරන ලදී. ඒ සඳහා ද දෙපාර්තමේන්තු ප්‍රතිපාදන මත රුපියල් මිලියන 113 ක් වැය කළ අතර, ඉතිරි සංරක්ෂණ කාර්යය 2014 වසරේ දී අවසන් කිරීමට නියමිත වේ.

තාක්ෂණ අංශය මඟින් 2013 වර්ෂය තුළ ව්‍යාපෘති 23 ක් ක්‍රියාත්මක කරන ලදී. එහි දී වැඩබිම් 25 ක පමණ ප්‍රමාණයක් උද්‍යාන මට්ටමින් තාක්ෂණ කොට පවත්වාගෙන යාම, අත්‍යාවශ්‍ය තාක්ෂණ කටයුතු සිදුකිරීම හා පුරාවිද්‍යා ස්මාරක ස්ථානවල ආරක්ෂාව සැලසීම ආදී කටයුතු සිදු කළහ. මේ සඳහා දෙපාර්තමේන්තු ප්‍රතිපාදන මත රුපියල් මිලියන 3 ක පමණ මුදලක් වැය කරන ලදී. කාලාන්තරයක් තිස්සේ මහා මාර්ගයට යටව තිබූ අනුරාධපුර නගර ආශ්‍රිත පොළවල පුරාවිද්‍යා රක්ෂිතයේ ඉතා දිගු පෙත් මගෙහි සංරක්ෂණ කටයුතු ආරම්භ කරන ලදී. ඒ සඳහා දෙපාර්තමේන්තු ප්‍රතිපාදන යටතේ රුපියල් මිලියන 1.4 ක් වැය කරන ලදී. ප්‍රවර්ධන කටයු යටතේ ප්‍රදේශයේ පුහුණු පාසල්, අභ්‍යාස ආයතන, යුධ හමුදා පොලිස් පුහුණු විද්‍යාල, පාසල් ස්වේච්ඡා ආයතන දැනුවත් කිරීමේ වැඩසටහන් රැසක් ක්‍රියාත්මක කළහ. පුරාවිද්‍යා සංගම් 05 ක් හා ස්වේච්ඡා සිවිල් ආරක්ෂක කමිටු 10 ක පමණ පළාත තුළ 2013 වසරේ පිහිටුවීමට කටයුතු කළහ. එමෙන් ම අනුරාධපුර දිස්ත්‍රික්කයේ සියළුම පොලිස් ස්ථානවල ස්ථානාධිපතිවරුන් හා අධිකරණ කටයුතුවල නිරත පොලිස් නිලධාරීන් සඳහා පුරාවස්තු ආරක්ෂණ විශේෂ වැඩමුළුවක් සංවිධානය කරන ලද අතර, ඊට මාධ්‍යවේදීන් ඇතුළු විශාල පිරිසක් සහභාගි විය.

✍ එස්.පී. චිත්‍රානි මල්කාන්ති
පුරාවිද්‍යා සහකාර අධ්‍යක්ෂ (උතුරු මැද)
ප්‍රාදේශීය පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය
අනුරාධපුරය.

නැගෙනහිර පළාත

ඓතිහාසික වශයෙන් ක්‍රි.පූ. යුගය දක්වා දැනට විහිදී යන නැගෙනහිර පළාතේ මේ වන විට ප්‍රධාන ව්‍යාපෘති තුනක් (3) ක්‍රියාත්මක වේ. එනම්, දීඝවාපි දාගැබ සංරක්ෂණය, නීලගිරි දාගැබ සංරක්ෂණය හා සාගම කැණීම සංරක්ෂණය වේ. මෙම ව්‍යාපෘති නැගෙනහිර පළාත් පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය මඟින් ප්‍රධාන කාර්යාලයේ මග පෙන්වීම යටතේ සිදුකර ගෙන යනු ලබයි.

දීඝවාපි දාගැබ සංරක්ෂණය

අවිධිමත්ව ඉදිකර ඇති ගර්භය ඉවත් කිරීම

ක්‍රි.පූ. දෙවන (02) සියවස දක්වා අතීතයකට උරුමකම් කියන මෙම දාගැබ උස රියන් 185 ක් වේ. 1916 වර්ෂයේ දී කොහුකුඹුරේ රේවත හිමි විසින් මෙම ස්ථානය සොයා තම විහාරස්ථානය ලෙස පවත්වාගෙන යන ලද අතර 1970 දශකයේ මෙහි කැණීම් කටයුතු පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව මඟින් ආරම්භ කෙරේණි. ඒ සඳහා පාසල් ළමුන්, ප්‍රදේශ වාසීන් යොදා ගත් බව සඳහන් වේ. නැවත 1978 වර්ෂයේ නැවත සංරක්ෂණ කටයුතු ආරම්භ කළ අතර එම කටයුතු කෙටි කාලයක් පමණක් පැවති අතර, නැවත 2010 වසරේ සංරක්ෂණ කටයුතු ආරම්භ කෙරිණි. ඉංග්‍රීසි පාලන සමයේ දාගැබ මැදින් කැණීම් කර අවිධිමත් අයුරින් සංරක්ෂණය කර තිබූ ගර්භය නැවත 2013 වර්ෂයේ කැණීම් මඟින් අඩි 59 ක් පමණ ගැඹුරට සිදු කර විධිමත් අයුරින් ගර්භ සංරක්ෂණ කටයුතු සිදු කෙරෙමින් පවතියි. 1978 වර්ෂයේ දාගැබේ ගර්භය අවිධිමත් අයුරින් සංරක්ෂණය කර ඇති බැවින් පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ උපදෙස් මත ගර්භයේ කොටස් මේ වන විට ඉවත් කිරීමේ කටයුතු සිදු කරණු ලැබේ.

නීලගිරිය දාගැබ සංරක්ෂණය

සංරක්ෂණය කෙරෙමින් පවතින ආකාරය

ලාහුගල ප්‍රදේශයට අයත් නීලගිරිය දාගැබ නැගෙනහිර පළාතේ විශාලත්වයෙන් දෙවැනි දාගැබ වේ. ක්‍රි.ව. 1-2 සියවස්වලට අයත් වන බවට පුරාවිද්‍යාත්මක සාධක මඟින් සනාථ වී ඇති මෙම දාගැබේ සංරක්ෂණ කටයුතු 1979 ආරම්භ කළ අතර, එල්.ටී.ටී.ඊ. ත්‍රස්ත ක්‍රියා හේතුවෙන් 1983 වසරේදී නතර කරනු ලැබීය. නැවත 2008 වසරේ පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව මඟින් ගවේෂණ කටයුතු සිදු කළ අතර, 2012 වසරේ මෙහි කැණීම් කටයුතු ආරම්භ විය. 2012 වසරේ ජාතික උරුමයන් පිළිබඳ අමාත්‍යාංශයේ මූල්‍ය දායකත්වය හා උපදෙස් මත පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ කැණීම් අංශය මඟින් දාගැබ සංරක්ෂණය සඳහා අවශ්‍ය කැණීම් කටයුතු ආරම්භ කෙරිණි. මෙම වසරේදී දාගැබ් ගර්භයේ ඉතිරි කැණීම් කටයුතු සිදු කරනු ලබන අතර, දාගැබේ පේසාවන්වල සංරක්ෂණ කටයුතු සිදු වෙමින් පවතියි.

සාගම කැණීම හා සංරක්ෂණය

පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ ගවේෂණයට ලක් නොවූ ස්ථානයක් වශයෙන් තිබූ සාගම 2012 වසරේ අවසාන කාර්තුවේ මුස්ලිම් හා දෙමළ ජනතාව විසින් බැකෝ යන්ත්‍රයක් යොදා දාගැබේ ගර්භය මැදින් බේසර් කරනු ලැබීය. මෙම සිදුවීම නැගෙනහිර පළාතේ පමණක් නොව ලංකාව පුරා මහත් ආන්දෝලනයට ලක් වුණු සිදුවීමක් විය. මෙහි වැරදිකරුවන් 2012.11.25 වන දින අත්අඩංගුවට ගන්නා ලදී. මෙම පසුබිම හමුවේ ජාතික උරුමයන් පිළිබඳ අමාත්‍යාංශයේ උපදෙස් පරිදි පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව මඟින් දාගැබේ සංරක්ෂණ කටයුතු 2013 වසරේ ආරම්භ කෙරිණි. තාවකාලික තට්ටාපලක් ඉදිකර දෙපාර්තමේන්තු සේවකයින් යොදවා සංරක්ෂණ කටයුතු ආරම්භ කළ නමුත් වන අලි තර්ජන හේතුවෙන් තාවකාලිකව නතර කෙරිණි. නැවත 2014 වසරේ දෙවන කාර්තුවේ සිට දාගැබ සංරක්ෂණ කටයුතු ඉතා කඩිනමින් සිදු කෙරෙමින් පවතියි.

✍ ඩබ්.එච්.ඒ. සුමනදාස
සහකාර අධ්‍යක්ෂ (නැගෙනහිර),
පළාත් පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය, අම්පාර

මධ්‍යම පළාත

ගවේෂණ, වාස්තු විද්‍යා සංරක්ෂණ, රසායන සංරක්ෂණ, කෞතුකාගාර තාක්ෂණ සහ ප්‍රවර්ධන යන අංශ මූලිකව මහනුවර, මාතලේ හා නුවරඑළිය දිස්ත්‍රික්ක ත්‍රිත්වය ආවරණය වන පරිදි 2013 වර්ෂයේදී මධ්‍යම පළාත් ප්‍රාදේශීය පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය මඟින් ව්‍යාපෘති රාශියක් ක්‍රියාවට නංවන ලදී.

ගවේෂණ අංශය මඟින් මහනුවර මැදදුම්බර ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාශයේ ගවේෂණය සාර්ථකව නිම කළ අතර එහිදී

ග්‍රාම නිලධාරි වසම් 93 ක් තුළ ප්‍රාග් ඓතිහාසික යුගය නියෝජනය කරන්නේයැයි උපකල්පනය කළ හැකි සාධක මෙන් ම නිශ්චිත වශයෙන් ම අනුරාධපුර යුගයේ සිට යටත් විජිත යුගය නියෝජනය කරන්නා වූ ස්ථාන 100 කට ආසන්න ප්‍රමාණයක් විධිමත් ලෙස වාර්තා කරන ලදී. එසේම මේ වන විට හඳුනාගෙන වාර්තාකර ඇති ස්මාරකයන්ගේ වර්තමාන තත්ත්වය හඳුනාගෙන එම ස්මාරකයන්ගේ චිර ජීවනය සඳහා මැදිහත් විය යුතු ආකාරය පිළිබඳව යෝජනාවලියක් සැකසීමත්, පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ ක්‍රියාපටිපාටි අනුගමනය කරමින් සංරක්ෂිත ස්මාරක ලෙස ප්‍රකාශයට පත් කිරීමට අවශ්‍ය පියවර ගැනීමත් ද ගවේෂණයේ මූලික පරමාර්ථය විය.

එසේම වංචල පුරාවස්තු ලේඛනගත කිරීමේ ව්‍යාපෘතිය මඟින් මහනුවර කුළුගම්මන රජමහ විහාරස්ථානය භාරයේ පවතින කෞතුක වස්තු 150 ට ආසන්න ප්‍රමාණයක් විධිමත්ව වාර්තාගතකරණයෙන් ව්‍යාපෘතිය සාර්ථකව නිමාවට පත් කරන ලදී. ස්මාරක ලේඛනගත කිරීමේ 5 වැනි අදියර තුළ මධ්‍යම පළාතේ ඇති ස්මාරක 480 ක් පමණ ලේඛනගත කර ඇත. මීට අමතරව ස්ථාන පරීක්ෂාව හා ක්ෂේත්‍ර කටයුතු යටතේ පුරාවිද්‍යා භූමි හා පුරාවස්තු සොරකම් වාර්තා කිරීම හා ඒවාට අදාළ නීතිමය කටයුතු, සංවර්ධන ව්‍යාපෘති හා සම්බන්ධව සිදු කෙරෙන පුරාවිද්‍යා හානි ඇගයීම හා ගල් බිඳුම් ස්ථාන පරීක්ෂා කොට නිර්දේශ ලබා දීම ඇතුළු තවත් කාර්යයන් රැසක් සිදු කරන ලදී.

වාස්තු විද්‍යා සංරක්ෂණ ක්‍රියාවලිය යටතේ මාතලේ අලුවිහාරය වහල සංරක්ෂණය, මාවතුපොළ පෙතිගේපිටිය ධර්මශාලාව සංරක්ෂණය, නියංගම්පාය විහාරයේ පිළිමගෙය සංරක්ෂණය, පැලව අම්බලපිටි දේවාලයේ වහල සහ සොල්දර පඩිපුව සංරක්ෂණය, ගැටඹේ සුසාන භූමියේ ඇලවී ඇති ස්මාරක තැවත සංරක්ෂණය යන ව්‍යාපෘතීන් අවසන් කර ඇත. එසේම ජාතික උරුමයන් පිළිබඳ අමාත්‍යාංශයේ ප්‍රතිපාදනය යටතේ විශේෂ ව්‍යාපෘතියක් ලෙස ක්‍රියාත්මක වූ මහනුවර වැල් බෝධිය සංරක්ෂණ කාර්යය අවසන් කර ඇත.

තන්තාන විහාරයේ ආවාස ගෘහය සංරක්ෂණ, දන්තුරේ රුම්පිට විහාරය සංරක්ෂණය, පිවුරුපිටිය විහාරයේ වහල හා ධර්මශාලාව සංරක්ෂණය යන ව්‍යාපෘති ක්‍රියාත්මක කෙරෙමින් පවතී. එසේම මධ්‍යම සංස්කෘතික අරමුදල් ප්‍රතිපාදන යටතේ මහනුවර සතරගම දේවාල සංකීර්ණයේ සංරක්ෂණය, හඩලාදෙනිය සංඝාවාස සංරක්ෂණය, කඩදොර ආවාසගෘහය සංරක්ෂණය යන ව්‍යාපෘති ද ක්‍රියාත්මක වෙමින් පවතී.

රසායන සංරක්ෂණ අංශය මඟින් මධ්‍යම පළාතේ පුරාවිද්‍යා ස්ථාන කිහිපයක සිතුවම් හා මූර්ති සංරක්ෂණ ව්‍යාපෘති ක්‍රියාත්මක කරන ලදී. ඒ අතර දඹුල්ල ලෙන් විහාරය, කළුවාන විහාරය, නියම්ගම්පාය විහාරය, ආඳාවල විහාරය, ගැරඬිමැඩිල්ල විහාරය යන විහාරස්ථානයන්හි සිදු කරන ලද සිතුවම් හා මූර්ති සංරක්ෂණ ව්‍යාපෘති ප්‍රමුඛය. මීට අමතරව සීගිරි සිතුවම් වාර්තාගත කිරීම, මහනුවර කෞතුකාගාරයේ පැරණි දැව කණු පහක් සංරක්ෂණය, යන ව්‍යාපෘති ද රසායන සංරක්ෂණ අංශය මඟින් අවසන් කරන ලදී. එසේම ඩී.එල්.සී.සී. බැංකුවේ ප්‍රතිපාදන යටතේ කෝපි වවන්නන්ගේ වතුර මල සංරක්ෂණය යන ව්‍යාපෘතිය ද, දේවාල භාරකාර ප්‍රතිපාදන යටතේ මහනුවර නාථ දේවාලයේ ජල කාණුව හා බිත්ති සෝදීම වැලැක්වීමේ ව්‍යාපෘතිය ද සාර්ථකව නිමා කරන ලදී.

2013 වර්ෂයේ මධ්‍යම පළාතේ උරුමය රැකබලා පවත්වාගෙන යාමේ කාර්යයේ දී පළාතේ පවතින නඩත්තු කලාප 11 නියෝජනය වන පරිදි ව්‍යාපෘති ක්‍රියාත්මක කරනු ලැබූ අතර උඩගම් හාන ශ්‍රී විහාරය නඩත්තුව, වැලිවිට වේගොල්ල විහාරය අලුත්වැඩියා කිරීම, පුටුහපුව අම්බලමේ වහලය සැකසීම, සීගිරිය ක්ෂේත්‍ර නිවහන පවත්වාගෙන යාම හා අලුත්වැඩියා කිරීම, මහනුවර උල්පැන්නේ වහලය සැකසීම, මලල් මඩුව ප්‍රතිසංස්කරණය කිරීම, කුණ්ඩසාලේ සංචාරක බංගලාව අලුත්වැඩියා කිරීම ඇතුළුව පුරාවිද්‍යා ස්ථාන රාශියක් ආරක්ෂිතව පවත්වාගෙන යාමට අවශ්‍ය කටයුතු සිදු කර ඇත.

කෞතුකාගාර අංශය යටතේ මහනුවර පුරාවිද්‍යා කෞතුකාගාරය අලුත්වැඩියා කිරීම හා නව ප්‍රදර්ශනය සැකසීම සිදු කරන ලද අතර, හාලුන්ද ජාතාරප කෞතුකාගාර හා පිදුරංගල වැඩ බිම් කෞතුකාගාරය දෛනිකව නඩත්තු කර ප්‍රදර්ශන මට්ටමින් පවත්වාගෙන යාම සිදු කරන ලදී.

මධ්‍යම පළාතේ ප්‍රවර්ධන අංශයේ මූලිකත්වයෙන් ක්‍රියාවට නැංවූ ව්‍යාපෘති කිහිපයක් වේ. ප්‍රාදේශීය කාර්යාලයේ නිලධාරීන්, ක්ෂේත්‍ර නිලධාරීන් හා බාහිර ආයතනවල නිලධාරීන් ඉලක්ක කර ගනිමින් පුරාවිද්‍යාත්මක කරුණු පිළිබඳ ශාස්ත්‍රීය දේශන මාලාවක් පවත්වන ලදී. 2013 පුරාවිද්‍යා සතියට සමගාමීව මධ්‍යම පළාත තුළ තෝරා ගත් පාසල් කිහිපයක දේශන මාලාවක් පැවැත්වූ අතර එම

පාසල් පුස්තකාල පරිහරණය සඳහා පොත් කට්ටලය බැගින් පිරිනමන ලදී.

එසේම මහනුවර නගරයේ පුරාවිද්‍යාත්මක ස්මාරක ආරක්ෂා කිරීම පිළිබඳව ස්මාරක හිමිකරුවන් දැනුවත් කිරීමේ වැඩමුළුවක් සංවිධානය කරන ලදී. ඊට අමතරව බාහිර ආයතනවලින් ලැබෙන ඉල්ලීම් සහ ආරාධනාවන්ට අනුව සම්පත් දායකයින් වශයෙන් දේශන පැවැත්වීම සිදු කෙරුණි.

✍ එල්.එම්. ගුණතිලක බණ්ඩා
සහකාර අධ්‍යක්ෂ,
ප්‍රාදේශීය පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය, මහනුවර.

සබරගමුව පළාත

සබරගමුව පළාත් ප්‍රාදේශීය පුරාවිද්‍යා කාර්යාලයේ මෙහෙයවීමෙන් ගෙවී ගිය වර්ෂයේදී ඉටුකරන ලද පුරාවිද්‍යා ක්‍රියාකාරකම් වල වෙනත් වර්ෂයන්ට වඩා සැලී පෙනෙන වර්ධනයක් දක්නට ලැබිණි. මේ සඳහා සබරගමුව පළාතට අනුයුක්ත සියළු නිලධාරී සහ සේවක පිරිස ඉටුකරන ලද සේවාව අගය කළ යුතු වේ. මෙවර සබරගමුව පළාතේ කාර්යය මණ්ඩලය ව්‍යාපෘති 72ක් සඳහා දෙපාර්තමේන්තු වාර්ෂික ප්‍රතිපාදන වලට අමතරව ජාතික උරුමයන් පිළිබඳ අමාත්‍යාංශ ප්‍රතිපාදන , මධ්‍යම සංස්කෘතික අරමුදල් යටතේ ලැබුණු ප්‍රතිපාදන හා විශේෂ ව්‍යාපෘති වෙනුවෙන් භාණ්ඩාගාරයෙන් ලැබුණු ප්‍රතිපාදන ද යොදවන ලදී.

උදම්විට වැඹිපිට විහාරය සංරක්ෂණයට පෙර

උදම්විට වැඹිපිට විහාරය සංරක්ෂණයට පසු

සබරගමුව පළාත තුල ක්‍රියාත්මක කරන ලද විශේෂ ව්‍යාපෘති වන මිදුවන්වෙල වලව්ව සංවර්ධන ව්‍යාපෘතිය යටතේ පසුගිය වර්ෂයේදී ව්‍යාපෘති 10ක් ක්‍රියාත්මක කරනු ලැබූ අතර , එමගින් කොරතුරු මධ්‍යස්ථාන පවත්වාගෙන යාම , කෞතුකාගාරය සැළසුම් කිරීම , බුරුත මාලිගාව අසල ඇති පහන් බැම්ම සංරක්ෂණය , වලව් භූමියේ උද්‍යාන බංකු සවිකිරීම , වලව් ඇතුලත හා පිටත බිත්ති සහ දොර ජනේල් සංරක්ෂණය , පැරණි කොඩහැබිලි පාදම් ඉතු කිරීම , සෙන්‍රු කාර්යාලය අලුත්වැඩියා කිරීම , ජලය බැස යන කාණු පද්ධතිය සැකසීම , ජල ටැංකි හා කාණු ඉදිකිරීම සිදු කරන ලදී.

වාස්තු විද්‍යා සංරක්ෂණ සහ නඩත්තු අංශ මගින් ප්‍රධාන ව්‍යාපෘති කිහිපයක්ම ට සම්බන්ධව හැගෙනහිර පළාතේ ඉවාගිරිය සෙවන සංරක්ෂණය කාර්යයද සබරගමුව පළාත මගින් සිදුකරන ලදී. එමෙන්ම 2014 දැයට කිරුළ ට සම්බන්ධව අරණීගම වැම්පිට විහාරය සංරක්ෂණ කටයුතු නිමා කිරීම , බුරුන්නෑව වැම්පිට විහාරය සංරක්ෂණය , ඇඳුරාපොත විහාරයේ පැරණි පිළිමගෙය සංරක්ෂණය කිරීම , පොල්අම්ගොඩ වැම්පිට විහාරය සංරක්ෂණය , බෙලිගල රජමහයේ පිවිසුම් පඩිපෙළ කොටසක් නඩත්තු කිරීම , දැදිගම කොටවෙහෙර දාගැබේ කුස්තුර පිරවීම වැනි කටයුතු අවසන් කිරීමට හැකියාව ලැබුණි. ඊට අමතරව වෑවලදෙණිය විහාරයේ පැරණි පිළිමගෙය සංරක්ෂණය , බෙලිගල පැරණි ධර්මශාලාව සංරක්ෂණය , කත්දේගෙදර වැම්පිට විහාරය සංරක්ෂණය , හියබිරාගේන පත්තිනි දේවාලය සංරක්ෂණය ව්‍යාපෘති ආරම්භ කර ඇති අතර මේ වන විටද ක්‍රියාත්මක වෙමින් පවතී. එසේම හිරියාගෙදර විහාරය හා ඉද්දමල්පාන විහාරයේ ඉදිරිපස ගේට්ටු මණ්ඩපය සංරක්ෂණයද පසුගිය වර්ෂයේදී අවසන් කරන ලද තවත් ප්‍රධාන ව්‍යාපෘති දෙකකි.

සබරගමුව පළාතේ නඩත්තු කලාප වන දෙවනගල කලාපය , දැදිගම කලාපය , සීතාවක කලාපය , රත්නපුර කලාපය , බූදුගල කලාපය හා මිදුවන්වෙල කලාපය ද දැළිවල පුරාවිද්‍යා ස්ථානය පවත්වාගෙන යාමද පසුගිය වර්ෂයේ දී සිදු කරන ලදී. එයට අමතරව අලුත්නුවර දැඩිමුණ්ඩ දේවාලය ආසන්නයේ පිහිටි හිරවා අම්බලම වහලය නඩත්තු කිරීම , රඹුක්කන කඩිගමුව නාගවිහාරාමය තුළුදාගේ වහලය සකස් කිරීම , මීනුවන්ගමුව වැම්පිට විහාරය නඩත්තු කිරීම , මැණික්කඩවර වැම්පිට විහාරයේ බැම්ම මත දිරා තිබූ බාල්ක දමා පෙර වර්ෂයේ දී සිදු කරන ලද නඩත්තු කටයුතු අවසන් කිරීමද සබරගමුව පළාතේ කාර්යය මණ්ඩලය මගින් සිදු කරන ලදී.

ගලිගමුව , රුවන්වැල්ල , කරවනැල්ල , මාර්ගය පුළුල් කිරීමේ හේතුවෙන් රුවන්වැල්ල නගර මධ්‍යයේ පිහිටි පැරණි බලකොටුව සිදුවන්නට ගිය හානිය වලක්වා ගැනීමට සබරගමුවේ පුරාවිද්‍යා කාර්යය මණ්ඩලය එක්ව ගන්නා ලද තාක්ෂණික ක්‍රියාමාර්ගයන් පුරාවස්තුවලට ආදරය කරන සැමගේ පැසසුමට ලක්විය. මේ යටතේ රුවන්වැල්ල බලකොටුව මුද්‍රාහැනීමේ හදිසි කැණීමක් ක්‍රියාත්මක කර බලකොටුවේ පිටත ප්‍රාකාරයේ මහා මාර්ගය ආසන්නයේ පිහිටීම අධ්‍යනය කරන ලදී. ඒ අනුව රුවන්වැල්ල කොටුවේ ප්‍රාකාර බැම්ම හා ප්‍රවිලි අම්බලම් සංරක්ෂණ කටයුතුද පසුගිය වර්ෂයේදී ආරම්භ කිරීමට හැකි විය. මේ වන විට කොටුපවුර මත ප්‍රාකාර බැම්මද, මහා මාර්ගය ආසන්නයේ බැම්මද සංරක්ෂණ කටයුතු විශාල ප්‍රමාණයක් අවසන් කර තිබේ.

ගවේෂණ හා ලේඛණ ගත කිරීම යටතේ පසුගිය වර්ෂයේදීද ස්ථාන පරීක්‍ෂා කිරීමද , පුරාවස්තු විභාගයන් පරීක්‍ෂා කිරීමද , හානි ඇගයීම් වැනි කටයුතු සිදුකරන ලද අතර ප්‍රධාන ගවේෂණ දෙකක් සාර්ථකව සිදු කරන ලදී. වරකාපොල ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාශය තුල පිහිටි කල්ගල ආරණ්‍ය සේනාසනය භූමියේ ගවේෂණයද බෙලිගල රජමහයේ ගවේෂණ 2 අදියරද ඒ අනුව සිදුකරන ලදී.

සීතාවක මාලිගා භූමියේ පෙර වර්ෂයේ ආරම්භ කරන ලද කැණීම් කටයුතු පසුගිය වසරේදී නවදුරටත් ක්‍රියාත්මක කරන ලදී. එහිදී කොටුව මධ්‍ය කොටසේ කැණීම් සිදු කරන ලද අතර එයින් ලන්දේසි බලකොටුවේ තටමුන් අතර තිබූ කෙළුම්ය නිර්මාණයක් පැරණි මාලිගයේ නටබුන් කොටස් ලෙස අනුමාන කරන ලදී. ඊට අමතරව කූරගල ලෙන් ආශ්‍රිතව සිදුකරන ලද කැණීම් වලින් මානව ඇටසැකිල්ලක් හමුවීම සුවිශේෂි කාරණයකි. මේ පිළිබඳව පර්යේෂණ තවමත් සිදුවෙමින් පවතින අතර මෙයින් ශ්‍රී ලංකාවේ පමණක් නොව ලෝක ප්‍රාග් මානව වංශ කතාවට නව පරිච්ඡේදයක් ඉදිරියේදී සටහන් වනු ඇත.

බුරුන්නෑව වැම්පිට විහාරය

රසායන සංරක්ෂණ ව්‍යාපෘති හතක් අංගොට්ටිගම , මීනුවන්ගමුව , දෙනගල , මිදුවන්වෙල මුදලින්දාරාමය , අඹන්මිළුව , වේරගොඩ වලගම්බා ගල්ලෙන් විහාරය යන විහාරයන්හි ක්‍රියාත්මක කළ අතර විනාශවීමේ තර්ජනයට ලක්ව තිබූ සිතුවම් හා මූර්ති ආරක්‍ෂා කිරීම සඳහා රසායන සංරක්ෂණ කාර්යය මණ්ඩලය සිය දැනුම හා ශ්‍රමය යොදවන ලද්දේ රාජකාරියකටත් වඩා මෙය අනාගත පරපුර සඳහා ආරක්‍ෂාකරදීම සිය වගකීමක් ලෙස සලකාමිනි.

සබරගමුව පළාතේ 2013 පුරාවිද්‍යා දිනයට සම්බන්ධව පාසැල් සිසුන් දැනුවත් කිරීමේ වැඩසටහන් පෝලංගමුව , මාහියංගම , ගල් අතර , ගල්පාය ආදී විද්‍යාලයන්හි සිදුකරන ලද අතර එමගින් සිසුන් තුල පුරාවස්තු ආරක්‍ෂා කිරීමේ වැදගත්කම පිළිබඳ වැටහීමක් ඇති කිරීමට හැකියාව ලැබුණි. ඊට සමානවම ජාතික උරුමයන් පිළිබඳ අමාත්‍යාංශයේ වැඩ සටහනක් ලෙස දැයේ උරුමය දරුවන්ටයි තේමාව යටතේ පාසැල් සිසුන් දැනුවත් කිරීමේ හා උරුම සිසු සංසද පිහිටුවීම කෑගල්ල දිස්ත්‍රික්කයේ දෙහිඕවිට අධ්‍යාපන කලාපය තුල ක්‍රියාත්මක කිරීම සබරගමුව පළාතේ පුරාවිද්‍යා නිලධාරීන් මගින් සිදුකරන ලදී. 2014 වර්ෂයේ පුරාවිද්‍යා දිනයට සම්බන්ධව ජනතාව දැනුවත් කිරීමේ වැඩ සටහන් ද මේවන විට ක්‍රියාත්මකය. ඒ අනුව වට්ටාරම ප්‍රදේශයේ ගෙන් ගෙට යමින් පුරාවස්තු ආරක්‍ෂා කිරීම පිළිබඳව මහජනතාව දැනුවත් කිරීම සිදු කරගෙන යනු ලැබේ. මෙය කලාපයකට එක් වැඩසටහන බැගින් හෝ ක්‍රියාත්මක කිරීමට අපේක්‍ෂිතය.

ජාතික උරුමයන් පිළිබඳ අමාත්‍යාංශයේ වැඩසටහනක් ලෙස කෑගල්ල පුංගම්පල මහා විද්‍යාලයේදී පැවැත්වුනු කොහොඹා යක් කංකාරිය සාර්ථක කර ගැනීම සඳහා සබරගමුව පළාතේ කාර්ය මණ්ඩලය ඉටුකරන ලද සේවාව හා කරන ලද කැප කිරීම අමාත්‍යාංශයේ පැවති ප්‍රගති සමාලෝචන රැස්වීමේදී මහත් ඇගයීමකට ලක් කරන ලද බව සඳහන් කරන්නේ ඒ සඳහා කාලය ශ්‍රමය කැප කරන ලද අයට ගෞරවයක් වශයෙනි. 2014 වෙසක් උත්සවයට සම්බන්ධව කෑගල්ලේ පැවති වෙසක් කලාපයේද, පොසොන් උත්සවයට සම්බන්ධව මාහියංගම ශ්‍රී සම්බුද්ධත්ව ජයන්තිය විහාරයේ පැවති පොසොන් කලාපයේදීද අම්පාර නීලගිරි සෑයේ කැණීම් වලින් සොයාගන්නා ලද සර්වඥ ධාතූන් වහන්සේලාගේ ප්‍රදර්ශණය ප්‍රවර්ධන අංශයේ මූලිකත්වයෙන් ඉටු කරනු ලැබූ අතර ඒ සඳහා සබරගමුව පළාත් කාර්ය මණ්ඩලය ජනතාවගේ ආධ්‍යත්මික සංවර්ධනය සඳහා ලබා දිය හැකි සහයෝගය නොපාර්ෂලා ඉටු කරන ලද බව සඳහන් කරමි.

✍ එම්. ඒ. එස්. ටී. කේ. මදුරප්පෙරුම
සහකාර අධ්‍යක්ෂ
ප්‍රාදේශීය පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය
සීතාවක.

ජාතීන් කිහිපයකට ආරක්ෂාව සැපයූ

රුවන්වැල්ල බලකොටුව

රුවන්වැල්ල බලකොටුව ලක්දිව රජ කළ සියලුම රජවරු තමන් තම පාලන මධ්‍යස්ථානය ලෙස බලකොටු බැඳ කර සෑදීම අනුරාධපුරයේ සිට සීතාවක දක්වා සියලු රාජධානිවලදී දක්නට ලැබෙන්නකි

කෑගල්ල දිස්ත්‍රික්කයේ රුවන්වැල්ල ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාශයේ කෑගල්ල-අවිස්සාවේල්ල ප්‍රධාන මාර්ගයේ රුවන්වැල්ල නගර මධ්‍යයේ පිහිටා ඇත. ප්‍රධාන මාර්ගයේ නැගෙනහිර දිසාවේ උස් භූමියක පිහිටුවා ඇති මෙම බලකොටුවට අවශ්‍ය ආරක්ෂාව ස්වභාවික පිහිටීම අනුවද සැලසුණු වී ඇත. මෙය පිහිටා ඇති ප්‍රදේශය පැරණි මහනුවර කොළඹ මාර්ගය ද කැලණි ගඟ හා ගුරුගොඩ ඔය ආශ්‍රය කරගත් පැරණි ජල මාර්ගය ද පිහිටා තිබූ බව පැහැදිලි වන අතර එය සන්නිවේදනයේ දී ඉතා වැදගත් සාධකයක් විය.

බලකොටුවෙහි ඇති මුර අට්ටාල දෙකක් පිහිටා ඇති අතර, උතුරු දිශාවට හා බටහිර දිශාවට වන්නට බටහිර දෙසට මුහුණලා තිබිණ ඇත. මුර අට්ටාලවල සිට නිරීක්ෂණය කිරීමේ දී කුරුගොඩ ඔය ඇතුළු විශාල ප්‍රදේශයක් දර්ශනය වීම ආරක්ෂාවේදී වැදගත් වේ. ආරක්ෂාවට අමතරව මැණික්කඩවර පිහිටි පෘතුගීසි කඳවුරට අවශ්‍ය දෑ සැපයීම ආදී සම්බන්ධීකරණ කටයුතු සඳහා රුවන්වැල්ල බලකොටුව භාවිතා වී ඇත. ඕලන්ද තානාපතිවරු උඩරට නිලධාරීන් මුණගැසීම, කුරුඳු පොතු කැපුණ ගස තරණය කිරීම වලක්වාලීම, සහ උඩරට සිංහල ජාතීන් සමඟ ප්‍රධාන රැස්වීම් මධ්‍යස්ථානයක් ලෙස ද භාවිතා කර ඇත. ඒ නිසා මෙය යුද අධිරාජ්‍යවාදී සංකේතයක් පමණක්ම නොව ලොව සිංහල ඉතිහාසයේ වැදගත් සටන්කාමී කඳවුරක් ලෙස ද ඉතිහාසයේ වැදගත් විය.

පොළොව මට්ටමේ සිට මීටර් 4.61 ක පමණ උස ප්‍රාකාර බැම්ම පිහිටි පොළොවේ සිට මැටි හා පස් යොදා තලා ශක්තිමත් කර අංශක 30 ක ආනතියකින් යුක්තව නිර්මාණය කර ඇත. කොත් කලාපයේ පිහිටි මෙම බැම්මේ ආරක්ෂාව සඳහා මෙම බැම්ම මුදුනින්අඩි 2 ක් පමණ පළල අඩි 1 1/2 ක් පමණ උසින් යුත් මැටි හා සක්ය

ගල් යොදු බැම්මකි. බලකොටුවේ ඇතුල් වීමට ප්‍රධාන දොරටුවකි. මෙම දොරටුව සහිත ද්වාර මණ්ඩපයේ ශ්‍රීමත් රොබට් බ්‍රවුන්රිග් නමැති මුලකුරු සහ 1817 වර්ෂය සටහන් කර ඇත. එහි ඉදිකිරීම් ලක්ෂණවල ඉංග්‍රීසි ගෘහනිර්මාණ ශිල්පයේ අනන්‍යතා පෙන්නුම් කෙරේ.

රුවන්වැල්ල බලකොටුව ඓතිහාසික, පුරාවිද්‍යාත්මක, වාස්තුවිද්‍යාත්මක හා සංස්කෘතික අගයන්ගෙන් සමන්විත ස්මාරකයකි. මහනුවර යුගයේ සිට මෙම කුඩා කඳුගැටය ආරක්ෂාව සම්බන්ධයෙන් විවිධ ජාතීන්ට ස්වාභාවිකවම රැකවරණය ලබා දුන් ස්ථානයකි. 1590 පෘතුගීසීන් විසින් ගොඩනගන ලද 1665 දී ලන්දේසීන් විසින් දැවයෙන් උපරි ව්‍යුහය සංවර්ධනය කරන ලද අනතුරුව 1817 බ්‍රිතාන්‍යයන් විසින් වැඩිදියුණුවට පත් කරන ලද බලකොටුවකි. මේ වන විට පෘතුගීසීන් විසින් ඉදි කරන ලද බලකොටුවේ අංග විනාශ වී ඇත.

පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව මගින් 2005 වසරේ දී අංක 1394 දරණ අති විශේෂ ගැසට් පත්‍රයක් මගින් පුරාවිද්‍යා ස්මාරකයක් ලෙස ප්‍රකාශයට පත් කර ඇත. එබැවින් මෙම භූමියේ නෛතික අයිතිය පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව සතුය.

2014 දායාට සිරසට සමගාමීව සිදුවන සංවර්ධන කටයුතු කේතුවෙන් හා පුරාවිද්‍යා ස්මාරක සංරක්ෂණය කිරීමේ වැඩපිළිවෙළ අනුව ජාතික උරුමයන් පිළිබඳ අමාත්‍යාංශයේ උපදේශකත්වයෙන් පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ පූර්ණ අධීක්ෂණය යටතේ 2013 වසරේ මෙහි කැණීම් කටයුතු ආරම්භ විය. කෑගල්ල-අවිස්සාවේල්ල ප්‍රධාන මාර්ගය පුළුල් කිරීමේ කාර්යයේ දී බලකොටුවෙහි ප්‍රාකාර බැම්ම මාර්ගය ඉදි කිරීම නිසා විනාශ වීමේ තර්ජනයකට මුහුණ දී තිබූ අතර, ඒ සඳහා පුරාවිද්‍යා අධ්‍යක්ෂ ජනරාල්තුමාගේ සවිනයී මැදිහත්වීම මත මුදවා ගැනීමේ කැණීමක් සිදු විය. ඉන් පසුව සංරක්ෂණ කටයුතු ඇරඹී අතර ඒ සඳහා රුපියල් මිලියන 4.5 ක ප්‍රතිපාදන වෙන් වී ඇත.

රුවන්වැල්ල බලකොටුව ජාතීන් කිහිපයකට ආරක්ෂාව සැපයූ ඓතිහාසික ස්මාරකයක් කවයක් ලෙසට දායාද කිරීම පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ මෙහෙයවීම මත දායාට සිරසට සමගාමීව ආරම්භ කළ අතර මෙහි පළමු අදියර යටතේ මූලික සංරක්ෂණ කටයුතු සිදු වේ. මෙම බලකොටුව සම්පූර්ණව පළාතේ පුරාවිද්‍යා ස්මාරකයක් වශයෙන් මහජන ප්‍රදර්ශනය සඳහා ආකර්ශනීය ස්ථානයක් බවට පත් කිරීමට මූලික සැලසුම් කිරීම සිදු වෙමින් පවතී. සියලු යටිතල පහසුකම් සහිතව දෙස් විදෙස් සංචාරකයන් සඳහා ඉතා ප්‍රශස්ත මට්ටමේ උරුම කළමනාකරණයට ලක් කරන ලද ස්මාරකයක් හා භූමි භාගයක් වශයෙන් රුවන්වැල්ල බලකොටුව අනාගතයට දායාද වනු ඇත.

✍ රතංජය ප්‍රේමචන්ද්‍ර
සංවර්ධන නිලධාරී - ප්‍රාදේශීය පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය,
අවිස්සාවේල්ල

ඓතිහාසික කොටසර පියංගල

එදා රුහුණු රට වෙල්ලස්සේ මොණරාගල දිස්ත්‍රික්කයේ වැලම් පත්තු කෝරළයේ බිබිල ලේකම් කොට්ඨාශයේ පල්ලේමිල්ලැහැව ග්‍රාමසේවක වසමේ ඇල්ලෙමිල්ලැහැව ගමෙහි පිහිටා ඇති පියන්ගල රජමහ විහාරය දේවානම්පියතිස්ස මහ රජු සමයේදී ගොඩනැගී තිබෙන බවට විශ්වාසයකි. බිබිල මහියංගන පාරේ සැතපුම් දෙකේ කණුව අසලින් බස්නාහිරට වැටී ඇති මාවතේ සැතපුම් දෙකක් පමණ ගිය විට හෝ බිබිල මොණරාගල මංසන්ධියෙන් උතුරට වැටී ඇති මාවත ඔස්සේ සැතපුම් තුනක් ගමන් කළ විට පෞරාණික ස්ථානයට ළඟාවිය හැක.

බස්නාහිරින් දොරමොදපහන්ද, නැගෙනහිරින් ආරණගල ද දකුණින් මහුරුගස්ගල කන්ද ද පිහිටා ඇත. මෙම දර්ශනීය භූමි භාගය වට වී තිබෙන්නේ ගල්කඳුයෙකි.

දුටුගැමුණු මහරජතුමන් මහියංගන මහා චෛත්‍ය රාජයාණන් කරවීමට යන අතරමග යොදාගත් පිහිටුවන ලද චෛත්‍ය අතුරෙන් කොටසර චෛත්‍යයද එකකි. පැරණි යුග ගල සහිත රවුම් වූ ගල් ස්තූපයක් ස්ථානයේ තිබීමෙන් මුල් යුගයට අයත් යැයි සැලකිය හැක. රුවන්වැලි මහා සෑය කර්මාන්තය කරවීමේදී මෙහි ආරණ්‍ය වාසී මහ රහතන් වහන්සේ නමක් එහි කර්මාන්තයට අනුකූලව මැටියෙන් සකස් කරන ලද ගෙඩියක් ආකාරයෙහි සමා රජහට ගෙන ගොස් එහි වඩුවන් සමග එකතු වී සියතින්ම සෑයට සබා බැන්ද බූ කථා පුවත ථූපවංශයෙහි 154 පිටුවෙහි සඳහන් වේ.

මෙහි චෛත්‍ය රාජයාණන් පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ අනුදැනුමින් තොමැතිව මුලදී පිළිසකර වී තිබෙන බැවින් ඓතිහාසික තොරතුරු යටපත් වී ඇත. එහෙත් එහි කට වල්බිහි වී තිබූ ප්‍රාකාර බැම්මෙහි තිබෙන ලී ස්ථර සහිත ගල්බැම්මවලින් මෙහි පැරණි බව වටහා ගත හැක.

පළමුවන වික්‍රමබාහු රජු දවස පරසතුරු උවදුරුවලින් ශ්‍රී දන්ත ධාතූන් වහන්සේ ආරක්ෂාකර ගැනීම සඳහා සිලාමය කර්මාන්තයෙන් දර්ශනීය තෙමහල් විහාර මන්දිරයක් කරවා ධාතූන් වහන්සේ වැඩ හිඳුවා මහලිංගොඩ මහ වැව බැඳ හැට කිරියක් කුඹුරු අස්වද්ද එම ධාතු තැන්පත් කළ ස්ථානය කොටෙරවෙල (කෝෂ්ඨාගාරය) නම් කොට කදාකීම ගම් දෙකක් උඩුමාලයට සහ පහත මාලයට දළදා පූජාවට මල් දිය යුතු කොට විධාන කර දළදා පූජාව සිද්ධ කළ බව ජනප්‍රවාදයකි.

කොට්ඨාසාර ජනපදය නමින් මහා වංශයේ සඳහන් පුවත මෙය තහවුරු කිරීමට සාධක විය හැකිය. මෙම ගම දෙක උඩ මිල්ලැහැව පහත මිල්ලැහැව නමින් අද්‍යත් වශයෙන් පවතී. දළද පූජාවට උපයෝගී කරගන්නා ලැදුයි සැලකිය හැකි සතර දේවාලය සහ මළ ඇත ද. දිය අගලක් පිහිටි බවට සාක්ෂි මෙහි භූමියෙහි තිබෙන තණ්ඩාවෙන් තුලින් අදටත් පැහැදිලිව දක්නට ලැබේ.

මේ පිළිබඳව ධාතුවංශකාරය නමැති කුඩා ග්‍රන්ථයෙහි සඳහන් වේ. තවද හාලුල්ලේ ධම්මානන්ද නාහිමියන් වහන්සේ විසින් රචිත උව ඉතිහාසය ග්‍රන්ථයේද මෙය පිළිබඳ පළ වී තිබේ. පොළොන්නරු රජු සමයේ මහ පැරකුම්බා මහ රජු විසින් සියලු විහාරාංගයන්ගෙන් සමලංකෘත කොට මෙම විහාරස්ථානය කර වූ බවද සඳහන් වෙයි.

මහනුවර රජු සමයේ කීර්ති ශ්‍රී රාජසිංහ රජු විසින් කරවන ලදැයි සැලකෙන අඩි හැටක් පමණ ගැඹුරු වූ ළිඳ කළුගල්වලින් සමන්විත වී ඇත. ඉංග්‍රීසි සමයේ දී එහි වතුර ජීවනාරව ප්‍රතීතව පවතින බව ද දැනගන්න ඇත. අදටත් පවතින පැරණි ආවාස සංකීර්ණය ඒ සමයේ දී ගොඩනගන ලද්දකි. පැරණි වී අටුවක් ද එහි ඇත.

පුරාණ රජු සමයේ මෙම විහාර සංකීර්ණය වටා කරවන ලද ප්‍රාකාර බැම්ම අඩි පහක් පමණ පළලින් යුක්ත වන අතර විශාල ප්‍රමාණයේ පැතලි ගල් වලින් සමන්විත වේ. ප්‍රාකාර බැම්ම වටා පාරක් තිබූ බවට සාධක තිබේ. මහරහතුන් වහන්සේලාද ආරණ්‍යගල ආවාස තුල වැඩ වාසය කොට කොටසර පියන්ගල වෙහෙර බැඳපුද ගත් බවට ජනප්‍රවාදයක් පවතී.

මළුවේ පිහිටි අගහා ලී ස්ථර සහිත ගල්කැටයම් වලින් සමන්විත ගොඩනැගිල්ල ශ්‍රී දළදා වහන්සේ තැන්පත් කර තබන ලදැයි සැළකිය හැක. එය පැරණි දළදා මැදුර යනුවෙන් වර්තමානයේ මොණෙර ගැමියන් අතර පිළිගැනීමක් තිබේ. විහාරස්ථානය වටා ඉවුම් මැටිම් කරන ලද පැරණි ගිනා එම කුරුණ ආවාස වලට ඉදිරියෙන් තිබේ. එම වටයෙක්, තලුවක්, අන්වයෙනු සහ නාගයෙනු කොටා තිබෙන බව පැහැදිලිව පෙනේ.

✍ ආර්. ජේ. එස්. ද සිල්වා
විශ්‍රාමික පුරාවිද්‍යා සහකාර අධ්‍යක්ෂ
බලපිටිය.

උතුරු පළාත

2013 වසරේ ඇරඹි සංරක්ෂණ සහ නඩත්තු ව්‍යාපෘති තවදුරටත් ක්‍රියාත්මක කරන අතර ඇතැම් ඒවා සංරක්ෂණය කොට අවසන් කර ඇත. ඒ අතර යාපනය කොටුව සංරක්ෂණ කටයුතු ප්‍රමුඛ වේ. ඊට අමතරව කයිට්ස් බලකොටුව, අච්චුවේලි පල්ලිය, කන්සන්තුරේ ප්‍රදීපාගාරය, යාපනය පැරණි කච්චේරිය, සක්කෝට්ටෙයි, මන්නාරම කොටුව, ඩෙල්ෆ් දූපත ආදී ස්ථානයන්හි සංරක්ෂණ කටයුතු සහ නඩත්තු කටයුතු අඛණ්ඩව සිදු කෙරේ.

උතුරු පළාතේ මූලික ගවේෂණ තවදුරටත්..

වසර 30 යුද්ධයකින් පසුව උතුරු පළාතේ පුරාවිද්‍යා ස්ථාන වාර්තාගත කිරීමේ මූලික ගවේෂණ කටයුතු පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ මෙහෙයවීමෙන් 2010 වසරේ ආරම්භ කරන ලදී. මෙම ගවේෂණය සඳහා අාපදා කළමණාකරණ අමාත්‍යාංශයේ මෙහෙයවීමෙන් එක්සත් ජාතීන්ගේ සංවර්ධන ව්‍යාපෘතිය විසින් "ශ්‍රී ලාංකීය පුරාවිද්‍යාත්මක උරුමය වාර්තාගත කිරීමට යටතේ" ලබාදුන් මූල්‍ය ප්‍රතිපාදන ඉවහල් විය. විශේෂයෙන් උතුරු පළාතේ විස්තරාත්මක පුරාවිද්‍යා ගවේෂණ සිදුකෙරෙනුයේ ඉතිහාසයේ පළමුවරටය.

උතුරු පළාතේ පුරාවිද්‍යා ගවේෂණ කටයුතුවලදී පුරාවිද්‍යා ස්ථාන 300කට අධික සංඛ්‍යාවක් මේ වන විට වාර්තා කර ඇති අතර, එම ස්ථාන දිස්ත්‍රික්ක පදනමින් මුලතිව් දිස්ත්‍රික්කයේ පුරාවිද්‍යා ස්ථාන 116 ක්, මන්නාරම දිස්ත්‍රික්කයෙන් ස්ථාන 66 ක්, කිලිනොච්චි දිස්ත්‍රික්කයෙන් ස්ථාන 34 ක්, වව්නියාව දිස්ත්‍රික්කයෙන් ස්ථාන 50 ක් හා යාපනය දිස්ත්‍රික්කයෙන් ස්ථාන 50 ක් ලෙස වාර්තා කර අවසන් කර ඇත. (මේ වන විට ස්ථාන 100කට අධික ප්‍රමාණයක් ගැසට් මඟින් ප්‍රකාශයට පත් කර ඇත.) මෙම හඳුනාගත් ස්ථානයන්ගෙන් බොහොමයක් පුරාවිද්‍යා වැදගත්කමක් සහිත ස්ථානයන් ලෙස ගැසට් මඟින් ප්‍රකාශයට පත් කර ඇති අතර ඉන් කොටසක් සඳහා මායිම් කණු යොදා වෙන්කරන ලදී. මෙම ගවේෂණය උතුරු පළාත තුළ තවදුරටත් සිදුකරමින් පවතී.

මෙහිදී වසර සියයකට වඩා පැරණි සෑම ස්ථානයක් වාර්තාගත කිරීමට බඳුන් විය. එහිදී හඳුනාගත් පුරාවිද්‍යා වැදගත්කමක් සහිත ස්ථානයන් අතරින් අති බහුතරයක් බෞද්ධ නටබුන් ලෙස හැඳින්විය හැක. තවද ප්‍රාග් ඓතිහාසික ජනාවාස සාධක මෙන්ම පැරණි වැව් අමුණු, පැරණි කෝවිල්, පල්ලි මෙන්ම වෙනත් ගොඩනැඟිලි නටබුන් ද මේ අතර විය. මෙහිදී හඳුනාගත් පුරාවිද්‍යා ස්ථානයන්ගෙන් අති බහුතරයක් අනුරාධපුර අවධිය නියෝජනය කරයි.

ගවේෂණයේදී මන්නාරම දිස්ත්‍රික්කයෙන් හඳුනාගත් පුරාවිද්‍යා ස්ථාන අනුලා "මන්නාරම දිස්ත්‍රික්කයේ පුරාවිද්‍යා උරුමය" මැයින් ග්‍රන්ථයක් සම්පාදනය කරන ලදී. මෙම ගවේෂණ සඳහා සහ ග්‍රන්ථය මුද්‍රණය කිරීම සඳහාත් ආරක්ෂක හමුදාව ලබාදුන් සහාය අතිමහත්ය.

✍ එම්.වී.පී. කල්ප අසංග
පුරාවිද්‍යා පර්යේෂණ සහකාර,
ප්‍රධාන කාර්යාලය.

පතහවත්ත පැරණි පොකුණ සංරක්ෂණය අවසන් අදියරේ...!

කෑගල්ල දිස්ත්‍රික්කයේ බණ්ඩාරගම ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාශයට අයත් රඹගම නම් ගමේ පිහිටි පුෂ්කරාරාම විහාරය පතහවත්ත නමින් ද හඳුන්වයි. එයට හේතුව එහි ඇති කළුගල් ගලින් බඳින ලද පැරණි පොකුණයි. ක්‍රි.ව. 14 - 15 සියවස්හි රයිගම රාජධානිය විචාල රයිගම බණ්ඩාර නම් ප්‍රාදේශීය පාලකයෙකු වාසය කළ මාලිගය පිහිටි භූමි භාගය ලෙස මේ පතහවත්ත සැලකේ. ප්‍රමාණයෙන් අක්කර

4 ꞏ X පමණ වූ මෙම භූමි ප්‍රදේශය කළුගල් ගලින් කළ ප්‍රාකාරයකින් වට වී ඇත. එමෙන් ම රයිගම බණ්ඩාර විසින් භාවිත කළායි සැලකෙන කළුගල් ගලෙන් නිර්මාණය කරන ලද පොකුණ ද සුවිශේෂී වේ. පොකුණෙහි දිග අඩි 110 ද පළල අඩි 65 ද වෙයි.

රාජකීයන් දියනෑමට භාවිතා කළ විශාල පොකුණ හෙවත් පතහ වල් බිහි වී බොහෝ විනාශයට පත් වී තිබූ ස්මාරකයකි. එබැවින් අපගේ සංරක්ෂණ ක්‍රියාදාමයන් පෙළගැස්වා ගැනීම බොහෝ අසීරු කාර්යයක් විය. ඊට හේතුව වූයේ පොකුණෙහි ජලය පිරී තිබීමයි. පළමුව පොකුණේ ජල මට්ටම අඩුකර පතුලට වැඩි කොට්ට දමා සකස් කර ගැනීමට සිදු විය.

සංරක්ෂණ සැලසුම් හා වාස්තු විද්‍යා උපදෙස් මත පොකුණෙහි එක් පැත්තක පොකුණු ඉවුරෙහි පෙරළී තිබූ කළුගල් සියල්ලම උඩට ගෙන පසෙකින් අසුරා තැබීම කරන ලද අතර, පසුව වල් බිහිවී තිබූ කොටස් ශුද්ධ කර ලබාදුන් උපදෙස් අනුව පස් කට්ටු ඉවත් කරමින් කළුගල් ගල් වරි පාදාගැනීමට සිදු වූ අතර කුඩා කළුගල් කැලි කළුගල් වරිවල ඉතිරි වී ඇති බව දක්නට ලැබුණ බැවින් ඒවා සියල්ලම ගලවා ඉවත් කරන ලදි. මෙහිදී දක්නට ලැබුණේ පොකුණේ කළුගල් ගල්වරි රඳා සිටීමට අඟල් 17 පමණ ඝණකම කුඹුක් ලෑල්ලක් අත්තිවාරම ලෙස යොදා ඇති බවයි. මෙය මරසිලිටුව හා ඉතා ශක්තිමත් භාවයෙන් පැවතීම නිසා එකල පැවති තාක්ෂණ දියුණුව මනාව පිළිබිඹු වේ. අපගේ සංරක්ෂණයේදී ලී කොටය මත පැරණි කළුගල් ගල්වරිය එසේම තැබීමට සලස්වා අනෙක් ගල් වරියේ සිට සංරක්ෂණ වැඩ ආරම්භ කිරීම කරන ලදී. පොකුණෙහි පැරණි කළුගල් ගල්වරි යොදා තිබූ සැලැස්මට අනුව අදාළ පැත්තුම් එනම් අඟල් 3 සිට 4 ප්‍රමාණයක් සහිතව 18, ෲ 12, ෲ 7, කළුගල් ගල් භාවිතා කර ඇතුලට තබා පැරණි තිබූ ආකාරයට සකස් කරන ලද අතර, වාස්තු විද්‍යා උපදෙස් අනුව බඩගල් දෙකකට එක් මුහුගලක් සිටින සේ තබා වරියෙන් වරිය පොකුණ වටාම එක් මට්ටමකට එනම් කළුගල් වරි 5 ක් පමණ සිටින සේ බැඳීම කරන ලදී.

සංරක්ෂණ සැලැස්ම හා ලබාදුන් උපදෙස් අනුව පැරණි තිබූ ආකාරයටම බඳින ලද බැම්මෙහි සම්පූර්ණ කළුගල්ගල් වරි ගණන 22 කි. පතන සිට ඉහලට බඳින ලද ගල් වරි 16 කින් පසු මෝල්ඩින් ආකාරයට සකස් කල අඟල් 22 දිග විශේෂිත වූ කළුගල් ගලකි. පොකුණෙහි අවසාන ගල් වරිය සඳහා දෙපසම මෝල්ඩින් කරන ලද කළුගල් ගලකින් සංරක්ෂණ වැඩ අවසන් කර ඇත. මෙම පොකුණ හෙවත් පතහ අනුරාධපුරයේ කුට්ටම් පොකුණෙහි ආකෘතියට සමානව නිමවීම ගැන විද්වතුන්ගේ පැසසුමට ලක් ව ඇති අතර, ලංකාවේ දැනට දැකිය හැකි විශේෂිත වූ ස්මාරකයකි. දැනට පොකුණ වටා උද්‍යාන අලංකරණ කටයුතු සිදුකරමින් පවතී.

✍ සුභාෂිණී චන්ද්‍රසෝම
කාර්මික නිලධාරී
ප්‍රාදේශීය පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය (බස්නාහිර පළාත)

අතීත ශෛල කලාවේ උරුමයක මහිමය ප්‍රකට කරන ලිහිණිගල ගල්ගේ - ප්‍රාථමික සිතුවම්

සබරගමු පළාත ප්‍රාග් ඓතිහාසික "බලංගොඩ මානවයා" ජීවත් වූ සුවිශේෂ ගල් ලෙන් පිහිටි සාධකයක් ලෙස ආචාර්ය පී.ඊ.පී. දැරණියගල සහ ආචාර්ය සිරාන් දැරණියගල පිය පුතු දෙපලගේ පර්යේෂණ වලින් තහවුරු වී ඇත. අළුපොළුවත්ත - බෙලිලෙන, කුරුවිට - බටදොඹලෙන, කිතුල්ගල - බෙලිලෙන, දියනේන - උඩුපියන්ගලගේ, පහාගේ - ගුණුගල්ගේ ඉන් විශේෂ ස්ථාන කිහිපයක් පමණි. මෙම ගල්ලෙන් අතරට අලුතෙන් ම එකතු කළ හැකි ගල් ලෙනක් ලෙස "ලිහිණිගල ගල් ගේ" සඳහන් කළ හැකි ය.

රත්නපුර දිස්ත්‍රික්කයේ, බලංගොඩ ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාසයේ, දූරානන්ද ග්‍රාමසේවා වසමේ, උඩවැල්ල, විජයානන්ද, දෙහිගල ඇල්ල අසල ඇති ලිහිණිගල ගල්ගේ සබරගමු පළාතට අයත් තවත් සුවිශේෂ ගල් ගෙයක් ලෙස සඳහන් කළ හැකිය. බලංගොඩ නගරයේ සිට උඩවැල්ල දක්වා කිලෝ මීටර් 11 ක් පමණ බස් මාර්ගයේ ගමන් කොට ඉන් අනතුරුව දූරානන්ද රජයේ විද්‍යාලය දක්වා කිලෝ මීටර 3 ක් පමණ ගුරු පාර දිගේ ගොස් අතරින් ගමන් කොට කිලෝ මීටර් 1 පමණ කඳු බෑවුම් ඔස්සේ ගල් කොඩොලි පසු කර කැළෑ මාවත ඔස්සේ කඳුවැටියේ පාමුල දක්වා ගමන් කිරීමෙන් පසු මෙම ගල් ගෙයට ළඟා විය හැකි ය.

වර්තමානයේ වවුලන්ගේ නිවහනක් වී ඇති මෙම ගල් ලෙන ප්‍රදේශවාසීන් හඳුන්වන්නේ "ලිහිණිගල" යනුවෙනි. මෙය වැහිලිහිණි කුරුල්ලන් කූඩු තනා තිබුණු බවට සාධක ඇති හෙයින් අතීතයේ ලිහිණිගල්ගේ යනුවෙන් හඳුන්වන්නට ඇතැ'යි විශ්වාස කළ හැකි ය. බලංගොඩ උග්ගල් අලුත්නුවර කතරගම දේවාලයේ වාර්ෂිකව පවත්වනු ලබන පෙරහැරේ දේවාල ආවතේව ප්‍රධාන පංගු 33 පමණ ඇති අතර එයින් "දළුමුර පංගුව" හෙවත් "නාගවල්ලි මුරුත්" සපයනු ලබන්නේ මෙම ගම්ප්‍රදේශයේ වාසය කරන විජයකාරගේ වාසගම් දරණ ඇත්තෝ වෙති. (එකොළ විලේබොඩ පරවෙනි පංගු :- දේවාලයට බුලත් දීම, මහ පෙරහැර දියකපන්නට බිස්නායක නිලමේට, අත්නායක මොහොට්ටාලට, අනපත්න මොහොට්ටාලට, රන්නායක රාළට, පහන් මඩුවට, බුලත් දීම. මේ නිසා මෙම ලෙන අවට ප්‍රදේශ හඳුන්වනු ලබන්නේ "විජයානන්ද" යනුවෙනි. මෙම ලෙන පිළිබඳ ව තොරතුරු සපයන ලද්දේ දූරානන්ද හා විජයානන්ද ප්‍රදේශවාසීහු වෙති. මෙම ලෙනෙහි රූප සටහන් ඇති බවත්, ඓතිහාසික වශයෙන් වැදගත් විය හැකි බවත්, දූරානන්ද විද්‍යාලයේ විදුහල්පති ඩී.ඩී. දයාවංශ මහතා සඳහන් කළ අතර පාසලේ දරුවන්ගේ විනයපතියක් ලෙස "ප්‍රදේශයේ ඓතිහාසික තොරතුරු ගවේෂණය කිරීම" සඳහා සහය වන ලෙස ආරාධනා කිරීම මෙම ගවේෂණය මුල පිරුණි.

මෙම ලෙන දිගින් අඩි 60 පමණ ද, පළලින් අඩි 26 ක් පමණ ද, වන අතර උස අඩි 8, 7, 6 ආදී වශයෙන් ලෙනේ අවසාන කෙළවර දක්වා ක්‍රමයෙන් අඩු වේ. ලෙනෙහි අවසානයට ආසන්නව දකුණු දෙසට විහිදුණු තවත් කුඩා ලෙන් විවරයකි. ලෙනට ඇතුළු

වන ලෙන් විවරය තුළ වම් පසින් තවත් කුඩා ලෙන් කපොල්ලක් වෙයි. සමස්තයක් ලෙස ගත් කළ ලෙන ඇතුළත වපසරිය වර්ග අඩි 180 පමණ වේ. මෙම ලෙන මැදින් වර්ෂා කාලයේ දී දොළු පාරක් ගලා යන බැවින් ලෙන තුළ බොහෝමයක් ගොඩ වී ඇති අතර ලෙන් දොරටුව හෙවත් ඇතුළු වන විවරය බෑස්මක ස්වරූපයෙන් පිහිටා තිබේ.

ලෙන ඇතුළත ගස් ගොළුබෙල්ලන්ගේ සිදුරුකරන ලද කටු, අත් ගල් ලෙස භාවිත කළ බෝල හැඩයේ ගල්, තැනින් තැන දැක ගත හැකි ය. මෙම ලෙනෙහි ඇති විශේෂත්වය වන්නේ ප්‍රාග් ඓතිහාසික හෝ වැදි විය යැ'යි අනුමාන කළ හැකි සංකේත රූප රැසක් දැක ගත හැකි හෙයිනි. තද රතු පැහැති (සිවුරු පැහැ) කුරු ගල් විශේෂයක් අඹරාගෙන ගොහැලුවෙන ලාටු විශේෂයක් සමඟ එකට අනා මිශ්‍ර කර ශ්‍රී සංඛෙත්ලුකින් සියුම් ලෙස අඳින ලද මෙම සංකේත රූප රැසක් පැවත ඇති අතර බොහොමයක් විනාශ වී හොසිහි. පැහැදිලිව හඳුනාගත හැකි රූප අතර ගල්ලේ පළාසයක් ලෙස අඳ ඇති අගල් 4ක් පමණ උස අගල් 2/3 අතර පළලැති සිරස් අතට කුරු සවිකරන ලද ජන්ලයක හැඩැති සංකේත රූප 22 ක් එක ම ස්ථානයක දැක ගත හැකිය. තවත් එවැනි සංකේත රූප තිබී ඇති නමුත් බොහොමයක් ක්ෂය වී ඇති බව පෙනේ. එයට අමතරව යතුරු මුල් විහිදී ඇති ආකාරයේ රූපයකි. එම රූප රජගලකන්ද සංකේත රූප වලට සමාන ය. එහි ඉහළ කොටස මැකී ගොසිනි. කෝපි පියල්ලක හැඩැති රූපයක් ද, එක් කේන්ද්‍රයක වටා හය අතට සහ හතර අතට විහිදෙන තව ශාඛ වැලක ස්වරූපයෙන් යුත් ත්‍රිශූල සමග ද, විල්ලෙන වැලක කෝරවලේ ත්‍රිකෝණ හැඩැති රූප දෙකක් ද, දැක ගත හැකි ය. කොටු දැළක ස්වරූපයෙන් අඳින ලද මෙම සංකේත රූප ගොනාගොල්ල ගුහා සිතුවම් වලට හා ගෙඩිගේ කැණීමෙන් සොයා ගන්නා ලද වලං කැබලිතිවල ඉරුටු හා ඇති සංකේත රූප වලට "සංස්කෘතික පැසෙබිධිපල 1972දු 123 - 124" බොහෝ දේ සමාන ය. මෙම සිතුවම් සිසිසේන් මෑත කාලයේ අඳින ලද රූප නොවන බව පැහැදිලි වන අතර කිසියම් අතීත මානවයාගේ අවශ්‍යතාවයක් සඳහා අඳින ලද සංකේත රූප බව අනුමාන කළ හැකි ය. බොහෝ විට මෙම ගල්ගෙය අතීත බලංගොඩ මානවයාගේ නිවහනක් වන්නට ඇති අතර සමහර විට සබරගමු වැද්දන්ගේ ගුහාම් ස්ථානයක් විය හැකි ය. මෙම සංකේත ඔවුන්ගේ අනන්‍යතාවය තහවුරු කර ගැනීම සඳහා හෝ කිසියම් අභිචාරමය අවශ්‍යතාවයක් සඳහා අඳ ඇති බව අනුමාන කළ හැකි ය. මෙහි තවමත් මෙම සිතුවම් ශේෂව ඇත්තේ මිනිස්වාසයෙන් තොරව සැලැකෙරෙදින් වැසී ඇති නිසා ය.

ප්‍රාග් ඓතිහාසික මානවයාගේ සිට නූතන වැදි මිනිසා දක්වා ගුහාවාසී ව ජීවත් වූ මානව සංහතියකි විසින් අඳින ලද,යි විශ්වාස කරන ගුහා සිතුවම් බොහොමයක් විද්වතුන් විසින් මෙතෙක් අවස්ථාවලදී සොයා ගෙන

ඇත. එච්. සී. පී. බෙල්, සී. ජී. සහ බී. ඉසඩ් සෙලිග්මාන් යුවල, ජෝන් ස්ටිල්, පී. එෆ්. ආර්. මුවුසින්, පී. ඊ. පී. දැරණියගල, සද්ධාමංගල කරුණාරත්න, ඩී. ටී. රත්නවැල්ල, එස්.ජේ. සුදිරතාමර, එල්.ඩී.ආදිකාරි, බී.ඩී.නන්දදේව, සෙනරත් විතානගේ, නන්ද්‍ර ඉලංගසිංහ සහ රාජ් සෝමදේව මේ අතර ප්‍රමුඛයෝ වෙති. ශ්‍රී ලංකාවෙන් දැනට ප්‍රාග් ඓතිහාසික හෝ මුල ඓතිහාසික හෝ වැදි විය යැ'යි අනුමාන කරන බිල්ලෑව, දොරවක කන්ද, මිදුගල, කදුරුපොකුණ, ගොනාගොල්ල, අළුගල්ගේ ආදී වශයෙන් වූ ස්ථාන 35 ක් පමණ සොයා ගෙන ඇති අතර ඊට අමතර ව සත්සර ඉලංගසිංහ විසින් මෑතදී තවත් ස්ථාන කිහිපයක් සොයා ගන්නා ලදී. ඒ අතරට නව සොයා ගැනීමක් ලෙස ලිහිණිගල ගල්ගේ සිතුවම් එකතු කළ හැකි ය. මීට පෙර මවිසින් වැල්ලවලට නොදුරු කුරුබිවිලගම, කොන්ඩගල නම් ස්ථානයෙන් සංකේත රූප කිහිපයක් සොයා ගන්නා ලදීම්. (සබරගමුව පැණි රජ දනන - බිහාරගම 2006). යුරෝපයේ ඇල්ටමීරා, ලැස්කෝ, කෝගල් සහ ලාමාන්ඩලෙයින් වැනි ස්ථානවල දක්නට ලැබෙන ප්‍රාග් ඓතිහාසික ලෙන් කලාවක් අපේ රටින් දැක ගත නොහැකි වුවද, ප්‍රාථමික වර්ණාලේපිත චිත්‍ර කලාවක් පැවති බවට හෝඩුවා ඇති බව මෙමගින් අනුමාන කළ හැකි ය. මෙම සිතුවම් ප්‍රාථමික ලෙන් කලාව අධ්‍යයනය කිරීමට මෙන් ම ලෝක ඉතිහාසයට අපේ අතීත ලෙන් කලාවේ ප්‍රභවත්වය පෙන්වීමට ඇති ඓතිහාසික ගල් ලෙනක් ලෙස ලිහිණිගල ගල්ගේ සඳහන් කළ හැකි ය. එබැවින් පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ හා පුරාවිද්‍යා පශ්චාත් උපාධි ආයතනයේ ගවේෂණ අංශයේ විශේෂ අවධානයට මෙම ස්ථානය යොමු වනු ඇතැ'යි උදක් බලාපොරොත්තු වෙමි. "අපි අපේ වියැසී යන අතීත උරුමය ලේඛනගත කිරීමට හා රැක ගැනීමට හැකි පමණින් දායක වෙමු."

සටහන සහ ඡායාරූප
✍ **දයානන්ද බිහාරගම**
ආචාර්ය, සන්තානන්ද මධ්‍ය විද්‍යාලය,
(ජාතික පාසල) පැල්මඩුල්ල.

නිර්මාණ පිටුව

ඔරලෝසුව

පිටින් කැරකී
ලොවට පෙනුනට........
ඇත්ත දන්නේ
කවුද හරියට...
වටේ කැරකෙන
කට්ට පෙනුමට.......
උනු මහන්සිය
දන්නෙ දැති ටික....

අපි තාම මග

මදැයි පාර බලන් හිටියා.....
ආච්චි එහකල්
ගාලු යන්න.....
මෙන්න ආච්චිගෙන්
එස් එම් එස් එකක්...
පුතේ මම හයිවේ එකේ...
දැන් ගාල්ලට කිට්ටුයි......

සත්‍යය

කර්මයක් වේනම්
පලදෙන්න සසරේ
විදුලි එළි රැගෙන එයි
සැඟවුනත් අඳුරේ

දේවදත්තයින්

සුණු විසුණු කර
දමා දාගැබ් පිළිම
හා තව පොළව හාරයි
පෙරළුවාටත් වැඩිය
ගල්කුළු
බුදුන් යළි ලොව පහළ වේ නම්
නසයි පණ මුන්
උපන් ගෙයිදීම

ඒ. ඇම්. විජේපාල
පුරාවිද්‍යා කෞතුකාගාරය
දඹදෙණිය.

ඇත්ත දෙබසක්

- ආච්චි අම්මෙ,
  අනේ පුතේ
  කැලේ මැද
  පිහිය අමතකවුනා.....
  හොයාන එරෙන්.....

- මුණුපුරා,
  හිනස්සවන්න එපා
  ආච්චි අම්මෙ.....
  ඒ කැලේ පිහියක් තියා
  අලියෙක් නැති උනත්
  හොයන්න බැරිවු...

දෝංකාරය

අපි හූ කියනකොට
අපිට හූ කියන
අපිට නොපෙනෙන
අපේ ඇත්ත

කාව්‍ය නිර්මාණ
එච් එම් එස් කේ ඇරැවගම,
සිතුවම් නිර්මාණය
සමන් කළුබෝවිල

හරස් පද ප්‍රහේලිකාව

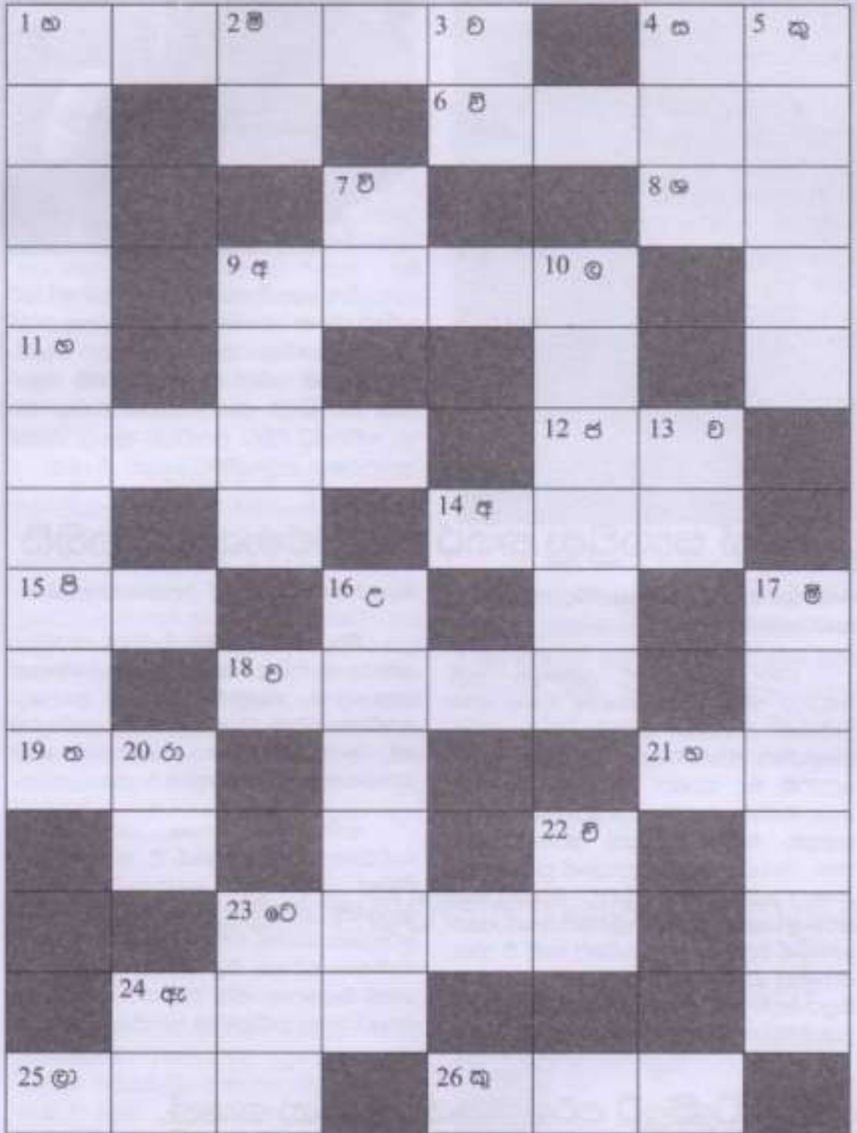

හරහට

1. ස්තූපයක හතරැස් කොටුව
4. මල වසයි.
6. පැරණි සරෝගාමය.
8. දඩයම්ට මෙන් ම අතීත යුධයට ද එකසේ වැදගත් වූවකි.
9. ස්තම්භාකාර මන්දිරය.
11. කුරුසාව මෙනමින් ද හැඳින් වේ.
12. ශක්තිය.
14. යකඩ යන අරුත ගැන් වේ.
15. හැට්ත්ත යනු මෙයටම නමකි.
18. රන් කඩුව.
19. අවලෝකිතේශ්වර බෝධිසත්වයන්ගේ ශක්ති මේ නමිනි.
21. සිහනව.
23. මැටිමුවා නිර්මාණ.
25. ප්‍රතිමා ශිල්පීන් ගේ මිණුම් දණ්ඩ බස්වහරේ දී මේ නමින් හැඳින් වේ.
26. රජතුමාගේ ඇතුන් පිළිබඳ කාර්යාංශය.

පහළට

1. දෙවන පෑතිස් රජු ඇසා ගේ ඇල්ම ඇති තැන කරවූ විහාරය.
2. වඩා උස් නොවූ.
3. වැව යන අරුත් ගැන් වේ.
4. සංඝයාට දුන් බව හැඟවේ.
5. පූජාට පඬිවරයෙකි.
7. රසවත් කෑමකි.
9. පරාලයක, රීප්පයක හෝ ආරුක්කුවක මෙම කණ යෙදේ.
10. සිංහල දෙල් මේ නමින් හැඳින් වේ.
11. සේනාංකයක ප්‍රධානියා මෙනමින් හැඳින්වේ.
12. යෝධ ඇළ
13. කවි විශේෂයකි.
16. පෙර දවස රජුගේ ආදායම් එකතු කරන්නා.
17. දුටුගැමුණු රජු ගේ ජය කුන්තය වට කොට කළා යැයි සැළකෙන චෛත්‍යය.
20. අකුසල මූලයකි.
22. සත්ව ලොව වේගවත් ධාවකයෙකි.
24. පුරාවස්තු කසන්නාට මෙය ලබා නොදේ.

හරස් පද ප්‍රහේලිකාව සකසා අප වෙත එව්වේ, අයි.ඩී.එම්. විජේබණ්ඩාර, පුරාවිද්‍යා පර්යේෂණ සහකාර, ප්‍රාදේශීය පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය, මහනුවර.

අතීත නිමැවුම

රත්සරනින් විදියෙන්
මුතු මැණිකෙන්
ගලින් යකඩින්....
ඇත්දළින් මැටියෙන්
පබළුන් හෝ පිත්තලෙන්...
ලීයෙන් සෝමනයෙන්
සැරසුණු ඔබ
සිතුමැලිය......
වංචලය......
නිශ්චලය.....
අම්ලය.

✍ අයි.ඩී.එම්. විජේබණ්ඩාර

විශ්‍රාමික පුරාවිද්‍යා සංරක්ෂණ ශිල්පියෙකුගේ කවි සිතුවිලි

කාරා අවුරුදු ඉතිහාසය සතු
අභිමානය සිය දුහි පරපුරට මිතු
යොමු වී තිබේ අද විනාශනේ හොතු
මෙත් සැර අවදිවව් දැක උරුමයක සතු

අතීත විරු දුක්කම් සැළින දැක
නිවැරදි දැනුම වත්මන් පරපුරට දෙන
සුරත් පරපුරට සුරැකිව උරුම වන
පුදුමෙම් සැමට සේවයේ නිරත වන

ආගම් දහම් සමගින්
සතුටින් සිතේ ඇල්මෙන්
උරුමයන් රකිමින්
කලේ සේවය ලැබිම පණ මෙන්

✍ ගාමිණී උඩකන්දගේ
විශ්‍රාමික සංරක්ෂණ සහකාර

දැයේ දරුවනේ අපි සුරකිමු උරුමය

මියැදුණ අතීත දු පුතුන්
දායාද කොට දුනිමු
නිමවුම් සංකල්පනා
අනාගතය ජයගන්න ගෙයි කියා

වත්මනේ අපේ නිමැවුම් ද සංකල්පනා
එක් වේවි යම් දිනක අතීතයට

දැයේ දරුවනේ අපි
සුරකිමු උරුමය
අනාගත දරු පරපුරට...

✍ ඩී. කුසුම්ලතා ආරියසිංහ
සංවර්ධන නිලධාරී, අරණායක.

මිරිවැඩි සඟල

නිවන් පතමින්
බුදුගෙට ගිය
මා දමා..................
දොරකඩ සිටි නුඹ
වටත් හොරෙන්
හත් උනේ මන්ද........?

අවුරුදු 3,000 පැරණි ළදරු ඇටසැකිල්ලක්

අවුරුදු 3000 පැරණි වූ ළදරු ඇටසැකිල්ලක් අයර්ලන්තයෙන් හමු වී ඇත. මෙය සොයාගෙන ඇත්තේ අයර්ලන්තයේ *Tiachtga* හි කැණීම් වලිනි. හොඳින් ආරක්‍ෂා වී ඇති මෙය අංග සම්පූර්ණ ඇට සැකිල්ලක් වන අතර නිසැකවම වයස මාස 07-10 අතර දරුවකුගේ බව නිශ්චය කර තිබේ. සති තුනක පමණ කාලයක් තුළ සිදුකළ කැණීම් වලදී අනාවරණය කරගනු ලැබූ මෙය *Tiachtga* වල ඇති තවත් තේරුම් ගත නොහැකි හමුවීමක් ලෙස පුරාවිද්‍යාඥයින් සලකයි. මන්ද *Tiachtga* යනු අයර්ලන්තයෙන් හඳුනාගත් එවැනි අර්ථකථනය කිරීමට දුෂ්කර ගුප්ත කැණීම් ස්ථාන අතරින් එකකි.

මධ්‍යකාලීන ලිපි වලින් දැක්වෙන පරිදි මෙම ස්ථානය *Samhain* ඇදහිලි හා සම්බන්ධ බව විද්වතුන්ගේ අදහසයි. *Samhain* යනු ඉපැරණි කෙල්ටික් ගෝත්‍රිකයන් ගේ උත්සවයකි. එය නූතන හැලොවීන් *(Haloweem)* සැමරුමේ ප්‍රාථමික අවධිය ලෙස දැක්වෙයි.

ඒ අනුව මෙම ඇටසැකිල්ල අභිචාර විධීන් හා සම්බන්ද ක්‍රියාකාරකම්ක ප්‍රතිඵලයක් ලෙසට පුරාවිද්‍යාඥයන් අනුමාන කරයි. මෙම ළදරු මරණයට හේතුවිය හැකි සාධක තවමත් සොයාගෙන නොමැති වුවද ඇටසැකිල්ල නිශ්චිතවම වසර 3000 තරම් ඉපැරණි බව මෙම කැණීමේහි ප්‍රධාන පුරාවිද්‍යාඥ ස්ටෙෆන් ඩේවිස් විසින් පවසා තිබේ. කැණීම් කරන ස්ථානයේ මීටර් 1.5 පමණ යට පිහිටි පහළම ස්තරයෙන් හමු වූ මෙම දරුවාගේ ඇටසැකිල්ල තවමත් අභිරහසකි.

Tiachtga හි කැණීම් සඳහා ගුවනේ සිට ලේසර් කිරණ *(Air Bone aser)* සිදුකළ හැකි පුරස්ථ සංවේදිය තුම යොදාගෙන තිබේ. ඒ අනුව මේ දක්වා සිදු කළ කැණීම් මඟින් 1000 *BC* තරම් ඈතට දිවෙන වාර්තා වීථි හා සම්බන්ධ විවිධ පුරාවිද්‍යා මූලාශ්‍ර රැසක් අනාවරණය කරගැනීමට හැකි වී ඇත.

පැරණි චන්ද්‍රිකා ඡායාරූප මගින් සැඟවුණු නගර අනාවරණය කර ගනියි

සිරියාවේ බටහිර ප්‍රදේශයේ පැරණි චන්ද්‍රිකා ඡායාරූප සමූහයක් නැවත අධ්‍යයනය කිරීමෙන් මෙතෙක් අනාවරණය කරගැනීමට නොහැකිව තිබූ පැරණි ශිෂ්ටාචාරයක සාධක හඳුනාගෙන තිබේයි. සිරියානු පුරාවිද්‍යාවට මෙතෙක් රහසක්ව පැවති මෙම පැරණි නගරයේ ඇති වීදි, ඇළ මාර්ග ආදිය ද මෙමගින් අනාවරණය කරගෙන ඇත.

1962-1979 සීතල යුධ සමයේ (Cold war) සෝවියට් මිසයිල මධ්‍යස්ථාන සහ හමුද මූලස්ථාන හඳුනා ගැනීම සඳහා කොරෝනා (corona) නමින් හැඳින්වූ ඇමරිකානු රහස් ඔත්තු සංවිධානය භාවිත කළ චන්ද්‍රිකා ඡායාරූප නැවත අධ්‍යයනය කිරීමෙන් මෙම සොයාගැනීම සිදු කරනු ලැබ ඇත්තේ Arkansas විශ්වවිද්‍යාලයේ පුරාවිද්‍යා පර්යේෂණ කණ්ඩායමක් විසිනි.

1960 දශකයේ දී ලබාගෙන ඇති 188,000 පමණ වූ ප්‍රමාණයෙන් විශාල මෙම ඡායාරූප වර්තමාන චන්ද්‍රිකා ඡායාරූප හා සාපේක්ෂව තීව්‍රතාවයෙන් මඳ වුව ද නූතන ඉදිකිරීම් සිදු කිරීමට පූර්වයෙන් ලබාගෙන ඇති බැවින් පැරණි ශිෂ්ටාචාරයේ ශේෂිත සලකුණු මනාව ඒවායෙහි සටහන්ව තිබී ඇත. Arkansas විශ්වවිද්‍යාලයේ පුරාවිද්‍යාඥ Jesse Casana පවසන පරිදි, සිරියාව සහ තුර්කියට අයත් ලෝකඩ යුගයට අයත් නගර මෙමගින් ඔවුන්ට හඳුනාගැනීමට හැකි වී ඇත. ඒවායෙහි ප්‍රාකාර බැමි මනාව දර්ශනය වෙයි. ඔහුට අනුව අක්කර 123 කට අධික ප්‍රදේශයක් පුරා ව්‍යාප්තව තිබී ඇති ලෝකඩ යුගයේ නගර දෙකක සාධක මෙමගින් හඳුනාගෙන ඇත.

මීට අමතරව මෙම චන්ද්‍රිකා ඡායාරූප අධ්‍යයනයෙන් මැද පෙරදිග කලාපයේ මෙතෙක් හඳුනාගෙන නොමැති වෙනත් නූදෙකලා පුරාවිද්‍යා ස්ථාන 10,000කට අධික සංඛ්‍යාවක් මේ වනවිට අනාවරණය කරගැනීමට මෙම පර්යේෂණ කණ්ඩායම සමත් ව ඇත.

ඇමරිකානු Corona රහස් ඔත්තු සංවිධානය 1960 දශකයේ දී අප්‍රිකාවේ සහ චීනයේ තොරතුරු සොයාබැලීම සඳහා යොදාගත් චන්ද්‍රිකා ඡායාරූප ද වැඩිදුර අධ්‍යයනය කරමින් එම ප්‍රදේශවල ද පුරාවිද්‍යා ගවේෂණ කටයුතු සිදු කිරීමට නුදුරේ දී ම තමන් බලාපොරොත්තු වන බව පුරාවිද්‍යාඥ Jesse Casana වැඩිදුරටත් පැවසීය.

ගිලී ගිය පැරණි නැවකින් ටැබ්ලට් පරිගණකයක් සොයා ගැනේ.

වර්තමාන ටැබ්ලට් පරිගණකයට සමාන උපකරණයක් තුර්කියේ කැණීමකින් හමුව ඇත. තුර්කියේ බොස්පොරස් හි පැරණි වරායක සිදුකරමින් තිබූ කැණීමක දී හමු වූ වසර 1200 ක් පමණ පැරණි දැවමය උපකරණයක් පිළිබඳ මෙම මතය පළව තිබේයි.

ඉස්තාන්බුල්හි යෙනිකැපි *(Yenikapi)* ප්‍රදේශයේ වැලලී ඇති 37 ක් වූ පැරණි නැව් අතරින් එක් නැවක අවශේෂ සමඟ තිබී මෙම සොයාගැනීම සිදුකර ඇත. මෙම විශේෂ උපකරණය, එය හමුව ඇති පුරාවිද්‍යා සන්දර්භයට අනුව බොහෝ විට නැවෙහි කපිතාන්ට අයත්ව තිබූවක් බව පුරාවිද්‍යාඥයින් අනුමාන කරයි. එය පහසුවෙන් අතෙහි රැගෙන යා හැකි පෙට්ටියකි.

මෙහි පිටත වැස්ම සියුම් දැව කැටයම්වලින් නිර්මිතය. වර්තමාන අඟල් 7 ටැබ්ලට් පරිගණකයක දිග පළලින් යුතු වූ මෙය කහනමින් සාපේක්ෂව තරමක් විශාලය. එය එක මත එක තැබූ සාපුකෝණාස්‍රාකාර රාමු කරන ලද පැනෙලයක් 5 කින් සමන්විතය. ඒවා ඇතුළත වැක්ස් *(wax)* ආලේප කරන ලද සමතල පෘෂ්ඨයන්ගෙන් සමන්විතය. මෙම පැනලවල පෘෂ්ඨයේ වැක්ස් මත අක්ෂරවලින් සටහන් *(notes)* තබා ඇත. පැරණි ග්‍රීක අක්ෂරවලින් තැබූ එවැනි සටහන් එහි දැනුදු ශේෂිතව ඇත. පහළම පැනලය දැවය තුළ හාරා කසස් කර ඇති කුට්ටවලින් සමන්විතය. අවශ්‍ය විටෙක චලනය කළ හැකි ලෙස සකස් කර ඇති මෙම පැනලය වර්තමාන ටැබ්ලට් පරිගණකයක 'app' ක්‍රමවේදයට බොහෝ සෝ සමාන වනු ඇතිබව මේ පිළිබඳ පර්යේෂණ කරනු ලබන Yenikapi Shipwrecks ව්‍යාපෘතියේ සහ ඉස්තාන්බුල් වි.වි. මුහුදු පුරාවිද්‍යා අධ්‍යයන අංශයේ අධ්‍යක්ෂ උෆුක් කොකැබස් *(Ufuk Kocabas)* පවසයි.

ඔවුන් විසින් කැණීම් සිදු කරනු ලබන පැරණි වරාය 4 වැනි සියවසෙහි *Byzantine* හි *Theodosius I* විසින් ඉදිකරන ලද වරායකි. එය එවකට කලාපයේ ප්‍රධානතම වෙළඳ වරාය ලෙස ක්‍රියාත්මක වී ඇත. මෙම විශේෂිත

පුරාවස්තුව සමඟ හමු වූ අනෙකුත් සාධක අනුව කැණීම් සිදු කරනු ලබන මෙම නෞකාව *Crimea* හි සිට *Black sea* හරහා *Kersonesas* දක්වා ගමන් කිරීමට කටයුතු යොද තිබී ඇති බව අනාවරණය කරගනු ලැබ ඇත. කැණීම් කටයුතුවලින් පසුව මෙම ගිලීගිය නෞකාව නැවත ප්‍රතිනිර්මාණය කිරීමේ අදහසින් ඉස්තාන්බුල් වි.වි. පර්යේෂණ කණ්ඩායම කටයුතු කරනු ලබන අතර මෙවැනි විශේෂිත පුරාවස්තූන් තවදුරටත් ඉදිරියේ දී අනාවරණය කරගැනීමට හැකිවනු ඇති බව ඔවුන්ගේ විශ්වාසයයි.

අරාබිකරයෙන් හමු වූ ශිලා මෙවලම් නූතන මානවයා පිළිබඳ නැවත කියවීමක් ද...?

නූතන මානවයා අප්‍රිකාවෙන්, පිටතට සංක්‍රමණය වී ලොව පුරා ව්‍යාප්ත වීම අවස්ථා කිහිපයක දී සිදු වී ඇති බවත්, එය මෙතෙක් අනුමාන කරනු ලැබ සිටි කාලයට වඩා බොහෝ පූර්ව කාලයක දී සිදුවන්නට ඇති බවත් නවතම සොයාගැනීම් අනුව පුරාවිද්‍යාඥයින් මත පලකරයි.

අරාබි කාන්තාර ප්‍රදේශයක මෑතක දී අනාවරණය කර ගනු ලැබූ අදින් වසර 10,000 පමණ පැරණි ශිලා මෙවලම් අධ්‍යයනයෙන් පසු මෙම නව අදහස මතුව තිබෙයි. මේ පිළිබඳ පර්යේෂණ කරන ජර්මනියේ ටියුබින්ගන් විශ්වවිද්‍යාලයේ පුරාමානවවිද්‍යාඥ සයිමන් හැරෙට් සහ ඇයගේ පර්යේෂණ කණ්ඩායමට අනුව මෙම විශේෂ තාක්ෂණයෙන් යුතු ශිලා මෙවලම් අප්‍රිකාවෙන් පිටත හමු වී ඇති ප්‍රථම අවස්ථාව මෙයයි.

නූතන මානවයා ලොව පුරා ව්‍යාප්ත වීම පිළිබඳ උපන්‍යායන් කිහිපයක් මේ වනවිට ඉදිරිපත් වී ඇති අතර, අප්‍රිකාවෙන් බැහැර කලාපීය උපන්‍යාය *(out of Africa theory)* වී අපරිමිත විවාදයට තුඩු දී ඇති ප්‍රදානතම මතයයි. දැනට හමු වී ඇති මානව පොසිල සාධක සහ ශිලා මෙවලම් අනුව නූතන මානවයා අප්‍රිකාවෙන් නික්ම යෑම අදින් වසර 70,000 කට පමණ ඉහත දී සිදු වී ඇත. නමුත් මේ ආකාරයේ ශිලා මෙවලම් *(10,000B)* අප්‍රිකාවෙන් පිටත ප්‍රථම වතාවට මෙසේ හමුවීමත් සමගම නූතන මානවයා අප්‍රිකාවෙන් නික්ම යෑම පිළිබඳ මෙතෙක් පැවැති උපන්‍යායයන් විවාදයට බඳුන් වී ඇත.

මේ අනුව, හමු වී ඇති ශිලා මෙවලම් මගින් මෙතෙක් පැවති මත බිඳහෙළමින්, නූතන මානවයා අප්‍රිකාවෙන් නික්ම යෑම කිහිප වරක දී සිදු වූ බවත් ඉන් පළමු අදියර අදින් වසර 200,000දී පමණ අරාබි අර්ධද්වීපයේ වෙරළ තීරය ඔස්සේ හෝව ගොඩබිම් මාධ්‍යයෙන් සිදු වන්නට ඇති බවටත් ප්‍රමාණවත් සාධක සපයයි.

ලක්සම්බර්ග් අධිරාජ්‍යයාගේ මිළ කළ නොහැකි සේද සළුව සොයා ගැනේ

පූජනීය රෝමානු අධිරාජයෙකු වූ vii වැනි ලක්සම්බර්ග් (1275-1313) රජුගේ සොහොන් ගැබෙන් තවත් වටිනා වස්තුවක් සොයා ගැනීමට හැකි වී තිබේ. ඒ ඉතා වටිනා සේද රෙද්දකි. ඔහුගේ හිසත්, අස්ථි ඇතුළු අනෙකුත් සුන්බුන් තැන්පත් කළ ගලින් තැනූ මිනී පෙට්ටිය තුළින් සොයාගත් මෙම අනර්ඝ සේද සළුව ඉතා වටිනා ගණයේ සේද පිළි බව හඳුනාගෙන ඇත. ඉතා විශාල වූ මෙම සේද රෙද්ද දිගු කාලයක් පුරා ඉතා හොඳින් ආරක්ෂා වී තිබීම පුදුම සහගත බව පුරාවිද්‍යාඥයින් පවසයි. ඔහුගේ ශරීර කොටස් මැනවින් ආරක්ෂා වන ලෙස ඉතා හොඳින් ඔතා පැකීමට මෙම වටිනා සේද රෙද්ද භාවිත කර තිබේ.

Pissa පල්ලියේ ඇති ඔහුගේ සොහොන් ගැබ තුළ තැන්පත් කර ඇති මිනී පෙට්ටිය තුළ බොහෝ වටිනා රාජ භාණ්ඩ රැසක් ද ඔහුගේ සිරුර සමග තැන්පත් කර තිබේ. ඒවා අතර රජුගේ සෙංකෝලය, රජ කිරුළ, කඩුව ආදිය හමු වී ඇත. මේවා සියල්ල රජුගේ ශරීර කොටස් දවටා තිබූ සේද සළුව මත තබා තිබිණි. මේ සියළු මිල කළ නොහැකි පුරාවිද්‍යාත්මකව වටිනා භාණ්ඩ පිළිබඳව ඉතාලි පුරාවිද්‍යාඥයින් තවදුරටත් තොරතුරු අධ්‍යයනය කරයි.

විදෙස් පුරාවිද්‍යා තොරතුරු සම්පාදනය
✍ අමල්කා විජේසූරිය
✍ හාගනා අත්තනායක

මහියංගණ ධාතු ගර්භයෙන් හමු වූ බිතුසිතුවම්

[illegible]

[illegible]

උපදේශකත්වය හා අධීක්ෂණය
ආචාර්ය සෙනරත් දිසානායක - පුරාවිද්‍යා අධ්‍යක්ෂ ජනරාල්

සංස්කාරක
සුනිල් බණ්ඩාර කෝරළගේ

විශේෂ සහාය
ප්‍රසන්න රත්නායක - අධ්‍යක්ෂ (වාස්තු විද්‍යා) අතිරේක අ.ජ. (ශාස්ත්‍රීය) වැ.බ.
දීපාල් විජේසිංහ - වැ.බ. අධ්‍යක්ෂ (ප්‍රවර්ධන)
මහාචාර්ය මාලිංග අමරසිංහ
ගයත්‍රී කාංචනා කුමාරගේ

කාටූන් නිර්මාණය
සමිත් කළුබෝවිල

ඔබේ අදහස් යෝජනා හා ලිපි ලේඛන
සංස්කාරක
'දායාද' පුවත් පත,
පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව,
ශ්‍රීමත් මාකස් ප්‍රනාන්දු මාවත,
කොළඹ 07
යන ලිපිනයට යොමු කරන්න.

දුරකතන අංකය : 0112 - 688326
0112 - 692840 දිගුව 301

පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ දුරකතන නාමාවලිය

පුරාවිද්‍යා අධ්‍යක්ෂ ජනරාල්	- 011-2695255
අතිරේක අධ්‍යක්ෂ ජනරාල්	- 011-2683470
නියෝජ්‍ය පුරාවිද්‍යා අධ්‍යක්ෂ ජනරාල්	- 011-2696808
අධ්‍යක්ෂ (පාලන)	- 011-2698604
අධ්‍යක්ෂ (මුදල්)	- 011-2694728
ගණකාධිකාරී	- 011-2667154
සහකාර අධ්‍යක්ෂ (සංවර්ධන)	- 011-2676449
පරිපාලන නිලධාරී	- 011-2691985
අධ්‍යක්ෂ (වාස්තු විද්‍යා)	- 011-2693216
අධ්‍යක්ෂ (පොදු සේවා)	- 011-2688326
අංශ ප්‍රධාන (රසායන අංශය)	- 011-2691960
සහකාර අධ්‍යක්ෂ (කෞතුකාගාර)	- 011-2696808
සහකාර අධ්‍යක්ෂ (අභිලේඛන)	- 011-2695609

සහකාර අධ්‍යක්ෂ (ගවේෂණ)	- 011-2696514
සහකාර අධ්‍යක්ෂ (කැණීම්)	- 011-2692844
සහකාර අධ්‍යක්ෂ (සැලසුම්)	- 011-2692842
පුරාවස්තු විනාශය වැළැක්වීමේ විශේෂ ඒකකය	- 011-7222333
විශේෂ පොලිස් ඒකකය	- 011-2694727
	- 0112692840
	දිගුව 509 / 510
සිසි අංශය	- 011-2692843
පොදු දුරකතනය	- 011-2692840-41

වෙබ් අඩවිය : www.archaeology.gov.lk

[illegible]